

GEDANE BUITENLANDSE ZAKEN

**Een institutioneel onderzoek
naar het beleidsterrein buitenland,
ontwikkelingssamenwerking en het
Ministerie van Buitenlandse Zaken,
1945 - 1990 [1994]**

PIVOT-rapport nummer 103

PIVOT-rapport nummer 103

Dit rapport is een gezamenlijke uitgave van de Rijksarchiefdienst/PIVOT
&
Ministerie van Buitenlandse Zaken

's-Gravenhage, 2000

Tekst: drs. E. Burger, P.L. Groen en drs. J. Steenhuis
Vormgeving: Rijksarchiefdienst/PIVOT
Illustraties: W.D. Küller
Druk: Krips BV

ISBN: 09-74442-95-1

© Rijksarchiefdienst /PIVOT. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Rijksarchiefdienst/PIVOT.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	7
1. Het buitenlands beleid en het ministerie van Buitenlandse Zaken in de periode 1945-1990	
1.1 Inleiding	9
1.2 De Nederlandse buitenlandse politiek 1945-1990	9
1.2.1 Het veiligheidsbeleid	10
1.2.2 De Europese integratie	11
1.2.3 Ontwikkelingshulp	13
1.3 De organisatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken	15
1.3.1 De jaren 1945-1950	15
1.3.2 De jaren 1950-1990	16
1.3.3 Ontstaan van de andere directoraten-generaal	17
1.3.4 DGIN	17
1.3.5 DGEM	18
1.3.6 DGES	18
1.3.7 DGIS	18
1.4 De doelstelling van het ministerie van Buitenlandse Zaken	19
1.5 De taken van het ministerie van Buitenlandse Zaken	19
1.6 De handelingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken	23
2. De actoren op het beleidsterrein buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking	
2.1 Inleiding	30
2.2 De regering	30
2.3 De Koning	31
2.4 De minister-president	32
2.5 De relatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken met andere ministeries van Algemeen Bestuur	33
2.6 Onderraden, ministeriële commissies en voorportalen	35
2.7 Interdepartementale commissies: contacten van BZ met andere departementen op ambtelijk niveau	36
2.8 De Staten-Generaal	38
2.9 Het ministerie van Buitenlandse Zaken	39
2.10 Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland	40
2.11 Externe adviescommissies	40
2.12 Vormen van gouvernementele internationale samenwerking	41
2.13 Particuliere (inter-)nationale organisaties	42
3. Het departement van Buitenlandse Zaken 1945-1950	
3.1 Organisatie-ontwikkeling 1945-1950	43
3.2 Directie Kabinet en Protocol	44
3.3 Directie Politieke Zaken	45
3.4 Directie Duitsland	46
3.5 Directie Verre Oosten (Batavia)	47
3.6 Directie Administratieve en Juridische Zaken	49

3.7	Directie Economische Zaken	50
3.8	Directie van Verkeer en Grote Rivieren	55
3.9	Directie Voorlichting Buitenland.....	57
3.10	Regeringscommissaris voor Duitse Aangelegenheden	57
3.11	Adviseurs	58
3.12	Permanent Bureau der Haagse Conferentie betreffende het Internationaal Privaatrecht	58
4.	Het departement van Buitenlandse Zaken 1950-1958	
4.1	Regeringscommissariaat voor het Europese Herstelprogramma 1948-1952	61
4.2	Het Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma (DGEM)	63
4.2.1	Directie Economische Aangelegenheden.....	64
4.2.2	Directie Militaire Aangelegenheden	65
4.3	Ontstaan van DGPZ	65
4.4	De taakontwikkeling van het Directoraat-Generaal Politieke Zaken 1950-1958	66
4.4	De functie Directeur-Generaal Politieke Zaken	67
4.5	De directies van DGPZ	68
4.6	Directie Europa	69
4.7	Directie Afrika en Midden-Oosten	73
4.8	Directie Oosten en Directie Azië en Oceanië	75
4.9	Directie Westelijk Halfrond	77
4.10	Directie Internationale Organisaties.....	78
4.11	Directie Westelijke Samenwerking.....	88
4.12	Bijzondere functies bij DGPZ.....	92
5.	Het departement van Buitenlandse Zaken 1958-1990	
5.1	Directoraat-Generaal Politieke Zaken	97
5.1.1	Directie NAVO- en WEU-zaken	97
5.1.2	Directie Europa	102
5.1.3	Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken	103
5.2	Directoraat-Generaal Europese Samenwerking	108
5.2.1	Organisatorische ontwikkeling	108
5.2.2	Taakontwikkeling	109
5.2.3	Bureau Raad van Europa	112
5.2.4	Adviseur voor en Bureau Atoomzaken.....	112
5.2.5	Directie Vrijhandelszone en OEES	113
5.2.6	Directie Economische Samenwerking	115
5.2.7	Directie Integratie Europa.....	118
5.2.8	Directie Raad van Europa en Wetenschappelijke Samenwerking	120
5.2.9	Totstandkoming EG-beleid op nationaal- en EG-niveau	122
6.	Directoraat-generaal Internationale Samenwerking (DGIS)	
6.1	DGIS	126
6.2	Directie Internationale Organisaties.....	130
6.3	Directie Internationale Technische Hulp	140
6.4	Directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp.....	149
6.5	Directie Ontwikkelingssamenwerking Suriname.....	160
6.6	Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden.....	164
6.7	Regionale Bilaterale Ontwikkelingssamenwerkingsdirecties (DAF, DAL, DLA)	168
6.8	Functionele Ontwikkelingssamenwerkingsdirecties (DMP, DPO, DST)	180

6.9	Adviseurs en stafafdelingen	213
6.10	Stichting Nederlandse Vrijwilligers / Organisatie voor Ontwikkelingssamenwerking en Bewustwording en voorgangers	219
6.11	Commissies en Adviesraden	234
7.	De Buitenlandse Dienst	
7.1	Organisatie van de Buitenlandse Dienst	243
7.2	Taken van de Buitenlandse Dienst	246
7.3	Taakverdeling	246
7.4	Werkzaamheden van Permanente Vertegenwoordigingen	250
Bijlage 1:	Overzicht van gezantschappen en ambassades van het Koninkrijk der Nederlanden 1945-1990	257
Bijlage 2:	Overzicht van de Permanente Vertegenwoordigingen en delegaties van het Koninkrijk der Nederlanden, 1945-1990	265
Bijlage 3:	Overzicht van (honoraire) consulaten (-generaal) van het Koninkrijk der Nederlanden, 1945-1990	267
8.	Stafafdelingen en adviseurs (S-sector)	
8.1	Organisatie-ontwikkeling 1950-	289
8.2	Directie Kabinet en Protocol	290
8.3	Directie Verdragen	297
8.4	Directie Algemene Zaken	302
8.5	Adviseurs	321
	Lijst van gebruikte afkortingen	326
	Literatuur en bronnen	341

INLEIDING

Het onderwerp van dit Rapport Institutioneel Onderzoek betreft het beleidsterrein buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking in de periode 1945-1990 [1994]. De periode is op grond van praktische overwegingen vastgesteld. Het ministerie van Buitenlandse Zaken verkeerde in de jaren 1940-1945 in ballingschap te Londen. De archieven uit deze periode worden in een apart project geïnteriseerd. Het eindjaar 1990 is gekozen omdat vanaf die tijd het 'lopend'archief van het ministerie van Buitenlandse Zaken op een andere wijze is ingericht.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken (inclusief de posten) neemt vanwege zijn taken, namelijk beleidsvoorbereiding en -uitvoering, een centrale positie in het beleidsterrein in. Als een spin in het web onderhoudt het contacten met de andere actoren in het beleidsterrein. Wat de aard is van die contacten is afhankelijk van ieders respectievelijke taken en bevoegdheden.

Zoals uit de ondertitel van dit rapport valt op te maken beperkt dit onderzoek zich tot het ministerie en de relaties die het ministerie op het beleidsterrein met andere actoren onderhoudt. Dit toch al vrij omvangrijke rapport zou zonder deze beperking waarschijnlijk nog omvangrijker worden en de afronding van het onderzoek zou dan in gevaar kunnen komen. De betrokkenheid van andere departementen van algemeen bestuur bij het buitenlandse beleid zal in andere PIVOT-rapportages naar voren moeten komen.

In dit rapport worden wel beschreven de onderraden, ministeriële commissies en voorportalen, interdepartementale commissies en externe adviescommissies, waarin het ministerie vertegenwoordigd is. Ook het handelen van dit ministerie ten aanzien van de internationale organisaties en verbanden waarin Nederland participeert zijn onderwerp van dit rapport.

De overige actoren blijven hier als zelfstandig onderzoeksobject buiten beschouwing. Zij komen slechts aan de orde wanneer hun bestaan het ministerie van Buitenlandse Zaken aanleiding geeft of verplicht tot het verrichten van bepaalde handelingen. Bijvoorbeeld: omdat de Staten-Generaal de taak heeft de regering te controleren, moet de minister van Buitenlandse Zaken zijn beleid in de Kamer presenteren en verdedigen. Voorzover deze andere actoren onder de Archiefwet 1995 vallen, worden zij behandeld in de betreffende institutionele onderzoeken, waarnaar korthedshalve wordt verwezen.¹

In het eerste hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de ontwikkelingen die zich sinds 1945 hebben voorgedaan op het beleidsterrein en de activiteiten die het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft ondernomen de eigen organisatie af te stemmen op die ontwikkelingen.

Het tweede hoofdstuk bevat een beschrijving van de actoren die zich op het terrein van het buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking begeven. Aangegeven zal worden wat hun respectievelijke taken, bevoegdheden en/of bemoeienissen op het beleidsterrein zijn. Niet alleen toont deze beschrijving de noodzaak tot beperking van dit onderzoek nog eens aan, ook wordt zo een eerste aanzet gegeven tot verder institutioneel onderzoek op dit omvangrijke beleidsterrein.

In de hoofdstukken 3 tot en met 9 komen achtereenvolgens aan de orde de periode 1945-1950, 1950-1958, 1958-1990, DGIS, de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland en de stafdirecties en adviseurs.² Het handelen van de overige onderdelen, zoals ondersteunende diensten op het terrein van personeel, financiën, organisatie en voorlichting (publieksvoorlichting, Wet Openbaarheid van

¹ Van alle institutionele onderzoeken wordt verslag gedaan in de zgn. *Rapporten Institutioneel Onderzoek* (RIO) welke door Rijksarchiefdienst en het betreffende ministerie uitgegeven worden in de reeks 'PIVOT-rapporten'.

² Het Directoraat-Generaal Indonesië (DGIN) staat niet in dit rapport beschreven. De niet-politieke taken die bij DGIN waren ondergebracht werden overgenomen door het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen. Deze taken zullen worden beschreven in een institutioneel onderzoek met betrekking tot dat beleidsterrein.

Bestuur etc.), wordt niet in dit rapport beschreven. Deze terreinen, die niet exclusief behoren bij de taakuitvoering van het ministerie van Buitenlandse Zaken, zullen worden beschreven in "rijksbrede" institutionele onderzoeken, waarin soortgelijke afdelingen van overige ministeries ook zullen worden beschreven. Met betrekking tot het beleidsterrein Rijksbegroting is inmiddels zo'n institutioneel onderzoek verschenen. De verschillen die ook op deze terreinen tussen de verschillende ministeries bestaan zullen daarin ook worden belicht. Met betrekking tot Buitenlandse Zaken valt bijvoorbeeld te denken aan de bijzondere rechtspositie van (een deel van) het personeel en het beheer van onroerend goed.

Per onderzoeksgebied worden de ontwikkelingen in de organisatie en de taken, meestal per directoraat-generaal en directie, beschreven. De handelingen die veelvuldig door meerdere directies van het ministerie verricht werden, de zgn. 'algemene' handelingen, zijn in een lijst aan het einde van hoofdstuk 2 vermeld. Handelingen die specifiek aan een directie toegeschreven kunnen worden, zijn per directie weergegeven.

HOOFDSTUK 1 HET BUITENLANDS BELEID EN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN IN DE PERIODE 1945-1990³

1.1 Inleiding

Het institutioneel onderzoek beoogt onder meer een beschrijving te geven van de organisatie, de taken en de handelingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken over de periode 1945-1990. In dit hoofdstuk zal dat in grote lijnen worden gedaan. Na een korte beschrijving van de ontwikkelingen in het buitenlands beleid zal de organisatiestructuur van het ministerie en de veranderingen daarin in de periode 1945-1990 worden geschetst, alsmede de doelstellingen en taken van het ministerie. Een inleiding op de door het ministerie verrichtte handelingen besluit dit hoofdstuk.

De afzonderlijke onderzoeksgebieden '1945-1950', '1950-1958', '1958-1990', DGIS, de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland, alsmede de stafdirecties en adviseurs worden in navolgende hoofdstukken nader beschouwd.

1.2 De Nederlandse buitenlandse politiek 1945-1990⁴

De Duitse inval van 10 mei 1940 en de korte duur van het verzet van de Nederlandse strijdkrachten had aan de verantwoordelijke politici duidelijk gemaakt, dat de neutraliteits- of afzijdigheidspolitiek geen goede grondslag meer vormde voor het buitenlands beleid van Nederland. Minister van Buitenlandse Zaken, E.N. van Kleffens kwam tijdens de tweede wereldoorlog al tot de conclusie, dat voor Nederland een stelsel van regionale veiligheidsorganisaties onder leiding van de Verenigde Staten de beste garantie voor de veiligheid van het Koninkrijk - in 1945 omvatte dat nog Nederland, Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen - zou zijn. De Verenigde Staten waren economisch en militair in staat elke denkbare agressor in Europa zijn wil op te leggen. Tegelijkertijd was van belang, dat aanvaarding van het Amerikaanse leiderschap voor Nederland geen problemen opleverde. Ondanks verschillen in uitwerking waren het Nederlandse en Amerikaanse politieke, economische en culturele bestel voortgekomen uit dezelfde Europese en christelijke beginselen. Naast de duidelijke keuze voor de Verenigde Staten was samenwerking met andere landen een wezenskenmerk van de naoorlogse buitenlandse politiek. Die samenwerking moest ook in de Europese context gestalte krijgen. Het eerste teken daarvan was de samenwerking met België en Luxemburg in de zg. Benelux.

De overgang van neutraliteitspolitiek naar een buitenlands beleid gericht op internationale samenwerking verliep moeizaam. Twee factoren speelden daarbij een bepalende rol: 1. realisering van samenwerking was afhankelijk van de medewerking van andere staten. Deze kwam pas van de grond nadat de Oost-Westtegenstelling in de Koude Oorlog de blokvorming stimuleerde; 2. in de dekolonisatie van Indonesië speelden juist de Verenigde Staten en Groot-Brittannië - staten aan wie Nederland de leidende rol in de westerse internationale samenwerking toedacht - een rol die de Nederlandse regering tegenstond. Hoewel de Nederlandse regering in haar buitenlands beleid bleef hechten aan bevordering van de internationale rechtsorde, kwam samenwerking in Europees, Atlantisch en mondiaal verband steeds meer centraal te staan. In tegenstelling tot de periode tot 1940

³ Met dank aan professor dr. A.E. Kersten voor zijn adviezen en correcties.

⁴ Tenzij anders vermeld is deze paragraaf gebaseerd op A.E. Kersten, Nederland en de buitenlandse politiek na 1945, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden dl. 15* (Haarlem 1982) 382-400.

voerde zij nu een actief buitenlands beleid. Dit bleek het duidelijkst op drie nieuwe beleidsterreinen, namelijk veiligheid, Europese integratie en ontwikkelingssamenwerking.

1.2.1 Het veiligheidsbeleid

In 1945 was Duitsland het centrale vraagstuk van het veiligheidsbeleid. Zolang de Grote Vier als bezettingsmogendheden onderhandelden over een vredesverdrag voor Duitsland als geheel zag ook de Nederlandse regering daarin het beste middel de kans op hernieuwde Duitse agressie te beteugelen. Het afbreken van dit overleg eind 1947 onder invloed van de toenemende tegenstelling tussen de Verenigde Staten en de Sovjetunie schiep een volstrekt andere situatie. Duitsland vormde niet langer de voornaamste bedreiging, maar de Sovjetunie en het communisme vormden de voornaamste bedreiging voor het Westen en de democratische maatschappij. De Verenigde Staten waren vanaf 1947 bereid zich rechtstreeks met de situatie in Europa in te laten als hoofdelement in haar *containment*-politiek. Deze 'indamming' van de Sovjetunie vond langs twee sporen plaats, namelijk 1. het economische van de Marshallhulp ter versnelling van de wederopbouw en 2. versterking van de westerse defensie. De Nederlandse regering had geen moeite dit Amerikaanse beleid te aanvaarden, omdat het duidelijk aansloot bij haar visie op de nieuwe internationale positie van Nederland. Nadat Frankrijk, Groot-Brittannië en de Benelux-landen op 17 maart 1948 in het Verdrag van Brussel hun intentie tot een gemeenschappelijk veiligheidsbeleid hadden uitgesproken, kon de stap naar inschakeling van de Verenigde Staten bij de verdediging van West-Europa snel worden gezet. Op 4 april 1949 ondertekenden in Washington de Verenigde Staten, Canada en 10 Westeuropese landen het Noordatlantisch Verdrag. Daarmee verwierf Nederland een permanente Amerikaanse veiligheidsgarantie, die de basis bleef voor het veiligheidsbeleid in de komende decennia. Nederland gaf er de voorkeur aan deel te nemen aan bondgenootschap onder Amerikaanse leiding. Het alternatief van een zelfstandiger Westeuropese defensie was voor haar niet aantrekkelijk, omdat dit per definitie minder bescherming bood dan de Amerikaanse atoombom.

De Nederlandse deelname aan de Europese Defensie Gemeenschap (EDG) in mei 1952 - bedoeld om de Duitse herbewapening voor Frankrijk aanvaardbaar te maken - was voor de Nederlandse regering slechts aanvaardbaar vanwege de Amerikaanse steun aan de EDG en de operationale onderschikking aan de NAVO. Om dezelfde reden was Nederland in 1961-1963 gekant tegen de oprichting van de Multilateral Nuclear Force (MLF), die de NAVO een eigen arsenaal van kernwapens zou verschaffen. Noch de EDG, noch de MLF zouden echter gerealiseerd worden. Ook initiatieven van andere NAVO-leden tot militaire integratie in Europees verband te komen stuitten op tegenstand van Nederland. Het Franse initiatief tot oprichting van een Europese kernmacht wees het resoluut van de hand. De Westeuropese NAVO-leden moesten naar de Nederlandse opvatting blijven vertrouwen op de Amerikaanse atoombom en zich vooral inzetten voor betere overlegstructuren binnen de organisatie.

Aan het einde van de jaren zestig en in de jaren zeventig kwam het Nederlandse veiligheidsbeleid en het lidmaatschap van de NAVO meer in de publieke belangstelling vanwege het Amerikaanse beleid in Vietnam. Het ondemocratisch karakter van regeringen van NAVO-partners, de aanvaardbaarheid van het gebruik van kernwapens, de noodzaak tot onderhandelingen met het Warschaupakt over wederzijdse wapenvermindering en zelfs de eventuele beëindiging van het NAVO-lidmaatschap waren onderdeel van de discussie. De mobilisatie van de publieke opinie tegen de plaatsing in Nederland van nieuwe raketten met kernkoppen had haar hoogtepunt in grote demonstraties in Amsterdam en Den Haag in het begin van de jaren tachtig.

De in 1973 te Wenen gestarte onderhandelingen tussen de NAVO en het Warschau-pact over de wederzijdse vermindering van conventionele strijdkrachten (MBFR) waren een onderdeel van de détente-politiek waarbij Nederland, als NAVO-woordvoerder, een rol speelde. Verdere activiteiten van Nederland in de ontspanning tussen Oost- en West Europa waren de intensivering vanaf 1967 van

de betrekkingen met de kleinere Oosteuropese landen en de erkenning van de DDR in 1973. Na de slotakte van Helsinki (1975) die een erkenning inhield van de status quo in Europa, richtte het Nederlandse veiligheidsbeleid inzake Oost-Europa vooral op de beginselen van mensenrechten, non-interventie en het recht op zelfbeschikking.

1.2.2 De Europese integratie.

Door de Tweede Wereldoorlog was bij politici, diplomaten en intellectuelen de overtuiging gegroeid, dat de Europese staten alleen door samenwerking in staat zouden zijn de welvaart te bevorderen. Het bleek buitengewoon moeilijk aan deze intentie gestalte te geven. Nederland was vanwege zijn afhankelijkheid van export traditioneel gericht op internationale economische samenwerking. De totstandbrenging van de internationale samenwerking na 1945 bleek geen gemakkelijke zaak, omdat over de terreinen van samenwerking, manier van samenwerking en de deelnemers eraan verschillende meningen leefden. Er was geen sprake van een logisch verlopende ontwikkeling van samenwerking en integratie. Het was een grillig, door de omstandigheden gedictieerd proces. Het Nederlandse beleid was vooral gericht op de totstandbrenging van economische integratie tussen een zo groot mogelijke groep van landen met overdracht van bevoegdheden.

De eerste aanzet tot nauwere onderlinge samenwerking van Europese landen werd tijdens de Tweede Wereldoorlog voorbereid door België, Nederland en Luxemburg via de Benelux. Met name door initiatieven tot integratie in groter verband zou de Benelux nooit tot volle bloei zou komen.

De eerste daadwerkelijke poging tot samenwerking werd onder Amerikaanse druk via de in 1947 aangeboden Marshallhulp ondernomen in de in 1948 opgerichte Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) voor de uitvoering van het Europees Herstel Programma. Het EHP beoogde het economisch herstel van West-Europa ondermeer te bevorderen door liberalisering van het handels- en betalingsverkeer tussen de 16 deelnemende landen. De Nederlandse regering was een groot voorstander van dit liberaliseringsproces, maar in de praktijk bleek het tempo veel te laag. Dat was de voornaamste reden voor minister D. Stikker om in te stemmen met het zg. Schumanplan (mei 1950) voor de oprichting van de supranationale Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal waarvan naast de Benelux-landen Frankrijk, West-Duitsland en Italië deel uitmaakten. Stikker liet veel minder warm voor de Europese Defensiegemeenschap en een Europese Politieke Gemeenschap die kort daarna werden voorgesteld. Zijn opvolger J.W. Beijen bleek in september 1952 wel bereid mee te werken aan politieke integratie op supranationale basis in de Europese Politieke Gemeenschap (EPG) op voorwaarde dat deze gekoppeld zou worden aan de voortgang van de economische integratie.

Beijen formuleerde daarvoor het zg. Beijenplan, dat uitging van economische integratie in twee fasen: eerst de totstandbrenging van een douaneunie en daarna de opbouw van een gemeenschappelijke markt. Door de Franse afwijzing van de EDG in augustus 1954 kwam ook de EPG niet tot stand.

Beijens voorstellen voor economische integratie speelden een cruciale rol in het uit het slob halen van de Europese integratie na de verwerping van de EDG. Zij vormden de basis voor het Verdrag van Rome (maart 1957) tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Samen met het Verdrag voor de oprichting van een Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom) en de al sinds 1952 functionerende EGKS vormden deze nieuwe organisaties de basis voor het proces van Europese integratie.⁵

Minister van Buitenlandse Zaken mr. J.M.A.H. Luns, na oktober 1956 de enige minister op het departement, toetste verdere voorstellen tot Europese integratie samenwerking zowel op hun verenigbaarheid met het uitgangspunt van de gemeenschappelijk/communautaire aanpak, d.w.z. door

⁵ Zie voor de organisatorische consequenties voor Buitenlandse Zaken van de instelling van deze organen § 1.3.6.

middel van besluitvorming in de instituties van de gemeenschappen zelf en op de verenigbaarheid met de samenwerking zoals die bestond binnen de NAVO. Ook streefde hij naar geografische uitbreiding van de EEG. Deze uitgangspunten brachten Luns tot stelselmatige verzet tegen pogingen van de Franse president Ch. de Gaulle de communautaire integratie te vervangen door een systeem van intergouvernementele samenwerking onder Franse leiding. In de jaren zestig leidde dit beleid tot diverse confrontaties tussen de Franse president Charles de Gaulle en de andere EEG-lidstaten. Na het aftreden van De Gaulle in april 1969 gaf de topconferentie van Den Haag van december 1969 een nieuwe impuls in de Europese integratie. De regeringsleiders van de Zes besloten tot voltooiing van de gemeenschappelijke markt, tot verbreding van het werkterrein met name door vorming van een economische en monetaire unie, wetenschappelijk onderzoek en technologische samenwerking en op korte termijn toetredingsonderhandelingen met Groot-Brittannië en andere staten te beginnen. De mogelijkheden tot politieke samenwerking zouden worden onderzocht.

Het Nederlands beleid na de aansluiting van Groot-Brittannië, Denemarken en Ierland bij de EEG in 1973 en van Griekenland, Spanje en Portugal in de jaren tachtig bleef gericht op versterking van de supranationale EG-organen (reden waarom de instelling van de Europese Raad in 1974 niet met gejuich werd ontvangen) als waarborg tegen de machtspolitiek van de grote lidstaten, behalve als het terrein van defensie-aangelegenheden ter sprake kwam, omdat de relatie met de Verenigde Staten binnen de NAVO voorop bleef staan. Dat was ook de reden dat Nederland zich aanvankelijk terughoudend opstelde ten opzichte van de Europese Politieke Samenwerking (EPS). Pas toen in de loop van de jaren tachtig bleek dat de EPS zich redelijk verhiel met het veiligheidsbeleid en de banden tussen de EPS en de EG werden aangehaald werd Nederland een pleitbezorger van dit samenwerkingsverband.⁶

De Europese Akte van 1986 was een belangrijke impuls voor het Europese integratieproces door de doelstelling van een politiek, economische en monetair verenigd Europa vast te leggen. De coördinatie en ontwikkeling van een gemeenschappelijke buitenlandse politiek kreeg hiermee een formele basis, die geconcretiseerd werd in het Verdrag van Maastricht.⁷ Nederland bleef daarbij vasthouden aan het uitgangspunt dat de Nederlandse belangen het best gewaarborgd waren bij een supranationale Europese structuur, waarbinnen de een Europese Commissie een belangrijk aandeel in de besluitvorming had, de democratische controle door het Europees Parlement werd versterkt en het Europese Hof de naleving van de Europese verdragen toetste.⁸

Vanaf het begin van de werkzaamheden van de EGKS in de zomer van 1952, maar vooral vanaf het optreden van de EEG in 1958 was het Europese beleid meer en meer het hoofdbestanddeel van het Nederlandse buitenlandse beleid gaan vormen. De consequenties hiervan voor de positie van de minister-president in de Europese besluitvorming en de toegenomen betrokkenheid van andere departementen met het Europese beleid, komen in hoofdstuk 2 aan de orde bij de bespreking van diverse actoren op het terrein van het buitenlands beleid.

1.2.3 Ontwikkelingshulp⁹

Ontwikkelingshulp werd in 1948 door de Amerikaanse president H.S. Truman geïntroduceerd in de

⁶ J. Klabbers, Nederland en de EPS, in; *Nieuw Europa* 14 (2) 1988, 68-69; Hellema, 308.

⁷ A.E. Kersten, De Europese integratie in vogelvlucht, in; *Economisch Statistische Berichten* 77 (3891) 1992, 1235.

⁸ Hellema, 310.

⁹ Voor deze paragraaf is, naast de bijdrage van A.E. Kersten in de AGN, gebruik gemaakt van P. Hoebink, *Geven is nemen: de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Tanzania en Sri Lanka* (Nijmegen 1988) 47-74.

internationale politiek. Truman wilde door middel van technische en financiële steun aan koloniën die pas hun onafhankelijkheid hadden verworven hun economische zelfstandigheid bevorderen en daarmee voorkomen dat zij binnen de invloedssfeer van de Sovjetunie kwamen. De veronderstelling dat financiële en technische hulp aan deze nieuwe staten hetzelfde economische effect zou hebben als de Marshallhulp aan West-Europa bleek al snel onjuist te zijn. Dit had tot gevolg dat de ontwikkelingshulp zich ontwikkelde tot een breed terrein van hulpverlening.

Deze evolutie kan aan de Nederlandse terminologie worden afgelezen: van "hulpverlening aan minder-ontwikkelde gebieden", via "ontwikkelingshulp" naar "ontwikkelingssamenwerking". De groeiende betekenis van dit beleidsterrein kan worden aangetoond aan de hand van (1) de relatief en absoluut beschikbare financiële middelen: van f 27,3 miljoen in 1951 tot f 5.988,2 miljoen in 1990 en (2) het institutionele kader: van een klein ondersteunend bureau in 1948 tot een zich expanderend Directoraat-Generaal met een staatssecretaris (1963) en later minister voor Ontwikkelingssamenwerking (1965).

De periode vanaf de eerste hulpverlening via het *"Expanded Programme of Technical Assistance"* van de Verenigde Naties in 1950 tot aan ca. 1965 is ook wel een "schemerzone" tussen koloniaal beleid en het formuleren van nieuw beleid genoemd.¹⁰ De doelstellingen van het beleid zijn in nota's uiteengezet. Als redenen voor hulpverlening werden in 1956 genoemd het oprukkende communisme en de functie van de ontwikkelingslanden als grondstoffenleverancier en afzetgebied. Tevens bood de hulpverlening een compensatie voor het verlies van de Indonesische markt.

Nederland legde een voorkeur voor een multilaterale benadering van de hulp aan de dag, omdat het politieke en economische belang in een multilaterale omgeving een geringere rol zou spelen en de invloed en deelname van Nederland beter gewaarborgd zouden zijn. De Nederlandse hulp bestond in die periode voor het grootste gedeelte uit het uitzenden van deskundigen in het kader van diverse VN-programma's.

In de uit 1962 daterende *"Nota over de hulp aan minder-ontwikkelde landen"* werd voor het eerst aandacht geschonken aan coördinatie van de hulp in consortia en hulpgroepen door Wereldbank en OESO, aan hulpverlening via de EEG en kapitaalhelp, voedselhulp en handelsrelaties binnen het domein van ontwikkelingssamenwerking een eigen plaats kregen.

Th.H. Bot, de eerste minister voor ontwikkelingssamenwerking, introduceerde in 1966 met de keuze voor bilaterale hulp naast multilaterale een kentering in het beleid (*"Algemeen wordt aanvaard dat een land als Nederland van beide kanalen gebruik dient te maken"*). Vanaf 1968 is het begrotingsaandeel voor de bilaterale hulp groter dan voor de multilaterale hulp. Bot trachtte Nederland een bemiddelende rol te laten spelen tussen de ontwikkelingslanden en de OESO-landen. Het Nederlandse voorstel tot het opstellen van een ontwikkelingshandvest leidde mede tot het Tweede Ontwikkelingsdecennium van de VN (1970-1980).

Onder minister B.J. Udink (1967-1973) vond een concentratie van de financiële hulpverlening in een aantal consortia plaats. De technische projecthulp bleef verspreid over een groot aantal landen. In de periode 1965-1972 werd ook discussie gevoerd over de hoogte van het hulpbedrag, het streven werd de door de VN geadviseerde norm van 0,75% van het Bruto Nationaal Produkt aan Ontwikkelingssamenwerking uit te geven. De hulp steeg in 1976 tot 0,75 % van het BNP en in 1990 tot 0,99 %.

In de jaren zeventig was het beleid niet meer uitsluitend gericht op kapitaalshulp, maar ook op structurele verandering van de wereldhandel, produktie van goederen en de internationale arbeidsverdeling. Minister J.P. Pronk (1973-1977) gaf ook een politieke doelstelling aan het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, namelijk mondiale herverdeling van macht en rijkdom door middel van een Nieuwe Economische Orde.

De centrale lijn in het OS-beleid onder minister J. de Koning (1977-1981) werd de verzelfstandiging van de OS-landen en verbetering van de positie van de armsten. In het kader van de kwaliteitsverbe-

¹⁰ Hoebink, 47.

tering werd het aantal concentratielanden verminderd. Het hulpvolume stabiliseerde zich in deze periode die zich verder kenmerkte door het voortzetten van het beleid dat onder Pronk werd gevoerd. De Koning trachtte het bedrijfsleven aan te zetten tot een grotere deelname in OS-activiteiten, maar slaagde daarin niet.

In de nota Herijking van 1984 werd het twee-sporenbeleid van De Koning (economische verzelfstandiging en verbetering positie van de armsten) verlaten voor het éénspoorbeleid van structurele armoedebestrijding waarbinnen twee concentratie-sectoren werden onderkend: plattelandontwikkeling en industriële ontwikkeling. Het aantal concentratielanden werd nog verder teruggebracht. De oprukkende schuldenproblematiek kwam in deze periode min of meer in handen van het ministerie van Financiën terecht.

Onder P. Bukman als minister voor Ontwikkelingssamenwerking (1986-1989) trad een verdere stabilisering van het beleid op door aandacht voor donorcoördinatie en jonge democratieën in Midden-Amerika en de Filipijnen.

De evolutie van ontwikkelingssamenwerking was over de gehele periode belast met een competentiestrijd tussen een aantal ministeries over de zeggenschap over de OS-gelden. Het ministerie van Economische Zaken (EZ) was begin jaren zestig een pleitbezorger van meer bilaterale hulpverlening. De ministeries van Buitenlandse Zaken (DGIS) en Financiën waren hier tegen gekant, maar konden niet voorkomen dat EZ in 1966 ca. 38% van het projectenprogramma beheerde. EZ was niet het enige ministerie dat naast BZ een gedeelte van de OS-gelden controleerde: het ministerie van Financiën had zeggenschap over de aan OS-landen leningen verstrekende Herstelbank (het latere NIO), waar EZ meer over te zeggen wilde hebben en Financiën wilde zeggenschap over de door EZ te besteden gelden. Het zwaartepunt kwam uiteindelijk bij DGIS te liggen door de benoeming van de minister zonder portefeuille belast met ontwikkelingshulp, Bot. De omslag in 1968 van de hoogte van de begroting van multilaterale hulp ten gunste van de bilaterale hulp ziet Hoebink als een zege voor EZ.¹¹ Tijdens het ministerschap van Pronk werden een aantal van deze competenties geregeld. Samen met Financiën kreeg het DGIS de verantwoordelijkheid over het te voeren beleid ten aanzien van de Wereldbank en de diverse ontwikkelingsbanken en met EZ over het beleid ten aanzien van de UNCTAD. DGIS werd tevens alleen verantwoordelijk voor het consortia- en hulpgroepenbeleid en nam de financiële OS-hulp over van EZ. Aangelegenheden met betrekking tot het ontwikkelingsbeleid via de EG bleven resteren onder de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Pronk herstructureerde tevens de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO, de instelling waarbij de drempeprojecten waren ondergebracht) door een meerderheidsdeelname van de staat in de FMO. Tijdens het ministerschap van Van Dijk werd het beleid ten aanzien van de Wereldbank en Speciale fondsen in tegenstelling tot de afspraken die daarover in het regeerakkoord werden gemaakt door Financiën niet overgedragen aan het DGIS. Minister Van Dijk legde zich daarbij neer. Onder minister Schoo werd dat beleid weer mede bij DGIS neergelegd, maar Financiën hield het voortouw want het bleef de bevoegdheid houden de gouverneurs te benoemen en de instructies op te stellen.

¹¹ Hoebink, 53.

1.3 De organisatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1945-1990

1.3.1 De jaren 1945-1950¹²

De Nederlandse regering bevond zich gedurende de Tweede Wereldoorlog te Londen. De toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, mr. E.N. van Kleffens, zette zijn taak met een aantal overgekomen ambtenaren aldaar zo goed mogelijk voort. Het departement, dat in Den Haag nog geruime tijd doorwerkte, werd in juli 1942 door de Duitse bezetter officieel opgeheven.

De Tweede Wereldoorlog betekende voor Nederland onder andere het einde van de sinds 1830 gevoerde neutraliteits- en zelfstandigheidspolitiek: in plaats daarvan kwam een streven naar regionale internationale samenwerking. Al in Londen was duidelijk geworden dat deze nieuwe doelstelling van beleid gevolgen zou hebben voor de departementale organisatie: 'de taak van dit Departement in Londen (was) reeds zodanig toegenomen en zo veelzijdig van karakter geworden, dat een aanpassing van het departementaal apparaat aan de gewijzigde omstandigheden niet kon uitblijven'.¹³

Bij de terugkeer naar Den Haag in de zomer van 1945 kwam er daarom een gewijzigde organisatie tot stand, zij het minder vergaand dan door sommigen was gewenst. Een ingrijpender reorganisatie zou tot 1950 op zich laten wachten. Het Kabinet van de Minister en de directie van het Protocol bleef, als in Londen, onder éénhoofdige leiding. De vooroorlogse afdeling Consulaire en Handelszaken werd gesplitst in twee afzonderlijke directies: de directie Economische Zaken en de directie Verkeer en Grote Rivieren. Voor de behandeling van de personele en materiële zaken van de consulaire vertegenwoordigingen (voorheen een taak van de afdeling Consulaire en Handelszaken) en van de diplomatieke vertegenwoordigingen (voorheen behandeld door de afdeling Diplomatieke Zaken) werd naar buitenlands voorbeeld een nieuwe directie gevormd: de directie Buitenlandse Dienst. De vooroorlogse afdeling Diplomatieke Zaken kwam terug als de directie Politieke Zaken, waarin de afdeling Volkenbondszaken, die zich nu met de Verenigde Naties bemoeide, was ondergebracht. Nieuw is ook de directie Duitsland. Deze directie, die in Londen was opgericht voor de behandeling van alle zaken, die zich met betrekking tot het vredesverdrag met Duitsland zouden voordoen, bleef slechts korte tijd bestaan. Al in 1946 werd besloten de directie op te heffen en de taken over de andere directies te verdelen. Nieuw in het organogram is ook de raad-adviseur, een voorloper van de JURA (juridisch adviseur). Aanleiding voor zijn aanstelling was een herschikking van de juridische taken. Voor de oorlog werden alle juridische zaken, ook die van de andere afdelingen, centraal behandeld door de afdeling Juridische Zaken. Na de oorlog besloot men, om te voorkomen dat men al te theoretisch en te weinig gericht op de praktijk aan de gang zou gaan, aan alle directies eigen juristen te verbinden. De juridisch adviseur kreeg tot taak de juridische aangelegenheden van de directies te coördineren en op hoofdlijnen te superviseren. De directie Voorlichting Buitenland ten slotte is geheel nieuw en is voortgekomen uit de Regerings Voorlichtingsdienst, opgericht te Londen in 1940.¹⁴

1.3.2 De jaren 1950-1990

'Kon Nederland het zich voor de oorlog permitteren belangstellend toeschouwer te zijn, thans is

¹² Deze paragraaf is grotendeels gebaseerd op Kersten, *Buitenlandse zaken in ballingschap*, 15-74, en *Organisatie en reorganisatie*, 45-48, 57.

¹³ *Organisatie en reorganisatie*, 45.

¹⁴ Zie voor een uitvoerige bespreking van de voorlichtingsdiensten bij het ministerie van Buitenlandse Zaken: A.C. van der Zwan, *Voorlichting bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1920-1995* (Ministerie van Buitenlandse Zaken 1995).

Nederland ten nauwste betrokken bij een aantal grote internationale problemen en speelt het land een actieve rol in diverser internationale constellaties, zowel op zuiver politiek als op economische en sociaal terrein', zo schreef de secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken in 1949.

De grotere betrokkenheid van Nederland bij het internationale krachten spel had een forse toename tot gevolg van het aantal kwesties waarin standpunten moest worden ingenomen of anderszins actie moest worden ondernemen. De groei in de personele sfeer illustreerde deze ontwikkeling. Waren er in 1946 nog 188 ambtenaren werkzaam op het departement, in 1949 was dit aantal gestegen tot 387.¹⁵ Met ingang van 1 januari 1950 werd daarom een grootscheepse reorganisatie doorgevoerd, waarbij de beleidstaken, de adviserende en de administratieve taken zoveel mogelijk bij elkaar werden gegroepeerd. Om de beleidsmatige taken, geconcentreerd in een politieke vleugel, op rationeler wijze uit te kunnen voeren, werd een regionale in plaats van functionele indeling van de werkzaamheden ingevoerd: 'de grondgedachte, welke aan de reorganisatie ten grondslag ligt is een versterking van de regionale behandeling van de vraagstukken waarmee het Dept. van Buitenlandse Zaken bemoeienis heeft in verhouding tot de functionele scheiding welke thans in de meeste afdelingen bestaat', aldus de toenmalige secretaris-generaal (SG).¹⁶ De regionale indeling moest een beter inzicht geven in alle problemen, die binnen een bepaald geografisch omgrensd gebied speelden. De coördinatie van het beleid zou daarmee beter gewaarborgd kunnen worden.

De reorganisatie greep niet in het gehele departement even hard in. De ondersteunende diensten, die onder leiding van een assistent-secretaris-generaal Administratieve Zaken werden gebracht, en de directies Buitenlandse Dienst, Juridische en Administratieve Zaken (omgedoopt tot Algemene Zaken) alsmede de directie Kabinet en Protocol onder rechtstreekse leiding van de SG, bleven min of meer onaangetast. De beleidsdirecties daarentegen, waar de primaire werkprocessen plaatsvonden, werden geheel gereorganiseerd. De taken van de directies Politieke Zaken, Economische Zaken en Verkeer en Grote Rivieren werden bijeengevoegd en waar mogelijk naar regio ingedeeld. Zo kwamen er vier regionale directies tot stand: Europa, Oosten, Afrika en het Midden-Oosten alsmede het Westelijk Halfrond. De taken met betrekking tot mondiaal opererende internationale organisaties als de Verenigde Naties, werden in een afzonderlijke directie ondergebracht: de directie Internationale Organisaties. Om de regio-overschrijdende zaken op verkeersgebied te coördineren kwam er, naar analogie van de juridisch adviseur, een verkeersadviseur (VADV). Aanvankelijk werden de beleidsdirecties samen met de directie Voorlichting Buitenland onder leiding van de assistent-secretaris-generaal Politieke Zaken gesteld. Korte tijd later werd deze functiebenaming gewijzigd in directeur-generaal Politieke Zaken.

Aldus kwam er een directoraat-generaal tot stand, dat voorzover het de bilaterale betrekkingen betrof naar regio en voor zover het de multilaterale betrekkingen betrof naar internationale organisaties was ingericht. Na 1950 is op deze hoofdlijn herhaaldelijk inbreuk gepleegd door een meer onderwerps- dan wel thematische indeling.¹⁷ Met betrekking tot een meer gedetailleerde organisatorische ontwikkeling van DGPZ en de overige DG's wordt verwezen naar de desbetreffende hoofdstukken. Tegelijkertijd met de reorganisatie van 1950 werd overgegaan tot het invoeren van afkortingen voor alle onderdelen van het departement. De toekenning van afkortingen gebeurde volgens een systeem,

¹⁵ *Organisatie en reorganisatie*, 45. Zie voor een uitgebreide verhandeling over de oorzaken, die tot de reorganisatie noopten: *idem*, 197-201. Zie voor opgave aantal ambtenaren: *idem*, 49.

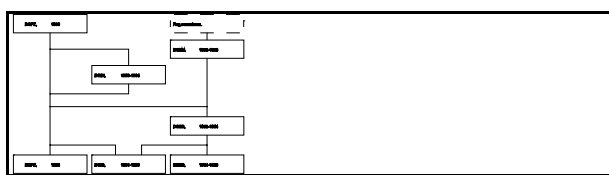
¹⁶ Code 101, Reorganisatie Departement, deel I, 1948-1950, Aantekening van Bureau S.G. aan prof. Francois, mr. N.S. Blom, mw. Kluyver en dr. Pierson, 24 juni 1949.

¹⁷ Memorandum 134/87 van chef O&I aan DGPZ, 7 mei 1987. Code 101 O&I DAV 1985-.

dat gedurende de gehele onderzoeksperiode is toegepast.¹⁸

1.3.3 Ontstaan van de andere directoraten-generaal

Sinds de instelling in 1950 is de taakomschrijving van het Directoraat-Generaal Politieke Zaken min of meer dezelfde gebleven.¹⁹ Desondanks is er in de organisatiestructuur wel het een en ander veranderd. Er zijn directies bijgekomen, opgeheven en van naam veranderd. Ook zijn er taken van DGPZ naar nieuwe directoraten-generaal overgegaan. Onderstaande afbeelding laat de organisatorische ontwikkeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken op het niveau van directoraten-generaal zien.

AFB. 1 Directoraten-Generaal, 1950-1990

1.3.4 Directoraat-Generaal Indonesië (DGIN)²⁰

Het directoraat-generaal Indonesië (DGIN) werd ingesteld met ingang 1 januari 1953. Aanleiding was de overdracht van de Indonesische aangelegenheden met uitzondering van de culturele betrekkingen (naar OKW), financiële betrekkingen (naar Financiën) en economische betrekkingen (naar EZ) door het ministerie van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen aan het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het bureau dat tot dan toe de Indonesische zaken bij

Buitenlandse Zaken had behandeld, het bureau Indonesië van de Directie Oosten (DOA/IN), werd voor de behandeling van deze taken uitgebouwd tot directoraat-generaal. Toen de betrekkingen met Indonesië geleidelijk aan normaliseerden en de administratieve taken naar andere departementen, waaronder Binnenlandse Zaken, konden worden overgeheveld, werd in 1964 besloten DGIN op te heffen en de overblijvende taken deels bij DGPZ en deels bij de S-sector²¹ onder te brengen.²²

1.3.5 Directoraat-Generaal Economische en Militair Hulpprogramma (DGEM)²³

¹⁸ De ministers, de staatssecretaris, de secretaris-generaal en de regeringscommissaris werden met 1 letter aangeduid, de directeuren-generaal, de assistent-secretaris-generaal en de adviseurs en ambassadeurs met 4 letters, de directies en (hoofd)afdelingen met 3 letters en met 2 letters de bureaux en assistenten / secretarissen van departementsleiding; Code 101 O&I DGPZ/AP, 4e blok, inv.nr. 01, 5 maart 1971.

¹⁹ *Organisatie en reorganisatie*, 207.

²⁰ Zie verder hoofdstuk 4.

²¹ Met de S-sector wordt bedoeld: de direct onder de Secretaris-Generaal ressorterende afdelingen en directies.

²² A.M. van der Togt, *Het ministerie van Buitenlandse Zaken in een veranderende wereld. Organisatorische aspecten van de vorming van het buitenlandse beleid 1945-1974* (Ongepubliceerde doctoraal-scriptie Nieuwe Geschiedenis, KU Nijmegen 1984) 48.

²³ Zie verder hoofdstuk 4.

Het directoraat-generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma (DGEM), opgericht in september 1952, kwam voort uit het regeringscommissariaat voor het Economische en Militaire Hulpprogramma. De instelling hiervan was een rechtstreeks gevolg van de Marshall-hulp en de coördinatie die die hulp behoefde. Toen dit directoraat-generaal in 1958 werd opgeheven, werden de overblijvende taken verdeeld over DGPZ en het nieuw opgerichte directoraat-generaal Europese Samenwerking (DGES). DGPZ kreeg de taken van de DGEM-directie Militaire Aangelegenheden (DMA) en paste deze in in de directie NAVO- en WEU-zaken. De taken van de andere DGEM-directie, de directie Economische Aangelegenheden (DMA), gingen naar het directoraat-generaal Europese Samenwerking (zie hoofdstuk 5).

1.3.6 Directoraat-Generaal Europese Samenwerking (DGES)

De ondertekening in 1957 van de verdragen van Rome (verdragen met betrekking tot de instelling van de EEG en Euratom) waren voor het ministerie van Buitenlandse Zaken aanleiding tot een herschikking van de taken die waren ondergebracht bij DGEM en DGPZ. De expansie van de Europese samenwerking, die vanaf 1950 onder de vleugels van het DGPZ had plaatsgevonden, werd geïnstitutionaliseerd in het directoraat-generaal Europese Samenwerking (DGES). Onderdelen van de DGPZ-directies Westelijke Samenwerking (bureau Raad van Europa en bureau Integratie Europa) en Europa (bureau Benelux), alsmede het bureau Atoomzaken werden ondergebracht bij het DGES dat gecompleteerd werd met de directie Economische Aangelegenheden van het opgeheven DGEM.

1.3.7 Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)²⁴

Secretaris-Generaal van Tuyl meende al in januari 1962 dat er 'een krachtige organisatorische opzet' geschapen moest worden om de leidende en coördinerende positie van het departement, zowel interdepartementaal als internationaal, op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking te verzekeren.²⁵ Met het aantreden in november 1963 van staatssecretaris Diepenhorst, belast met de hulpverlening aan minderontwikkelde landen, werd tevens een begin gemaakt met het scheppen van een georganiseerd kader waarbinnen die hulpverlening zou plaatsvinden. In april 1964 werd het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking ingesteld. Voor die datum werden ontwikkelingsvraagstukken bij DGES en bij DGPZ behandeld. Bij DGPZ gebeurde dat bij de directie Internationale Organisaties (DIO). Deze directie ging geheel over naar DGIS (de chef werd directeur-generaal van DGIS), met dien verstande dat de directeur-generaal Politieke Zaken verantwoordelijk bleef voor de eenheid van het politieke beleid.

Het bureau Internationale Technische Hulp (ITH), dat als interdepartementaal bureau onder de instructies van de Commissie ITH in 1951 bij DIO was gekomen, werd nu als directie Technische Hulp bij DGIS ondergebracht. Het in 1963 ingestelde Jongeren Vrijwilligers Programma (JVP) werd aan de directie Technische Hulp toegevoegd. De taken van DGES op het terrein van de ontwikkelingshulp betroffen voornamelijk de OESO. Deze taken werden niet overgedragen. Gekozen werd voor een tussenoplossing waarbij de directie Economische Samenwerking van DGES een personele unie vormde met de nieuwe directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp (DFO) van DGIS. Deze situatie zou voortduren tot 1967 (zie de hoofdstukken 6 en 7).

²⁴ Zie verder hoofdstuk 6.

²⁵ Van der Togt, 90.

1.4 De doelstelling van het ministerie van Buitenlandse Zaken

Bepalend voor de taakhoud van een ministerie is de algemene beleidsdoelstelling van dat ministerie. Veranderingen in de algemene beleidsdoelstelling kunnen dientengevolge veranderingen in de taken tot gevolg hebben. Hoewel er bij het ministerie van Buitenlandse Zaken wijzigingen in de algemene beleidsdoelstelling zijn geweest, waren zij niet van dien aard, dat zij hebben geleid tot wijzigingen in de taken. In organisatorisch opzicht hebben wijzigingen in de beleidsdoelstellingen wel tot aanpassingen geleid, zoals bijvoorbeeld in 1972 toen bij de directie Economische Samenwerking een assistent-milieuzaken werd aangesteld. Deze organisatorische aanpassingen worden in de desbetreffende hoofdstukken behandeld.

Sinds 1953 is de doelstelling van Buitenlandse Zaken in de grondwet opgenomen. Deze luidt: 'het bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde'.²⁶ Tot die tijd had het ministerie geen andere doelstelling dan het bestuur der internationale betrekkingen in het kader van de ministeriële verantwoordelijkheid. De huidige algemene doelstelling van het ministerie luidt:

'het bevorderen van het welzijn van het Koninkrijk in zijn betrekkingen met het buitenland en het beschermen van het Koninkrijk tegen aantasting van buitenaf, alsmede het bevorderen van een rechtvaardige wereld, meer specifiek vrede en veiligheid, menselijk welzijn en menselijke waardigheid'²⁷

1.5 De taken van het ministerie van Buitenlandse Zaken

De taken van het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn tot nu toe in zeer algemene bewoordingen aan de orde geweest: de voorbereiding en, na vaststelling, de uitvoering van het Nederlandse buitenlandse beleid. Het wordt tijd om wat dieper op de taak of de taken van het ministerie in te gaan. Eerst zijn echter om begripsverwarring te voorkomen enkele opmerkingen over het gebruik van het begrip 'taak' op z'n plaats. In deze paragraaf wordt het begrip in de meest algemene zin gebruikt, namelijk om de taken van het ministerie als geheel weer te geven. In de hoofdstukken betreffende de verschillende onderzoeksgebieden wordt 'taak' gebruikt om de werkzaamheden van de betreffende organisatie-eenheden aan te duiden.

In eenvoudige termen kan het maken van beleid omschreven als het verzamelen en bestuderen van informatie, het maken van keuzes en het bepalen van een standpunt gerelateerd aan de doelstelling, waaraan vervolgens uitvoering wordt gegeven. Dit is dan ook in grote lijnen wat er bij de beleidsdirecties van het ministerie van Buitenlandse Zaken gebeurt. Een belangrijk deel van hun taak betreft:

1. Het volgen van de (inter-)nationale ontwikkelingen
2. Het formuleren van een Nederlands standpunt ten aanzien van die (inter-)nationale ontwikkelingen
3. Het uitdragen van dat Nederlands standpunt ten aanzien van die (inter-)nationale ontwikkelingen

Maar *het ontwikkelen en tot uitvoering brengen van het buitenlands beleid* is uiteraard niet de enige taak. Omdat het ministerie in beginsel alle buitenlandse zaken van Nederland behandelt, heeft het naast een beleidsmatige taak ook een *dienstverlenende taak* ten aanzien van de Nederlandse samenleving, zowel in het buitenland als in Nederland zelf. Hiertoe behoren het uitvoeren van Nederlandse wetgeving, de zorg voor Nederlanders in het buitenland en het voorlichten over

²⁶ Grondwet 1953, artikel 58. Gepubliceerd in: *Staatsblad* (1953) 295.

²⁷ Buitenlandse Zaken, *Buitenlands beleid belicht* (17 september 1991) 1.

Nederland in het buitenland.

Om deze twee taken naar behoren uit te kunnen voeren, verricht het ministerie een derde taak, namelijk *'het onderhouden van betrekkingen met het buitenland'*. Hiertoe zijn onder andere de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland opgericht: de Permanente Vertegenwoordigingen bij internationale organisaties ten behoeve van de multilaterale betrekkingen en de ambassades ten behoeve van de bilaterale betrekkingen. In Nederland zelf worden contacten onderhouden met de vertegenwoordigingen van het buitenland in Nederland. Verder zijn inkomende en uitgaande staatsbezoeken middelen om betrekkingen te onderhouden.

Ook de vierde taak, *de coördinerende taak*, die voortvloeit uit de verantwoordelijkheid van de minister van Buitenlandse Zaken voor de eenheid van het buitenlandse beleid, loopt dwars door de beleidsmatige en dienstverlenende taak heen. Dat deze coördinatietaak door Buitenlandse Zaken niet licht wordt opgevat, mag blijken uit een memorandum uit 1956 van de secretaris-generaal, waarin hij schrijft dat 'Buitenlandse Zaken in beginsel voornamelijk werk verricht van coördinerende aard'.²⁸

Veertien jaar later omschrijft de secretaris-generaal in een brief aan de Commissie Interdepartementale Taakverdeling de coördinerende taak van Buitenlandse Zaken als: 'het verwerken van deel-elementen in een totaalopvatting, derhalve het opstellen van buitenlands beleid als een bovengeordend gezichtspunt'.²⁹ Deze taak omvat, aldus de SG, de volgende werkzaamheden:

- het inwinnen van gezichtspunten en desiderata van de andere betrokken departementen
- het verwerken van die gezichtspunten en desiderata in een beleidsstandpunt en/of een instructie aan een post of delegatie
- het verstrekken van richtlijnen en/of instructies aan de vertegenwoordigingen in het buitenland en aan delegaties
- het ontvangen van rapporten en verzoeken om (nadere) richtlijnen en/of instructies
- het inlichten van de andere betrokken departementen omtrent de resultaten van het gevoerde beleid
- het benoemen van vertegenwoordigers, diplomatieke zowel als consulaire, respectievelijk het doen van voordrachten voor hun benoeming, en de samenstelling van delegaties
- het onderhouden van officiële contacten met de buitenlandse vertegenwoordigingen in 's-Gravenhage

Bij deze opsomming moet worden opgemerkt dat een aantal werkzaamheden ook wordt uitgevoerd zonder dat de coördinerende taak van Buitenlandse Zaken direct in het geding is. Verder kan aan de lijst nog worden toegevoegd het voeren van het voorzitterschap en secretariaat van interdepartementale commissies

Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken kunnen dus vier taken worden onderscheiden:

1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering
2. Dienstverlening
3. Onderhouden van betrekkingen met buitenlandse regeringen en internationale organisaties
4. Coördinatie

Een opgave van het takenpakket, door het ministerie in 1958 ten behoeve van de *Administratieve Handleiding voor het Departement van Buitenlandse Zaken* gemaakt, weerspiegelt bovenstaande vier

²⁸ Code 101 Taakinventarisatie rijksoverheid, memorandum van mr.S.J. Baron van Tuyll van Serooskerken aan de minister en de staatssecretaris, 6 maart 1956.

²⁹ Code 101, Commissie Interdepartementale Taakverdeling, deel II, Missive van de E.L.C. Schiff, secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken, aan J.A.M. van Nispen tot Pannerden, secretaris-generaal van het Ministerie van Algemene Zaken, voorzitter van de Commissie Interdepartementale Taakverdeling, 8 september 1970, nr. 171999.

taken (de tussen haken geplaatste cijfers verwijzen naar de hierboven vermelde taken):

Het voeren van het buitenlands beleid van Nederland, omvattende:

- a. het onderhouden en verzorgen van de betrekkingen van Nederland met vreemde mogendheden en internationale organisaties (1 en 3)
- b. de behartiging en de bescherming van de belangen van Nederlanders met betrekking tot of in het buitenland (2)
- c. het verzamelen en verstrekken van inlichtingen over het buitenland aan de Regering en aan Nederlanders' (1 en 2)
- d. de behandeling van aangelegenheden betreffende vreemdelingen in Nederland verblijvende, of zich uit of naar Nederland begevende (2 en 3)
- a./d. Voorzover een en ander ligt op het arbeidsterrein van een ander departement treedt Buitenlandse Zaken op als coördinerende instantie (4)³⁰

In 1970 is er een nieuwe taakomschrijving gemaakt, nu ten behoeve van een herziene en bijgewerkte administratieve handleiding, die onder de naam *Circulairebundel van Buitenlandse Zaken*, in januari 1972 uitkwam. Uit een vergelijking blijkt dat er een taak is bijgekomen:

'het door internationale samenwerking leveren van een adequate bijdrage aan versnelde economische en sociale groei van in welvaart achtergebleven landen in de wereld'.

Achter deze omschrijving gaat de ontwikkelingssamenwerking schuil. Een taak, die van het begin af aan gezien werd als een 'integreerend onderdeel van het buitenlands beleid' en daarom een taak moest zijn en blijven van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De ontwikkelingssamenwerking heeft zich ontwikkeld uit de technische hulp, die aan het einde van de jaren '40 binnen het kader van technische hulpprogramma's van de Verenigde Naties verleend werd aan de 'laagontwikkelde' landen, zoals de ontwikkelingslanden toen werden genoemd. In de tweede helft van de jaren '50 en begin jaren '60 namen de werkzaamheden een dermate grote vlucht dat in 1964 besloten werd tot de instelling van een apart directoraat-generaal, het DG Internationale Samenwerking. Een jaar later in, april 1965, werd de eerste minister voor Ontwikkelingssamenwerking benoemd, mr Th.H. Bot.³¹ Het DG Internationale Samenwerking voert, zoals hieronder zal blijken, tevens zelf ontwikkelings-projecten uit.

In de jaren zeventig is het takenpakket en daarmee de taakomschrijving nog op een punt belangrijk uitgebreid en wel op het punt van de voorlichting aan het publiek. In 1974 signaleerde de Speciaal Adviseur (SEAD) van Buitenlandse Zaken in een rapport de publieksvoorlichting als één van de nieuwe taken van Buitenlandse Zaken.³² Een 'grotere openheid van het beleid', zo schreef hij, is 'mede onder invloed van de media een vereiste geworden'. De 'grotere openheid in [de] buitenlandse

³⁰ Er wordt in de *Administratieve Handleiding* nog een taak gemeld, namelijk: 'de afwikkeling van de gevolgen van de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië voor individuele Nederlanders (in hoofdzaak gewezen Indische overheidsdienaren), voorzover deze afwikkeling niet aan andere departementen is opgedragen'. Omdat dit een tijdelijke taak is en de lading bovendien wordt gedekt door de omschrijving onder b. is deze taak hier niet opgenomen.

³¹ De benoeming van Bot als minister zonder Portefeuille, belast met aangelegenheden betreffende hulp aan ontwikkelingslanden, werd eerder ingegeven door politieke motieven, dan door organisatorische overwegingen. Zie over het begin en de uitbouw van de ontwikkelingssamenwerking: Van der Togt, 81-102; Melkert, A. (ed.), *De volgende minister: ontwikkelingssamenwerking binnen het kabinet: 1965 tot ?* (Den Haag 1986); en in dit rapport hoofdstuk 6 betreffende het DGIS.

³² Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Rapport inzake taken, structuur en werkwijze van het Departement van Buitenlandse Zaken door mr. H. Scheltema, Speciaal Adviseur (SEAD)* (31 juli 1974) p.26.

betrekkingen, en daarmee in de handelingen van de bewindslieden en hun Departement, dient thans evenzeer tot de taak te worden gerekend van de politieke en ambtelijke instanties die zich met het buitenlandse beleid bezighouden'. Hij stelde voor om niet meer alleen in het buitenland maar om ook in Nederland zelf actief voorlichting te geven over het Nederlandse buitenlandse beleid en internationale problemen en ontwikkelingen. De tekst, die hij ter omschrijving van deze taak in 1974 voorstelde komt letterlijk overeen met de tekst die in 1987 in een notitie aan de Twee Kamer nog steeds werd gebruikt. Alleen de toevoeging in de notitie van 1987: 'de presentie van Nederland in het buitenland', ontbreekt in de omschrijving van 1974. Hier wordt echter geen nieuwe taak bedoeld. Al in 1950 stond in de taakomschrijving van de directie Voorlichting Buitenland het leveren van 'good-will vormende publiciteit' als taak vermeld.

De tekst die in 1987 in een notitie aan de Tweede Kamer werd gebruikt en sindsdien niet meer is gewijzigd, is de volgende (de cijfers tussen haken verwijzen naar de vier hoofdtaken van BZ):³³

- 1- samenwerken met andere landen, zowel in multilateraal als in bilateraal verband, op elk daarvoor in aanmerking komend terrein (1)
- 2- door internationale samenwerking een bijdrage leveren aan het versnellen van de economische en sociale groei van in ontwikkeling achtergebleven gebieden en de voorbereiding, begeleiding en uitvoering van ontwikkelingsprogramma's (1)
- 3- het verzamelen van gegevens over andere landen en over internationale ontwikkelingen, en het verstrekken van deze gegevens aan de regering en aan andere belanghebbenden in Nederland (1 en 2)
- 4- het geven van voorlichting over en toelichting op het Nederlands buitenlands beleid en het Nederlands standpunt ten opzichte van internationale vraagstukken en ontwikkelingen, zowel in het buitenland als in Nederland, alsmede de presentie van Nederland in het buitenland (2)
- 5- het mede behandelen van aangelegenheden betreffende vreemdelingen die naar Nederland willen komen, in Nederland verblijven of uit Nederland willen vertrekken (2)
- 6- het behartigen en beschermen van Nederlandse belangen en van belangen van Nederlanders in het buitenland (2)
- 7- onderhouden en verzorgen van betrekkingen met de overheden van andere landen en internationale organisaties (3)
- 8- voor het vervullen van deze taken wordt intensief samengewerkt met andere ministeries en overheids- en particuliere instellingen in Nederland; voor het ministerie als geheel vloeit dit voort uit zijn coördinerende taak ten aanzien van de totstandkoming van het Nederlands buitenlands beleid (4)

Taak 1 ('bevorderen van samenwerking met andere landen, zowel in multilateraal als in bilateraal verband, op elk daarvoor in aanmerking komend terrein'), die in eerste taakomschrijvingen niet is aangetroffen, betreft overigens geen nieuwe taak, maar een doelstelling. De omschrijving reflecteert - naast de dan bestaande bilaterale betrekkingen - het naoorlogse streven naar internationale samenwerking.

1.6 De handelingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken

Uit het voorgaande zal duidelijk geworden zijn dat genoemde vier taken (beleidsvoorbereiding en -uitvoering, dienstverlening, onderhouden van betrekkingen en coördinatie) een breed spectrum van werkzaamheden omvatten. Deze lopen uiteen van bij wijze van spreken het beantwoorden van een verzoek van een burger om informatie (dienstverlening) tot het voorbereiden van zwaarwegende politieke beslissingen; van het bezoeken van recepties (onderhouden betrekkingen) tot het voorzitten van

³³ Tweede Kamer, 1986-87, 20 222, nr. 1.

interdepartementale coördinatiecommissies (coördinatie) etc. De beschrijving van deze werkzaamheden moet op een dusdanige eenduidige manier worden geordend en gepresenteerd, dat in een volgende stap bepaald kan worden welke bestanddelen van de neerslag van die werkzaamheden voor blijvende bewaring en voor overbrenging naar het Algemeen Rijksarchief in aanmerking komen. Er is daarom een ordenend principe, een eenheid van beschrijving, nodig. Hiertoe is het begrip 'handeling' geïntroduceerd. Hieronder wordt verstaan: één of meer samenhangende activiteiten die door een actor op grond van zijn taken en/of bevoegdheden ten aanzien van een andere actor worden verricht en die resulteren in een dienst of een produkt aan die andere actor. De volgende hoofdstukken bevatten steeds een beschrijving van organisatie- en taakontwikkeling van de onderscheiden onderdelen van het ministerie, alsmede een lijst van handelingen die daar verricht worden. Ter bevordering van de overzichtelijkheid wordt bij de beleidsdirecties telkens per directie aangegeven welke handelingen voorkomen. Voorts zijn alle handelingen voorzien van een nummer. Dit vereenvoudigt het terugvinden van handelingen bij het opstellen van een selectielijst (het zgn. Basiselectiedocument of BSD), alsmede de praktische toepassing in de selectiefase zelf. Veel formele handelingen zullen voor veel beleidsdirecties *hetzelfde* blijken te zijn. Verschil bestaat dan alleen in het te behandelen onderwerp of regio, hetgeen voor de uiteindelijke selectie geen relevant onderscheid is. Vanwege hun algemeenheid zijn die handelingen hieronder gegroepeerd. Hetzelfde geldt voor de verschillende typen commissies. Sommige handelingen worden exclusief door één bepaalde directie uitgevoerd. Deze handelingen staan bij de beschrijvingen van de diverse organisatie-onderdelen vermeld en zijn ook in het Basis Selectie Document opgenomen. Bij de 'exclusieve' handelingen van de organisatie-onderdelen staat ook een opsomming van de voor dat organisatie-onderdeel geldende 'algemene handelingen'.

'Algemene handelingen' van het Ministerie van Buitenlandse Zaken

- nr: 1
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: voorbereiden, mede-vaststellen en evalueren van het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 2
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: verzamelen en analyseren van informatie met betrekking tot de relaties tussen diverse landen onderling
periode: 1945-
- nr: 3
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: inbrengen van onderwerpen in de ministerraad voor beraad en besluitvorming
periode: 1945-
- nr: 4
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: informeren (voorlichten) van het Kabinet van de Koningin over (inter-)nationale ontwikkelingen en het Nederlandse buitenlands beleid
periode: 1945-
- nr: 5

- actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: adviseren van het Kabinet van de Koningin over de wenselijkheid van inkomende en uitgaande staatsbezoeken
periode: 1945-
- nr: 6
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: inhoudelijk voorbereiden van buitenlandse bezoeken van de Koningin en het opstellen van dossiers terzake
periode: 1945-
- nr: 7
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: opstellen van draaiboeken bij inkomende staatsbezoeken
periode: 1945-
- nr: 8
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: opstellen van spreekpunten t.b.v. de Koningin, minister of minister-president voor gesprek met buitenlandse diplomatieke vertegenwoordigers hier te lande t.g.v. overhandiging geloofsbrieven, officiële kennismaking of -afscheid of andere gelegenheden
periode: 1950-
- nr: 9
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van minister-president over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelings-samenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 10
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: inhoudelijk voorbereiden en verslagleggen van buitenlandse bezoeken van de minister-president
periode: 1945-
- nr: 11
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van de diverse onderraden, ministeriële commissies en ambtelijke voorportalen over internationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 12
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: inbrengen van standpunten bij de diverse onderraden, ministeriële commissies en ambtelijke voorportalen
periode: 1945-

- nr: 13
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van de Staten-Generaal over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, o.a. in de vorm van het schriftelijk of mondeling beantwoorden van vragen, verstrekken van vertrouwelijke resumé's etc.
periode: 1945-
- nr: 14
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: presenteren van beleidsvoornemens ter behandeling aan de Staten-Generaal
periode: 1945-
- nr: 15
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: ter stilzwijgende goedkeuring overleggen van tot stand gekomen internationale overeenkomsten aan de Staten-Generaal
periode: 1945-
- nr: 16
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: voorbereiden en verslagleggen van een buitenlands bezoek van een Nederlandse parlementaire delegatie
periode: 1950-
- nr: 17
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van andere departementen over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 18
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: toezenden aan de minister van Financiën van het wetsontwerp tot vaststelling van het hoofdstuk 'Buitenlandse Zaken' van de begroting
periode: 1927-
- nr: 19
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: verrichten van ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van internationale contacten van andere departementen (doorzendingen, aanmelding deelnemers conferenties, verzorgen introducties etc.)
periode: 1945-
- nr: 20
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van interdepartementale coördinatiecommissies over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-

- nr: 21
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: inbrengen van standpunten in interdepartementale coördinatiecommissies
periode: 1945-
- nr: 22
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van externe adviescommissies over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 23
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van interdepartementale commissies en adviescommissies
periode: 1945-
- nr: 24
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van interdepartementale commissies en adviescommissies
periode: 1945-
- nr: 25
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van interdepartementale commissies en adviescommissies
periode: 1945-
- nr: 26
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van interdepartementale commissies en adviescommissies
periode: 1945-
- nr: 27
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: presenteren van Nederlandse standpunten in gouvernementele internationale organisaties
periode: 1945-
- nr: 28
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1945-

- nr: 29
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: instrueren van de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland (overbrengen van de in Nederland voorbereide en vastgestelde standpunten en/of gedragslijnen)
periode: 1945-
- nr: 30
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: beleid met betrekking tot het behartigen van de belangen van een derde land door Nederland in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 31
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: beleid met betrekking tot het behartigen van Nederlandse belangen door derde landen
periode: 1950-
- nr: 32
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van Surinaamse (tot 1975), Nederlands Antilliaanse en Arubaanse autoriteiten en instanties over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1954-
- nr: 33
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: presenteren van het Nederlands standpunt inzake buitenlandse ontwikkelingen aan Surinaamse (tot 1975), Nederlands Antilliaanse en Arubaanse autoriteiten en instanties
periode: 1954-
- nr: 34
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: presenteren van het Nederlands standpunt aan buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland
periode: 1945-
- nr: 35
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: inhoudelijk voorbereiden en verslagleggen van het bezoek van een buitenlands staatshoofd, minister of regeringsleider
periode: 1950-
- nr: 36
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: uitwisselen van felicitaties, condoleances en dankbetuigingen met een ander land
periode: 1950-
- nr: 37
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking

- handeling: inhoudelijk voorbereiden en verslagleggen van internationale conferenties waarin Buitenlandse Zaken / Ontwikkelingssamenwerking participeert
periode: 1945-
- nr: 38
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: administratieve en organisatorische voorbereiding van in- en uitgaande, al dan niet officiële, bezoeken van staatshoofden, regeringsleiders en ministers
periode: 1945-
- nr: 39
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: presenteren van het Nederlands standpunt op internationale conferenties
periode: 1945-
- nr: 40
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: inhoudelijk voorbereiden en verslagleggen van bilaterale besprekingen tussen Nederland en een ander land
periode: 1945-
- nr: 41
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van derden over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 42
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: informeren (voorlichten) van overige overheden en particulieren over (inter-)nationale ontwikkelingen, het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingsamenwerkingsbeleid
periode: 1945-
- nr: 43
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: het verstrekken van inlichtingen aan andere departementen, buitenlandse vertegenwoordigers, Nederlandse vertegenwoordigers in het buitenland en overige overheden, instellingen, bedrijven en particulieren
periode: 1945-
- nr: 44
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking
handeling: het beslissen op subsidieverzoeken van overige actoren op het terrein van het buitenlands beleid en ontwikkelingsamenwerking
periode: 1945-
- nr: 45
actor: onderraad / ministeriële commissies
handeling: voorbereiden van of beslissen over (bepaalde) aangelegenheden inzake het Neder-

- landse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
- periode: 1945-
- nr: 46
- actor: ambtelijk voorportaal
- handeling: presenteren van een finaal ambtelijk advies over (bepaalde) aangelegenheden inzake het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
- periode: 1945-
- nr: 47
- actor: ambtelijk voorportaal
- handeling: adviseren van interdepartementale coördinatiecommissies over (bepaalde) aangelegenheden inzake het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
- periode: 1945-
- nr: 48
- actor: interdepartementale coördinatiecommissie
- handeling: presenteren van interdepartementaal vastgestelde standpunten over (bepaalde) aangelegenheden inzake het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid aan ambtelijke voorportalen, onderraden en ministeriële commissies
- periode: 1945-
- nr: 49
- actor: externe adviescommissie
- handeling: adviseren van de minister van Buitenlandse Zaken over bepaalde aangelegenheden inzake het Nederlandse buitenlands beleid en het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
- periode: 1945-

HOOFDSTUK 2 DE ACTOREN OP HET BELEIDSTERREIN BUITENLANDS BELEID EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

2.1 Inleiding

Het ministerie van Buitenlandse Zaken is niet het enige overheidsorgaan met taken en bemoeienissen op het terrein van het buitenlands beleid en ontwikkelingssamenwerking. Diverse andere ministeries en organen begeven zich vanuit hun specifieke taken op buitenlands terrein. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van die instellingen, verder genoemd 'actoren', die zich op het beleidsterrein buitenlands beleid bewegen alsook van de onderlinge relaties tussen deze 'actoren'.

2.2 De regering³⁴

Volgens de grondwet berust de wetgevende macht bij de regering (Koning en alle ministers) en de Staten-Generaal (art. 81 GW). De uitvoerende macht is opgedragen aan de regering (art. 42 GW). De rechtsprekende macht, die hier verder buiten beschouwing wordt gelaten, wordt uitgeoefend door de rechterlijke macht.

Onder de uitvoerende macht wordt alles verstaan wat niet tot de wetgevende of rechtsprekende macht behoort, zoals uitvoering van wetten en het bestuur. Deze taken zijn opgedragen aan de regering. De Koning is voor zijn daden niet verantwoordelijk, hij is onschendbaar; de ministers zijn verantwoordelijk, zowel voor de rechtmatigheid als de doelmatigheid van de daden van de regering.³⁵ Het formele overleg tussen de Koning en de minister(s) over regeringsaangelegenheden verloopt via het Kabinet van de Koning.³⁶

De ministers vormen samen de ministerraad onder voorzitterschap van de minister-president, die tevens minister van Algemene Zaken is. Aan het overleg in deze raad kan door staatssecretarissen worden deelgenomen wanneer het gaat om onderwerpen waarbij zij vanuit hun beleidsterrein rechtstreeks zijn betrokken. De staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, die belast is met aangelegenheden betreffende de Europese integratie, is sinds het kabinet Den Uyl aanwezig bij de zittingen van de ministerraad omdat de Europese integratie een vast agendapunt vormt.³⁷ De taak van de ministerraad wordt vastgesteld bij ministerieel besluit. Samen met de staatssecretarissen vormt de ministerraad het kabinet. In de ministerraad wordt het algemeen regeringsbeleid besproken en vastgesteld. De ministerraad dient daarbij te waken voor eenheid van het beleid (art. 44 lid 3 GW). In

³⁴ In deze tekst wordt gebruikt gemaakt van de staatsrechtelijke term "Koning", ook als duidelijk is dat H.M. de Koningin bedoeld wordt.

³⁵ De ministeriële verantwoordelijkheid (art. 42 Grondwet) omvat:

- strafrechtelijke verantwoordelijkheid (Grondwetsherziening van 1840: de ministers zijn verantwoordelijk voor de rechtmatigheid van daden van de regering);
- civielrechtelijke verantwoordelijkheid (niet bij wet geregeld: de ministers moeten persoonlijk de financiële gevolgen dragen voor de schade die zij zelf of hun medewerkers door verkeerde handelingen aan het Rijk hebben toegebracht);
- politieke of staatkundige verantwoordelijkheid (Grondwetsherziening van 1848: minister is verantwoordelijk voor de doelmatigheid van het doen en laten van de regering).

³⁶ W. van der Pot, *Handboek van het Nederlandse staatsrecht* (12^e druk, Zwolle 1989) 374.

³⁷ S. Rozemond, *Regeringsleider in Europa: de rol van de minister-president* (Den Haag 1992) 16.

het *Reglement van Orde* van de ministerraad (art. 4 lid 2) staat een aantal zaken opgesomd waarover de ministerraad in ieder geval beraadslaagt en besluiten neemt.³⁸ Naast aangelegenheden zoals wetsontwerpen, ontwerpen van algemene maatregelen van bestuur en nota's aan de Staten-Generaal van mogelijk groot politiek en financieel belang, worden er onderwerpen behandeld die specifiek van toepassing zijn op het buitenlands beleid. De ministerraad beraadslaagt en besluit:

- lid 2 b: 'over overeenkomsten met andere mogendheden en met volkenrechtelijke organisaties alvorens deze ter stilzwijgende goedkeuring aan beide Kamers der Staten-Generaal worden toegezonden'
- lid 2 h: 'over belangrijke onderwerpen het buitenlands beleid betreffende, daaronder begrepen het in internationaal verband doen van of instemmen met voorstellen, die van aanmerkelijke invloed kunnen zijn op de geldende rechtsorde, verplichtingen van blijvende aard ten gevolge kunnen hebben, dan wel de Nederlandse Antillen raken'
- lid 2 i: 'over aan delegaties dan wel aan vertegenwoordigers in het buitenland te verstrekken instructies, alsmede over de samenstelling van delegaties, een en ander voor zover het van belang is de Raad hierin te kennen'³⁹

Lid h en i zijn voor meerdere uitleg vatbaar. Immers, wie bepaalt wat 'belangrijk' of 'van belang' is? De wetgever heeft met art. 5 van het *Reglement van Orde* geprobeerd dit te ondervangen: in die gevallen waarin niet duidelijk is of een aangelegenheid het algemeen regeringsbeleid raakt, dient de minister overleg te plegen met de minister-president. Als zij het samen niet eens kunnen worden, wordt de kwestie in ieder geval in de ministerraad gebracht.

2.3 De Koning

Als staatshoofd van het Koninkrijk der Nederlanden heeft de Koning taken die het terrein van de buitenlandse betrekkingen betreffen. Eén daarvan is het ontvangen van hoofden van buitenlandse diplomatieke missies ter gelegenheid van het aanbieden van hun geloofsbrieven of ter gelegenheid van hun afscheid. Andersom geeft de Koning de geloofsbrieven die Nederlandse diplomaten aan de staatshoofden in hun standplaats aanbieden af. Voorts ontvangt hij staatshoofden van andere landen en legt hij zelf staatsbezoeken af. Bij de beslissing over het al dan niet ontvangen van of ingaan op een uitnodiging voor een staatsbezoek is hijzelf, de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken betrokken. Aan de minister van Buitenlandse Zaken is in beginsel de uiteindelijke beslissing over het al dan niet ingaan op een uitnodiging (voorbeeld: het staatsbezoek aan de Volksrepubliek China in 1989 werd na de studentenopstand geannuleerd). Hij is ook degene die, als politiek verantwoordelijk minister, de Koning begeleidt bij het afleggen van staatsbezoeken. Het staatsbezoek is voornamelijk een representatieve aangelegenheid, bedoeld om de goede betrekkingen tussen twee landen te onderstrepen. Het optreden van de Koning op het terrein van het buitenlands beleid is voornamelijk ceremonieel van karakter.

De Koning wordt in zijn taken bijgestaan door het Kabinet van de Koning. Het Kabinet treedt op als intermediair tussen de Koning en de verschillende ministeries. Binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken is de Directie Kabinet en Protocol belast met het onderhouden van de contacten met het Kabinet van de Koning.

³⁸ Reglement van orde van de Ministerraad. Besluit van 16 mei 1979', in: *Parlement en Kiezer*, 63 (Den Haag 1981) 67.

³⁹ *ibidem*.

2.4 De Minister-President⁴⁰

De positie van de minister-president heeft zich in de praktijk ontwikkeld van 'primus inter pares' tot een soort regeringsleider, zij het niet tot een regeringsleider als de Britse *Prime Minister* of de Duitse *Bundeskanzler*.⁴¹ De facto treedt hij echter wel op als regeringsleider. Aan deze ontwikkeling heeft enerzijds de invulling van het voorzitterschap van de ministerraad door de opeenvolgende minister-presidenten bijgedragen; de minister-president is tenslotte verantwoordelijk voor de gang van zaken in de ministerraad alsook voor het algemeen regeringsbeleid. Anderzijds heeft hij zijn positie ook als gevolg van zijn lidmaatschap van de Europese Raad kunnen versterken. In de Europese Raad wordt overleg gevoerd over tal van inter- en supranationale aangelegenheden door de staatshoofden c.q. regeringsleiders van de lid-staten van de Europese Gemeenschappen.⁴² Als lid van deze Raad treedt de minister-president op als vertegenwoordiger van Nederland. Als zodanig raakt hij het beleidsterrein en de positie van de minister van Buitenlandse Zaken.

Vooraf door de totstandkoming van de EG en de Europese Raad is het optreden van de minister-president op buitenlandse fora onvermijdelijk geworden. In de Europese Raad speelt hij zijn meest pregnante rol.⁴³

Omdat de functie van minister-president nu eenmaal de enige functie in Nederland is die vergelijkbaar is met die van een buitenlandse regeringsleider, is hij ook degene die voor bepaalde internationale fora uitgenodigd wordt. Zo krijgt hij, net als staatshoofden en andere regeringsleiders, tijdens de jaarlijkse zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties de gelegenheid een toespraak te houden. Ook in het kader van de NAVO worden er op het niveau van staatshoofden en regeringsleiders bijeenkomsten georganiseerd. Voorts worden staatshoofden en regeringsleiders uitgenodigd voor tal van internationale conferenties en bijeenkomsten van andere aard, niet in de laatste plaats om het gewicht van die bijeenkomsten te vergroten of een bepaald karakter te verlenen. De huidige positie van de minister-president is uiteraard niet uit de lucht komen vallen, maar is een gevolg van een aantal ontwikkelingen die zich in de periode 1945-1990 hebben voorgedaan. Enerzijds is dit een gevolg van ressortvervaging waar het het terrein van buitenlands beleid betreft (het aantal actoren is in de loop van de tijd immers toegenomen) en anderzijds traden er externe ontwikkelingen op die internationaal optreden van de minister-president vereisten, vooral in multilateraal verband, waar voorheen de minister van Buitenlandse Zaken alleen acte de presence gaf.

Een andere taak van de minister-president op het terrein van de buitenlandse betrekkingen betreft staatsbezoeken en officiële bezoeken.⁴⁴ Bij uitgaande staatsbezoeken neemt hij alleen deel aan het

⁴⁰ In 1983 is aan het ambt van minister-president een grondwettelijke basis verschaft (art. 43, 45 en 48 GW 1983). Hiermee werd een feitelijk verworven positie vastgelegd.

⁴¹ Overigens verschillen de bevoegdheden van de Europese regeringsleiders onderling. België en Italië wijken niet sterk af van Nederland en het 'dubbele' Franse optreden (president en premier nemen deel aan de Europese Raad) vertoont ook weer een ander beeld. Rozemond, *Regeringsleider*, 6.

⁴² Gezien het overheersend retrospectieve karakter van het onderzoek is in dit rapport de naam 'Europese Gemeenschappen' aangehouden.

⁴³ Art.2 van de Europese Akte (1986) luidt: 'De Europese Raad is samengesteld uit de Staatshoofden en Regeringsleiders van de Lid-Staten, alsmede de Voorzitter der Europese Gemeenschappen. Hij (...) wordt bijgestaan door de Ministers van Buitenlandse Zaken en door een Lid van de Commissie. De Europese Raad komt ten minste tweemaal per jaar bijeen.'

De Europese Raad is de opvolger van de topconferenties van staatshoofden en regeringsleiders die sinds 1961 worden gehouden. Sinds december 1974 dragen deze conferenties de benaming 'Europese Raad'. Rehwinkel, *De minister-president*, 208-209.

⁴⁴ Staatsbezoek: bezoek van een staatshoofd op uitnodiging van een ander staatshoofd.

gemeenschappelijk overleg tussen de Koning, de minister-president en de minister van Buitenlandse Zaken. Bij inkomende staatsbezoeken speelt hij ook tijdens het bezoek zelf een rol: met de Koning en de minister van Buitenlandse Zaken is hij aanwezig bij ontvangst en vertrek, zit hij aan bij het galadiner en is hij aanwezig bij tal van andere programma-onderdelen.

In geval van een officieel bezoek is het staatshoofd of de regeringsleider gast van de regering. Op het programma, dat opgesteld wordt door de directie Kabinet en Protocol van Buitenlandse Zaken in overleg met de betreffende ambassade, het Koninklijk Huis en het ministerie van Algemene Zaken, staan dan in ieder geval een diner en een werkbespreking met de minister-president. Verder is de minister-president met de minister van Buitenlandse Zaken aanwezig bij ontvangst en vertrek.

De minister-president, die in het buitenland gezien wordt als regeringsleider en niet als 'primus inter pares', legt zelf ook officiële bezoeken af. In Nederland is het de gewoonte dat de minister-president, na zijn aantreden, in de eerste plaats de overzeese delen van het Koninkrijk bezoekt en daarna de BENELUX- en andere omringende landen.

De inhoudelijke voorbereiding van een buitenlands bezoek van de minister-president is in handen van de betreffende regionale beleidsdirectie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, waarbij het Kabinet van de minister-president uiteraard intensief is betrokken. Of de minister-president door de minister van Buitenlandse Zaken wordt vergezeld, wordt van bezoek tot bezoek bekeken.

2.5 De relatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken met andere ministeries van Algemeen Bestuur

De minister van Buitenlandse Zaken is niet (meer) de enige minister die het buitenlands beleid voert. Andere ministers zijn zich meer en meer op dit terrein gaan bewegen. De afkalving van het monopolie van de minister van Buitenlandse Zaken inzake het buitenlands beleid, begon in 1932 met het primaat voor de buitenlandse economische betrekkingen bij de minister van Economische Zaken; het ministerie van Economische Zaken zou 'in volle omvang en bij uitsluiting' worden belast met de uitvoering van de handelspolitiek en de economische voorlichting.⁴⁵

Tot aan de Tweede Wereldoorlog hebben de andere departementen, behalve Sociale Zaken, zich nooit zoals Economische Zaken een eigen verantwoordelijkheid op het terrein van de buitenlandse politiek verworven. Wel kregen zij, als gevolg van de toenemende internationale samenwerking, bepaalde taken op het terrein van de buitenlandse betrekkingen te behandelen. Deze ontwikkeling kent zijn oorsprong in de 19e eeuw toen op verschillende gebieden internationale samenwerking tot stand kwam, zoals met betrekking tot het post- en telegraafverkeer, het auteursrecht, de industriële eigendom, etcetera. Begin 20e eeuw nam deze internationale samenwerking meer en meer toe, bijvoorbeeld ook op de terreinen van het internationaal privaatrecht en de bestrijding van opiummisbruik.

Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken had deze ontwikkeling tot gevolg dat het genoodzaakt werd om met de verschillende binnenlandse vakdepartementen in overleg te treden. De oprichting van

Officieel bezoek: bezoek van een staatshoofd of regeringsleider op uitnodiging van de minister-president.

⁴⁵ Kersten, Nederland en de buitenlandse politiek, 382; *Organisatie en Reorganisatie van het Departement van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1950) 97-103. Zie ook J.A. de Bruijn, *Economische Zaken. Profiel van een ministerie*. Departementale studies, nr. 1 ('s-Gravenhage 1989) 15-16.

Het DG Buitenlandse Economische Betrekkingen is opgericht op 11 oktober 1946 en sinds 1947 eerstverantwoordelijke, en dus coördinerende instantie, voor het buitenlands economisch beleid (voortvloeiende uit de algemene verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken voor de ontwikkeling van de Nederlandse economie).

de Volkenbond in 1920 betekende een verdere toename van de interdepartementale contacten. Voortdurend was overleg nodig: met Sociale Zaken over vraagstukken betreffende de volksgezondheid; met Justitie voor de behandeling van wisselrecht- en nationaliteitskwesities; met Waterstaat voor verkeersaangelegenheden; met Oorlog en Marine voor het ontwapeningsvraagstuk, etcetera. Alleen het departement van Sociale Zaken nam een bijzondere positie in, in die zin dat dit departement, en niet Buitenlandse Zaken, de primaire verantwoordelijkheid droeg voor betrekkingen met de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO). Het statuut van de ILO, dat voorschreef dat de betrokken vakministers rechtstreeks met de organisatie moesten corresponderen en dus niet via Buitenlandse Zaken, was hier debet aan.

Na de Tweede Wereldoorlog zette deze trend zich voort. Het ministerie van Financiën verwierf zich de zeggenschap over het internationale monetaire beleid.⁴⁶ Een aantal andere vakdepartementen kreeg de gelegenheid om zelfstandig of samen met Buitenlandse Zaken op internationale fora op te treden door de toenemende Europese samenwerking en integratie. De groeiende wederzijdse afhankelijkheid van de nationale economieën, de internationale aanpak van grensoverschrijdende problemen en de als gevolg van de daardoor ontstane internationale vervlechting van allerlei terreinen van overheidsbemoeyenis leidden ertoe dat steeds meer onderwerpen van het binnenlandse beleid op de agenda van het buitenlands beleid kwamen te staan. Om een paar voorbeelden te noemen: het internationale veiligheidsbeleid behoort tevens tot de verantwoordelijkheid van het ministerie van Defensie; de zaken die binnen de Europese Gemeenschap behandeld worden vereisen intensieve samenwerking met vakdepartementen als Economische Zaken en Landbouw & Visserij en Milieu; een cultureel buitenlands beleid kan niet gevoerd worden zonder de ministeries van Onderwijs en Wetenschappen en Welzijn, Volksgezondheid & Cultuur; Verkeer en Waterstaat heeft net als Buitenlandse Zaken een taak in de internationale luchtvaart. Kortom, in beginsel bewegen alle ministeries zich op het terrein van het buitenlands beleid. Een Speciaal Adviseur van het ministerie van Buitenlandse Zaken omschreef deze situatie in een rapport van 1974 aldus: 'het totaal van het buitenlands beleid zou kunnen worden gedefinieerd als het totaal van binnenlandse aangelegenheden overgebracht naar buitenlandse verhoudingen'.

Het gevolg hiervan is dat het ministerie van Buitenlandse Zaken zich in een aantal aangelegenheden ontwikkelde van beleidsbepaler tot coördinator, want BZ bleef eerst verantwoordelijke voor de eenheid van het buitenlands beleid, en dat de rol van de Ministerraad door het veelvuldig interdepartementaal overleg groter werd. De spreekwoordelijke uitzondering op de verantwoordelijkheid van Buitenlandse Zaken voor het buitenlands beleid vormt het ministerie van Economische Zaken, dat nog steeds de verantwoordelijkheid draagt voor het buitenlandse economische beleid.⁴⁷

Omdat de minister van Buitenlandse Zaken de eerstverantwoordelijke is voor de eenheid van het buitenlands beleid, kunnen de andere ministeries formeel niet zelfstandig internationaal opereren. Het ministerie van Buitenlandse Zaken treedt op als coördinerende instantie. Dat betekent dat overleg plaatsvindt met de vakdepartementen, wanneer het gaat om aangelegenheden die tot hun verantwoordelijkheid behoren en een buitenlands aspect hebben. De aangelegenheden van de diverse vakdepartementen worden op elkaar afgestemd, getoetst aan en ingepast in het buitenlands beleid, zodanig dat in het buitenland een eenduidig Nederlands standpunt kan worden gepresenteerd. Het uitgangspunt van Buitenlandse Zaken daarbij is dat de vakdepartementen op hun eigen 'technische'

⁴⁶ Kersten, Nederland in de buitenlandse politiek na 1945, 382. E.H. van der Beugel, Vaststellen en uitvoeren van buitenlandse politiek. Verhouding Buitenlandse Zaken-Vakministeries, *Internationale Spectator* XXIV (1970) 71.

⁴⁷ De verhouding tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Economische Zaken met betrekking tot buitenlandse economische en handelspolitieke aangelegenheden staat uitvoerig beschreven in: F.G. Moquette, *Van BEP tot BEB. De aanpassing van de bestuurlijke structuren aan de ontwikkelingen van de buitenlandse economische betrekkingen in Nederland sinds 1795* (Leiden 1993).

terrein min of meer vrij spel hebben, maar dat bij politieke implicaties Buitenlandse Zaken het voortouw neemt.⁴⁸

2.6 Onderraden, ministeriële commissies en voorportalen⁴⁹

Voor een aantal onderdelen van het algemeen regeringsbeleid zijn er onderraden ingesteld: permanente ministeriële commissies, die zich bezighouden met de voorbereiding van onderwerpen die in de ministerraad zullen worden behandeld. Hoewel de onderraden beslissingsbevoegdheden hebben, hebben zij in de praktijk slechts voorbereidende taken en ligt de eindbeslissing bij de ministerraad.⁵⁰ In de onderraden hebben naast de betrokken bewindslieden ook ambtenaren zitting. In de REZ (Raad voor Europese Zaken) heeft bijvoorbeeld de Permanente Vertegenwoordiger van Nederland bij de Europese Gemeenschappen zitting.⁵¹ Naast de voor onbepaalde tijd ingestelde onderraden zijn er ministeriële commissies, die een in de tijd beperkte en omschreven opdracht hebben.

Ten behoeve van de ambtelijke voorbereiding kennen de onderraden zgn. voorportalen. Dit zijn ambtelijke commissies, die vaak tevens fungeren als interdepartementale coördinatiecommissies: commissies die de werkzaamheden van twee of meer departementen ten aanzien van een bepaald beleidsterrein coördineren.⁵²

De Raad van Europese Zaken (REZ), de Raad voor Ontwikkelingssamenwerking (ROS) en de Decoratiecommissie zijn onderraden die werkzaam zijn op het beleidsterrein waarvoor de minister van Buitenlandse Zaken of de minister voor Ontwikkelingssamenwerking de eerstverantwoordelijk bewindspersoon is en tevens is aangewezen als coördinerend bewindsman. Dit laatste betekent dat hij dient toe te zien op een deugdelijke interdepartementale voorbereiding, hetgeen met zich meebrengt dat het departement van Buitenlandse Zaken het voorzitterschap en secretariaat voert van deze commissies.⁵³ De REZ kent als ambtelijk voorportaal de Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CEIA; sinds 1956) en de ROS de Coördinatiecommissie Ontwikkelingssamenwerking (COCOS; sinds 1964).

Onderraden die mede op het beleidsterrein van Buitenlandse Zaken opereren en waarvan de minister niet als coördinerend bewindsman is aangewezen, zijn op dit moment de⁵⁴:

- Algemene Verdedigingsraad (AVR)

⁴⁸ Code 101, Commissie Interdepartementale Taakverdeling, Missive van de Secretaris-Generaal van Buitenlandse Zaken aan de Secretaris-Generaal van Algemene Zaken, 8 september 1970.

⁴⁹ Aan onderraden, ministeriële commissies en andere coördinatie-organen is een apart institutioneel onderzoek gewijd. Voor een uitgebreid overzicht van die instellingen wordt dan ook naar dat rapport verwezen: L. Hovy, *Coördinatie op hoog niveau. Institutioneel onderzoek naar de ministeriële coördinatieorganen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990* (Den Haag 1992).

⁵⁰ Reglement van orde van de Ministerraad, artikel 16 en 20.

⁵¹ Rozemond, 25.

⁵² Voor een opgave van bestaande en opgeheven onderraden, ministeriële commissies, ambtelijke voorportalen en adviescolleges op het beleidsterrein van buitenlandse zaken in de periode 1945 tot heden wordt verwezen naar de bijlage bij dit rapport.

⁵³ Reglement van orde van de Ministerraad, artikel 17.

⁵⁴ Voor een gedetailleerd overzicht van de samenstelling van de onderraden en bijbehorende ambtelijke voorportalen zie: Hovy, *Coördinatie op hoog niveau*.

- Raad voor Economische Aangelegenheden (REA)
- Raad voor Ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne (RROM)
- Raad voor Wetenschap, Technologie- en Informatiebeleid (RWTI)
- Welzijnsraad (WR)

Wat de ministeriële commissies betreft is Buitenlandse Zaken lid van de

- Ministeriële Commissie Noordzee Aangelegenheden (MICONA) en de
- Ministeriële Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV).

2.7 Interdepartementale commissies: contacten van BZ met andere departementen op ambtelijk niveau

Volgens de *'Algemene Aanwijzingen voor de Rijksdienst inzake interdepartementale commissies'* (1987) wordt onder een interdepartementale commissie verstaan, een commissie:

- a. waarin meer dan één ministerie is vertegenwoordigd, en
- b. waarvan meer dan de helft van de leden ambtenaar bij een ministerie is.⁵⁵

Interdepartementale commissies worden over het algemeen in het leven geroepen vanuit de behoefte of noodzaak tot overleg en coördinatie, tot het op elkaar afstemmen van het beleid van twee of meer departementen. Vaak vloeit deze noodzaak of behoefte voort uit de normale, dagelijkse, departementale coördinatietaak die het gevolg is van de raakvlakken en overlappingsen van het eigen beleidsterrein met dat van andere ministeries. Daarnaast komt het voor dat een minister expliciet als coördinerend bewindspersoon voor een bepaald beleidsterrein of -onderwerp is aangewezen. Hij dient dan de totstandkoming van een gecoördineerd beleid te bevorderen. De instelling van een interdepartementale commissie is daartoe uiteraard een geëigend middel. In 1980 is door de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst een inventarisatie gemaakt van alle expliciet aan ministers en staatssecretarissen opgedragen coördinatietaken. Uit dit onderzoek kwamen voor Buitenlandse Zaken negen taken te voorschijn (in totaal waren er 69). Voor zeven van deze negen taken was een interdepartementale commissie op ambtelijk niveau ingesteld. Deze coördinatietaken en interdepartementale commissies zijn achtereenvolgens:⁵⁶

- *Algemeen beleid ten aanzien van Suriname*: Interdepartementale adviesgroep Suriname;
- *Procesvoering voor internationale fora*: Commissie Uniforme Interpretatie EEG-verdrag (CUI);
- *Opstelling en voorbereiding parlementaire behandeling van verdragen*: geen aparte interdepartementale commissie ingesteld;
- *Vorbereiding en uitvoering van het beleid met betrekking tot de Europese Gemeenschappen*: Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen (CEIA);
- *Benelux Economische Unie*: Coördinerende bevoegdheid is alleen op ministerieel niveau in handen van Buitenlandse Zaken. Op ambtelijk niveau is Economische Zaken aangewezen;
- *Internationale milieuvraagstukken*: Coördinatiecommissie voor Internationale Milieu-aangele-

⁵⁵ *Algemene Aanwijzingen voor de Rijksdienst inzake externe adviesorganen en inzake interdepartementale commissies*. Vastgesteld bij besluit van de Minister-President, handelend in overeenstemming met het gevoelen van de Ministerraad, 11 maart 1987, nr. 375699 ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij 1987). Aanwijzingen inzake interdepartementale commissies, art. 1. Uit deze definitie blijkt dat een groot deel van de interne adviescommissies van de centrale overheid tevens interdepartementale commissie is.

⁵⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Overzicht coördinerende taken van bewindspersonen. Bijlage bij achtergrondstudie nummer 6 uitgebracht aan de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst* ('s-Gravenhage 1981) 24-50.

- genheden (CIM);
- *Beleid met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking*: Coördinatiecommissie voor Ontwikkelingssamenwerking (COCOS);
- *Internationale culturele betrekkingen*: Coördinatiecommissie Internationale Culturele Betrekkingen (CICB);
- *Het Nederlands beleid in de organen en organisaties van de Verenigde Naties*: Coördinatiecommissie voor de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties (CCVNGO).

Naar aanleiding van de bevindingen van de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst werd overigens in november 1982 door het Kabinet besloten tot opheffing van de aanduiding 'coördinerend bewindspersoon' voor zeven van de negen coördinatietaken van Buitenlandse Zaken. Men oordeelde dat voor die taken voldoende duidelijk was dat de minister van Buitenlandse Zaken c.q. Ontwikkelingssamenwerking de eerst verantwoordelijke bewindspersoon was en dat die taken daarom deel uitmaakten van hun normale dagelijkse coördinatietaak. Voor de twee taken die wel bleven, namelijk *de voorbereiding en uitvoering van het beleid met betrekking tot de Europese Gemeenschappen en de Internationale Milieuvraagstukken* bleef artikel 17 lid 2 van het *Reglement van Orde* van de Ministerraad van kracht, dat voorschrijft dat in de gevallen waarin voor een beleidsgebied een onderaad is ingesteld, een coördinerend minister moet zijn aangewezen.⁵⁷

Afgezien van het al dan niet aangewezen zijn van een coördinerend bewindspersoon, blijft het een feit dat het beleidsterrein van het ministerie van Buitenlandse Zaken een beleidsterrein is, dat een groot aantal raakvlakken en overlappings kent met de overige ministeries. Het departement beschouwt zichzelf ook als een ministerie dat 'in beginsel voornamelijk werk verricht van coördinerende aard'⁵⁸. Op grond hiervan zou verwacht zou mogen worden dat Buitenlandse Zaken al reeds vele malen het initiatief heeft genomen tot de instelling van interdepartementale commissies. Niets is minder waar. Uit een Rapport uit 1977 inzake Interne Adviesorganen (adviescommissies die geheel of overwegend uit ambtenaren samengesteld) van de Centrale Overheid blijkt dat er toen slechts dertien interdepartementale commissies onder Buitenlandse Zaken ressorteerden. Alleen onder de ministeries van Algemene Zaken en Landbouw en Visserij ressorteerden minder interdepartementale commissies, respectievelijk één en elf. Alle andere departementen, elf in getal, voerden het beheer over meer interdepartementale commissies.⁵⁹

Nu wil het feit dat Buitenlandse Zaken slechts voor een gering aantal interdepartementale commissies

⁵⁷ Handelingen Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, 17 353, nr. 24, 14-15 en 18.

⁵⁸ Code 101, *Taakinventarisatie bij de Rijksoverheid*, Memorandum van de Secretaris-Generaal aan de Minister en de Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken inzake de Taakinventarisatie der Rijksoverheid, 6 maart 1956.

Twintig jaar later in een rapport van de Commissie van Advies voor de Integratie is het element 'coördinatie' opgenomen in de algemene taakomschrijving van het ministerie: 'Het Departement (...) is belast met de voorbereiding, coördinatie en uitvoering van het buitenlands beleid'. Departement van Buitenlandse Zaken, *Rapport van de Commissie van Advies voor de Integratie* ('s-Gravenhage, 30 oktober 1976) 10.

⁵⁹ Tabel 1.1.1^A Adviesorganen gerangschikt per departement 1e verantwoordelijkheid. Rapport van de WRR aan de regering nr. 14, *Overzicht interne adviesorganen van de centrale overheid* ('s-Gravenhage 1977). R.H.P.W.Kottmann komt in het rapport *Interdepartementale Commissies. Een beschrijving van de formele coördinatie-structuren bij de rijksoverheid*, (Universiteit van Amsterdam, Instituut voor Bestuurskunde, 1977) tot gelijke conclusies. Hij beoordeelt de deelname van Buitenlandse Zaken aan de interdepartementale coördinatie als 'gering': *Ibidem*, 27.

de eerste verantwoordelijkheid draagt,⁶⁰ niet zeggen dat het departement daarom slechts met weinig departementen contacten onderhoudt. Integendeel, via de interdepartementale commissies onderhoudt het departement, als de andere departementen, contacten met alle andere ministeries. Dat Buitenlandse Zaken daarbij van de in 1977 in totaal 298 geregistreerde interne commissies slechts lid is van 62 commissies, betekent niet dat Buitenlandse Zaken in interdepartementaal verband slecht is vertegenwoordigd. Bedacht moet worden dat coördinatie niet in formele structuren hoeft te zijn georganiseerd.⁶¹ In vele gevallen vindt coördinatie plaats door middel van informeel overleg, een werkgroep, door middel van persoonlijke contacten of een telefoongesprek. Bovendien zijn lang niet alle aangelegenheden van een dergelijk groot en permanent belang, dat instelling van een formele interdepartementale coördinatiecommissie is gerechtvaardigd. Bij het directoraat-generaal Politieke Zaken bijvoorbeeld kan in beginsel elk onderwerp aan de orde komen als het maar een politiek aspect heeft. Dat geeft niet direct aanleiding tot instelling van veel interdepartementale commissies. Anderzijds behandelt Buitenlandse Zaken aangelegenheden met betrekking tot grote omvangrijke multilaterale organisaties als de EEG en de Verenigde Naties. Deze organisaties behandelen zo veel uiteenlopende zaken dat de instelling van interdepartementale commissies juist wel gerechtvaardigd is. Het feit echter dat Buitenlandse Zaken alleen verantwoordelijk is voor de politieke kant en niet voor de vaktechnische kant van de zaak, maakt dat weer minder voor de hand liggend. Voor beide organisaties bestaat ook maar één interdepartementale commissie. Desondanks is het totale aantal interdepartementale commissies, waarin Buitenlandse Zaken (al dan niet voorzitterschap en/of secretariaat bekleddend) zitting heeft gehad in de onderzochte periode omvangrijk (zie voor een overzicht bijlage).

2.8 De Staten-Generaal

'De staten-generaal vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk', aldus artikel 50 van de Grondwet. Omdat de regering voor haar beleid verantwoording dient af te leggen aan de volksvertegenwoordiging, spelen de Staten-Generaal een belangrijke rol in het bestuur van Nederland. Het is hun taak de regering te controleren.

Voor een groot aantal beleidsterreinen zijn zowel in de Eerste als in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal zogenaamde Vaste kamercommissies ingesteld. De beleidsterreinen van deze commissies vallen samen met die van de departementen van Algemeen Bestuur.⁶² Vaste kamercommissies op het beleidsterrein van Buitenlandse Zaken zijn onder meer die van Buitenlandse Zaken, Ontwikkelingssamenwerking en EG-zaken (zie verder bijlage b.). Deze commissies kunnen met de minister in schriftelijk of mondeling overleg treden.⁶³

Volgens de Grondwet moeten internationale overeenkomsten ter goedkeuring aan de Staten-Generaal worden voorgelegd. De goedkeuring kan zowel stilzwijgend als uitdrukkelijk worden verleend. Willen de Staten-Generaal dat de overeenkomst aan de uitdrukkelijke goedkeuring wordt

⁶⁰ De eerste verantwoordelijkheid voor een bepaalde taak en daarmee voor een interdepartementale commissie 'blijkt veelal uit afspraken die zijn gemaakt over het voorzitterschap en/of secretariaat van een interdepartementale commissie voor die taak'. Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, 17 353, nr.24, p.14.

⁶¹ Voor een opsomming van coördinatie-instrumenten wordt verwezen naar naar: *Bijlagen Handelingen Tweede Kamer*, 1984-85, 17 353, nr. 24, p. 6-10.

⁶² Eerste Kamer: *Reglement van Orde (RvO) van de Eerste Kamer der Staten-Generaal*, 14 november 1967, art. 52. Tweede Kamer: *Reglement van Orde voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal*, 12 juli 1966, gewijzigd 18 september 1968, art. 30.

⁶³ *RvO Eerste Kamer*, art. 61 en art. 63 lid 2.

onderworpen, dan doet de voorzitter van de Kamer hiervan mededeling aan de minister van Buitenlandse Zaken.⁶⁴

2.9 Het ministerie van Buitenlandse Zaken⁶⁵

Het regeringsbeleid wordt voorbereid op de departementen van Algemeen Bestuur. Aan het hoofd van elk van deze departementen staat een minister (art. 44 lid 1 GW). De minister van Buitenlandse Zaken heeft de leiding over het departement, of ministerie, van Buitenlandse Zaken en de vertegenwoordigingen in het buitenland en is verantwoordelijk voor het buitenlands beleid (art. 42 lid 2 GW). De ambtelijke leiding van het ministerie berust bij de secretaris-generaal. Het ministerie ondersteunt de minister bij de voorbereiding en uitvoering van het buitenlands beleid.

Een wettelijke grondslag voor het bestaan van het beleidsterrein 'buitenlands beleid' is te vinden in de Grondwet van 1972. De tekst van artikel 58 luidt: 'De koning heeft het opperbestuur der buitenlandse betrekkingen. Hij bevordert de ontwikkeling der internationale rechtsorde.' In de Grondwetsherziening van 1987 is het eerste deel van dit artikel vervallen; het tweede deel is gehandhaafd, hoewel het woordje 'hij' is vervangen door 'de regering'.

In z'n algemeenheid kan de taak van het ministerie van Buitenlandse Zaken worden omschreven als de voorbereiding en uitvoering van het buitenlandse beleid. De vaststelling van het beleid gebeurt, zover dit het algemene regeringsbeleid raakt, in de ministerraad. Voor de overige beleidsvaststelling draagt de minister zelf de verantwoordelijkheid, 'voor zover geen beleid wordt geraakt waarvoor andere ministers de eerste verantwoordelijkheid dragen'.⁶⁶ Tot de taken van de minister van Buitenlandse Zaken behoren het behartigen van de Nederlandse belangen in het buitenland, het behartigen van de belangen van Nederlandse onderdanen in het buitenland, het voldoen aan internationale verplichtingen en het bevorderen van de internationale rechtsorde. Hoe deze taak in de praktijk wordt vervuld zal in de volgende hoofdstukken aan de orde komen.

⁶⁴ RvO *Eerste Kamer*, art. 76-81. RvO *Tweede Kamer*, art. 100-105.

⁶⁵ Hoewel sinds 1983 de officiële term 'ministerie' is, worden de termen departement en ministerie nog altijd door elkaar gebruikt. Op het ministerie van Buitenlandse Zaken reserveert men de term departement voor het centrale apparaat in Den Haag. Met het ministerie worden tevens de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland aangeduid. In dit rapport is deze terminologie overgenomen.

De term departement, ter aanduiding van het ministerie in Den Haag en de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland, is vanaf 1 januari 1971 tot en met 1983 in gebruik geweest.

⁶⁶ De regering in een *Memorie van Antwoord* van 6 december 1979 betreffende de Grondwetsherziening van bepalingen inzake de buitenlandse betrekkingen: "Met inachtneming van de hun toegewezen taken zijn de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking de eerste verantwoordelijken voor het buitenlandse beleid, dat wil zeggen voor zover geen beleid wordt geraakt waarvoor andere ministers de eerste verantwoordelijkheid dragen". Tweede Kamer der Staten-Generaal, Zitting 1979-1980, 15 049, nr.7, p. 2.

2.10 Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland

Strikt genomen zijn de vertegenwoordigingen van het Koninkrijk der Nederlanden in het buitenland geen afzonderlijke actoren. Zij maken deel uit van het ambtelijk apparaat van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Verspreid over de hele wereld verrichten zij werkzaamheden ten behoeve van de beleidsvoorbereiding en voeren zij beleid uit dat op het departement in Den Haag wordt gemaakt. Het zijn vooruitgeschoven posten van het departement.

Na 1945 hebben de vertegenwoordigingen in het buitenland een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Door 'de toename van overheidsstaken, de toename van het aantal onafhankelijke landen, de intensivering van de internationale samenwerking, het ontstaan van belangrijke multilaterale overleg- en samenwerkingsvormen (EG, VN, NAVO, Raad van Europa etcetera), de toename van de ontwikkelingssamenwerking en het steeds belangrijker worden van economische en commerciële taken' namen zij sterk toe zowel in aantal als in omvang.⁶⁷ De Nederlandse vertegenwoordigingen kunnen in drie categorieën worden onderscheiden, namelijk multilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen, bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen en consulaire vertegenwoordigingen.⁶⁸ De posten vertegenwoordigen het gehele Koninkrijk. Zij ontvangen hun instructies van het ministerie van Buitenlandse Zaken en sinds het concordaat van 26 juli 1950 tussen Buitenlandse Zaken en Economische Zaken tevens van het Directoraat-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen. Sinds 1955 ontvangen de posten ook instructies van de Economische Voorlichtingsdienst (EVD).⁶⁹ De instructies afkomstig van de andere ministeries gaan via het departement van Buitenlandse Zaken naar de posten.

In beginsel zijn de ambtenaren werkzaam op een vertegenwoordiging van Nederland in het buitenland in dienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit geldt echter niet voor een aantal gespecialiseerde functies met betrekking tot militaire en agrarische aangelegenheden. Die worden vervuld door ambtenaren van de ministeries van Defensie en van Landbouw & Visserij. Ook andere ministeries kennen, zij het in bescheidener mate dan Defensie en L&V, dergelijke functionarissen.

2.11 Externe adviescommissies

Een externe adviescommissie is een beleidsvoorbereidend orgaan waarvan de helft of meer dan de helft van de leden bestaat uit niet-ambtenaren⁷⁰ en dat tot taak heeft de regering of één of meer ministers te adviseren omtrent het te voeren beleid. Deze commissies worden ingesteld door de minister(s) van het beleidsterrein(en) waarop de commissie opereert.

Het oudste adviescollege op het terrein van het buitenlands beleid is de Staatscommissie voor de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht. Dit college, ingesteld in 1897 bij Koninklijk Besluit, adviseert de ministers van Buitenlandse Zaken en Justitie over het internationaal privaatrecht. Een voorbeeld van een vrij recent ingestelde externe adviescommissie is de Adviescommissie mensenrechten buitenlands beleid (1983).

⁶⁷ Aantekening van de minister van Buitenlandse Zaken aan de Tweede Kamer, Bijlagen Tweede Kamer, 1986-1987, 20 022, nr. 1, p. 4.

⁶⁸ Zie voor een uitgebreid overzicht hoofdstuk 7 van dit rapport.

⁶⁹ Van der Togt, 32.

⁷⁰ De hier bedoelde niet-ambtenaar, kan wel ambtenaar in de zin der wet zijn, maar niet een ambtenaar tot wiens functie het behoort om de minister onder wie hij of zij ressorteert te adviseren over de problematiek waarvoor het adviesorgaan is ingesteld. *Algemene Aanwijzingen voor de Rijksdienst inzake externe adviesorganen en inzake interdepartementale commissies* (Staatsuitgeverij, april 1987) art. 1.2.

In vergelijking met andere ministers zijn er door de minister van Buitenlandse Zaken c.q. Ontwikkelingssamenwerking niet veel externe adviescommissies ingesteld. In 1979 ressorteerden volgens een rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) twaalf externe adviesorganen onder het ministerie van Buitenlandse Zaken. Met het ministerie van Algemene Zaken (3) en het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (12) behoort Buitenlandse Zaken daarmee tot de ministeries met het minst aantal externe adviescommissies. Een verklaring voor dit geringe aantal zou kunnen liggen, net als het geval was ten aanzien van de interdepartementale commissies, in de aard van het beleidsterrein van Buitenlandse Zaken: alle mogelijke onderwerpen kunnen aan de orde komen als er maar een politiek aspect aan zit. Ook de vertrouwelijke aard van veel van de politieke werkzaamheden van Buitenlandse Zaken zou een rol kunnen spelen. De redenen om tot instelling van een externe adviescommissie over te gaan kunnen verschillen. Naast politiek-tactische overwegingen worden in het Rapport van de WRR onder andere genoemd: de behoefte aan specialistische deskundigheid op een bepaald terrein of de behoefte om maatschappelijke organisaties, die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid, bij de beleidsvoorbereiding te raadplegen.⁷¹ In het geval van Buitenlandse Zaken lijkt dit laatste zeker op te gaan voor het directoraat-generaal Internationale Samenwerking (DGIS), dat bij de uitvoering van het Ontwikkelingssamenwerkingsbeleid samenwerkt met verschillende ontwikkelingsorganisaties.⁷² De meeste door Buitenlandse Zaken ingestelde externe adviesorganen vallen dan ook onder DGIS.⁷³

2.12 Vormen van gouvernementele internationale samenwerking

Zoals hierboven al enige malen vermeld, is het Nederlands buitenlands beleid na de Tweede Wereldoorlog in toenemende mate georiënteerd op samenwerkingsverbanden met meerdere landen. Naast bilaterale betrekkingen, tussen twee staten, kwamen er multilaterale betrekkingen, tussen meerdere staten, tot stand. De multilaterale samenwerking kreeg gestalte in vele internationale verbanden. In deze verbanden is een aantal typen te onderscheiden:

Conferenties:

Een vorm van internationale samenwerking speelt zich af binnen conferenties. Een conferentie is een tijdelijke samenwerkingsvorm, die bijeen wordt geroepen om een bepaald onderwerp te behandelen, waarbij het de opzet is door die samenwerkingsvorm een door alle partijen te accepteren resultaat te bereiken. Voorbeelden van conferenties zijn: Ontwapeningsconferentie te Genève, de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa te Stockholm (CVSE) en de Conferentie over Wederzijdse en Evenwichtige Vermindering van Strijdkrachten te Wenen (MBFR), de Intergouvernementele Groep voor Indonesië (IGGI).

Intergouvernementele organisaties:

Organisaties die geen eigen bevoegdheden hebben tegenover de verdragsluitende staten. Beslissingen kunnen slechts worden bereikt wanneer alle partners daarmee instemmen. Voorbeelden zijn: de Raad van Europa, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Verenigde Naties.

⁷¹ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Overzicht externe adviesorganen van de centrale overheid* 12 (1976) 31-33.

⁷² Ontwikkelingsorganisaties zoals NOVIB: *Nederlandse Organisatie voor Internationale Ontwikkelingssamenwerking*; CEBEMO: *Katholieke Organisatie voor Medefinanciering van Ontwikkelingsprogramma's*; ICCO: *Interkerkelijke Coördinatiecommissie voor Ontwikkelingsprojecten*; HIVOS: *Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking*.

⁷³ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Overzicht externe adviesorganen van de centrale overheid* 11 (1976), 77.

Supranationale organisaties:

Organisaties die eigen bevoegdheden hebben met betrekking tot wetgeving, rechtspraak en bestuur, waaraan de verdragsluitende landen zijn onderworpen.⁷⁴ Een voorbeeld van een supranationaal samenwerkingsverband is de Europese Gemeenschap (EG).

Voor het Nederland buitenlands beleid zijn internationale organisaties een platform om het Nederlands standpunt met betrekking tot diverse aangelegenheden uit te dragen en de Nederlandse belangen zo goed mogelijk te behartigen. Op welke wijze dat gebeurt en hoe groot de Nederlandse invloed is verschilt van organisatie tot organisatie en is afhankelijk van de rol, samenstelling, taak en structuur van de betreffende organisatie en het belang dat Nederland aan zo'n organisatie hecht. Er is immers in de praktijk van het besluitvormingsproces van een organisatie verschil tussen een intergouvernementele instelling (waarbij voor besluitvorming consensus nodig is) of een supranationale (besluitvorming bij meerderheid van, al dan niet gewogen, stemmen).

2.13 Particuliere (inter-)nationale organisaties

Op het terrein van het buitenlandse beleid is een groot aantal internationale en nationale particuliere organisaties actief. Een aantal van deze organisaties, ook genoemd NGO's (niet-gouvernementele organisaties), wordt betrokken bij de beleidsvoorbereiding en/of uitvoering. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkelingsorganisaties NOVIB, HIVOS, CEBEMO en ICCO, die werkzaam zijn op het beleidsterrein van het directoraat-generaal Internationale Samenwerking, en die in sommige gevallen beschouwd kunnen worden als uitvoerders van het DGIS-beleid.

Daarnaast zijn er nog een heleboel andere particuliere organisaties actief op (delen van) het terrein van het buitenlands beleid. Een opsomming geven van deze organisaties is een ondoenlijke zaak. In de eerste plaats omdat het een sterk wisselend bestand is en in de tweede plaats omdat het vrijwel onmogelijk is eenduidige criteria aan te leggen welke organisaties wel en welke organisaties niet opgenomen zouden moeten worden. Desalniettemin kunnen hier wel enkele voorbeelden genoemd kunnen worden: Amnesty International, Greenpeace, Artsen zonder Grenzen, Wereldwinkels, IKV, Centrum voor Informatie en Documentatie over Israël, Medisch Comité Nederland Vietnam etc.

⁷⁴ De mogelijkheid om bevoegdheden aan volkenrechtelijke organisaties over te dragen is neergelegd in art. 92 van de *Grondwet*: bij of krachtens verdrag kunnen aan volkenrechtelijke organisaties bevoegdheden tot wetgeving, bestuur en rechtspraak worden opgedragen.

HOOFDSTUK 3 HET DEPARTEMENT VAN BUITENLANDSE ZAKEN 1945-1950

In dit hoofdstuk worden de taak- en organisatie-ontwikkeling van het departement in de periode 1945-1950 beschreven. De in kwantiteit wisselende omschrijving van taken die door de diverse directies en bureaux die in dit hoofdstuk staan beschreven werden uitgevoerd vind zijn oorzaak vooral in de mate waarin informatie beschikbaar is. Zeker ten opzichte van jongere periodes werd in de eerste jaren na de oorlog weinig omtrent de gekozen organisatievormen en de overwegingen die daar aan ten grondslag lagen op papier gesteld. De ondersteunende taken en afdelingen zullen zo veel mogelijk buiten beschouwing blijven.⁷⁵

3.1 Organisatie-ontwikkeling 1945-1950

Na de reorganisatie van 1950 laat de departementale, 'Haagse' organisatie zich verdelen in directoraten-generaal (uiteindelijk drie) en de zgn. 'S-sector' (rechtstreeks ressorterend onder de secretaris-generaal) waar onder andere beleidsadviseurs en ondersteunende eenheden deel van uitmaakten. Vóór 1950 is een dergelijk onderscheid niet te maken. Van directoraten-generaal was überhaupt nog geen sprake; de directies ressorteerden alle rechtstreeks onder de secretaris-generaal. Ondersteunende taken en beleidsvormende taken waren nog niet nadrukkelijk organisatorisch gescheiden. De secretaris-generaal beschikte niet, zoals nadien het geval werd, over een 'assistent' of 'plaatsvervanger', onder wie later een aantal ondersteunende taken zou komen te ressorteren (de zgn. 'PLVS-sector', ressorterend onder de plaatsvervangend secretaris-generaal).

De Londense periode van het ministerie van Buitenlandse Zaken (1940-1945) valt buiten het kader van dit onderzoek.⁷⁶ De beschrijving in dit rapport begint bij de reorganisatie en daaropvolgende terugkeer naar Den Haag in respectievelijk juli en augustus 1945.

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog was bij Buitenlandse Zaken het plan opgevat de voorbereiding van het buitenlandse beleid grotendeels binnen één directie te doen plaatsvinden. Binnen deze directie zou een aantal bureaus zijn werkzaamheden op bepaalde *regio's* richten. Dit idee was blijkbaar zijn tijd te veel vooruit. Per 1 juli 1945 kwam een *functionele* indeling van de beleidsvormende onderdelen van de departementale organisatie tot stand (zie afb. 1). Dit kwam duidelijk tot uitdrukking in de instelling van een Directie Politieke Zaken (DPZ) en een Directie Economische Zaken (DEZ). DPZ was de opvolger van de Afdeling Diplomatieke Zaken, die in 1945 werd opgeheven. Ook de instelling van de nieuwe Directie van Verkeer en Rivieren (met twee onderafdelingen) en van de Directie Administratieve en Juridische Zaken (JAZ) komt voort uit het, ook in de Londense periode, gehanteerde functionele model. DEZ en de Directie Verkeer en Rivieren kwamen beide voort uit de Afdeling Consulaire en Handelszaken die in 1945 werd opgeheven. Een uitzondering op dit model vormde de Directie Duitsland, die uit twee secties bestond en overigens in 1946 weer werd opgeheven. Nieuw was ook de Directie Voorlichting Buitenland (DVB), waarvan de Regeeringsvoorlichtingsdienst de voorloper was. DVB beschikte aanvankelijk over een Onderafdeling documentatie en bibliotheek. Het Kabinet van de Minister en Directie van het Protocol (DKP) bestond alleen in naam uit twee afzonderlijke afdelingen, maar was reeds voor de oorlog uit bezuinigingsoverwegingen verenigd onder één chef. DKP werd vanaf 1945 één directie, bestaande uit het Kabinet en een Onderafdeling Nederlandse en vreemde decoraties. Teneinde de directies van het departement van juridisch advies te kunnen dienen werd een Raadadviseur aangesteld. Ook deze ressorteerde rechtstreeks onder de secretaris-generaal.

De jaren 1945-1950 gaven een aanzienlijke groei van het aantal medewerkers te zien. Alleen DPZ groeide tussen 1946 en 1949 al van zes tot 34 medewerkers. De kern van de hiervoor beschreven

⁷⁵ Zie opmerking in inleiding.

⁷⁶ Zie voor een gedetailleerde beschrijving van deze periode Kersten, *Buitenlandse Zaken in ballingschap*.

structuur werd echter niet aangetast (zie afb. 2). In 1948 werd een bescheiden begin gemaakt met een organisatorische scheiding in de behandeling van bilaterale en multilaterale aangelegenheden door de instelling van een aparte afdeling Verenigde Naties bij DPZ. Met ingang van januari 1948 werd het politieke buitenlandse beleid behandeld bij drie regionale bureaux van DPZ: Bureau Europa, Bureau Oosten (Azië en Australië) en Bureau Westelijk Halfrond (Noord- en Zuid-Amerika). Ook DEZ groeide aanzienlijk; in 1948 werd de directie verdeeld in vier afdelingen: Afdeling Financiële en Handelsaangelegenheden, Afdeling Juridische en Beheersaangelegenheden, Afdeling Conferenties, Tentoonstellingen, enz. en de Afdeling Documentatie en Onderzoek. Het Bureau Duitsland werd gecontinueerd tot 1949. Bij DKP werd, mogelijk in hetzelfde jaar, een Afdeling verdragen ingesteld. De directie JAZ werd einde jaren veertig verdeeld in bureaux voor Algemene Zaken, Reiswezen en Paspoorten.⁷⁷

Zowel de Regeringsadviseur in internationale opiumzaken, als het Permanent Bureau der Haagse Conferentie betreffende het internationaal privaatrecht, beide reeds in de jaren twintig ingesteld, keerden in 1945 terug. Na de reorganisatie van 1950 zouden adviseur en bureau verdwijnen.

Als coördinator tussen de departementen, maar met gebruikmaking van het apparaat van het ministerie van Buitenlandse Zaken, fungeerde vanaf 1947 de Regeringscommissaris voor Duitse aangelegenheden dr. H.M. Hirschfeld. Hij maakte voor zijn werkzaamheden gebruik van het bureau Duitsland, dat formeel onder DEZ ressorteerde.

Tussen 1947 en 1950 beschikte het departement over een Directie Verre Oosten (DIRVO) welke in Batavia gevestigd was. Deze uitzonderlijke constructie was een gevolg van de overeenkomst van Linggadjati, die in november 1946 tussen Nederland en de republiek Indonesië tot stand was gekomen. Hierin was overeengekomen dat beide partijen zouden samenwerken op het terrein van de buitenlandse betrekkingen. Een Nederlands orgaan ter plaatse ('een speciaal agentschap, een soort factory van het Departement'), dat aan deze overeenkomst uitvoering zou geven, diende volgens de Nederlandse grondwet onder de verantwoordelijkheid van de minister van Buitenlandse Zaken te ressorteren. Deze bepaalde bij beschikking van 20 maart 1947 de oprichting van DIRVO te Batavia op 1 april 1947. In de departementale hiërarchie werd chef DIRVO een gelijke plaats toegekend als chef DPZ. DIRVO ontving aanwijzingen van de Lt. Gouverneur-Generaal, de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon of diens plaatsvervanger en mocht in dringende gevallen zelfstandig handelen.⁷⁸

Vóór de vestiging van DIRVO te Batavia had Buitenlandse Zaken daar ook al zijn vooruitgeschoven waarnemers in de vorm van politieke adviseurs van de Lt. Gouverneur-Generaal. Achtereenvolgens waren dat mr. W.F.L. graaf van Bylandt (tot november 1946) en van november 1946 tot juni 1947 de latere ecretaris-generaal van het ministerie, dr. H. Boon.

3.2 Directie Kabinet en Protocol 1945-1950

DKP behandelde in 1945 zaken die verband houden met het buitenlandse Corps Diplomatique in Nederland, buitenlandse aangelegenheden van het Koninklijk Huis, in- en uitgaande staatsbezoeken, erkenning en toelating van vreemde consulaire vertegenwoordigers, alsmede zaken van de minister persoonlijk. De taken ten aanzien van het Corps Diplomatique strekten zich ook uit tot de leden van

⁷⁷ Uit een notitie, getiteld 'de huidige formatie en bezetting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken' [1949?] blijkt een nadere onderverdeling van het Bureau Algemene Zaken in een Bureau Rechtsvragen en Justitiële stukken, een bureau Naturalisatievragen en een Bureau Nederlandse Belangen. Mogelijk hebben deze, hangende de reorganisatie van 1949/50, alleen op papier bestaan. ABZ I, code 130.1; Formatie departement 1945-1954.

⁷⁸ *Organisatie en reorganisatie*, 123-126.

de in Nederland gevestigde internationale organisaties, zoals het Permanente Hof van Arbitrage en het Internationale Gerechtshof. Verder verrichtte DKP administratief-juridische werkzaamheden bij de totstandkoming en publicatie van internationale verdragen waarin Nederland partij was (deze laatste taak werd in 1949 ondergebracht in een aparte afdeling Verdragen van DKP; zie hieronder).

Onderafdeling Nederlandse en vreemde decoraties

Voorts verzorgde DKP de verlening van Nederlandse decoraties aan vreemdelingen en behandelde de goedkeuringsaanvragen voor aanvaarding van buitenlandse decoraties door Nederlanders. Ook deze taak was in een afzonderlijk bureau van de directie ondergebracht. Bij deze Onderafdeling Nederlandse en vreemde decoraties werd ook het secretariaat van de Decoratiecommissie uit de Ministerraad gevoerd.

Afdeling Verdragen

De afdeling Verdragen van DKP verrichtte de volgende juridisch-administratieve werkzaamheden: het aanvragen van koninklijke volmachten voor onderhandelaars en van geloofsbrieven voor Nederlandse delegaties op internationale conferenties, het doen plaatsens van goedkeuringswetten in het Staatsblad, het doen bekendmaken van verdragen en overeenkomsten bij KB in het Staatsblad⁷⁹, het verzorgen van publicaties in de Staatscourant, alle maatregelen verband houdende met de bekrachtiging, mededeling van overeenkomsten aan de Staten-Generaal, registratie bij de VN, inventarisatie van het Archief der Nederlandse Verdragen en het bijhouden van literatuur en jurisprudentie terzake. De juridische werkzaamheden van de afdeling bestonden uit het nazien van de ontwerp tekst van verdragen, overeenkomsten en goedkeuringswetten met bijbehorende memorie van toelichting en het controleren van de Nederlandse vertaling op juridische terminologie. De afdeling had ook bemoeienis met een departementale Commissie voor de Verdragen, 'bestaande uit hoofdamttenaren van het Departement, gekozen uit de verschillende Directies die met deze materie in aanraking komen.'⁸⁰

3.3 Directie Politieke Zaken 1945-1950

DPZ had de volgende taken: het volgen van internationale ontwikkelingen en het opstellen van notities hierover, onder andere aan de hand van de politieke rapportage van de posten; adviseren van de minister over in te nemen standpunten op het terrein van het buitenlandse politieke beleid; het opstellen van instructies aan posten en delegaties. Om deze taken uit te kunnen voeren onderhield DPZ in de eerste plaats contacten met de buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland en voerde ze het nodige intra- en interdepartementale overleg. Hoewel DPZ zich in naam specifiek richtte op alle aangelegenheden van buitenlands politieke aard, had zij ook regelmatig bemoeienis met zaken van economische en technische aard, aangezien hiermee vaak een politiek aspect verbonden kon zijn. De indeling van DPZ langs geografische lijnen in vier bureaus met ingang van 1 januari 1948 bracht geen verandering in de taakinhoud met zich mee.⁸¹

⁷⁹ Publicatie van verdragen en andere overeenkomsten, waarbij het Koninkrijk der Nederlanden partij is vond tot 1 januari 1951 plaats in het *Staatsblad*, zonder dat daartoe overigens een plicht bestond. Met de instelling van het *Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden* (KB 29 december 1950, Stb. K.667) werd getracht een meer tijdige, volledige en overzichtelijke publikatie van verdragen te bewerkstelligen; vanaf die datum werden verdragen in dat blad gepubliceerd. Verdragen waarvan de tekst goedkeuring van de Staten-Generaal behoeft, worden overigens wel in het *Staatsblad* afgedrukt. H.H.M. Sondaal, *De Nederlandse verdragspraktijk* (Den Haag 1986) 209 e.v.

⁸⁰ *Organisatie en reorganisatie*, 62-63.

⁸¹ De huidige formatie en bezetting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Archiefcode

Afdeling Verenigde Naties

Werkzaamheden ten aanzien van de Verenigde Naties en de zgn. gespecialiseerde organisaties werden bij verschillende directies verricht. Vanaf 1948 werden al deze werkzaamheden gecordineerd door de Afdeling Verenigde Naties van DPZ. In 1948 werd ook een interdepartementale Coördinatiecommissie voor de VN en de gespecialiseerde organisaties ingesteld, waarvan de Afdeling VN het secretariaat voerde. De inbreng in de Economische en Sociale Raad van de VN (ECOSOC), waarvan Nederland in 1947-1948 deel uitmaakte, werd aanvankelijk gecoördineerd door de BEB (ministerie van Economische Zaken). Vanwege de vele niet-economische aspecten kwam de coördinatie na een jaar weer bij Buitenlandse Zaken te liggen. Economische Zaken bleef echter het eerst verantwoordelijke departement voor de economische werkzaamheden in de ECOSOC.⁸²

Handelingen

nr: 50
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Politieke Zaken
 handeling: publiceren van de verslagen van de zittingen van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en die van andere VN-organen indien Nederland daarin is vertegenwoordigd
 periode: 1946-

3.4 Directie Duitsland 1945-1950

In 1945 en 1946 waren zaken betreffende Duitsland onttrokken aan de bemoeienis van DPZ. Bij de terugkeer van het departement van Londen naar Den Haag in juli/augustus 1945 werd een aparte Directie Duitsland ingesteld in de veronderstelling dat een vredesverdrag met Duitsland tot stand zou komen. Hiermee samenhangende zaken als het Nederlandse beleid ten aanzien van het bestuur van de bezettingszones, annexatie, herstelbetalingen en restitutie zouden bij die directie behandeld worden. Politieke en consulaire aangelegenheden, respectievelijk economische en financiële aangelegenheden waren in afzonderlijke secties van de directie ondergebracht. In 1946 waren de verwachte ontwikkelingen goeddeels achterhaald en werden politieke zaken ten aanzien van Duitsland ondergebracht bij DPZ en economische aangelegenheden bij DEZ.⁸³

3.5 Directie Verre Oosten (Batavia) 1947-1950

130.1 Formatie departement 1945-1954. *Organisatie en reorganisatie*, 56.

⁸² Van der Togt, 81. Brief van het ministerie van Economische Zaken aan DPZ/VN van 9 juli 1948. Archiefcode 999.232.50 VN Coördinatiecommissie voor de VN en gespecialiseerde organisaties dl. I.

⁸³ Circulaire chef directie Duitsland, 20 maart 1946. Archiefcode 130.1 Dir. inwendige dienst Formatie departement 1946. *Organisatie en reorganisatie*, pg. 46. *Staatsalmanak* 1946. Kersten suggereert dat de aanleiding tot de instelling van de Directie Duitsland mogelijk meer van opportunistische dan praktische aard was. Dit verklaart mogelijk de onlogische plaats binnen een functioneel organisatiemodel, de onduidelijkheid over specifieke taken en het opheffen van de directie bij het vertrek van haar chef. *Buitenlandse Zaken in ballingschap*, 69-71.

Na de Tweede Wereldoorlog werd Nederlands-Indië meer in aangelegenheden van internationale aard betrokken dan voorheen. Deze ontwikkeling maakte het gewenst, dat in Indonesië over een dienst kon worden beschikt die de buitenlandse aangelegenheden op deskundige wijze behandelde. Bij beschikking van de minister van Buitenlandse Zaken van 20 maart 1947 nr. 25660-1904 G.S. werd op 1 april 1947 de Directie Verre Oosten (DIRVO) te Batavia opgericht, waarvan T. Elink Schuurman tot chef werd benoemd. DIRVO onderhield speciale betrekkingen met de Luitenant Gouverneur-Generaal, zijn opvolger de Hoge Vertegenwoordiger van de Kroon (HVK) en de Indische administratie. DIRVO zou een snelle en doeltreffende coördinatie en distributie van gegevens op buitenlands politiek en economisch gebied met de Nederlandse diplomatieke en consulaire zendingen in de Aziatische regio zoveel mogelijk bevorderen. Tenslotte werd de verhouding tot het Departement van Overzeese Gebiedsdelen geregeld door de bepaling dat de minister van Buitenlandse Zaken de minister van Overzeese Gebiedsdelen op de hoogte zou houden van alles wat "mede tot de verantwoordelijkheid van deze bewindsman" behoorde.

Naar haar aard was DIRVO formeel een directie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, maar gezien haar werkzaamheden en interne organisatie functioneerde DIRVO als een ambassade.

Aan DIRVO werden de volgende taken opgedragen:⁸⁴

- a. de dagelijkse werkzaamheden op het terrein van het buitenlands beleid;
- b. het onderhouden van contact met de in Nederlands-Indië gevestigde consulaten, waaronder het tot stand brengen van audiënties van leden van het buitenlandse consulaire corps bij de Lt.G.G. (later HVK) of diens plaatsvervanger, alsmede bij de Commissie-Generaal;
- c. het adviseren van de Indische regering inzake buitenlandse aangelegenheden;
- d. het adviseren van de minister van Buitenlandse Zaken bij benoemingen op diplomatieke en consulaire posten in de Aziatische regio;
- e. het bevorderen van de indienstneming en opleiding van voor de buitenlandse dienst geschikt geachte Indonesiërs en andere Nederlandse onderdanen niet-zijnde Nederlanders;
- f. het bevorderen van een snelle en doeltreffende coördinatie en distributie van gegevens op buitenlands politiek en economisch gebied met die Nederlandse diplomatieke en consulaire zendingen, wier berichtgeving voor Nederlands-Indië van belang was. Hiertoe behoorden naast de Aziatische landen de aan de Indische en Stille Oceaan gelegen mogendheden en gebieden

In 1947 werden aan DIRVO werkzaamheden met betrekking tot voorlichting, economie en financiële aangelegenheden overgedragen, die werden uitgevoerd door het te Batavia gevestigde kantoor van de Nederlandse Militaire Missie Japan. Dat kantoor werd namelijk in 1947 opgeheven. Daarnaast werd in 1949 in verband met de soevereiniteitsoverdracht de Codekamer, benodigd voor het telegramverkeer met Nederland, formeel ondergebracht bij DIRVO.⁸⁵

Op 27 december 1949 vond de soevereiniteitsoverdracht plaats. DIRVO werd opgeheven in begin 1950; de overgebleven taken en werkzaamheden werden door het Hoge Commissariaat der Koninkrijk der Nederlanden in Indonesië overgenomen.

⁸⁴Beschikking van de minister van Buitenlandse Zaken van 20 maart 1947, nr. 25660-1904 G.S.

⁸⁵ Archief DIRVO, inventarisnummer 10

Handelingen:

- nr: 51
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: adviseren aan het departement over Nederlandse diplomatieke benoemingen op posten bij nabijgelegen mogendheden en gebieden
periode: 1947-1950
- nr: 52
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: behandelen van aanvragen voor audiëntie bij de Lt. Gouverneur-Generaal, diens plaatsvervanger, of diens opvolger van leden van het corps consulaire
periode: 1947-1950
- nr: 53
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: opleiden van Indonesiërs voor de Buitenlandse Dienst
periode: 1947-1950
- nr: 54
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: presenteren van het Nederlandse standpunt aan buitenlandse vertegenwoordigingen te Batavia
periode: 1947-1950
- nr: 55
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: presenteren van het Nederlandse standpunt inzake buitenlandse ontwikkelingen aan het Indisch gouvernement
periode: 1947-1950
- nr: 56
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: rapporteren aan het departement in Den Haag
periode: 1947-1950
- nr: 57
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Verre Oosten
handeling: verlenen van bijstand op het terrein van de buitenlandse betrekkingen aan de Indische regering
periode: 1947-1950

3.6 Directie Administratieve en Juridische Zaken 1945-1950

In algemene zin hield JAZ zich bezig met de rechten, status en bevoegdheden van Nederlanders in het buitenland en vreemdelingen in Nederland - en eventuele veranderingen daarin. Dit betrof meestal aangelegenheden van internationaal privaatrecht en internationaal publiekrechtelijke aard. Ten aanzien van de volgende zaken werd bij deze directie werkzaamheden verricht: kwesties van nationaliteit en exterritorialiteit⁸⁶, naturalisaties, emigratie, uitleiding van misdadigers, toelating en uitzetting van vreemdelingen, consulaire wet, nalatenschappen, belastingen, *relief*, repatriëring, internationaal cultureel verkeer, vlootbezoek, bemoeiingen met schepen en zeelieden, dienstplichtaangelegenheden, onderstanden,⁸⁷ inlichtingen omtrent Nederlandse en buitenlandse wetgeving, inlichtingen omtrent personen, paspoorten, buitenlandse dienstreizen van ambtenaren. Met uitzondering van de twee laatste onderwerpen, werden al deze zaken door Bureau Algemene zaken (JAZ/AZ) behandeld.

Bureau Algemene Zaken

Emigratie was een aangelegenheid die tot de verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en enkele ambtelijke en niet-ambtelijke diensten behoorde. Voor hen was AZ het aanspreekpunt op Buitenlandse Zaken. AZ kreeg op zijn beurt weer, via DPZ, informatie uit de immigratielanden van de Nederlandse vertegenwoordigingen.⁸⁸

Over de toelating van vreemdelingen werd door het ministerie van Justitie beslist; instructies inzake afgifte van visa door consulaire ambtenaren gingen uit van het ministerie van Buitenlandse Zaken (JAZ). Een ambtenaar van JAZ was als adviseur vertegenwoordigd in de leiding van de Visa-dienst van de Rijksvreemdelingendienst van het ministerie van Justitie. De directie had bemoeienis met het toezicht op en verstrekken van gegevens over in Nederland verblijvende vreemdelingen.

Bepaalde taken van de directie hielden verband met de afloop van de oorlog en waren daarom van voorbijgaande aard. Dat gold voor de hulp bij repatriëring van in het buitenland verblijvende Nederlanders (gedemobiliseerden, vluchtelingen, ex-dwangarbeiders, overlevenden uit Duitse en Sovjet-kampen), verzoeken om inlichtingen over vermiste personen en afwikkeling van erfenis-kwesties (aanspraken van Nederlanders op tijdens de oorlog in het buitenland opgevallene erfenissen). Ten behoeve van deze werkzaamheden stond de directie in contact met de Internationale Vluchtelingen Organisatie (IRO)⁸⁹, het Internationale Rode Kruis en het ministerie van Sociale Zaken

⁸⁶ Exterritorialiteit: voorrechten van Nederlanders in bepaalde landen, voortvloeiende uit verdragen.

⁸⁷ Financiële steun aan Nederlanders in het buitenland of lokale ex-medewerkers van posten.

⁸⁸ *Jaarboek 1949/1950*, pg. 87; Landverhuizingswet 1936, *Stb.* 804. Administratieve werkzaamheden inzake de aanvragen van een Rijksbijdrage en van de nodige vergunningen enz. van de autoriteiten der immigratielanden werden verricht door de Stichting Landverhuizing Nederland, welke vanaf 1945 in feite de functie van een Rijksdienst vervulde. Een nieuwe wettelijke regeling voor de naoorlogse emigratiegolf kwam in 1952 tot stand: Emigratiewet 1952, *Stb.* 279.

⁸⁹ Intergouvernementele Comité voor de Vluchtelingen werd in 1938 n.a.v. de Conferentie van Evian opgericht. Was vooral belast met zorg voor Spaanse en Duitse vluchtelingen. In 1943 werd te Washington de United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) opgericht tot leniging van de directe noden van de burgerbevolking in bevrijde gebieden. UNRRA had de zorg voor kampen, vluchtelingen, repatriëring etc. Beide organisaties gingen in 1946 op in de door de VN ingestelde Internationale Vluchtelingen Organisatie (IRO). Deze werd op haar beurt weer vervangen in 1949 door het Hoge Commissariaat voor de Vluchtelingen, dat nog steeds bestaat. *Jaarboek 1950/1951*, 35-38.

(Afdeling Repatriëring en opsporing vermiste personen)⁹⁰. In 1950 restte van deze naoorlogse problemen voornamelijk nog een groep van enkele honderden in Russische kampen verblijvende Nederlanders.

Op het terrein van de buitenlandse culturele betrekkingen leverde Algemene Zaken een aandeel bij het tot stand komen van culturele verdragen. Verder had het bureau een bemiddelende rol bij de voorbereiding van culturele evenementen in het buitenland (congressen, tentoonstellingen etc) en buitenlandse evenementen in Nederland.⁹¹

Paspoortenbureau

Afgifte van paspoorten was gedelegeerd aan de commissaris van de koningin in de provincie en de burgemeesters van een aantal grote gemeenten (62 in 1950). Van Bureau Paspoorten gingen uit 'alle instructies inzake de afgifte, verkrijging en intrekking van buitenlandse paspoorten, van vreemdelingenpaspoorten en andere reisdocumenten door de bovenvermelde autoriteiten en door de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland.'⁹² Verder hield het bureau toezicht op de toepassing van deze voorschriften, verzorgde het zelf de paspoorten van niet in Nederland woonachtige landgenoten en de uitgifte en verlenging van diplomatieke en dienstpaspoorten en zorgde het mede voor legalisatie van in het buitenland te gebruiken documenten.⁹³

Bureau Reiswezen

Het bureau had tot taak het regelen van officiële buitenlandse reizen van ambtenaren en het verkrijgen van onderdak voor officiële buitenlandse bezoekers, het inlichten van desbetreffende posten over te verwachten vooraanstaande bezoekers aan een land en (vanaf 1949) het helpen verkrijgen van buitenlandse visa voor particulieren in bijzondere gevallen.⁹⁴

Handelingen:

Staan vermeld bij hoofdstuk 8

⁹⁰ Deze afdeling van Sociale Zaken had 'leiding en coördinatie van alle werkzaamheden de repatriëring en opsporing betreffende ... met uitzondering van de werkzaamheden t.a.v. de gerepatriëerden uit Indonesië'. Tevens had die afdeling het 'toezicht op het Informatiebureau (Nationaal Opsporingsbureau) van het Nederlandse Rode Kruis. *Staatsalmanak* 1949.

⁹¹ Voor wat betreft de buitenlandse culturele betrekkingen is de taakafbakening tussen DKP/VE, DVB en AZ niet geheel duidelijk in deze periode.

⁹² Afgifte van buitenlandse paspoorten, alsmede de mogelijkheid tot delegatie van deze bevoegdheid, was opgedragen aan de minister van Buitenlandse Zaken. Specifieke regelgeving voor de afgifte van reisdocumenten dateert van 1952. SB van 12 dec. 1813, no. 7 (*Stcrt.* 1813/1814 no. 4); Paspoortinstructie Nederland 1952, vastgesteld bij beschikking van de minister van Buitenlandse Zaken van 26 mei 1952, DAZ/PP 48810, (*Ned. Stcrt.* 1952, 132).

⁹³ *Organisatie en reorganisatie*, 66.

⁹⁴ *ibidem*

3.7 Directie Economische Zaken 1945-1950

Zoals DPZ bemoeienis had met alle buitenlandse *politieke* aangelegenheden, was het de taak van DEZ, voortgekomen uit de in 1945 opgeheven afdeling Consulaire- en Handelszaken, om zaken te behandelen 'op handels-, landbouw-, algemeen economisch of financieel gebied, welke de betrekkingen van het Koninkrijk met vreemde landen betreffen.' Voorts behoorden tot de formele taken: tentoonstellingen op economisch gebied en jaarbeurzen in het buitenland, internationale zaken van industrieel eigendom, internationale petroleumzaken en internationale opiumzaken. Kort na de oorlog hield DEZ zich echter ook bezig met afdoening zaken die samenhangen met de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog. Door opheffing van de Directie Duitsland in 1946 kreeg DEZ er nog taken bij op dit terrein.⁹⁵ Voor de afhandeling van de oorlog richtte de directie zich vooral op de landen Duitsland en Japan, 'welke door aparte bureaux van deze Directie worden behandeld.'⁹⁶ Als feitelijke taken kunnen in dit verband genoemd worden: behandelen van problemen samenhangend met vergoeding van oorlogsschade, waaronder hulp bij het verkrijgen van vergoedingen voor genationaliseerde en geconfisqueerde belangen in het buitenland en terugvordering van door Duitsland uit Nederland geroofde vermogensbestanddelen, zoals goud. Verder behandelde de directie zaken die betrekking hebben op internationale organisaties op economisch gebied. In de eerste plaats ging het dan om de Verenigde Naties en daarvan in het bijzonder de Economische en Sociale Raad (ECOSOC) en de regionale commissies, zoals de Economische Commissie voor Europa (ECE); verder de Food and Agricultural Organization (FAO) en de International Trade Organization (ITO). Verder bestudeerde de directie rapporten, publikaties etc. op internationaal economisch terrein en leidde deze naar instanties die daarvan kennis moesten nemen.

Tenslotte fungeerde DEZ als tussenstation voor het berichtenverkeer tussen de vakdepartementen en de posten in het buitenland en de Nederlandse vertegenwoordigers bij genoemde internationale organisaties. Rond deze taak en de uitleg die verschillende ministeries er aan gaven, speelde zich een jarenlange competentiestrijd af met het (formeel interdepartementale, maar feitelijk onder Handel en Nijverheid ressorterende) Directoraat-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB). Ook de variant dat de BEB onder het ministerie van Buitenlandse Zaken zou komen te ressorteren kwam daarbij ter sprake.⁹⁷ De BEB werd bijgestaan door de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP), waarvan ook het ministerie van Buitenlandse Zaken lid was. De BEB stond onder instructie van de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) uit de Ministerraad. 'De meeste problemen ontstonden rond de organisatie en contacten met de posten in het buitenland. Daarbij werd er door de BEB naar gestreefd om in de economische afdelingen van ambassades en gezantschappen een soort eigen tegenhanger te creëren.' De andere departementen 'waren meer gepoort voor een coördinatie op de posten door Buitenlandse Zaken (...) Zolang de BEB nog geen vast statuut had, poogden zij hun contacten dan ook veelal over de Directie Economische Zaken van BZ te laten lopen, dat zo in sommige opzichten een doublure van de BEB dreigde te worden.'⁹⁸ Dat Statuut of Mandaat van de BEB werd in 1946 vastgesteld. De vertegenwoordigingen in het buitenland werden hiervan in november 1946 in kennis gesteld. Het statuut regelde:⁹⁹

⁹⁵ 'Bovendien worden op 1 april 1946 alle aangelegenheden van economischen en financieelen aard, waaronder onder ook ressorteeren zaken nopens reparatie en restitutie, overgedragen aan de Directie van Economische Zaken.' Archiefcode 130.1 Dir. Inwendige Dienst Formatie departement 1946.

⁹⁶ Aldus *Organisatie en reorganisatie*, 52-53. Het bestaan van een apart bureau voor Japanzaken kan vooralsnog niet bevestigd worden.

⁹⁷ Moquette, 243.

⁹⁸ Van der Togt, 19.

⁹⁹ Moquette, 251-253.

- de coördinerende functie van de BEB inzake de handelspolitiek in interdepartementaal verband onder verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken;
- de noodzakelijkheid van contacten tussen de BEB en Buitenlandse Zaken i.v.m. de eenheid van het buitenlands beleid;
- dat de BEB werd belast met de voorbereiding, uitvoering en interdepartementale coördinatie van de richtlijnen van de REA;
- dat de Directeur-Generaal BEB werd bijgestaan door de IRHP, waarvan deze voorzitter was;
- dat de overige departementen de coördinerende functie van de BEB accepteerden en dat bij geschillen de REA zou beslissen;
- de Directeur-Generaal BEB zich tot de REA kon wenden voor goedkeuring van de IRHP-conclusies;
- handelsbesprekingen in beginsel door de BEB worden gevoerd; de samenstelling van en instructies voor onderhandelingsdelegaties werden door de REA opgesteld;
- dat handelseaangelegenheden zonder politieke component rechtstreeks tussen BEB en posten konden worden afgedaan;
- dat BEB en BZ elkaar op de hoogte stellen van de met buitenlandse vertegenwoordigers van vreemde mogendheden in Den Haag gevoerde besprekingen;
- dat indien een Chef de Poste bezwaar had tegen verkregen instructies van de BEB hij BZ hiervan op de hoogte kon stellen en dat verder overleg in Den Haag plaats zou vinden;
- wetsontwerpen en kamerstukken met betrekking tot handelsverdragen en overeenkomsten door EZ en BZ zouden worden ondertekend;
- Economische Zaken zorg zou dragen voor de contacten met en verantwoording aan de Staten-Generaal met betrekking tot de buitenlandse economische betrekkingen.

Bureau Duitsland¹⁰⁰

Feitelijk stond dit onder DEZ ressorterende bureau vanaf 1947 ten dienste van de regeringscommissaris voor Duitse aangelegenheden.¹⁰¹ Behandeld werden economische en financiële aangelegenheden samenhangend met de afloop van de Tweede Wereldoorlog. Onderwerpen: geallieerde kapitaalsbelangen, het Internationaal Orgaan voor het Ruhrgebied¹⁰², moeilijkheden voorvloeiende uit grenstractaten, recuperatiezaken. Het bureau onderhield contacten met de Nederlandse militaire missie bij de geallieerde bestuursraad (Allied Control Council) in Duitsland, te Berlijn, alsmede met de Nederlandse posten in de hoofdsteden der bezettingsmachten.¹⁰³

Afdeling Financiële en Handelseaangelegenheden

Vanaf 1948 bestond DEZ, naast het Bureau Duitsland, uit vier afdelingen. Aangelegenheden met betrekking tot Duitsland waren over het algemeen uitgesloten van de werkzaamheden van deze afdelingen; die werden door het Bureau Duitsland behandeld. Een nadere omschrijving van de

¹⁰⁰ Zie ook hoofdstuk 3.4 inzake de Directie Duitsland.

¹⁰¹ Ook na de instelling van een bureau t.b.v. de regeringscommissaris voor Duitse aangelegenheden in mei 1948 werden de meeste economische werkzaamheden verricht door Bureau Duitsland. Van der Togt, 35.

¹⁰² Ingesteld Londen 28-4-1949 door België, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Het 'Ruhrorgaan' regelde de export van Duitse cokes, steenkool en staal. Duitsland werd vertegenwoordigd door de Bezettingsautoriteiten. *Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1949/1950*, 229-244.

¹⁰³ De missie was verdeeld in secties, die enigszins de departementale indeling reflecteren. *Staatsalmanak 1949*, 79.

werkzaamheden van de Afdeling Financiële en Handelsaangelegenheden luidde:¹⁰⁴

1. doorgeleiden van concepten bij de voorbereiding van de totstandkoming van bilaterale handelsverdragen en -overeenkomsten, welke door de BEB werden gesloten;
2. het met betrekking tot die verdragen het in de formeel juiste vorm vastleggen (hetzelfde geschiedde ten aanzien van krediet-dubbele belasting waarmee de BEB geen bemoeienis had);
3. het beantwoorden van vragen om algemene inlichtingen op het terrein van de directie;
4. het verlenen van interventie ten behoeve van bepaalde belangen, op het gebied van de deviezenpolitiek, belastingmaatregelen, handelsverdragen, etc., welke afkomstig waren van de Nederlandse posten in het buitenland, van het Nederlandse bedrijfsleven of van de buitenlandse regeringsvertegenwoordigers in Den Haag;
5. de interne bewerking van rapporten van de buitenlandse dienst voorzover die door DEZ werden behandeld en de distributie daarvan onder de in aanmerking komende ministeries en posten;
6. het bijhouden van een kaartsysteem, waarin bijgehouden alle afspraken met het buitenland, voor zover van belang voor DEZ, in welke vorm dan ook, met eventueel de stand van de parlementaire behandeling;
7. het behandelen van reparatie- en restitutieaangelegenheden in verband met de Japanse aanwezigheid in Indonesië (waarvoor contact met de Far Eastern Commission te Washington en de Nederlandse missie te Tokio diende te worden onderhouden);
8. behandeling van alle zaken welke voortvloeiden uit het lidmaatschap van Chef DEZ in de Raden der Benelux-overeenkomst.'

Afdeling Juridische en Beheerszaken

Ook deze afdeling hield zich intensief bezig met de afhandeling van oorlogsaangelegenheden. Taken:

1. behandeling van zaken verband houdende met vijandelijk vermogen, met de herstelwetgeving overgang rijksmarkengebied, de behandeling van Oostenrijkers en Oostenrijks vermogen, deblokkeringmaatregelen welke door het buitenland genomen werden op grond van "trading with the enemy"-maatregelen, recuperatie van door Duitsland geroofde en in het buitenland terechtgekomen Nederlandse goederen, octrooien en merkenkwesities (internationaal octrooi-bureau, Duitse octrooien en merken);
2. behandeling van oorlogsschade geleden in landen waarmee vredesverdragen zijn gesloten (Italië);
3. andere juridische aangelegenheden, welke bij DEZ in behandeling waren (zoals de kwestie van de interpretatie van het grenstractaat van 1843). In 1949 werd opgemerkt dat deze materie in omvang weliswaar toenam, maar 'uiteraard over 2 à 3 jaar in betekenis [zou] afnemen.'

Buiten het ministerie had de afdeling binnen de overheid vooral contact met de ministeries van Financiën en Justitie, de afdeling Industrieel beleid en de Octrooiraad van Economische Zaken, de Raad voor het Rechtsherstel en de Nederlandse Bank.¹⁰⁵

Het hoofd van de afdeling had voor Buitenlandse Zaken zitting in de volgende interdepartementale overlegorganen: Interdepartementale Commissie ter behartiging van Nederlandse nationalisatie- en oorlogsschadeclaims (ook wel: Commissie v.d. Meulen), Interdepartementale Commissie inzake herstel rechtsverkeer Duitsland, Interdepartementale Commissie inzake herstel rechtsverkeer Oostenrijk.¹⁰⁶

¹⁰⁴ *Staatsalmanak* 1949. Notitie van Chef DEZ aan S van 21-3-1949. Archiefcode 130.0 Formatie Departement 1945-1954.

¹⁰⁵ Notitie van Chef DEZ aan S van 21-3-1949. Archiefcode 130.1 Formatie departement 1945-1954. *Staatsalmanak* 1949.

¹⁰⁶ *Gids van het departement van Buitenlandse Zaken en de Buitenlandse Dienst* ('s-Gravenhage 1950) 34.

Afdeling Conferenties, Tentoonstellingen, enz.

In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden had deze afdeling tot taak de werkzaamheden te verrichten die voortvloeien uit het Nederlandse lidmaatschap van internationale organisaties en commissies, voor zover die een economisch aspect hebben (ECOSOC, ECE, Ecafe, Ecla, ITO, FAO). Instructies aan Nederlandse delegaties werden hier, in overleg met de betrokken departementen opgesteld. Het hoofd van deze afdeling was (althans in 1949, 'optredend voor de Afdeling P.Z./V.N.¹⁰⁷') voorzitter van de interdepartementale coördinatiecommissie voor internationale organisaties. Voorts werden werkzaamheden verricht ten behoeve van Nederlandse vertegenwoordiging aan buitenlandse jaarbeurzen¹⁰⁸ en had de afdeling de verantwoordelijkheid voor de economische- en handelsberichtgeving door de posten.¹⁰⁹

Afdeling Documentatie en Onderzoek

Deze afdeling had tot taak studies te verrichten van meer principiële aard met betrekking tot de Nederlandse buitenlandse economische politiek ter ondersteuning van de activiteiten van de overige afdelingen van DEZ. In maart 1949 werd geconstateerd dat de afdeling 'thans volledig in beslag genomen [wordt] door de gevolgen van de nationaliseringspolitiek in de Oosteuropese landen. Het beschermen van de Nederlandse kapitaalsbelangen in deze landen eist een intensieve overheidsbemoeiing, waartoe thans de nodige besprekingen met de betrokken regeringen (of voorbereidingen daartoe) plaats vinden.' De afdeling werd daarom ook wel aangeduid als 'Afdeling Nationalisaties'. Hoofd en enig medewerker van deze afdeling had zitting in de Interdepartementale Commissie inzake nationalisatievraagstukken en de Interdepartementale Commissie inzake de Verhouding overheid - Nederlandse belangen in het buitenland.¹¹⁰

Handelingen:

nr:	58
actor:	minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Afdeling Financiële- en Handelsaangelegenheden
handeling:	behandelen van reparatie- en restitueringsaangelegenheden in verband met Japan
periode:	1945-
nr:	59
actor:	minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Afdeling Juridische- en Beheerszaken
handeling:	behandelen van Nederlandse oorlogsschadezaken, geleden in landen waarmee vredesverdragen zijn gesloten

¹⁰⁷ De Afdeling Verenigde Naties van de Directie Politieke Zaken.

¹⁰⁸ Dit was in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de Economische Voorlichtingsdienst (EVD) van het ministerie van Economische Zaken. *Staatsalmanak* 1949.

¹⁰⁹ Omtrent deze economische- en handelsberichtgeving bestond een competentiestrijd tussen de de Economische Voorlichtingsdienst van het ministerie van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken. Notitie van Chef DEZ aan S van 21-3-1949. Archiefcode 130.1 Formatie departement 1945-1954.

¹¹⁰ Notitie van Chef DEZ aan S van 21-3-1949. Archiefcode 130.1 Formatie departement 1945-1954. Directie Economische Zaken [adreslijst]. Archiefcode 100 Circulaires dl 1. *Gids van het departement van Buitenlandse Zaken en de Buitenlandse Dienst* ('s-Gravenhage 1950) 34-35.

- periode: 1945-
- nr: 60
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Bureau Duitsland
handeling: adviseren van de Regeringscommissaris voor Duitse aangelegenheden over economische aangelegenheden ten aanzien van Duitsland
periode: 1945-
- nr: 61
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Bureau Duitsland
handeling: behandelen van problemen van particulieren voortvloeiend uit grenstractaten
periode: 1945-
- nr: 62
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Bureau Duitsland
handeling: behandelen van recuperatiezaken in verband met Duitsland
periode: 1945-
- nr: 63
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Economische Zaken - Bureau Duitsland
handeling: informeren (voorlichten) van de Regeringscommissaris voor Duitse aangelegenheden over (inter-)nationale ontwikkelingen en het Nederlandse buitenlands beleid
periode: 1945-

3.8 Directie van Verkeer en Grote Rivieren 1945-1950

De directie adviseerde de minister over internationale verkeersaangelegenheden en droeg het Nederlandse standpunt uit door middel van instructie aan Nederlandse vertegenwoordigers bij desbetreffende internationale organisaties. De werkzaamheden waren verdeeld over twee 'onderafdelingen'. Onderafdeling A hield zich bezig met lucht- en spoorwegverkeer en post-, telegraaf-, telefoon-, en radioverkeer. Onderafdeling B wijdde zich aan weg- en waterverkeer.¹¹¹ De directie behandelde ook de met deze onderwerpen samenhangende problemen van juridisch karakter en daarmee verband houdende belasting- en deviezenkwesities.¹¹²

De Chef van de Directie Verkeer en Grote Rivieren had voor het ministerie van Buitenlandse Zaken zitting in de volgende internationale organen: de Transport and Communications Commission van ECOSOC, de Inland Transport Committee van de ECE, de Commissie voor de Transport- en Havenvraagstukken van de Economische Raad van de Benelux.¹¹³

In 1945 werd de Interdepartementale Luchtvaartcommissie ingesteld, waarin behalve de betrokken departementen ook een vertegenwoordiging van de KLM, de burgerluchtvaartattachés (Londen en Washington) en de Nederlandse permanente vertegenwoordiger bij de ICAO te Montreal zitting hadden. Voorzitterschap en secretariaat berustten bij Buitenlandse Zaken, respectievelijk bij chef

¹¹¹ In 1949 werden de afdelingen ook wel aangeduid als resp. 'Afdeling Luchtvaart en Telecommunicaties' en 'Afdeling alle andere Verkeerskwesities'. *Organisatie en reorganisatie*, bijlage 1.

¹¹² *Staatsalmanak 1946. Organisatie en reorganisatie*, 50-52.

¹¹³ *Organisatie en reorganisatie*, 50-52.

Directie Verkeer en Grote Rivieren en Onderafdeling A.¹¹⁴

Onderafdeling A

*'De [burger-]luchtvaartpolitiek in Nederland wordt in het bijzonder bepaald door de departementen van Verkeer en Waterstaat, van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen en van Buitenlandse Zaken. De behandeling van de technische zijde van de luchtvaart ligt uiteraard nagenoeg uitsluitend op het terrein van het departement van Verkeer en Waterstaat, de Rijksluchtvaartdienst. De politieke aspecten van de luchtvaart berusten gelijkelijk bij de drie genoemde departementen.'*¹¹⁵

Taken van Onderafdeling A op het terrein van de luchtvaartpolitiek en daarmee samenhangende vraagstukken¹¹⁶: adviseren van de minister, opstellen van instructies aan de Nederlandse vertegenwoordigers bij de International Civil Aviation Organization (ICAO) te Montreal en de Nederlandse afgevaardigden naar de jaarlijkse algemene vergadering en conferenties van deze organisatie, bij buitenlandse regeringen aanvragen van de benodigde vergunningen voor de Nederlandse luchtvaart - en omgekeerd, het verlenen van de terzake door buitenlandse regeringen aangevraagde vergunningen (een en ander in overleg met het Ministerie voor overzeese gebiedsdelen, wanneer belangen der overzeese gebiedsdelen daarbij waren betrokken).¹¹⁷

Op het terrein van het post-, telegraaf-, telefoon- en radioverkeer gelden de reeds genoemde advies- en instructietaken, zij het dat de relevante internationale organisaties hier de Union Postale Universelle (UPU) en de International Telecommunications Union (ITU) waren (en nog steeds zijn).

Onderafdeling B

Het werkterrein van Onderafdeling B was het weg- en waterverkeer. Tot haar competentie behoorde het beleid ten aanzien van de Rijnvaart, het Schelderegiem, de overige waterwegen die Nederland met zijn buurlanden verbinden en 'actuele visserijproblemen'. Voorts had zij bemoeienis met de arbeidsvoorwaarden van hen die in het internationale transport werkzaam zijn (eerste verantwoordelijkheid bij minister van Sociale Zaken). Relevante internationale organen waren: de Centrale Commissie voor de Rijnvaart, het Permanente College van Scheldecommissarissen, de gemengde Nederlands-Belgische Commissie voor Haventarieven, de Intergouvernementele Maritieme Consultatieve Organisatie (IMCO) en de Walvisvaart Commissie. De chef van Onderafdeling B vertegenwoordigde het ministerie van Buitenlandse Zaken als één der drie Commissarissen voor Nederland bij de Centrale Commissie voor de Rijnvaart.¹¹⁸

¹¹⁴ C.J.M. Schaepman, 'De overeenkomsten van Chicago en de naoorlogse Nederlandse luchtvaartpolitiek' in: *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken 1950/1951* ('s-Gravenhage 1951) 156-178, aldaar 177. *Gids* 1950, 34.

¹¹⁵ Schaepman, 177.

¹¹⁶ Bijvoorbeeld luchtkarteringsvraagstukken, wanneer deze aanleiding geven tot contact met vreemde regeringen.

¹¹⁷ Art. 6 Conventie van Chicago inzake de internationale burgerluchtvaart *Stbl.* 1947 no. H 165. Schaepman, 159.

¹¹⁸ *Organisatie en reorganisatie*, 50-52 en 137-138..

Handelingen:

nr: 64
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie van Verkeer en Grote Rivieren
 handeling: verlenen van vergunningen aan vreemde regeringen voor luchtdiensten op of boven het Koninkrijk der Nederlanden
 periode: 1945-

3.9 Directie Voorlichting Buitenland 1945-1950¹¹⁹

DVB had tussen 1945 en 1950 de volgende vier taken: 1. nieuwsvoorziening aan de posten (d.m.v. telegrammen, brieven, brochures en nieuwsbrieven); 2. Onderhouden van contacten met binnen- en buitenlandse pers, alsmede het adviseren en ondersteunen van de beleidsdirecties op dit terrein; 3. leiding en organisatie van persafdelingen en informatiebureaux (welke waren toegevoegd aan de belangrijkste posten in het buitenland); 4. vergaren en verstrekken van gegevens en publiciteitsmateriaal aan de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland ten behoeve van de goodwillvormende publiciteit in het buitenland.¹²⁰

3.10 Regeringscommissaris voor Duitse Aangelegenheden 1947-1952

H. Hirschfeld werd, met toekenning van de persoonlijke titel van Regeringscommissaris in algemene dienst, formeel belast met 'de voorbereiding van de economische en financiële vraagstukken ten aanzien van een vredesverdrag met Duitsland, alsmede met de coördinatie van de economische en financiële belangen van Nederland bij Duitsland in het algemeen.' In 1948 werden de taken van het regeringscommissariaat ter onderscheiding van de andere directies nader omschreven: 'een orgaan voor coördinatie, studie en advies, in het bijzonder van de meer belangrijke beleidsvraagstukken... [geeft] ook ongevraagd zijn oordeel over het te voeren beleid... Bij de behandeling van de Duitse zaken zullen de directies voortdurend contact met het Regeringscommissariaat onderhouden. Het Regeringscommissariaat zal niet dan bij uitzondering en met voorkennis der betrokken directies zelf onderwerpen in behandeling nemen, die tot de normale taak van de diverse directies behoren. Het Regeringscommissariaat zal eveneens de officiële contacten met de posten in het buitenland en de diplomatieke vertegenwoordigingen te 's-Gravenhage via de betrokken afdelingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken leiden.'¹²¹ Het Regeringscommissariaat bestond slechts uit enkele

¹¹⁹ Zie voor een uitgebreide beschrijving A.C. van der Zwan, *Voorlichting bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1920-1995* (Ministerie van Buitenlandse Zaken 1995).

¹²⁰ Van de Onderafdeling Documentatie en Bibliotheek, waarover DVB tot 1948 beschikte zijn voornamelijk geen aparte taakgegevens bekend. Hetzelfde geldt voor de secties 'Duitsland', 'Voorlichting posten en contact met de pers' en 'Organisatorische en comptabele kwesties', welke mogelijk van 1949 dateren. *Organisatie en reorganisatie*, 57-59. Een beschrijving van taken en handelingen op het beleidsterrein 'interne en externe overheidsvoorlichting' treft men aan in het concept PIVOT-rapport: *"In den strijd tegen onwetendheid, valsche voorstelling en leugen" een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein voorlichting van de rijksoverheid, 1931-1990*.

¹²¹ Notitie betreffende het gesprek op 23 december 1948 [moet zijn: 1947], tussen Hirschfeld, Baron van Tuyll van Serooskerken, Boon en Kohnstamm, inzake de verdeling der werkzaamheden tussen de Directie Politieke Zaken, de Directie Economische Zaken en het Regerings-

medewerkers; economische aangelegenheden werden behandeld bij het Bureau Duitsland van de Directie Economische Zaken dat ten dienste stond van de Regeringscommissaris.¹²²

3.11 Adviseurs 1945-1950

Raadadviseur(s)

De functie van raadadviseur was in 1945 ingesteld om beleidsbeslissingen juridisch op hoofdlijnen te toetsen. Een tweede raadadviseur werd in 1947 aangesteld. Deze zou zich geheel met 'de juridische aspecten van het Indonesische probleem' bezighouden en tevens meewerken aan de voorbereiding van 'de interimregelingen voor Suriname en de Nederlandse Antillen.'¹²³

Regeringsadviseur in internationale opiumzaken

De opiumbestrijding werd vanaf 1920 in internationaal verband door de Volkenbond aangepakt. Ter voorbereiding van het Nederlandse standpunt dat in Genève moest worden uitgedragen beschikte Nederland vanaf 1935 over een Regeringsadviseur in internationale opiumzaken in de persoon van J.H. Delgorge. Na de oorlog werd de functie nog tot 1950 gehandhaafd. Bovendien had Delgorge van 1947 tot 1952 zitting in de Permanente Centrale Opiumraad van de ECOSOC (Verenigde Naties). Hiertoe had hij ook zitting in de Interdepartementale Coördinatiecommissie voor de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties.¹²⁴

Handelingen:

Zie voor handelingen hoofdstuk 8

3.12 Permanent Bureau der Haagse Conferentie betreffende het Internationaal Privaatrecht 1929-

Met onregelmatige tussenpozen werden vanaf 1893 in de Den Haag door de Nederlandse regering internationale conferenties georganiseerd over het internationaal privaatrecht. Het doel was te komen tot een zekere internationale afstemming. De laatste bijeenkomst voor de Tweede Wereldoorlog vond plaats in 1928. In 1929 werd bij het ministerie van Buitenlandse Zaken een permanent bureau ingesteld ten behoeve van de conferenties.¹²⁵

Het bureau ressorteerde in 1949-1950 onder het hoofd van de Directie Verkeer en Grote Rivieren Onderafdeling B. Het bureau organiseerde de zevende zitting van de conferentie in oktober 1951.¹²⁶ De conferenties werden inhoudelijk voorbereid door de Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht, een buitenministeriële commissie met specialisten op dit terrein, waarvan het hoofd van het Permanent

commissariaat voor Duitse aangelegenheden. archiefcode 101. Reorganisatie departement dl. II 1950-1951.

¹²² Van der Togt, 35.

¹²³ *Organisatie en reorganisatie*, 47. *Staatsalmanak* 1945 en 1947.

¹²⁴ *Organisatie en reorganisatie*, 133. *Staatsalmanak* 1945-1950. Archief Ministerie van Buitenlandse Zaken archiefcode 999.232.411 VN, inv.nr. 767; archiefcode 999.232.50 VN, inv.nr 781.

¹²⁵ Ingesteld bij KB van 15 april 1929 no. 50. *Staatsalmanak* 1949.

¹²⁶ *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken* 1950/1951 en 1951/1952.

Bureau secretaris was.¹²⁷

Handelingen:

- nr: 65
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht
periode: 1929-
- nr: 65
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: opstellen van verslagen van bijeenkomsten van de Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht
periode: 1929-
- nr: 67
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van de Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht
periode: 1929-
- nr: 68
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht
periode: 1929-
- nr: 69
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: voorbereiden van de zittingen van de Haagse Conferentie betreffende het Internationaal Privaatrecht
periode: 1929-

¹²⁷ Ingesteld bij KB van 20 februari 1897 no. 1 (*Stcrt.* 1897 no. 2). Verder was het de taak van de commissie om de regering op genoemd terrein voorstellen te doen en de ministers van Buitenlandse Zaken en van Justitie desgevraagd te adviseren. De commissie bestond overigens in 1991 nog steeds.

nr: 70
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Permanent Bureau
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de Staatscommissie tot
voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het
internationaal privaatrecht
periode: 1929-

HOOFDSTUK 4 HET DEPARTEMENT VAN BUITENLANDSE ZAKEN (1948)1950-1958

4.1 Regeringscommissariaat voor het Europese Herstelprogramma 1948-1952

Relevante historische ontwikkelingen vanaf 1945 die de voorgeschiedenis, de totstandkoming en ontwikkeling van het Directoraat-Generaal voor het Economisch en Militaire Hulpprogramma (DGEM) in 1952 bepaald hebben zijn: de afwikkeling van Duitse aangelegenheden (na afloop van de Tweede Wereldoorlog), de Marshallhulp, de westerse militaire samenwerking en de Europese economische eenwording. *Formeel* gezien startte die ontwikkeling tot een nieuw directoraat-generaal *buiten* het departement.

Per 1 januari 1947 was dr H.M. Hirschfeld¹²⁸ aangesteld als regeringscommissaris in algemene dienst. Hirschfeld werd ondersteund bij zijn werkzaamheden door het ambtelijk apparaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hiertoe beschikte de Directie Economische Zaken over het reeds genoemde Bureau Duitsland. Bij de departementale reorganisatie van 1950 zou het bureau van Hirschfeld opgaan in een Bureau Duitsland van de regionale Directie Europa (DEU). In 1954 werd het bureau opgeheven en de taken verdeeld over de Directie Westelijke Samenwerking (DWS) en DEU (zie verder hfdst. 4 'DGPZ').

Regeringscommissaris Hirschfeld was aanvankelijk belast met de voorbereiding van het buitenlandse beleid ten aanzien van Duitsland. Hij hield zich in het bijzonder bezig met voorbereiding van beleid met betrekking tot - en advisering aan de REA over - economische en financiële vraagstukken in verband met een mogelijk vredesverdrag met Duitsland.

Het specifieke, aan de oorlog gerelateerde karakter van de Duitse aangelegenheden ging overigens spoedig verloren bij het Bureau Duitsland van de regionale Directie Europa (DEU). Bij dit bureau werden vanaf 1952 ook EGKS-aangelegenheden (voor Kolen en Staal) behandeld. Overigens werd het beleid ten aanzien van de EGKS in eerste instantie door de BEB voorbereid. Hiertoe werd in het leven geroepen een Interdepartementale Contact Commissie voor de EGKS, waarin ook Buitenlandse Zaken vertegenwoordigd was. Belangrijke beslissingen werden genomen in de REA of de Minister-raad.¹²⁹

Op 14 januari 1948 werd Hirschfeld benoemd tot regeringscommissaris voor het Europese Herstel Programma (EHP) (zie afb. 1). Het EHP werd gefinancierd uit de gelden van de Marshall-hulp. Voor de uitvoering van zijn taak werd hij bijgestaan door een nieuw bureau onder leiding van E.H. van der Beugel. Bij de OEES te Parijs werd een Nederlandse missie ingesteld, waarmee vanuit Nederland contact onderhouden werd door dat bureau. Hoewel Hirschfeld niet onder de minister van Buitenlandse Zaken ressorteerde, maakte hij wel gebruik van diens ambtelijk apparaat. De regeringscommissaris stond onder instructie van de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) uit de Ministerraad en was daaraan rechtstreeks verantwoording verschuldigd. Overigens werd het regeringscommissariaat wel de facto geassocieerd met het departement van Buitenlandse Zaken. Dit werd nog versterkt door de personele unie die bestond tussen de leiding van het bureau van het

¹²⁸ Dr H.M. Hirschfeld bekleedde gedurende de Tweede Wereldoorlog weliswaar de positie van secretaris-generaal op het departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, maar wist zich na de oorlog door zijn langdurige staat van dienst en (internationaal) aanzien al snel de functie van regeringscommissaris te verwerven.

¹²⁹ De coördinatie van EGKS-aangelegenheden maakte enige tijd deel uit van de 'stammenstrijd' tussen de BEB en Buitenlandse Zaken. Hoewel de strijd in het voordeel van de BEB werd beslist, nam het politieke gewicht van de EGKS - en dus het belang voor BZ - snel af. Van der Togt, 51-54.

regeringscommissariaat en hoofden van DGPZ-onderdelen.

In 1950 was het regeringscommissariaat voor het EHP al uitgegroeid tot een bureau met vier afdelingen. Het bureau omvatte nu een Economisch-statistische afdeling, een afdeling Programmering en procedure, een afdeling ECA (Economic Cooperation Administration), technical assistance en algemene zaken en een afdeling Archief en documentatie. Voorts fungeerde Hirschfeld op dat moment niet alleen als regeringscommissaris voor het EHP, hij was bovendien regeringscommissaris voor Duitse zaken en regeringscommissaris voor Benelux-aangelegenheden.

In 1950 startten de Verenigde Staten ook een *militair* hulpprogramma voor Europa. Nederland sloot een verdrag met de VS om in dit programma te kunnen participeren. Ook van dit programma werd Hirschfeld regeringscommissaris. De coördinerende instanties voor de twee hulpprogramma's werden geïntegreerd in één Regeringscommissariaat voor het Economische en Militaire Hulpprogramma (EMHP) (zie afb. 1); het bureau kreeg voor elk programma zowel een directeur als een adjunct-directeur; er kwam een afdeling Militaire zaken en een Nederlandse vertegenwoordiging bij de NAVO (Noord Atlantische VerdragsOrganisatie). Verder werd nog een afdeling Administratieve zaken aan de organisatie toegevoegd.¹³⁰

Per 1 januari 1952 hield de ECA, de Amerikaanse instantie die vanaf 1948 belast was geweest met de uitvoering van het Marshall Plan, op te bestaan. Op grond van een nieuwe Amerikaanse wet, die veel meer de nadruk legde op versterking van de defensie in West-Europa, werd het Mutual Security Agency (MSA, Bureau voor Wederzijdse Beveiliging) ingesteld. Net als de ECA had de MSA een vertegenwoordiging in Nederland.¹³¹ Aangezien de economische en de militaire hulp¹³² vanuit de Verenigde Staten juridisch en organisatorisch aldus meer geïntegreerd werden, waren aanpassingen in de Nederlandse coördinerende instantie vereist.

Op 12 september 1952, een maand voor het aangekondigde ontslag van de regeringscommissaris, besloot het kabinet de gehele organisatie voor het EMHP als nieuw directoraat-generaal onder te brengen bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De kabinetsbeslissing werd bij Koninklijk Besluit van 14 oktober 1952 no. 500 formeel bekrachtigd.¹³³

De taken van de regeringscommissaris voor het Europese Herstel Programma waren: algemene ambtelijke leiding van het EHP in Nederland, voorzitter van de Interdepartementale Commissie voor het EHP, contacten onderhouden met de Amerikaanse autoriteiten en met de Europese organisatie

¹³⁰ *Tiende verslag van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese Herstelprogramma, behandelende de periode oktober tot en met december 1950* ('s-Gravenhage 1951) 8-9. Meer over het militaire hulpprogramma in het verslag van het Pivot-onderzoek bij het ministerie van Defensie.

¹³¹ *Dertiende verslag van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese herstelprogramma, behandelende de periode juli tot en met september 1951* ('s-Gravenhage 1951) 69.

¹³² Uit regeringsverslagen blijkt overigens dat na invoering van het Mutual Security Program het aandeel van de *economische* hulpverlening slechts een zeer gering deel van de totale hulp uitmaakte. Voor het fiscale jaar 1952/1953 werd totaal \$6032 mln. beschikbaar gesteld, waarvan \$4226 mln. voor militaire hulp, \$1282 mln. voor 'defense support', \$472 mln. voor economische hulp en \$52 mln. voor overige doeleinden. Overigens besloot de Nederlandse regering in januari 1953 voortaan geheel af te zien van de economische hulp. Bepaalde vormen hiervan, zoals de technical assistance bleven vooralsnog gehandhaafd. *Zestiende verslag van de Nederlandse regering inzake het economische hulpprogramma, behandelende de periode juli tot en met september 1952* ('s-Gravenhage 1952). 'Communiqué van 27 Januari 1953 betreffende het afzien van het doen van een verzoek om economische hulp voor het fiscale jaar 1952/53', Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1952/1953 ('s-Gravenhage 1953) 281-282.

¹³³ *Staatsblad*, 28 oktober 1952. Van der Togt, 39.

voor het EHP (later: OEES, Organisatie voor Europese Economische Samenwerking) te Parijs. De uitvoering van het Programma zou plaats vinden door Afdeling IV Programmering Europees Herstel Plan van het directoraat-generaal BEB van het ministerie van Economische Zaken. Ter ondersteuning van de regeringscommissaris en het overleg was een bureau ingesteld dat secretariaatswerkzaamheden zou verrichten en de contacten met betrokken binnen- en buitenlandse instanties zou onderhouden. Als betrokken instanties golden: de Nederlandse missie bij de OEES, de Amerikaanse ECA-missie in Nederland, de Nederlandse ambassade te Washington, de ECA te Washington, de Interdepartementale Commissie voor het EHP en de Raad van Advies uit het bedrijfsleven.

De Economic Cooperation Administration was de Amerikaanse overheidsinstantie die belast was met de uitvoering van de Marshall-hulp aan Europa. De ECA had zowel vertegenwoordigers bij de OEES (het samenwerkingsverband van hulp-ontvangende landen) als in ieder ontvangend land afzonderlijk. De Nederlandse ambassade in Washington onderhield rechtstreeks contact met het hoofdkantoor van de ECA aldaar en werd hiertoe geïnstrueerd door de regeringscommissaris en diens bureau. In 1950 werd bij het bureau een aparte afdeling voor ECA-aangelegenheden ingesteld. Deze zelfde afdeling coördineerde de uit de zogenaamde 'technical assistance' voortvloeiende activiteiten. Die 'technische bijstand' bestond uit financiering met Marshall-hulpgelden van: studiereizen naar de Verenigde Staten, uitzending van Amerikaanse deskundigen naar Europa en de aanschaf van nieuwe apparatuur ten behoeve van technische opleidingen. Nederlandse voorstellen in het kader van de 'technical assistance' werden door de desbetreffende afdeling na regeringsgoedkeuring aan de Amerikaanse ECA-missie hier te lande ter uitvoering voorgelegd.¹³⁴ In de Interdepartementale Commissie voor het EHP werd over het desbetreffende beleid onder voorzitterschap van de regeringscommissaris door de betrokken ministeries overleg gepleegd. De Raad van Advies uit het bedrijfsleven was ingesteld, omdat het bedrijfsleven direct belanghebbend was bij de Marshall-hulp.¹³⁵

Als regeringscommissaris voor Benelux-aangelegenheden was Hirschfeld zowel voorzitter van de Nederlandse delegatie in de Raad van Presidenten van de Raden der Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Douaneovereenkomst, alsmede voorzitter van de Nederlandse delegatie in de Raad der Economische Unie. Deze raad is het hoogste ambtelijke orgaan van de Benelux. Hier worden besluiten voorbereid en draagt men zorg voor de uitvoering daarvan. Beslissingsbevoegdheid heeft het Comité van Ministers.

4.2 Het Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma (DGEM)

Per 1 november 1952 gingen de taken van het regeringscommissariaat voor het Economische en Militaire Hulpprogramma over naar het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het bureau van de regeringscommissaris werd hierbij opgeheven. Tot directeur-generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma werd benoemd voormalig bureauhoofd Van der Beugel. Tevens was hij Financieel-Economisch Adviseur (FEAD) van de minister (zie hfdst. 10 'Stafdirecties en adviseurs'). Het DG was verdeeld in twee directies: een directie voor Economische aangelegenheden (DEA) en een directie voor Militaire aangelegenheden (DMA). De afdelingen van het regeringscommissariaat werden gecontinueerd en - in de militaire sfeer - in aantal uitgebreid (zie afb. 2).

¹³⁴ *Vierde verslag van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese Herstelprogramma, behandelende de periode April tot en met Juni 1949* ('s-Gravenhage 1949) 17.

¹³⁵ *Eerste verslag van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese Herstelprogramma, behandelende de periode April tot en met September 1948* ('s-Gravenhage 1948) 12-13. Van der Togt, 36.

In 1955 werd de naam van DGEM veranderd in Directoraat Generaal voor Economische en Militaire *aangelegenheden*. De Verenigde Staten hadden in 1952 het economische hulpprogramma beëindigd. De militaire hulp zou tot het begin van de jaren zestig doorgaan.¹³⁶

In zijn functie van directeur-generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma werd Van der Beugel opgedragen:

*'Algemene ambtelijke coördinatie ten aanzien van de uitvoering der Amerikaanse hulpprogramma's in Nederland; coördinatie van de contacten met de daarbij betrokken Amerikaanse instanties. Ambtelijke coördinatie van de Nederlandse werkzaamheden in de OEES, alsmede van de economische, militair-economische en financiële aangelegenheden in de NATO en de EDG [Europese Defensie Gemeenschap]. Voorbereiding en uitvoering van voor het ten aanzien van deze taken door de REA en de Algemene Verdedigingsraad te voeren beleid.'*¹³⁷

4.2.1 Directie Economische aangelegenheden (DEA), 1952-1958

De twee directies van DGEM gaven ieder op eigen terrein invulling aan de hierboven omschreven, aan Van der Beugel opgedragen, taken. DEA kreeg derhalve de taak zorg te dragen voor de economische aangelegenheden. DEA verzorgde voorts de interdepartementale coördinatie van de werkzaamheden op haar terrein in de Interdepartementale Raad voor Militaire Aangelegenheden en de voorbereiding van instructies op civiel-economisch en financieel terrein aan de Nederlandse vertegenwoordiging bij de OEES, de NAVO en de EDG te Parijs.¹³⁸ De Nederlandse standpuntbepaling bij de onderhandelingen voor de totstandkoming van de EDG werd onder voorzitterschap van Buitenlandse Zaken gecordineerd in de interdepartementale Adviesraad voor de Europese Defensie Gemeenschap (1951-1952). Na het ter ziele gaan van de EDG verzorgde DEA instructies ten behoeve van de Nederlandse vertegenwoordiging bij de West-Europese Unie (WEU), die in Londen zetelde (zie afb. 3).

De werkzaamheden van DEA verschoven vanaf 1955 meer in de richting van Europese economische integratie (voorbereiding van de Europese Economische Gemeenschap). Het bureau (vanaf 1952: directie) Westelijke Samenwerking (DWS) van DGPZ behandelde onder andere de 'politieke' aspecten van beleidszaken met betrekking tot het Noord Atlantisch Verdrag, het Verdrag van Brussel en de Raad van Europa. Instructies aan de Nederlandse vertegenwoordigingen bij NAVO, WEU en Raad van Europa werden mede bij DWS voorbereid. Het bureau Benelux (DEU/BE) was er voor de voorbereiding van het buitenlandse beleid ten aanzien van België, Luxemburg en de Benelux. De gedeeltelijke overlap in taken met DGEM leidde tot de afspraak dat DWS politieke aspecten en DGEM/DEA financieel-economische aspecten zou behandelen. In de praktijk betekende dit echter dat DGEM een groter aandeel had in de beleidsvorming, daar de voorbereiding van de integratieplannen en de Europese verdragen voornamelijk financieel-economische expertise vergde. De Nederlandse afvaardiging in de Permanente (Benelux) Commissie voor de coördinatie van de handelspolitiek bestond aanvankelijk uit medewerkers van DEU/BE. Vanaf 1955 was ook DEA vertegenwoordigd. Na 1958 kwamen alle Beneluxaangelegenheden bij DGES terecht en bestond de afvaardiging uit

¹³⁶ Van der Togt, 41-42.

¹³⁷ *Gids van het Departement van Buitenlandse Zaken en de Buitenlandse dienst* (1953), 19.

¹³⁸ Vanaf 1952 was in Parijs gevestigd de 'Gecombineerde Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Noord Atlantische Raad, bij de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking en bij de Interim-commissie voor de Europese Defensie Gemeenschap'. De gehele missie stond onder leiding van Tjarda van Starkenborgh Stachhouwer. Na het ter ziele gaan van de EDG in 1954 werd de Gecombineerde PV voortgezet. In de jaren zestig worden deze Nederlandse vertegenwoordigingen gescheiden. *Staatsalmanak* 1952-1955.

medewerkers van DIE/EB.¹³⁹

4.2.2 Directie Militaire Aangelegenheden (DMA), 1952-1958

DMA hield zich bezig met de militaire aspecten van de uitvoering van de Amerikaanse hulpprogramma's in Nederland en de militaire aangelegenheden met betrekking tot NAVO en EDG. DMA gaf instructies op militair-economisch en financieel gebied alleen aan de Nederlandse vertegenwoordiging bij NAVO en EDG. Voorts voerde DMA het secretariaat van de Interdepartementale Raad voor het Militaire Hulpprogramma, die de coördinatiefunctie van het voormalige regeringscommissariaat deels had overgenomen (zie afb. 4).

Handelingen:

- nr: 71
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: indienen 'technical assistance' projecten na goedkeuring van de Ministerraad
periode: 1948-1958
- nr: 72
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: publiceren van 'Verslag van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese herstelprogramma'
periode: 1948-1954
- nr: 73
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: rapporteren / verantwoorden besteding gelden Economische en Militaire Hulpprogramma (ERP/MSP)
periode: 1948-1958
- nr: 74
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: indienen van 'local currency' projecten na goedkeuring van de Ministerraad
periode: 1948-1958
- nr: 75
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van

¹³⁹ Van der Togt, hfdst. VII.

- Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: inbrengen van onderwerpen met betrekking tot het Economische en Militaire Hulpprogramma (ERP/MSP) in de ministerraad voor beraad en besluitvorming
- periode: 1948-1958
- nr: 76
- actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: informeren (voorlichten) van de REA over ontwikkelingen rond het Economische en Militaire Hulpprogramma
- periode: 1948-1958
- nr: 77
- actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: inbrengen van standpunten bij de REA
- periode: 1948-1958
- nr: 78
- actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: informeren (voorlichten) van de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma over ontwikkelingen rond het Economische en Militaire Hulpprogramma
- periode: 1948-1958
- nr: 79
- actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: inbrengen van standpunten bij de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma
- periode: 1948-1958
- nr: 80
- actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
- handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma
- periode: 1948-1953

- nr: 81
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma
periode: 1948-1953
- nr: 82
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma
periode: 1948-1953
- nr: 83
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van de Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma
periode: 1948-1953
- nr: 84
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: instrueren van de ambassade te Washington en de Nederlandse Missie bij de OEES voor zover het aangelegenheden met betrekking tot het Economische en Militaire Hulpprogramma betreft
periode: 1948-1958
- nr: 85
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: presenteren van het Nederlandse standpunt inzake het Economische en Militaire Hulpprogramma aan de Missie van de ECA/MSA/FOA in Nederland
periode: 1948-1958
- nr: 86
actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en Militaire Hulpprogramma
handeling: inhoudelijk voorbereiden en verslagleggen van bilaterale besprekingen over het Economische en Militaire Hulpprogramma tussen Nederland en de Verenigde Staten
periode: 1948-1958
- nr: 87

actor: Regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma / minister van
Buitenlandse Zaken / Directoraat-Generaal voor het Economische en
Militaire Hulpprogramma
handeling: informeren van overige overheden en particulieren over ontwikkelingen rond het
Economische en Militaire Hulpprogramma
periode: 1948-1958

4.3 Ontstaan van DGPZ

Zoals in hoofdstuk twee is beschreven, is het directoraat-generaal Politieke Zaken tot stand gekomen bij de reorganisatie van 1950. De directies Politieke Zaken, Economische Zaken en Verkeer en Grote Rivieren werden bij die gelegenheid bij elkaar gevoegd en opnieuw gestructureerd. Het was de bedoeling de *beleidsvorming* in het ministerie in één onderdeel, DGPZ, te concentreren. Overigens kwam daar, zoals in het vervolg zal blijken, al snel de klad in door de instelling van beleidsdirecties buiten DGPZ. De instelling van DGIN (1951) en DGEM (1952) getuigen daarvan. Een ander uitgangspunt bij de reorganisatie was een *regionale* indeling van de werkzaamheden in plaats van een *functionele*. Op die manier ontstonden vier regionale directies: Europa (DEU), Westelijk Halfrond (DWH), Oosten (DOA), Afrika en Midden-Oosten (DAM). Daarnaast werd op mondiale grondslag de directie Internationale Organisaties (DIO) ingesteld; de directie kreeg alle internationale organisaties te behandelen met een wereldwijde werkingssfeer; de behandeling van internationale organisaties met een uitgesproken regionaal karakter werd overgelaten aan de regionale directies. Het directoraat-generaal werd gecompleteerd met de in 1945 ingestelde directie Voorlichting Buitenland (DVB). In verband met de personele implicaties werden de taken van deze directie, waarvan men overigens vond dat ze nauw samenhangen met het politieke beleid, niet over de regionale directies verdeeld, maar werd de directie in z'n geheel ondergebracht in het nieuwe directoraat-generaal. De 'Directie-Generaal Politieke Zaken' was hiermee rond.¹⁴⁰

4.4 De taakontwikkeling van het directoraat-generaal Politieke Zaken 1950-1958

In de taak van DGPZ hebben zich sinds 1950 een aantal verschuivingen voorgedaan, die terug te voeren zijn op organisatorische veranderingen. De instelling van de hierboven genoemde directoraten-generaal is hier één van; het schuiven met de directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland (DCV) naar een plaats rechtstreeks onder de secretaris-generaal en weer terug (zie hieronder) een andere. Afgaande op de algemene taakomschrijving zou er gedurende de periode 1950-1990 echter nooit iets veranderd zijn. In 1990 luidde die nog bijna hetzelfde als in 1950:

'de behandeling van alle aangelegenheden van buitenlandse politiek in de ruimste zin van het woord, derhalve alle zaken waaraan een beleidsaspect is verbonden, ongeacht of het zuiver politieke dan wel economische, sociale of verkeersvraagstukken geldt, voorzover zij betrekking hebben op de bij ieder bureau vermelde landen of regionale organisaties'.¹⁴¹

Deze taakomschrijving is dermate breed geformuleerd, dat alle mogelijke onderwerpen eronder schuil kunnen gaan. Zodra aan een onderwerp een aspect van buitenlands beleid zit en het betrekking heeft

¹⁴⁰ Deze betiteling werd voor het eerst aangetroffen in een memo van dr. Pierson van 9 augustus 1949. Code 130.1 Formatie departement, 1945-1954.

¹⁴¹ *Gids* (1990/91) 28.

op één van de bij de directies vermelde regio's of regionale organisaties kan behandeling door het directoraat-generaal plaatsvinden.

Hebben er zich in de algemene taakomschrijving zelf geen wijzigingen voorgedaan, in de organisatorische invulling daarvan is wel het één en ander gewijzigd. Weliswaar kwam bij de herverdeling van taken van DGEM, dat in 1958 werd opgeheven, het veiligheidsbeleid aan DGPZ toe, met de overheveling van het Europese beleid naar DGES heeft DGPZ toch per saldo in belangrijkheid ingeboet. Het principe van DGPZ als enige beleidsonderdeel, zoals het bij de reorganisatie van 1950 gedacht was, werd hiermee wel definitief verlaten.

Overigens wist de directeur-generaal Politieke Zaken (zie volgende paragraaf) tussen het toenemend aantal andere DG's wel de status van *primus inter pares* te handhaven. Het feit dat nieuw ingestelde directoraten-generaal bepaalde taken, of beleidsonderwerpen, overnamen, wilde overigens niet zeggen dat DGPZ daar dan ook niets meer mee te maken had. De verantwoordelijkheid van DGPZ voor de politieke eenheid van het beleid bleef; de directeur-generaal was en is verantwoordelijk voor de coördinatie van de politieke werkzaamheden van de directoraten-generaal. DGPZ wordt daarom door middel van consultaties en kopie-verlening van alles wat ook maar enigszins van belang kan zijn op de hoogte gehouden.

Het handhaven van de algemene taakomschrijving kon ook niet voorkomen dat, bijvoorbeeld als gevolg van de naoorlogse dekolonisatie van Afrika, Azië, het Midden-Oosten en het Caraïbisch gebied, het aantal staten in de wereld verdubbelde tot een totaal van 160.¹⁴² Omgekeerd hebben landen opgehouden te bestaan, zoals recentelijk de Duitse Democratische Republiek (1991). Ook ten aanzien van de regionale organisaties is iets dergelijks gebeurd. Om slechts één voorbeeld te geven: in 1957 werd de Europese Economische Gemeenschap opgericht (later: Europese Gemeenschappen, nu Europese Unie), hetgeen aanleiding gaf tot de instelling van DGES.

4.4 De functie directeur-generaal Politieke Zaken

Aan het hoofd van de - toen nog - *directie*-generaal Politieke Zaken was een assistent-secretaris-generaal Politieke Zaken gepland. Tegen deze figuur was aanvankelijk vanuit de directies tegenstand gekomen: hij zou hun zelfstandigheid kunnen beperken. De minister zette echter door omdat een dergelijke functionaris de secretaris-generaal zou ontlasten, die dan in staat zou zijn hem naar besprekingen in het buitenland te vergezellen.¹⁴³ Hij gaf de chefs van de directies de verzekering dat zij ondanks de assistent-secretaris-generaal direct toegang tot hem en tot de secretaris-generaal zouden blijven behouden.

Een functionaris met de titel assistent-secretaris-generaal Politieke Zaken is echter nooit benoemd. In plaats daarvan werd in januari 1951, een jaar na het van start gaan van de nieuwe organisatie-structuur, een directeur-generaal Politieke Zaken, Jhr. O. Reuchlin, aangesteld. Zijn taakomschrijving luidde: de behandeling van 'aangelegenheden meer dan één beleidsdirectie betreffende, benevens coördinatie van de werkzaamheden dezer directies'.¹⁴⁴

Met de instelling van de andere directoraten-generaal, zoals in 1952, in 1953, in 1958 en 1964 werd de taak van de directeur-generaal Politieke Zaken uitgebreid met de 'coördinatie van de politieke werkzaamheden van de directoraten-generaal'. Zijn taakomschrijving is sindsdien niet meer gewijzigd. De functie van directeur-generaal Politieke Zaken is achtereenvolgens uitgeoefend door de volgende

¹⁴² *Internationale Samenwerking* 10 (1992) 15.

¹⁴³ Verslag van de bespreking van de secretaris-generaal van Buitenlandse Zaken met de Raad voor Rijkspersoneelsaangelegenheden inzake de topformatie van het ministerie, 27 oktober 1949, code 130.1 map 3133.

¹⁴⁴ Gids 1950, 16.

personen:

- 1950-1953 : jhr O. Reuchlin
- 1953-1957 : mr H.F. Eschauzier
- 1958-1959 : dr H.R. van Houten
- 1959-1960 : vacature, waarneming door mr E. Schokker
- 1960-1964 : mr J.A.G. baron de Vos van Steenwijk
- 1964-1970 : jhr mr J.A. de Ranitz
- 1970-1974 : D.W. baron van Lynden
- 1974-1980 : mr M.H.J.C. Rutten
- 1980-1982 : dr K.W. Reinink
- 1982-1986 : mr A.P.R. Jacobovits de Szeged
- 1986-1988 : mr H. Wijnaendts
- 1988-1993 : mr A.P. van Walsum

De directeur-generaal vertegenwoordigde het departement in de volgende raden en commissies:

- Interdepartementale adviescommissie voor de Europese integratie, 1954-1956
- Commissie voor Atoomenergie, 1945-1957
- Adviescommissie voor het bedrijfsleven, 1957-
- Adviescommissie buitenlandse dienst, 1966-onbekend
- Commissie heroriëntatie overheidsvoorlichting, 1969-1970
- Ambtelijke coördinatiecommissie voor de integratie en de vrijhandelszone, 1957-1958
- Raad voor Europese Zaken (onderraad MR), 1963-heden
- Algemene Verdedigingsraad (onderraad MR), 1966-heden
- Coördinatiecommissie voor de Civiele Verdediging (ambtelijk voorportaal), 1972-1987
- Coördinatiecommissie voor de Militaire Verdediging (ambtelijk voorportaal), 1972-1987
- Interdepartementale commissie bescherming installaties Noordzee, 1975-onbekend

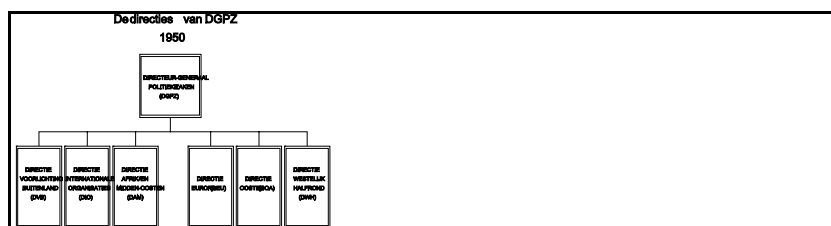
Hij vertegenwoordigde Nederland in:

- Permanente consultatieve commissie voor de buitenlandse politiek der Beneluxlanden, 1952-1958, 1960-
- Politieke Commissie van de Europese Politieke Samenwerking (dagelijks bestuur van de EPS), 1970

4.5 De directies van DGPZ

DGPZ kwam uit de reorganisatie van 1950 te voorschijn als een organisatie-eenheid met één directeur-generaal, vier regionale directies (DAM, DEU, DOA en DWH), één mondiaal opererende directie (DIO) en één directie met voorlichting tot taak (DVB).

De directies staan onder leiding van een chef en worden gevormd door een wisselend aantal bureaus, die soms ondergebracht zijn in afdelingen. Tot plaatsvervanger van de chef wordt meestal een afdelings- of bureauhoofd aangewezen. Ook mogelijk is de figuur van souschef, een 'permanente' plaatsvervanger; in dat geval is er niet een plv. chef. De figuur van 'eerste medewerker' (EM) ter versterking van de leiding van de directie is niet gebruikelijk en komt weinig voor. Voorbeelden zijn de eerste medewerker van de Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken (DAV) gedurende de jaren 1983-1987 en de eerste medewerker van de Directie Westelijk Halfrond, die tevens de functie van Adviseur Koninkrijkszaken vervulde gedurende de jaren 1986-1990. Meer gebruik is gemaakt van de figuur 'toegevoegd aan' de chef van een directie. Deze medewerker werd veelal belast met bijzondere opdrachten. De gebruikelijke personeelsformatie van een directie bestaat dus uit een chef, eventueel een souschef, één of twee afdelingshoofden, waarvan één plv. chef, een aantal bureau-hoofden, waarvan mogelijk één plv. chef en een x-aantal bureaumedewerkers.

AFB. 2 De directies van DGPZ, 1950

4.6 Directie Europa (DEU), 1950-

Samen met de directie Westelijk Halfrond, de directie Oosten en de directie Afrika en Midden-Oosten is de directie Europa verantwoordelijk voor de voorbereiding van het buitenlandse politieke beleid ten aanzien van, en de verzorging van de bilaterale betrekkingen van Nederland met de andere landen in de wereld. De directie Europa doet dat, zoals de naam al aangeeft, voor de regio Europa. De directie is ingesteld bij de reorganisatie van 1950 en is nadien niet van naam veranderd, noch opgeheven. De taakomschrijving is gedurende de gehele periode 1950-1990 in algemene zin ongewijzigd gebleven:

het behandelen van alle aangelegenheden van buitenlandse politiek in de ruimste zin van het woord, derhalve alle zaken waaraan een beleidsaspect is verbonden, ongeacht of het zuiver politieke dan wel economisch, sociale of verkeersvraagstukken geldt, voorzover zij betrekking hebben op de bij de bureaux vermelde landen of regionale organisaties.

De taak van de chef van de directie, chef DEU, bestaat uit de leiding over de bureaus, de coördinatie van de werkzaamheden en de coördinatie van aangelegenheden die meerdere bureaus betreffen. Hij heeft directe toegang tot de ambtelijke en politieke leiding en vertegenwoordigt het departement in delegaties, raden en commissies.¹⁴⁵

Hij is/was:

- lid van de Nederlandse delegatie van de Internationale commissie voor de bescherming van de

¹⁴⁵ Lijst is niet volledig.

- Rijn tegen verontreiniging, 1963-1990;
- lid van de Nederlandse delegatie van de Permanente commissie voor de coördinatie van de handelspolitiek (Benelux), 1950-1958;
 - lid van de Nederlandse delegatie van de Administratieve raad voor de douaneregelingen (Benelux), 1950-1958;
 - lid van de Nederlandse delegatie van de Raad voor de Economische Unie (Benelux), 1950-1958;
 - lid van de Nederlandse delegatie van de Raad voor de Handelsaccorden (Benelux), 1950-1958;
 - lid van de Nederlandse delegatie van de Permanente consultatieve commissie voor de buitenlandse politiek der Beneluxlanden, 1955-1960 en 1961-1963 (voorzitter is DGPZ);
 - voorzitter van de Interdepartementale coördinatiecommissie inzake de betrekkingen tussen de Benelux-regeringen en de Raadgevende Interparlementaire Benelux-Raad (1959-heden);
 - voorzitter van de Interdepartementale commissie inzake Nationalisatievraagstukken, 1957-1964;
 - lid van het Comité Coördination Politique van de EPS, 1970 heden.

Bij de instelling in 1950 bestond de directie uit vijf bureaux, te weten Westelijke Samenwerking (DEU/WS), West-Europa (DEU/WE), Oost-Europa (DEU/OE), Duitsland (DEU/DU) en Benelux (DEU/BE). In 1990 bestonden alleen nog de bureaux West-Europa en Oost-Europa. Hier onder wordt deze ontwikkeling, voor wat betreft organisatie en taken, nader uit de doeken gedaan. Vooraf gaat een overzicht van de wijzigingen van de regioverdeling per bureau.

Bureau Duitsland (DEU/DU), 1950-1953: Bondsrepubliek Duitsland, Saargebied, Berlijn en de Russische bezettingszone.

Bureau West-Europa (DEU/WE), 1950-1967: België (vanaf 1958, daarvoor bij DEU/BE), Cyprus (vanaf 1965, daarvoor bij DEU/OE), Denemarken, Finland, Frankrijk, Griekenland (vanaf 1965, daarvoor bij DEU/OE), Groot-Brittannië en Noord-Ierland, Ierland (Gids van 1950-1962; Gids vanaf 1967), Italië, Luxemburg (vanaf 1958, daarvoor bij DEU/BE), Noorwegen, Oostenrijk (in 1953 over naar DEU/ME), Portugal, Spanje, Turkije (vanaf 1965, daarvoor bij DEU/OE), Vaticaan (vanaf Gids van 1953), IJsland, Zweden, Zwitserland (in 1953 over naar DEU/ME).

Bureau Oost-Europa (DEU/OE), 1950-1990: Albanië, Bulgarije, Cyprus (in 1965 over naar DEU/WE), Duitse Democratische Republiek (vanaf 1988), Griekenland (in 1965 over naar DEU/WE), Hongarije, Joegoslavië (in Gids 1950 en vanaf 1972), Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije, Turkije (in 1965 over naar DEU/WE), Oekraïne (alleen opgave in Gids 1950), Unie van Socialistische Sovjet Republieken, Wit-Rusland (alleen opgave in Gids 1950), Zuid-Slavië (t/m 1972; zie Joegoslavië).

Bureau Midden-Europa (DEU/ME), 1953-1967: Bondsrepubliek Duitsland (inclusief Russische bezettingszone), Saargebied (wordt in 1957 opgenomen in de Bondsrepubliek Duitsland), Berlijn, Oostenrijk, Zwitserland
alsmede de Centrale Rijnvaartcommissie en het Internationaal orgaan voor de Ruhr.

Bureau Noord- en Midden-Europa (DEU/ME), 1967-1988: België (vanaf 1986), Bondsrepubliek Duitsland, Berlijn, Sowjetrussische bezettingszone (t/m Gids 1969), Duitse Democratische Republiek (vanaf Gids 1970), Denemarken, Finland, Liechtenstein (alleen Gids 1988), Luxemburg (vanaf 1986; inclusief behartiging door Nederland van de Luxemburgse belangen), Noorwegen, Oostenrijk, IJsland, Zweden, Zwitserland, Politieke Benelux-aangelegenheden (vanaf 1986).

Bureau West- en Zuid-Europa (DEU/WE), 1967-1988: Andorra (alleen Gids 1988), België (in 1986 naar DEU/ME), Cyprus, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië en Noord-Ierland, Ierland, Italië, Luxemburg (in 1986 naar DEU/ME), Malta, Monaco, Portugal, San Marino (alleen Gids 1988),

Spanje, Turkije, Vaticaanstad, Politieke Benelux-aangelegenheden (in 1986 naar DEU/ME).

Bureau West-Europa (DEU/WE), 1988- : Andorra, België, Bondsrepubliek Duitsland, Cyprus, Denemarken, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groot-Brittannië en Noord-Ierland, Ierland, Italië, Liechtenstein, Luxemburg (incl. behartiging door Nederland der Luxemburgse belangen), Malta, Monaco, Noorwegen, Portugal, Oostenrijk, San Marino, Spanje, Turkije, Vaticaanstad, IJsland, Zweden, Zwitserland, alsmede politieke Beneluxaangelegenheden.

4.6.1 Bureau Westelijke Samenwerking (DEU/WS), 1950-1952

Het Bureau Westelijke Samenwerking kreeg bij de reorganisatie tot taak de behandeling van alle aangelegenheden betreffende het Noord-Atlantisch Verdrag (NAVO), het Verdrag van Brussel en de Raad van Europa. Deze taak stond toen nog in de kinderschoenen. Het Noord-Atlantisch Verdrag was net in werking getreden en bracht nog niet veel werkzaamheden met zich mee.¹⁴⁶ Ook de Raad van Europa was net opgericht. De ontwikkelingen gingen echter snel. Door het streven naar Europese integratie was er een geheel nieuw werkteerrein ontstaan. Ten tijde van de reorganisatie van de departement was de Europese samenwerking nog een in hoofdzaak economische aangelegenheid, die in eerste instantie behandeld werd door de Regeringscommissaris voor het Europees Herstel Programma. De politieke aspecten kwamen echter meer en meer naar voren. Het bureau Westelijke Samenwerking moest zich daarvan voortdurend op de hoogte houden. Voorts zorgden het Schumanplan en het plan-Pleven (agrarische integratie) ook voor de nodige werkzaamheden. De toename van de werklast, ook als gevolg van de toenemende werkzaamheden ten aanzien van de NAVO, de Raad van Europa, het Verdrag van Brussel en de Westelijke Unie (WU), leidde tot de beslissing het bureau om te vormen tot een directie. De behoefte om extern, o.a. met het bureau van de Regeringscommissaris, de BEB en de thesaurier-generaal op gelijkwaardig niveau, dus op directeurs-generaal-niveau te communiceren, droeg het nodige aan deze beslissing bij. In april 1952 was de omzetting van het bureau in de directie Westelijke Samenwerking een feit (zie verder 4.11).

4.6.2 Bureau Duitsland (DEU/DU), 1950-1953

Het beleidsterrein van bureau Duitsland werd gevormd door het grondgebied van het voormalige Derde Rijk. Als taakopvolger van het bureau Duitsland van de directie Economische Zaken verzorgde het bureau Duitsland tevens de ambtelijke ondersteuning van de regeringscommissaris voor Duitse zaken.¹⁴⁷ Voorts behandelde het bureau de Centrale Rijnvaartcommissie en het Internationaal Orgaan voor het Ruhrgebied. Met de instelling van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) in 1952 kwam ook deze organisatie onder bureau Duitsland te ressorteren, zij het in naam. Voor de behandeling van EGKS-aangelegenheden ressorteerde het bureau niet onder de directie Europa, maar onder de directie Westelijke Samenwerking (DWS). Aan deze situatie werd met ingang van 1 maart 1955 een einde gemaakt, toen de behandeling van EGKS-aangelegenheden geheel kwam te berusten bij het bureau Integratie Europa van de directie Westelijke Samenwerking (DWS/IE).

Het bureau was vertegenwoordigd in het bestuur van de

- Stichting Coördinatiecommissie voor culturele betrekkingen met Duitsland, 1950-1953.

¹⁴⁶ De Gecombineerde Permanente Vertegenwoordiging bij de Noord-Atlantische Raad, bij de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) en bij de Interim-commissie voor de Europese Defensiegemeenschap (EDG) werd ook pas in 1952 opgericht.

¹⁴⁷ Zie ook paragraaf 10 van hoofdstuk 3. Van der Togt, 34-35.

In 1953 werd het bureau opgevolgd door bureau Midden-Europa (DEU/ME).

4.6.3 Bureau Benelux (DEU/BE), 1950-1958

Het bureau Benelux was een wat langer leven beschoren. Naast de behartiging van de bilaterale betrekkingen met België en Luxemburg behoorde tevens het Nederlandse politiek beleid ten aanzien van de Benelux tot haar takenpakket. De economische aspecten van de Benelux werden behandeld en gecoördineerd door het DG Buitenlandse Economische Betrekkingen van het ministerie van Economische Zaken.¹⁴⁸ In 1958 gingen met de instelling van het directoraat-generaal Europese Samenwerking de taken met betrekking tot de Benelux-Economische Unie over naar het nieuwe DG. De bilaterale aangelegenheden met betrekking tot België en Luxemburg werden overgenomen door het bureau West-Europa (DEU/WE). De aangelegenheden betreffende de Interparlementaire Beneluxraad en de Interdepartementale Benelux-commissie bleven voorsnog door de Directie Europa behandeld worden.

4.6.4 Bureau West-Europa (DEU/WE), 1950-1967

Zoals hierboven al is vermeld, kreeg bureau West-Europa in 1958 de politieke beleidstaken van Bureau Benelux (DEU/BE) met betrekking tot België, Luxemburg en de Benelux opgedragen. Betreffende de Benelux ging het hierbij om:

- aangelegenheden betreffende de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad
- coördinatie van de Benelux-samenwerking buiten de Economische Unie
- voorbereiding van de ambtelijke Benelux-samenwerking op buitenlands politiek gebied in het kader van het Comité de Coördination Politique (COCOPO).

Taken die 'in wezen niet tot de competentie van de politieke directie DEU, en nog minder bij het bureau West-Europa' behoorden, waren de nationalisatie-kwesties en de behandeling van de schadeclaims in Oost-Europese landen.¹⁴⁹ Dat dit wel gebeurde, kwam doordat de behandeling van deze aangelegenheden vanaf het begin af aan in 1948 aan één persoon, mr A. van der Walle, waren verbonden. Mr van der Walle was secretaris van de in 1949 opgerichte Interdepartementale Commissie Nationalisatievraagstukken. Hij werkte toen bij de directie Economische Zaken (DEZ). Na de reorganisatie kwam hij achtereenvolgens terecht bij het bureau Oost-Europa (1950-1953), de directie Westelijke Samenwerking (1953-1956), het bureau West-Europa (1956-1960) en van 1960 tot en met 1963 bij chef DEU als toegevoegd ambtenaar. Steeds bleef hij nationalisatievraagstukken behandelen. Het voorzitterschap van de Commissie Nationalisatievraagstukken ging in 1950 na de opheffing van DEZ over op chef DEU. In 1965, toen mr. Van der Walle toegevoegd werd aan chef DAZ, ging de behandeling van de schadeclaims ook over naar DAZ. De hier bedoelde werkzaamheden waren geheel financieel van aard.

In september 1967 werd de naam van bureau West-Europa gewijzigd in bureau West- en Zuid-Europa (DEU/WE). Dit omdat de taken met betrekking tot Denemarken, Finland, Noorwegen, IJsland en Zweden aan het bureau Midden-Europa werden overgedragen. De naam van bureau Midden-Europa werd ook gewijzigd en wel in bureau Noord- en Midden-Europa (DEU/ME). De afkorting van beide bureaux bleef dezelfde; dus DEU/WE en DEU/ME.

¹⁴⁸ Van der Togt, 50.

¹⁴⁹ Memo van chef DEU aan S, 26 maart 1959, code 130.1 DEU, deel II, 1955-1964.

Secretariaten:

- Interdepartementale Coördinatiecommissie inzake de betrekkingen tussen de Beneluxregeringen en de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Coördinatiecommissie Interparlementaire Beneluxraad), 1959-1967.
- Interdepartementale commissie inzake nationalisatievraagstukken / nationalisatie-claims in de Oost-Europese landen, 1950-1953

4.6.5 Bureau Oost-Europa (DEU/OE), 1950-1990

Regionale organisaties die behandeld werden bij het bureau Oost-Europa waren onder meer het Warschau Pact, de Comecon en het Wereld Verbond van Vakverenigingen.

In organisatorisch opzicht heeft dit bureau weinig veranderingen ondergaan. De enige wijziging betrof de overdracht in 1988 van de behandeling van de Duitse Democratische Republiek door het bureau West-Europa (DEU/WE).

Ten aanzien van de behandeling van nationalisatievraagstukken geldt hetzelfde als voor bureau West-Europa (DEU/WE). Mr Van der Walle was gedurende de jaren 1950-1953 aan dit bureau verbonden en behandelde die jaren tevens de nationalisatievraagstukken.

Een bijzondere taak van dit bureau is de behartiging van Israëlische belangen in de Sowjet-Unie en Polen. Het bureau verricht deze taak ten aanzien van de Sowjet-Unie vanaf 1953 toen Israël de diplomatieke betrekkingen met Rusland verbrak en Nederland vroeg de behartiging van de Israëlische diplomatieke belangen in Rusland op zich te willen nemen.¹⁵⁰ Sinds juni 1967 doet het bureau hetzelfde ten aanzien van Polen na de verbreking van de diplomatieke betrekkingen tussen Polen en Israël.¹⁵¹

Commissies en secretariaten:

- Lid van de Interdepartementale commissie inzake de verhouding overheid-Nederlandse belangen in het buitenland
- Secretariaat van de Interdepartementale commissie inzake nationalisatievraagstukken / nationalisatie-claims in de Oost-Europese landen, 1950-1953

4.6.6 Bureau Midden-Europa (DEU/ME), 1953-1967

Ten aanzien van de EGKS-aangelegenheden gold hetzelfde als voor de taakvoorloper bureau Duitsland: het bureau ressorteerde bij de behandeling daarvan niet onder DEU, maar onder de directie Westelijke Samenwerking. Met ingang van 1 maart 1955 werd de behandeling van de EGKS overgedragen aan het bureau Integratie Europa van DWS (DWS/IE).

Met ingang van 25 september 1967 werd de naam van het bureau gewijzigd in bureau Noord- en Midden-Europa. De afkorting van het bureau, DEU/ME, bleef ongewijzigd. Reden van de naamsverandering was de overname van bureau West-Europa (DEU/WE) van de behandeling van de aangelegenheden met en met betrekking tot Denemarken, Finland, Noordwegen, IJsland en Zweden. Het bureau was vertegenwoordigd in het bestuur van de

- Stichting Coördinatiecommissie voor culturele betrekkingen met Duitsland, 1953-.... en lid van de
- Interdepartementale contactcommissie betreffende de Europese gemeenschap voor Kolen en Staal, 1953-....

¹⁵⁰ *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1952/53* (1953) 115.

¹⁵¹ *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1966-1967* (1967) 94-95.

Handeling:

nr: 88
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Europa
 handeling: doorzenden van stukken aan de ambassade van de Sowjet-Unie en van Polen in het kader van de behartiging van Israëliische belangen
 periode: 1953-

4.7 DIRECTIE AFRIKA EN MIDDEN-OOSTEN 1950-

Ingesteld bij de reorganisatie van 1950. Werd op dat moment verdeeld in een Bureau Afrika (DAM/AF) en een Bureau Midden-Oosten (DAM/MO). In 1968 werd DAM/AF uitgebreid tot een Afdeling Afrika met twee bureaus: Noord-Afrika (DAM/ND) en Centraal- en Zuidelijk-Afrika (DAM/CZ). Aan DAM/MO werd in 1973 de Sectie uitvoering compensatieaccord Egypte (DAM/CE) toegevoegd. De sectie werd in 1989 opgeheven. In 1976 kwamen DAM/CZ en DAM/ND rechtstreeks onder de directieleiding te ressorteren en werd de afdeling daar tussen in opgeheven. DAM/CZ werd in 1983 gesplitst in een Bureau Centraal Afrika (DAM/CA) en Zuidelijk Afrika (DAM/ZD). DAM/CA en DAM/ND werden in 1989 gecombineerd tot Bureau Centraal en Noord-Afrika (DAM/CN).

De DAM-regio is aan de 'buitengrenzen' nauwelijks veranderd sinds 1950; alleen Afghanistan is in 1985 aan Bureau Zuid-Azië van de Directie Oosten (DOA/ZA) toebedeeld. Wel is het aantal onafhankelijke Afrikaanse staten na de Tweede Wereldoorlog en vooral in de jaren zestig en zeventig ten gevolge van de dekolonisatie sterk gegroeid. Had Nederland in 1962 13 ambassades in de DAM-regio, in 1977 was dit aantal gegroeid tot 28.

De taken van deze regionale beleidsdirectie verschillen niet van die van de andere, zij het dan dat ze betrekking hebben op de landen in Afrika en het Midden-Oosten:

'Behandeling van alle aangelegenheden van buitenlandse politiek in de ruimste zin van het woord, derhalve alle zaken waaraan een beleidsaspect is verbonden, ongeacht of het zuiver politieke dan wel economische, sociale of verkeersvraagstukken geldt, voor zover zij betrekking hebben op de bij de bureaux vermelde landen of regionale organisaties.'

Aan het laatste element uit deze globale omschrijving moet toegevoegd worden dat ook in multi-laterale organisaties waar Nederland deel van uit maakt (o.a. EG, VN, NAVO) Afrikaanse aangelegenheden behandeld worden. Ook het Nederlandse beleid dat daar wordt uitgedragen wordt mede voorbereid in deze directie.

Uit 1990 dateert de volgende, meer nauwkeurige taakomschrijving:

- Het volgen, analyseren en becommentariëren van ontwikkelingen op binnenlands en buitenlands politiek terrein in of van belang voor de DAM-regio. Hierbij inbegrepen de ontwikkelingen waaraan economische, financiële-, culturele-, sociale-, of ontwikkelingssamenwerkingsaspecten zijn verbonden;
- Het adviseren van de departementsleiding en bewindslieden omtrent het te voeren beleid;
- Het voorbereiden van het door Nederland in te nemen standpunt ten aanzien van kwesties in de DAM-regio, het in EPS-kader verdedigen en uitdragen van dit standpunt;
- Het leveren van gespreksstof ten behoeve van M, MP of de Koningin;
- Het voorbereiden van en het assisteren bij behandeling in de Kamer van ontwikkelingen met betrekking tot landen in de DAM-regio;
- Het informeren van de posten over beleidsbeslissingen en het opstellen van instructies;

- Het voeren van besprekingen met andere departementsonderdelen, departementen, buitenlandse ambassades in Nederland, vakbonden en particuliere organisaties.

Ten aanzien van contacten met particuliere organisaties moeten in het bijzonder het Afrika Instituut en het Afrika Studiecentrum genoemd worden.

Naast de taken ten aanzien van het Nederlandse buitenlandse beleid verricht DAM werkzaamheden voor landen waarvan Nederlandse posten de belangen vertegenwoordigen (Frankrijk, België).

De Sectie Uitvoering Compensatieaccoord Egypte is in uitzondering op de overige directie-onderdelen *uitvoerend* en is ingesteld naar aanleiding van het met Egypte gesloten accoord. De sectie verifieert vorderingen en verzorgt uitkeringen tot schadeloosstelling van Nederlandse belangen in Egypte, welke door nationalisaties en dergelijke zijn getroffen in de periode 1960-1962.

Handelingen:

nr: 89
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Afrika en Midden Oosten
 handeling: doorzenden van stukken aan buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland in het kader van de behartiging van Franse en Belgische belangen
 periode: 1950-

nr: 90
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Afrika en Midden Oosten
 handeling: verifiëren van vorderingen en verzorgen van uitkeringen tot schadeloosstelling van Nederlandse belangen in Egypte welke door nationalisaties en dergelijke zijn getroffen ten gevolge van het Compensatieaccoord Egypte
 periode: 1973-1988

4.8 Directie Oosten (DOA), 1950-1976, Directie Azië en Oceanië (DOA), 1977-

Bij de instelling van Directie Oosten (DOA) in 1950 werden drie bureaus gecreëerd: Bureau Zuid-Azië (DOA/ZA), Bureau Oost-Azië (DOA/OP) en Bureau Indonesië (DOA/IN). Vanwege de overdracht van Indonesische aangelegenheden door het Ministerie van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (MINUOR) aan Buitenlandse Zaken, werd een Directoraat-Generaal Indonesië (DGIN) ingesteld. DOA/IN ging bij die gelegenheid op in de Directie Beleidszaken Indonesië (DBI) van DGIN.

Bij de opheffing van DGIN in 1965 kwam DOA/IN terug bij de directie, nu als Afdeling Indonesië (wederom DOA/IN). Hieronder kwamen twee voormalige DBI-bureaus te ressorteren: Bureau Economische en Financiële Zaken (DOA/EF) en Bureau Politieke Zaken (DOA/PL).

In 1965 werden DOA/ZA en DOA/OP ondergebracht in de nieuwe Afdeling Azië en Pacific (DOA/AP).¹⁵² Het Bureau Schadeclaims Indonesië (SI), dat sinds 1964 onder de Directie Algemene Zaken ressorteerde, werd met ingang van augustus 1968 rechtstreeks onder de directieleiding van DOA geplaatst als DOA/SI. In december 1970 werden de afdelingen DOA/IN en DOA/AP opgeheven. De bureaus DOA/EF en DOA/PL gingen met ingang van februari 1971 op in het nieuwe bureau

¹⁵² Uit een opmerking in de desbetreffende organisatiebeschikking kan worden opgemaakt dat aan instelling en opheffing van de afdelingen DOA/IN en DOA/AP in resp. 1965 en 1970 vooral personele motieven ten grondslag moeten hebben gelegen. Minuut van beschikking van 22 december 1970. Archief O&I, AOR/1975-1984, inv. nr. 0398.

DOA/IN, dat rechtstreeks onder de directie leiding kwam te ressorteren. Ook DOA/OP en DOA/ZA werden rechtstreeks onder de directie leiding geplaatst. De directienaam werd in 1977 gewijzigd in Directie Azië en Oceanië. In 1989 werden de bureaus DOA/IN en DOA/ZA samengevoegd tot Bureau Zuid-Azië en Indonesië (DOA/ZI).

Net als andere regionale beleidsdirecties heeft DOA van meet af aan tot taak gehad de behandeling van

'alle aangelegenheden van buitenlandse politiek in de ruimste zin van het woord, derhalve alle zaken waaraan een beleidsaspect is verbonden, ongeacht of het zuiver politieke dan wel economische, sociale of verkeersvraagstukken geldt, voor zover zij betrekking hebben op de bij ieder bureau vermelde landen of regionale organisaties.'¹⁵³

Concrete werkzaamheden die uit deze taak voortvloeien zijn: het bestuderen van politieke en economische rapportages van diplomatieke en consulaire posten, het zondig distribueren hiervan binnen het ministerie, het eventueel samenvatten hiervan in zogenaamde vertrouwelijke resumé's voor de vaste kamercommissie, posten en departementsleiding, het documenteren, het informeren van andere departementen, industrieën, universiteiten, instituten en personen, het aantrekken en ontvangen van missies van velerlei aard uit de betreffende regio, welke Nederland willen bezoeken voor culturele, commerciële of studie-doeleinden.¹⁵⁴

Voor zover toegespitst op Indonesië ging deze taak in februari 1953 van DOA naar DGIN. Tussen de Directie Beleidszaken (DBI) van DGIN en DOA/OP kwam in dat zelfde jaar een taakverdeling tot stand met betrekking tot Nieuw-Guinea. Alle zaken betreffende Nieuw-Guinea zouden door DOA/OP behandeld worden, uitgezonderd die waar de verhouding tussen Indonesië en Nieuw-Guinea aan de orde was. Uitgaande stukken zou men elkaar ter visie voorleggen.

De landen ten aanzien waarvan DOA/OP bovengenoemde taken uitvoerde, waren: Australië, Buiten Mongolië, China (t/m 1952), China, incl. Formosa en Tibet (vanaf 1953), Filippijnse Rep. (vanaf 1965), Formosa (1950), Hongkong (vanaf 1953), Japan, Korea, Macao (vanaf 1953), Ned. Nieuw-Guinea (1953-1962), Nieuw-Zeeland, Oceanië, Philippijnen (t/m 1964), Tibet (1951-1952). Ook behandelde DOA/OP zaken ten aanzien van de Zuid-Pacific Commissie (t/m 1962) en de Far Eastern Commission (t/m 1952). In uitzondering op de algemene taken van een regionaal bureau behandelde DOA/OP rekestten tot invrijheidsstelling van Japanse oorlogsmisdadigers op grond van art. 11 van het Vredesverdrag met Japan van 8 september 1951.¹⁵⁵

DOA/ZA richt zich op de landen: Birma, Britse gebiedsdelen op Borneo (vanaf 1961), Broenei (1965), Ceylon (later SriLanka), Franse gebiedsdelen (t/m 1956), India, Indochina (t/m 1954), Kambodja (vanaf 1957, later Khmer, Kampuchea), Laos (vanaf 1957), Maleisië, Singapore, Nepal, Pakistan, Portugese gebiedsdelen, Portugees Timor, Thailand, Tibet, Vietnam (vanaf 1957). Binnen de bovenvermelde algemene taak ten aanzien van landen in Zuid-Azië, behandelde DOA/ZA ook zaken ten aanzien van de Economic Commission Asia and the Far East (ECAFE, t/m 1956) en het zogenaamde Colomboplan van deze VN-commissie (een ontwikkelingsplan voor India, Pakistan en Ceylon). Hierdoor had DOA/ZA ook bemoeienis met ontwikkelingshulp.¹⁵⁶

DOA/EF, één van de voormalige DGIN-bureaus, behandelde de financiële en economische zaken ten aanzien van Indonesië. Politieke aangelegenheden werden behandeld door DOA/PL, het andere voormalige DGIN-bureau.

DOA/SI was belast met inventarisatie van schadeclaims van Nederlanders ten gevolge van de Rijkswet ter verdeling van het bedrag bedoeld in de Nederlands-Indonesische Overeenkomst van 7 september 1966.

¹⁵³ Gids 1987.

¹⁵⁴ Archiefcode 130.1 DOA, 16 september 1953.

¹⁵⁵ Beschikking GS van 17 december 1954, DOA/OP 158781.

¹⁵⁶ Archiefcode 130.1, DOA, 16 september 1953.

In de jaren zeventig ging DOA/IN zich bezig houden met het Molukse vraagstuk. De werkzaamheden bestonden daarbij uit studie, documentatie en advisering van directie- en departementsleiding, alsmede het informeren van posten, andere departementen en particuliere instellingen en personen. Vanaf 1975 nam DOA/IN deel aan het Joint Committee, een Nederlands-Indonesisch overlegorgaan. DOA/IN was lid van

- de Interdepartementale Contactgroep Molukkers

Handelingen:

nr: 91
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Oosten en Directie Azië en Oceanië
 handeling: behandeling van rekestten tot invrijheidsstelling van Japanse oorlogsmisdadigers
 periode: 1951-

nr: 92
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Oosten en Directie Azië en Oceanië
 handeling: verifiëren en verzorgen van uitkeringen tot schadeloosstelling van Nederlandse belangen in Indonesië ten gevolge van de Rijkswet ter verdeling van het bedrag bedoeld in de Nederlands-Indonesische Overeenkomst van 7 september 1966
 periode: 1968-1988

4.9 Directie Westelijk Halfrond (DWH), 1950-

Deze regionale directie werd bij de grote reorganisatie van 1950 ingesteld en bestond toen uit drie bureaus: Caraïbische Zone (DWH/CA), Noord-Amerika (DWH/NH) en Zuid-Amerika (DWH/LA). De organisatie bleef ongewijzigd tot 1972. Toen werden DWH/NA en DWH/CA samengevoegd tot Bureau Noord-Amerika en Caraïbische Zone (DWH/NC). DWH/LA onderging een naamswijziging en werd Bureau Zuidelijk Latijns-Amerika (DWH/ZL). In 1981 werd een Bureau Suriname (DWH/SH) losgemaakt uit DWH/NC, dat vervolgens werd herdoopt in Bureau Noord- en Midden-Amerika en Caraïbisch Gebied (DWH/NC). DWH/SH en DWH/ZL gingen vanaf 1988 samen verder als Bureau Suriname en Zuidelijk Latijns-Amerika (DWH/SL). Sinds 1984 beschikt de directie over een Adviseur voor Koninkrijksaangelegenheden.¹⁵⁷

Ook bij deze regionale directie, die gericht is op het Noord- en Zuid-Amerikaanse continent, is de algemene taakomschrijving van toepassing:

'Behandeling van alle aangelegenheden van buitenlandse politiek in de ruimste zin van het woord, derhalve alle zaken waaraan een beleidsaspect is verbonden, ongeacht of het zuiver politieke dan wel economische, sociale of verkeersvraagstukken geldt, voor zover zij betrekking hebben op de bij ieder bureau vermelde landen of regionale organisaties.'¹⁵⁸

Chef DWH is lid van de Adviescommissie Suriname (ADSU, 1980-) die het Bewindsliedenoverleg Suriname (BOS) adviseert.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Voorstel van APM/CN voor uitbreiding DWH met functie Adviseur Koninkrijksaangelegenheden, november 1984. Archiefcode 101 O&I DWH 27.

¹⁵⁸ Gids 1987.

¹⁵⁹ Zeer vertrouwelijk memorandum van DWH aan PlvS van 8 oktober 1980 no. 104/80. Archief O&I DWH 27.

Bovengenoemde algemene taak werd door DWH/CA tot 1972 uitgevoerd ten aanzien van volgende landen: Nederlandse Antillen, Suriname, Barbados (vanaf 1967), Britse gebiedsdelen, Costa Rica, Cuba, Dominicaanse Republiek, Franse gebiedsdelen, met Groot-Brittannië geassocieerde staten (vanaf 1967), Guatemala, Guyana (vanaf 1967), Haïti, Honduras, Jamaica (vanaf 1964), Mexico, Nicaragua, Panama, Porto Rico (t/m 1966, vanaf 1967 door DWH/NA), El Salvador, Trinidad en Tobago (vanaf 1964) en Venezuela. Verder had DWH/CA tot 1966 bemoeienis met de Caraïbische Commissie uit de VN en behandelde het bureau kwesties van defensie-samenwerking met de Verenigde Staten in de Carabische zone.

DWH/LA had het buitenlands beleid ten aanzien van de volgende landen tot taak: Argentinië, Bolivia, Brazilië, Chili, Colombia, Ecuador, Paraguay, Peru en Uruguay. Verder werd bij dit bureau de Nederlandse inbreng in de Economische Commissie voor Latijns Amerika (ECLA) voorbereid (1950-1960).

DWH/NA behandelde tot 1972 de zaken ten aanzien van Alaska (t/m 1957), Canada, Verenigde Staten en - vanaf 1967 - Porto Rico.

Bij DWH/NC werd vanaf 1 december 1972 de behandeling van bovengenoemde Noord- en Midden-Amerikaanse landen en eilanden geconcentreerd in één bureau. In 1985 droeg het bureau buitenlandse aangelegenheden met betrekking tot Panama over aan DWH/ZL, dat de bij LA genoemde Zuid-Amerikaanse landen behandelde. In 1981 werd de functie 'coördinator Surinamebeleid' gecreëerd. DWH/NC voorzorg in het secretariaat van

- Ambassadeur in Algemene Dienst
- 'Koninkrijkswerkgroep' (1979, i.v.m. onafhankelijkheid Antillen)
- Adviescommissie Suriname (ADSU, tot 1981)

DWH/SH was tussen 1981 en 1988 belast met 'de voorbereiding, ontwikkeling en coördinatie op interdepartementaal niveau van het beleid inzake Suriname'¹⁶⁰ en verzorgde het secretariaat van de ADSU. Tevens had het bureau bemoeienis met de Commissie Onderzoek Suriname.

De taak van de Adviseur voor Koninkrijksaangelegenheden bestaat uit het coördineren van de activiteiten van het ministerie ten aanzien van de Antillen en Aruba. Ingevolge het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (1954) zijn de buitenlandse betrekkingen 'aangelegenheid van het Koninkrijk'. Zij worden, waar zij de Nederlandse Antillen en/of Aruba raken behartigd in samenwerking tussen de Rijksdelen. Hiertoe voert de Adviseur overleg met andere directies, posten en buitenlandse vertegenwoordigingen, departementen, de autoriteiten en instanties van de genoemde Rijksdelen en het Kabinet der Nederlandse Antillen en Aruba (KABNA; is belast met het Nederlandse beleid ten aanzien van de Rijksdelen en ressorteert onder de minister voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken (MinNA)).

Handelingen:

nr: 93
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Westelijk Halfrond
 handeling: verlenen van toestemming aan vreemde mogendheden voor vlootbezoek aan Suriname (tot 1975), de Nederlandse Antillen of Aruba
 periode: 1950 (1937)-

¹⁶⁰ Archief 101 O&I inv.nr. 27 DWH 1980-1984. Volgens deze taakbeschrijving verstrekt het bureau 'feitelijke en politieke informatie'. Het veronderstelde onderscheid tussen de twee is ons niet geheel helder geworden.

4.10 Directie Internationale Organisaties 1950-1964

De directie Internationale Organisaties, ingesteld bij de reorganisatie van 1950, kwam voort uit de afdeling Verenigde Naties van de directie Politieke Zaken. Het takenpakket van de nieuwe directie was echter ruimer dan dat van de afdeling VN. Naast de behandeling van alle werkzaamheden verbonden van de Verenigde Naties en de aan de VN verbonden gespecialiseerde organisaties kreeg de directie namelijk ook alle andere organisaties en aangelegenheden met een multilateraal karakter te behandelen, uitgezonderd organisaties met een uitgesproken regionaal belang en organisaties die door respectievelijk het bureau Westelijke Samenwerking (DEU/WS, 1950-1952), de directie Westelijke Samenwerking (DWS, 1952-1958), de directie NAVO- en WEU-aangelegenheden (DNW, 1958-1976), de directie Atlantische veiligheid en Samenwerking (DAV, 1976-) en het DG Europese Samenwerking (DGES, 1958-) werden behandeld.

De taakvoorganger van de directie was dus niet alleen de afdeling Verenigde Naties, maar ook 1. de directie Economische Zaken, die voorheen de economische en sociale organisaties had behandeld, 2. de directie Juridische en Administratieve Zaken, die voorheen organisaties als het Internationale Rode Kruis en de Internationale Vluchtelingen Organisatie had behandeld, en 3. de directie Verkeer en Grote Rivieren, die zich voor de reorganisatie had beziggehouden met internationale organisaties op het gebied van lucht-, scheepvaart- en wegverkeer, alsmede op het gebied van post- en telecommunicatie.

Doordat de regionale directies ook internationale organisaties behandelden, zij het alleen die met een regionaal karakter, was afstemming met DIO gewenst. Om de coördinatie te waarborgen, werd aanvankelijk afgesproken dat alle op internationale organisaties betrekking hebbende stukken centraal bij DIO binnen zou komen, waarna DIO zorgdroeg voor doorzending naar de betreffende regionale directie. Na afdoening zouden de stukken opnieuw DIO passeren alsvorens uit te gaan.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken was uiteraard niet het enige ministerie dat betrokken was bij de behandeling van werkzaamheden betreffende de VN en de Gespecialiseerde Organisaties. Hieronder volgt een opgave uit 1958 van de bij de verschillende VN-organen en organisaties betrokken ministeries.¹⁶¹

Organisatie	Ministerie
Alle organen en commissies van de Verenigde Naties m.u.v. de Economic Commission for Europe	Buitenlandse Zaken
International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)	Financiën
International Monetary Fund (IMF)	Financiën
Economic Commission for Europe (ECE)	Economische Zaken
Food and Agriculture Organization (FAO)	Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening
World Health Organization (WHO)	Sociale Zaken en Volksgezondheid
International Labour Organization (ILO)	Sociale Zaken en Volksgezondheid
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

¹⁶¹ Code 999.232.50 VN/Interdepartementale Coördinatie Commissie van de VN en Gespecialiseerde Organisaties, deel IV, 1955-1959, inv.nr. 1596. Antwoord aan de secretaris-generaal van de VN inzake ECOSOC-resolutie 630 (XXII), sub A II, 28 februari 1958.

International Civil Aviation Organization (ICAO)	Verkeer en Waterstaat
International Telecommunications Union (ITU)	Verkeer en Waterstaat
Universal Postal Union (UPU)	Verkeer en Waterstaat
International Maritime Consultative Organization (IMCO)	Verkeer en Waterstaat
World Meteorological Organization (WMO)	Verkeer en Waterstaat

De grote verscheidenheid van VN-organen en Gespecialiseerde organisaties en de daarbij in Nederland betrokken ministeries maakte nadere afspraken over de interdepartementale coördinatie van het Nederlandse beleid in deze instanties onvermijdelijk. Gezien de verantwoordelijkheid van Buitenlandse Zaken voor het Nederlandse buitenlandse beleid lag de coördinatie bij Buitenlandse Zaken. Het ministerie moest daarom kennisnemen van alle correspondentie tussen de Gespecialiseerde Organen en de betrokken ministeries. De stukken werden toegezonden door de Gespecialiseerde Organisaties zelf of door de behandelende ministeries. Voorzover het daarbij ging om de technische materie van de organisatie verzorgden de betrokken vakministeries de contacten zelf. Ging het echter om politieke en verdragstechnische kwesties, ten aanzien waarvan Buitenlandse Zaken de primaire verantwoordelijkheid had, of over administratieve, constitutionele dan wel budgetaire zaken, die Buitenlandse Zaken mede aangingen, ging het contact na overleg tussen Buitenlandse Zaken en het betrokken departement hetzij rechtstreeks via Buitenlandse Zaken, hetzij via het betrokken departement met inachtneming van de in het overleg tussen beide ministeries genomen beslissingen. De distributie van de documenten van de VN zowel binnen het ministerie als over de andere ministeries werd door Buitenlandse Zaken als centraal postadres voor de VN, verzorgd. Alle correspondentie met de VN ging via de in New York en Genève gevestigde Permanente Vertegenwoordigers. In Genève is het Europees bureau van de VN gevestigd. In 1958 kwam er ook een Permanente Vertegenwoordiger bij de ECAFE (Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten), gevestigd op de Nederlandse Ambassade te Bangkok.

De coördinerende verantwoordelijkheid van Buitenlandse Zaken betekende tevens dat aan de delegaties naar vergaderingen van de Gespecialiseerde Organisaties zo mogelijk een ambtenaar van Buitenlandse Zaken of een diplomatiek ambtenaar ter plaatse werd toegevoegd. De samenstelling van dergelijke delegaties werd bepaald door het ministerie dat voor de deelneming aan het werk van de betreffende organisatie verantwoordelijk was. De ministeriële besluiten betreffende de samenstelling van de delegaties werden gewoonlijk mede-ondertekend door de minister van Buitenlandse Zaken. De geloofsbrieven, die door de delegatie aan de betreffende organisatie werden aangeboden, werden door Buitenlandse Zaken verzorgd.¹⁶²

Met betrekking tot de verantwoording aan de Staten-Generaal gold dat de minister van Buitenlandse Zaken alleen verantwoordelijk was voor zijn beleid binnen de VN, niet voor dat van de andere departementen. Ten aanzien van de Gespecialiseerde Organisaties droeg hij verantwoordelijkheid voor politieke en verdragstechnische kwesties en medeverantwoordelijkheid voor administratieve, constitutionele en budgetaire kwesties van die organisaties. Voor de vaktechnische activiteiten in de Gespecialiseerde Organisaties waren de betrokken ministers zelf verantwoordelijk.

Bij de instelling in 1950 werden de taken van de directie Internationale Organisaties verdeeld over twee beleidsbureaus: het bureau Politieke en Juridische Zaken (DIO/PZ) en het bureau Economische Zaken (DIO/EZ), en een bureau waar de meer administratieve zaken werden behandeld: het bureau Documentatie en Administratieve Zaken (DIO/DA). Dit laatste bureau bleef gedurende de gehele periode ongewijzigd bestaan. Het bureau Politieke Zaken en Juridische Zaken is gedurende twee jaar,

¹⁶² Het opmaken van geloofsbrieven gebeurt alleen voor de hoogste organen van internationale organisaties; dus niet voor werkgroepen en committees e.d.

van 1955 tot en met 1957, gesplitst geweest in een bureau Jurdische en Vluchtelingen zaken (DIO/JV) en een bureau Politieke Zaken (DIO/PZ). In 1957 werden de bureaus weer samengevoegd. Het bureau Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ) heeft zich ontwikkeld tot afdeling. In 1957 werd het een afdeling met drie bureaus.

De ontwikkelingen op atoomgebied vertaalden zich in 1956 in de instelling van een bureau Atoomzaken (DIO/AT). In 1957 werd een atoomadviseur (ATM) aangesteld. Weer een jaar later, in 1958, werd het bureau Atoomzaken bij het nieuwe directoraat-generaal Europese Samenwerking ingepast (zie hoofdstuk 6).

In oktober 1962 kreeg de directie er een taak bij. Zij werd aangewezen voor de beleidsvoorbereiding en de intra- en inter-departementale coördinatie van alle aangelegenheden op het terrein van de hulpverlening aan ontwikkelingslanden. Bij deze taakopdracht ging het niet meer alleen om technische hulp, maar ook om economische en financiële hulp, langs welke weg of door wie dan ook die verstrekt werd. DIO behandelde nu dus ook ontwikkelingshulp die door organisaties als de OESO en de EEG of die langs bilaterale weg verleend werd, inclusief de consortia en andere groeperingen. Deze taakverzwaring leidde op dat moment niet tot organisatorische aanpassingen. Dat gebeurde pas twee jaar later in 1964. Het jasje van directie was te klein geworden. Besloten werd de directie uit te laten groeien tot directoraat-generaal. Op 1 april 1964 was dit nieuwe Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking een feit.¹⁶³

In verband met de eenheid van het buitenlandse beleid bleef DGPZ verantwoordelijk voor de politieke aspecten van de internationale organisaties.

Ten behoeve van de interdepartementale afstemming zijn er door de minister van Buitenlandse Zaken de volgende coördinatiecommissies ingesteld:

1 Interdepartementale Coördinatiecommissie van de VN en de Gespecialiseerde Organisaties, 1948-heden

Hierin zijn alle betrokken ministeries vertegenwoordigd. De taak van de commissie is: het coördineren van het Nederlandse beleid in de vele organen en organisaties van de Verenigde Naties. In de commissie worden de agenda's van komende conferenties behandeld en verslagen uitgebracht over afgelopen bijeenkomsten. De conclusies gaan, zonodig, rechtstreeks naar de ministerraad. Een onderraad is nooit ingesteld. De commissie staat onder voorzitterschap van de chef van de directie Internationale Organisaties; het secretariaat werd gevoerd door DIO/EZ (1950) en DIO/CG (1960-1964).

Vanaf 1957 trad de commissie tevens op als Subcommissie voor buitenlandse aangelegenheden van atoomzaken van de Commissie voor atoomenergie. In die kwaliteit verzorgde DIO/AT het secretariaat. Vanaf 1964 fungeerde de commissie tevens als subcommissie van de Coördinatiecommissie inzake hulpverlening aan minder-ontwikkelde landen (zie verder hoofdstuk 7).

¹⁶³ MB 23 april 1964 met ingang van 1 april 1964, API/PD 60519.

2 Interdepartementale Commissie voor Internationale Technische Hulp, 1951-1964¹⁶⁴

In deze commissie waren alle ministeries en diensten vertegenwoordigd, die bij de activiteiten van de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties ten aanzien van de technische hulp (voorloper van de ontwikkelingssamenwerking) waren betrokken. De taak betrof naast het adviseren van de regering over de Nederlandse deelname aan de internationale technische hulp en de coördinatie van de bemoeiingen van de verschillende ministeries, tevens het toezicht houden op het bureau voor Internationale Technische Hulp. De chef van DIO was wederom voorzitter; het secretariaat werd gevoerd door de directeur van het bureau ITH.

Het bureau voor Internationale Technische Hulp was het uitvoerend orgaan van de interdepartementale Commissie voor Internationale Technische Hulp, waarvan het zijn instructies ontving. Hoewel het bureau administratief onder het ministerie van Buitenlandse Zaken ressorteerde en organisatorisch was ingepast in de directie Internationale Organisaties, had het een interdepartementaal karakter; het stond in gelijke mate ter beschikking van alle betrokken ministeries. De aanvragen voor technische hulp die Nederland, hetzij van de VN, hetzij van de Gespecialiseerde Organisaties bereikten, werden centraal door dit bureau behandeld. Het bureau hield zich hoofdzakelijk bezig met de werving en uitzending van Nederlandse deskundigen en de ontvangst van fellows uit het buitenland (zie verder hoofdstuk 7).

3 Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken, 1953-heden

Dit extern adviesorgaan is eind 1953 door de minister van Buitenlandse Zaken en de minister zonder portefeuille ingesteld.¹⁶⁵ De leden werden op 19 januari 1954 geïnstalleerd. Bij deze commissie is niet de chef van de directie Internationale Organisaties voorzitter, maar de Juridisch Adviseur (JURA). Chef DIO is wel lid. Verder zijn lid Nederlandse hoogleraren in het volkenrecht, een drietal leden van de Tweede Kamer, een rechter, een advocaat, de secretaris van de Kamer van Koophandel te Amsterdam en een vertegenwoordiger van de minister van Justitie en van Defensie. Het secretariaat wordt verzorgd door assistenten van de Juridisch Adviseur. De taak van de adviescommissie betreft het adviseren van de minister van Buitenlandse Zaken inzake volkenrechtelijke vraagstukken. Het behandelend bureau bij de directie Internationale Organisaties is DIO/PV en DIO/JV.

Commissies:

Chef DIO vertegenwoordigde het ministerie en de directie in een groot aantal organisaties, raden en commissies. Naast de eerder genoemde waren en/of zijn dat:

- Interdepartementale Werkcommissie inzake Technische Hulp aan Laagontwikkelde Landen, 1950-?
- Commissie van advies inzake het beleid in de VN t.a.v. niet zelf-besturende gebieden, 1952-?
- Adviescommissie ad hoc inzake de herziening van het Handvest der VN, 1953-?

en lid van de:

- Commissie van Advies voor Internationaal Strafrecht, 1952
- Interdepartementale commissie voor de bestudering van de internationale criteria voor het beheer van niet-zelfbesturende gebieden in verband met Nederlands Nieuw-Guinea, 1953?-1953?
- Nederlands Nationaal Comité tot samenwerking met de FAO, 1951-1964 (extern adviesorgaan)
- Nederlands Nationale Unesco-commissie, 1954-1964 (extern adviesorgaan)
- Commissie voor Buitenlandse Aangelegenheden van Atoomzaken van de commissie voor Atoomenergie, 1955-1958

¹⁶⁴ Voorganger van deze commissie is de Commissie van beheer van de werkgroep inzake technische hulp aan laagontwikkelde landen. Opvolger is: Subcommissie technische hulp van de Coördinatiecommissie inzake hulpverlening aan minderontwikkelde landen. Instelling bij MB Buitenlandse Zaken, 3 april 1951, nr. 28067 (Beschikkingen GS, 19 november 1953, DIO, nr. 143500).

¹⁶⁵ MB 30 december 1953, DIO/PZ 158180, miv 20 december 1953.

Voorts was hij nog regeringsvertegenwoordiger in het dagelijks bestuur en de raad van beheer van het
 - Koninklijk Instituut voor de Tropen gedurende de jaren 1962-1964.

4.10.1 Bureau Politieke en Juridische Zaken (DIO/PZ), 1950-1957; bureau Juridische en Vluchtelingenzaken (DIO/JV), 1955-1957 en bureau Politieke Zaken (DIO/PZ), 1957-1964

Het bureau Politieke en Juridische Zaken verzorgde de beleidsvoorbereiding ten aanzien van de politieke en politiek-juridische VN-zaken. Hierbij ging het met name om de politieke organen van de VN: de Algemene Vergadering en de daaronder ressorterende politieke commissies, verder de Veiligheidsraad en de Trustschapsraad. De ECOSOC en de Gespecialiseerde Organen van de VN kwamen aan de orde voorzover het daarin ging om politieke kwesties. Ten aanzien van de juridische zaken kunnen genoemd worden het Internationale Gerechtshof en het Internationale Hof van Arbitrage.

Naast politiek-inhoudelijke kwesties, zoals het opstellen van instructies voor de PV VN te New York of te Genève, was het bureau verantwoordelijk voor de administratieve en financiële voorbereiding van het werk van de Nederlandse delegatie naar de Algemene Vergadering. Hiervoor leverde het bureau tevens de secretaris. Hij had als taak het bijhouden van basisdossiers over onderwerpen die binnen de VN werden behandeld, vooral ten behoeve van diplomatieke posten en nieuwe delegatieleden, en de eindredactie van publikaties van Buitenlandse Zaken op het vlak van de Verenigde Naties. Medewerkers van het bureau woonden de Algemene Vergadering van de VN bij. In 1955 werd in verband met de Nederlandse activiteiten in de VN-Adviescommissie van de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (vanaf 1955: 'UNREF Executive Committee', een commissie met uitvoerende bevoegdheden) de formatie van DIO uitgebreid met een ambtenaar voor vluchtelingenzaken. In Nederland werd een Interdepartementale Commissie voor Vluchtelingenzaken ingesteld.¹⁶⁶

Vervolgens werd het bureau Juridische en Vluchtelingenzaken (DIO/JV) van DIO/PZ afgesplitst.¹⁶⁷ Tegelijkertijd met de reorganisatie van DIO/EZ werd het bureau met ingang van 1 oktober 1957 weer opgeheven.¹⁶⁸ De juridische zaken gingen terug naar het bureau Politieke Zaken (DIO/PZ). De behandeling van de vluchtelingenzaken werd nu toevertrouwd aan het bureau Sociale Zaken en Congressen (DIO/SC) van de afdeling DIO/EZ.

In 1964 ging het bureau Politieke Zaken onder dezelfde naam over naar DGIS.

Bureau DIO/PZ vervulde het secretariaat van:

- Commissie van advies inzake het beleid in de VN ten aanzien van niet-zelfbesturende gebieden, 1952
- Adviescommissie ad hoc inzake de herziening van het Handvest der VN, 1953-1955
- Commissie van advies voor internationaal strafrecht, 1952
- Commissie van advies bij de VN aanhangige problemen betreffende niet-zelfbesturende gebieden, 1953

Het bureau DIO/JV vervulde het secretariaat van:

- Adviescommissie ad hoc inzake de herziening van het handvest der VN, 1955-1957
- Interdepartementale Commissie voor Vluchtelingenzaken, 1955-1957

¹⁶⁶ *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken, 1954/55* (1955) 148-151.

¹⁶⁷ MB 14 april 1955 API/PD-48772 met ingang van 7 februari 1955.

¹⁶⁸ MB 30 september 1957 APD/PD-132851 met ingang van 1 oktober 1957.

4.10.2 Bureau Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ), 1950-1957 en de Afdeling Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ), 1957-1964

Het bureau/afdeling Economische en Sociale Zaken behandelde alle economische en sociale zaken met betrekking tot de VN, de Gespecialiseerde Organisaties, de Internationale Atoomorganisatie en andere organisaties en aangelegenheden met een multilateraal karakter. Tijdens het Nederlands lidmaatschap van de ECOSOC (1955-1960) was het bureau verantwoordelijk voor de voorbereiding, de organisatie en het secretariaat van de zittingen, de verwerking van de rapporten en het samenstellen van het verslag dat jaarlijks aan de Staten-Generaal werd aangeboden. Het hoofd van het bureau woonde de zittingen van de ECOSOC in persoon bij. Het bureau vervulde tevens het secretariaat van Nederlandse delegaties naar de Algemene Vergadering. Een bureaumedewerker maakte altijd deel uit van de delegaties naar conferenties van de Gespecialiseerde Organisaties onder meer voor de behandeling van administratieve en statutaire onderwerpen.

Het bureau vervulde het secretariaat van de:

- Coördinatiecommissie voor de VN en de Gespecialiseerde Organisaties, 1950-1957
- Chef DIO/EZ was lid van de
- Opiumcommissie, 1950-1955
 - Werkgroep voor Internationale Rubberaangelegenheden, 1950-1957 (extern adviesorgaan)
 - Werkgroep voor Internationale Tinaangelegenheden, 1950-1957 (extern adviesorgaan)
 - Nederlands Nationaal Comité FAO, 1953?-? (extern adviesorgaan)
- en plaatsvervangend lid van de Interdepartementale Commissie voor Internationale Technische Hulp, 1951-1957

4.10.3 Bureau Atoomzaken (DIO/AT), 1956-1958, en de Adviseur Atoomzaken (ATM), 1957-1958

Het onderwerp atoomenergie binnen de VN behoorde eveneens tot het takenpakket van DIO/EZ. DIO/EZ behandelde alle kwesties betreffende het VN-Atoomagentschap en de coördinatie van atoomzaken binnen de VN en de Gespecialiseerde Organisaties. Door de groeiende internationale belangstelling voor de vreedzame toepassing van atoomenergie bij de bij de VN aangesloten landen liep de hoeveelheid werk voor het bureau DIO/EZ echter dermate hoog op dat organisatorische aanpassingen niet konden uitblijven. Ook de materie zelf vereiste een zodanige specialisatie dat de instelling van een afzonderlijk bureau Atoomzaken gewenst was.

In februari 1956 werd het bureau Atoomzaken ingesteld,¹⁶⁹ en anderhalf jaar later, in augustus 1957, werd een adviseur Atoomzaken (ATM) benoemd, dr. H. Riemens, voormalig directeur van het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) van het ministerie van Economische Zaken. Tegelijkertijd werd het bureau Atoomzaken losgemaakt van DIO en onder leiding van dr. Riemens gesteld.¹⁷⁰ Deze kreeg alle atoomaangelegenheden toebedeeld, die tot dan toe door de directeur-generaal van DGPZ en door chef DIO zelf waren behandeld. De behandeling van atoomzaken met betrekking tot de VN bleef in eerste instantie de verantwoordelijkheid van DIO/EZ. De taakopdracht van DIO/AT luidde:

¹⁶⁹ MB van 24 februari 1956 APD/PD 23383. Opheffing en instelling bij DGPZ bij MB van 3 april 1958 API/PD 40995 met ingang van 1 februari 1958.

¹⁷⁰ Circulaire nr. 480, 24 augustus 1957, met ingang van 27 augustus 1957, Code 130.1 DIO, 1957.

1. de behandeling van de internationale aspecten, verbonden aan vreedzame toepassingen van atoomenergie
2. de beleidsvoorbereiding ten aanzien van Commissie voor Atoomenergie, het Reactor Centrum Nederland en andere commissies en instellingen op het terrein van de kernenergie
3. het verzorgen van de intradepartementale coördinatie

Met de instelling van het directoraat-generaal Europese Samenwerking werd het bureau Atoomzaken en de adviseur in dat DG ingepast (zie verder hoofdstuk 6).

DIO/AT is

- lid van de Coördinatiecommissie voor de VN en de Gespecialiseerde Organisaties
- secretaris van de Commissie voor buitenlandse aangelegenheden van atoomzaken (subcommissie van de Coördinatiecommissie voor de VN en de Gespecialiseerde Organisaties) van de Commissie voor Atoomenergie, 1956-1958

ATM is

- voorzitter van de Commissie voor buitenlandse aangelegenheden van atoomzaken van de Commissie voor Atoomenergie
- lid van de Commissie voor Atoomenergie, 1957-1958
- gast van het bestuur van Reactor Centrum Nederland, 1957-onbekend

4.10.4 Afdeling Economische Zaken (DIO/EZ), 1957-1964

In 1957 werd in verband met de omvangrijke taak van DIO/EZ op voorstel van chef DIO het bureau Economische Zaken uitgebreid tot een afdeling met de bureaux Sociale Zaken en Congressen (SC), Economische Zaken en Regionale Commissies (ER) en Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties (CG).¹⁷¹ Het juridische deel van de taak van het bureau Juridische en Vluchtelingen zaken (DIO/JV), dat tegelijkertijd werd opgeheven, ging daarbij over naar bureau Sociale Zaken en Congressen (DIO/EZ/SC).

In 1964 ging de afdeling in onveranderde samenstelling over naar het nieuwe DG voor Internationale Samenwerking (DGIS).

4.10.5 Bureau Sociale Zaken en Congressen (DIO/SC), 1957-1964¹⁷²

Dit bureau deed de beleidsvoorbereiding inzake sociale en sociaal-juridische onderwerpen in de VN. VN-commissies, waar het bureau mee te maken had waren onder meer de Sociale Commissie, de Commissie van de Rechten van de Mens, de Commissie voor de Rechtstoestand van de Vrouw, de Commissie voor Statistiek, de Bevolkingscommissie en de Commissie voor Verdovende Middelen. Binnen de VN had het bureau tevens bemoeienis met het vluchtelingenvraagstuk (Hoge Commissariaat van de Vluchtelingen, UNWRA, UNREF en ICEM) en het Kinderfonds (UNICEF). Het bureau stelde met de betrokken departementen de instructies op voor de Nederlandse delegaties en gedelegeerden naar VN-conferenties op sociaal en sociaal-juridische terrein en naar bijeenkomsten van de betreffende commissies en organen daarvan. Voorts behandelde het bureau andere internationale niet-VN-organisaties als het Rode Kruis en de Internationale Opsporingsdienst. Binnen het ministerie fungeerde het bureau als centrale instantie voor de Nederlandse deelneming aan

¹⁷¹ MB van 30 september 1957 APD/PD 132851 met ingang van 1 oktober 1957; Circulaire no 483.

¹⁷² Code 130.1 DIO, september 1959.

internationale organisaties, conferenties en congressen. Het bureau hield daarvoor een documentatiebestand bij van rond de 1000 internationale organisaties.

DIO/SC is lid van:

- Nederlands Nationaal Comité FAO, 1956-1964 (extern adviesorgaan)
- Interdepartementale commissie voor Vluchtelingen zaken, 1957-1964
- Interdepartementale Werkgroep Verdovende Middelen, 1957-1964
- Werkgroep voor de Consortia voor Griekenland en Turkije, 1962-onbekend

4.10.6 Bureau Economische Zaken en Regionale Commissies (DIO/ER), 1957-1964

De beleidsvorming met betrekking tot de economische onderwerpen in de V.N. werd aan het bureau Economische Zaken en Regionale Commissies (DIO/ER) opgedragen. Zoals uit de naam blijkt behandelde dit bureau de regionale economische commissies: de ECE (Europa), de ECAFE (Azië en het Verre Oosten), de ECLA (Latijns-Amerika en het Caraïbisch Gebied) en de ECA (Afrika). Verder had het bureau taken ten aanzien van de Commissie voor Internationale Grondstoffenhandel van de VN, andere grondstoffenkwesities, instellingen als de Internationale Financieringsmaatschappij, het Internationale Monetair Fonds en het International Development Association (IDA), de GATT en andere multilaterale economische kwesities. Het bureau stelde instructies op voor de Nederlandse delegaties of gedelegeerden naar vergaderingen van de VN, de Regionale Commissies en andere organen, voerde daartoe overleg met de betrokken ministeries en maakte zelf ook deel uit van de delegaties.

Begin jaren zestig kwam bij dit bureau de behandeling van de ontwikkelingshulp terecht.

Het bureau vertegenwoordigde het departement in:

- Werkgroep voor Internationale Rubberaangelegenheden, 1957-1964 (extern adviesorgaan)
- Werkgroep voor Internationale Tinaangelegenheden, 1957-1964 (extern adviesorgaan)
- Werkgroep voor Internationale Koffie-aangelegenheden, 1963-1964 (extern adviesorgaan)
- Werkgroep van het Development Assistance Committee, 1961-1964

4.10.7 Bureau Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties (DIO/CG), 1957-1964

Het bureau Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties hield zich in het bijzonder bezig met de interdepartementale coördinatie van het beleid t.a.v. de activiteiten van de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties. Dit bureau voerde dan ook het secretariaat van de Coördinatiecommissie voor de VN en de Gespecialiseerde Organisaties (1957-1964). Het bureau behandelde in overleg met de betrokken departementen de Nederlandse deelname aan de Gespecialiseerde Organisaties en de Internationale Atoomorganisatie, bereidde de vergaderingen voor en stelde mede de instructies op voor de Nederlandse delegaties naar de conferenties. Zelf maakte het bureau ook deel uit van de delegaties.

Verder behandelde het bureau in z'n algemeenheid administratieve, constitutionele en budgetaire kwesities van internationale organisaties en tevens kwesities betreffende internationale ambtenaren, privileges, immuniteiten en dergelijke.

Secretariaat van:

- Coördinatie commissie voor de VN en Gespecialiseerde Organisaties, 1957-1964

Lid van het:

- Nederlands Nationaal Comité FAO, 1956-1964 (extern adviesorgaan)

4.10.8 Bureau Documentatie en Administratieve Zaken (DIO/DA), 1950-1964

Het bureau Documentatie en Administratieve Zaken had een puur administratieve functie. Naast het beheer, de distributie en uitlening de omvangrijke VN-documentatie behoorde ook de verzorging van alle administratieve en budgetaire aangelegenheden, met name ten aanzien van Nederlandse delegaties naar internationale conferenties, tot de taken van dit bureau. Bij de overgang naar DGIS in 1964 bleef het bureau onder dezelfde naam voortbestaan.

4.10.9 Bureau voor Internationale Technische Hulp (ITH), 1951-1964

Tot einde 1950 was het bureau voor Internationale Technische Hulp onderdeel van het toenmalige departement van Overzeese Gebiedsdelen, waar het als bureau WITHALL (**W**erkgroep **I**nzake **T**echnische **H**ulp aan **L**aagontwikkelde **L**anden) onder de afdeling Economische Zaken ressorteerde. Nadat in de ministerraad op 27 december 1950 het besluit was genomen de Commissie Internationale Technische Hulp onder de minister van Buitenlandse Zaken te laten ressorteren, kwam ook het bureau Internationale Technische Hulp over naar Buitenlandse Zaken.¹⁷³

Hoewel het bureau in de organisatie van Buitenlandse Zaken bij de directie Internationale Organisatie werd ingepast, was het een zelfstandig interdepartementaal orgaan. Als uitvoerend orgaan van de Commissie voor Internationale Technische Hulp ontving het bureau zijn instructies van die commissie en stond het alle departementen op gelijke wijze ten dienste.

Het bureau was belast met de werving en uitzending van technische specialisten naar ontwikkelingslanden en de ontvangst van buitenlandse *fellows*, voor onderwijs en stage-activiteiten, in Nederland. Daarnaast verzamelde het bureau informatie over de behoefte aan technische en wetenschappelijk bijstand bij ontwikkelingslanden, over hulpprogramma's, die bij de VN en de Gespecialiseerde Organisaties of afzonderlijke landen, werden ontworpen en ook over de mogelijkheden binnen Nederland voor technische en wetenschappelijke hulp. De aanvragen voor technische hulp, die Nederland hetzij van de Verenigde Naties, hetzij van de Gespecialiseerde Organisaties, ontving, werden centraal door dit bureau behandeld.

Aanvankelijk bestond het bureau uit twee afdelingen: de afdeling Experts en Missies (ITH/EM) voor de bemiddeling bij de uitzending van Nederlandse deskundigen, en de afdeling Fellowships (ITH/FE) voor de ontvangst van buitenlanders, die in verband met technische hulpprogramma's Nederland bezochten. In 1956 werd het bureau uitgebreid met een afdeling Algemene Zaken (ITH/AM), die zich bezighield met documentatie en werkzaamheden van algemene aard. In 1962 werd er nog een vierde afdeling aan toegevoegd, namelijk de afdeling Projecten (ITH/PR). Deze afdeling bemoeide zich met de verzorging of de mede-verzorging van speciale technische-hulpprojecten in en door Nederland zoals *courses and seminars* in Nederland en de levering van *equipment and supplies*.

Bij de instelling van het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking in 1964, werd het bureau als directie Internationale Technische Hulp (DIH) onderdeel van dat DG (zie hoofdstuk 7).

De directeur ITH was secretaris van:

- Interdepartementale Commissie voor Internationale Hulp, 1951-1964
- WITHALL Werkgroep inzake technische hulp aan laagontwikkelde landen, 1951-1964

De directeur ITH was lid van

- Nederlands Nationaal Comité FAO, 1951-1964 (extern adviesorgaan)
- Coördinatiecommissie voor de VN en de Gespecialiseerde Organisaties, 1951-1964

¹⁷³ Staatsalmanak (1951), 810.

- Commissie voor internationale uitwisseling van sociale werkers, 1952-onbekend
- Werkcomité Internationale Sociale Bijstand, 1952-1954
- Werkgroep van het Development Assistance Committee, 1961-1964
- Commissie van advies van het Nederlands Adviesbureau voor Ingenieurswerken in het buitenland, 1951-1964 (stichting)
- Dagelijks bestuur van het Nederlands Instituut voor werkzaamheden in het buitenland (Plan Export), 1953-onbekend (stichting)

Hij was plaatsvervangend lid van de:

- Contactgroep opvoering productiviteit, 1954-1962

Regeringsvertegenwoordiger in het

- Dagelijks bestuur en raad van beheer van het Koninklijk Instituut voor de Tropen, 1955-1962

ITH/EM was lid van de

- Commissie voor overzeese gebiedsdelen van de OEES, 1950-onbekend
- Werkcomité Internationale Sociale Bijstand, 1964

ITH/FE was lid van het

- Werkcomité Internationale Sociale Bijstand, 1954-1962

ITH/AM was lid van de

- Werkgroep van het Development Assistance Committee, 1961-1962

Handelingen:

- nr: 94
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Bureau voor Internationale Technische Hulp
handeling: behandelen van aanvragen voor technische hulp aan ontwikkelingslanden
periode: 1951-1964
- nr: 95
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Bureau voor Internationale Technische Hulp
handeling: ontvangen en begeleiden van fellows in Nederland
periode: 1951-1964
- nr: 96
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Bureau voor Internationale Technische Hulp
handeling: uitzenden van deskundigen naar ontwikkelingslanden
periode: 1951-1964
- nr: 97
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Bureau voor Internationale Technische Hulp
handeling: verzorgen of mede-verzorgen van technische hulp-projecten in ontwikkelingslanden
periode: 1951-1964
- nr: 98
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Bureau voor Internationale Technische Hulp
handeling: werving van deskundigen voor uitzending naar ontwikkelingslanden
periode: 1951-1964

4.11 Directie Westelijke Samenwerking 1952-1958

De directie Westelijke Samenwerking, ingesteld in april 1952, is de directe voortzetting van het bureau Westelijke Samenwerking (DEU/WS) van de directie Europa. Hierboven is verhaald wat de reden was van de uitbouw van bureau tot directie: enerzijds de grote groei in werkzaamheden, anderzijds de behoefte om op 'directie-niveau' met gesprekspartners te kunnen communiceren. Met de instelling van de directie Westelijke Samenwerking werd verder inbreuk gemaakt op een puur *regionale* indeling van de beleidstaken van het departement, zoals men die zich bij de reorganisatie van 1950 gedacht had. Door de groei van de multilaterale betrekkingen was deze organisatievorm niet lang meer vol te houden. Internationale organisaties als NAVO, EGKS, EDG en Raad van Europa waren eind jaren '40 en begin jaren '50 opgericht. Plannen voor de oprichting van andere internationale organisaties stonden op stapel (bijv. de Europese Landbouwgemeenschap). De directie begon bij haar instelling in april 1952 met twee bureaux, bureau NAVO en Europese Defensiegemeenschap (DWS/NE) en bureau Raad van Europa (DWS/RE) (zie ook organogram DWS).

Het bureau Integratie Europa (DWS/IE) werd eind 1952 ingesteld. Gedurende korte tijd hebben ook bestaan het bureau Europese Defensie Gemeenschap DWS/ED), het bureau NAVO (DWS/NO) en het bureau Europese Gemeenschap voor Kolen- en Staal (DWS/KS). Dit waren min of meer fictieve bureaus. In het onderstaande zal hierop dieper worden ingegaan.

Werd de taak van de directie als bureau in 1950 nog kort omschreven als 'Noord-Atlantisch Verdrag, Verdrag van Brussel, Raad van Europa', in de nieuwe taakomschrijving in de Gids werd het uitdijende takenpakket van de directie DWS als volgt omschreven:¹⁷⁴

1. Behandeling van aangelegenheden betreffende de internationale samenwerking in Europees en Atlantisch Verband.
2. Voorbereiding van de politieke aspecten van de instructies aan de Nederlandse vertegenwoordigingen bij de NAVO en EDG te Parijs, alsmede bij de Raad van Europa te Straatsburg.
3. Contacten terzake met de Departementen van Oorlog en Marine, evenals met die van Economische Zaken (EGKS en 'Europese Politieke Gemeenschap (EPG)').
4. Coördinatie van de politieke werkzaamheden op het gebied der Westelijke Samenwerking tussen de verschillende daarbij betrokken Departementen.

De overeenkomsten met de taakomschrijving van de directies van het in 1952 opgerichte Directoraat-Generaal Economische en Militaire Aangelegenheden (DGEM, zie volgend hoofdstuk) zijn treffend. Er bestond dan ook een heftige concurrentie met dat DG. Daar kwam in 1958 pas een eind aan. Met ingang van 1 februari 1958 werd de directie opgeheven in verband met de reorganisatie op het terrein van de Westelijke Samenwerking.¹⁷⁵ Taken ten aanzien van de NAVO en WEU werden overgedragen aan de nieuw op te richten directie NAVO- en WEU-zaken. De overige taken werden ondergebracht bij het nieuwe DG Europese Samenwerking (DGES).

Commissies: chef DWS had zitting in

- Nationale commissie van advies voor de Europese landbouwintegratie, 1952-....
- Ambtelijke commissie tot bestudering van vraagstukken betreffende de Europese integratie, 1952?-onbekend

en diens opvolger:

- Interdepartementale adviescommissie voor de Europese integratie, 1954-1956

en diens opvolger:

¹⁷⁴ *Gids van het departement van Buitenlandse Zaken en de Buitenlandse Dienst* ('s-Gravenhage 1954) 23.

¹⁷⁵ Serie Beschikkingen GS, ministeriële beschikking van 3 april 1958, API/PD nr. 40995.

- Ambtelijke coördinatiecommissie voor de integratie en de vrijhandelszone, 1956-1958 en diens opvolger:
- Coördinatiecommissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen, 1958 (formeel 1965)-

4.11.1 Bureau NAVO en Europese Defensiegemeenschap (DWS/NE), 1952-1958

Het bureau NAVO en Europese Defensiegemeenschap behandelde de algemene en/of politieke aangelegenheden met betrekking tot het Noord-Atlantische verdrag, het verdrag van Brussel (t/m 1954), de West-Europese Unie (vanaf 1954), de Europese Defensiegemeenschap alsmede de met deze verdragen verband houdende militaire aangelegenheden. De financieel-economische aspecten werden behandeld door het directoraat-generaal Economisch- en Militair Hulpprogramma (DGEM, zie hoofdstuk 5); de technisch-militaire aspecten door het ministerie van Oorlog.

Begin 1953 werd het ministerie van Buitenlandse Zaken belast met de coördinatie van alle werkzaamheden verband houdende met de Europese Defensiegemeenschap (EDG). Het verdrag tot oprichting van de EDG was 27 mei 1952 gesloten. Ten behoeve van de behandeling van de EDG vond men het nuttig een afzonderlijk organisatie-onderdeel te creëren. Daartoe besloot men het bureau NAVO en Defensiegemeenschap (DWS/NE) te splitsen in een bureau NAVO (DWS/NO) en een bureau Europese Defensie Gemeenschap (DWS/ED). In hoeverre deze splitsing in werkelijkheid is doorgevoerd is niet geheel duidelijk. Er is geen instellingsbeschikking aangetroffen. De EDG zelf is nooit tot stand gekomen.¹⁷⁶ Als gevolg daarvan werd met ingang van 1 december 1954 het bureau EDG opgeheven en het bureau NO de behandeling van de Europese defensie-aangelegenheden opgedragen. De naam van bureau NAVO werd tevens gewijzigd in bureau NAVO en Europese defensie-aangelegenheden en kreeg de afkorting DWS/NE.¹⁷⁷

Ten behoeve van de werkzaamheden met betrekking tot de NAVO, de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) en de Europese Defensiegemeenschap was er in 1952 in Parijs een Gecombineerde Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging ingericht. DWS/NE bereidde de instructies met betrekking tot de Noord-Atlantische Raad en de Interim Commissie van de EDG¹⁷⁸ voor, waar nodig in overleg met andere departementsonderdelen en ministeries waaronder het ministerie van Oorlog c.q. de Verenigde Chefs van Staven en Generale Staf, en de ministeries van Financiën, Algemene Zaken en Economische Zaken.

Voor de Brusselse Verdragsorganisatie, in januari 1955 voortgezet in de West-Europese Unie (WEU) en gevestigd te Londen, was geen Permanente Vertegenwoordiging ingericht. De Nederlandse ambassadeur te Londen fungeerde als de Nederlandse Vertegenwoordiger. Zijn instructies werden verzorgd door het bureau DWS/NE, in samenwerking met de ministeries van Sociale Zaken, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Binnenlandse Zaken. Voor wat betreft economische aangelegenheden werden de instructies verzorgd door de directie Economische Aangelegenheden van DGEM (zie hoofdstuk 5).

¹⁷⁶ Nadat het verdrag door het Nederlandse en Duitse parlement was geratificeerd, liep de zaak stuk op het Franse parlement. De Franse Nationale Vergadering had zwaarwegende bezwaren tegen het supranationale karakter. Dit betekende het einde van de EDG.

¹⁷⁷ Dossier 130.1, DWS, Ministeriële beschikking van 26 februari 1955, API/PD nr. 26286.

¹⁷⁸ Gedurende de periode tot inwerkingtreding van het EDG-verdrag was er een Interim Commissie der EDG werkzaam. Deze commissie zette de werkzaamheden van de onderhandelingsdelegaties bij de conferentie tot oprichting van de EDG voort.

4.11.2 Bureau Raad van Europa (DWS/RE), 1952-1958

Onderwerp van bemoeienis van dit bureau was de in Straatsburg gevestigde Raad van Europa. Het bureau Raad van Europa was belast met de behandeling van alle aangelegenheden, die in de Raadgevende Vergadering (parlementaire vertegenwoordigers uit de lid-staten) en het Comité van Ministers (van Buitenlandse Zaken) of de Plaatsvervangers daarvan aan de orde komen. Vanaf 1952 is een Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Raad van Europa gevestigd. Het bureau verzorgde de instructies aan de PV in overleg met de andere betrokken ministeries. Het hoofd van het bureau Europa woonde de vergaderingen van het Comité van Plaatsvervangers in Straatsburg zelf bij. DWS/RE werd in 1958 ondergebracht in het nieuwe directoraat-generaal Europese Samenwerking. Het bureau kwam direct onder de directeur-generaal te ressorteren.

4.11.3 Bureau Integratie Europa (DWS/IE), 1952-1958

De taken van dit bureau waren niet zozeer gericht op één of twee internationale organisaties als wel op de organisaties die op het terrein van de Europese integratie reeds gevormd of nog gevormd moesten worden. Het bureau is niet tegelijkertijd met de instelling van de directie ingesteld. Plannen lagen er wel al. De formele instelling achtte men onvermijdelijk toen eind 1952 de maatregelen in Westeupees verband tot integratie op het gebied van landbouw, verkeer, kolen- en staal, gezondheidszorg en energie in een min of meer gevorderd stadium van voorbereiding of uitvoering bleken te zijn en de besprekingen over een te stichten Europese *politieke gemeenschap* (EPG) waren begonnen. Deze ontwikkelingen vergden een intensief overleg op interdepartementaal, parlementair en internationaal niveau.

Het bureau behandelde op het terrein van de politieke en economische integratie alle aangelegenheden omtrent de vorming van een Europese 'gemeenschap'. Het secretariaat van de Interdepartementale Adviescommissie voor de Europese Integratie (zgn. commissie Beyen), dat onder voorzitterschap stond van de minister van Buitenlandse Zaken, werd geleid door het hoofd IE. Verder kwam bij dit bureau in overleg met het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening de aangelegenheden betreffende de Europese Landbouwgemeenschap aan de orde. De integratie van het Europese transportwezen werd behandeld in overleg met het DG voor het Economische Militaire Hulpprogramma, de Verkeersadviseur, het DG BEB van Economische Zaken en het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Ook de aangelegenheden ten aanzien van de Internationale Douaneraad te Brussel werden, voor zover deze op politiek en niet-zuiver technisch gebied lagen, door het bureau DWS/IE behandeld. Hier werd vooral samengewerkt met de afdeling Internationale Fiscale Zaken van het ministerie van Financiën.

4.11.4 Bureau voor Kolen en Staal (DWS/KS), 1953-1954

Op 18 april 1951 werd de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) opgericht. Deze vroege 'Europese' organisatie werd effectief vanaf mei 1952. De behandeling van EGKS-zaken werd vooralsnog overgelaten aan DEU/DU en DEU/ME. Vanwege de nauwe samenhang met andere aangelegenheden betreffende Westelijke Samenwerking bedacht men de constructie om DEU/DU voor wat betreft de EGKS-zaken als DWS/KS onder chef DWS te laten werken. Onduidelijk is wanneer dit fictieve bureau is ingesteld.

Overigens was niet het ministerie van Buitenlandse Zaken het coördinerend ministerie inzake EGKS-aangelegenheden, maar het DG BEB van Economische Zaken. Alle correspondentie met EGKS-

organen werd daarom ook via het DG BEB geleid. In tweede instantie vond de coördinatie plaats via de Interdepartementale Contactcommissie voor de EGKS, bestaande uit contact-ambtenaren van de betrokken ministeries. Voor Buitenlandse Zaken was hierin een ambtenaar van het bureau DWS/KS vertegenwoordigd.

In november 1954 werd besloten om de EGKS-werkzaamheden aan DWS/IE over te dragen. Het niet-totstandkomen van de Europese Defensie Gemeenschap had DWS/IE hiervoor de benodigde armslag gegeven. Per 1 maart 1955 werd aan dit besluit uitvoering gegeven.

DWS/KS, resp. DWS/IE was lid van:

- Interdepartementale contactcommissie betreffende de voor Kolen en Staal, 1952-1958

DWS/IE voerde het secretariaat van:

- Interdepartementale adviescommissie voor de Europese Integratie, 1954-1956

Handelingen:

Zie handelingen bij directie NAVO- en WEU-zaken in hoofdstuk 5

4.14 Bijzondere functies in de beleidsvleugel van het directoraat-generaal Politieke Zaken

Ter ondersteuning van de directeur-generaal Politieke Zaken zijn er een aantal bijzondere functies geweest. Op dit moment bestaat daarvan alleen nog die van assistent van de DGPZ (AP). Hieronder volgt nu eerst een overzicht van deze functies. De directies komen daarna aan de orde.

Assistent van de DGPZ (AP)

Zoals hierboven vermeld heeft de directeur-generaal tot taak de behandeling van 'aangelegenheden meer dan één onder hem ressorterende directie betreffende, coördinatie van de werkzaamheden dezer directie, alsmede van de politieke werkzaamheden van de directoren-generaal'. De directeur-generaal maakt deel uit van de departementsleiding en behoort daarmee tot de hoogste medewerkers en adviseurs die rechtstreeks toegang hebben tot de bewindslieden. Sinds 1954 beschikt hij bij de uitoefening van zijn taak vrijwel onafgebroken over een assistent, de AP.

Mr E. Schokker, plv. chef directie Westelijke Samenwerking en hoofd bureau NAVO en EDG (DWS/NE), was de eerste AP. Hij werd benoemd ingang van 1 april 1954. Drie jaar later werd hij gepromoveerd tot adviseur voor Politieke Zaken (PZA). Ook deze functie vervulde hij als eerste. De door Schokker achtergelaten functie van AP werd pas tien jaar later, in 1966, opnieuw vervuld. De afkorting AP kon toen niet gebruikt worden, omdat die in gebruik was bij de afdeling Azië en Pacific van de directie Oosten (DOA/AP). De nieuwe assistent moest het tot 1971 doen zonder afkorting. Door de opheffing van de afdeling DOA/AP in december 1970 kon hij weer beschikken over de letter AP. Sindsdien is er onafgebroken een AP geweest. In 1980 kreeg de AP voor een periode van 2 jaar zelf versterking met een assistent van de AP en werd ook aan de DGPZ een 2e assistent toegevoegd.

Adviseur Politieke Zaken (PZA en POAD) en Adviseur-honorair Politieke Zaken (AHPZ)

In 1957 werd de toenmalige AP, mr E. Schokker, gepromoveerd tot adviseur van de DGPZ (PZA). De afkorting voor deze functie, PZA, werd in 1959 gewijzigd in POAD. Schokker is de enige adviseur Politieke Zaken geweest. Na zijn pensionering in augustus 1971 is er niet meer een nieuwe POAD benoemd; men liet de functie vervallen.¹⁷⁹ Schokker zelf werd benoemd tot adviseur-honorair voor

¹⁷⁹ Notitie van telefoongesprek van AOR met ASAZ, 9 november 1970.

Politieke Zaken (AHPZ).¹⁸⁰ Als adviseur Politieke Zaken was hij direct ondergeschikt aan de secretaris-generaal en werd hij nauw betrokken bij de 'meest belangrijke actuele politieke problemen', met name bij problemen op de lange termijn. Hij woonde daartoe de besprekingen bij van de minister met de secretaris-generaal en de DGPZ en DGES alsook de wekelijkse besprekingen bij de secretaris-generaal en de twee-wekelijkse besprekingen bij de DGPZ. Hij adviseerde de directiechefs over hoe te reageren op voorstellen van buitenlandse regeringen of internationale secretariaten en had veelal een doorslaggevende inbreng bij beleidsvoorstellen aan de minister en de redactie van belangrijke politieke stukken.¹⁸¹ Hij vertegenwoordigde, ook als adviseur-honoraire, het ministerie in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN)¹⁸² en fungeerde als het centrale punt voor de behandeling van alle geheime inlichtingen op buitenlands politiek en militair gebied.¹⁸³ Bij afwezigheid van de directeur-generaal Politieke Zaken was de adviseur Politieke Zaken diens plaatsvervanger.

Schokker is tot op hoge leeftijd adviseur-honoraire Politieke Zaken geweest.¹⁸⁴ In de Gids van 1986 stond hij nog als zodanig vermeld. Van 1982 tot en met 1988 was ook drs C.D. Barkman, voormalig hoofd van de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederland bij de Noord-Atlantische Raad te Brussel, adviseur-honoraire Politieke Zaken. De laatste adviseur-honoraire tot 1990 is de voormalige chef Directie Europa, P.J. Polak (1988-1990).

Assistent van de DGPZ t.b.v. het EPS-voorzitterschap (EP)

Deze assistent is één maal aangesteld voor de duur van het voorzitterschap van de Europese Politieke Samenwerking (EPS) in 1976. De functie werd vervuld door dr B.R. Bot. Na afloop volgde Bot mr C.J. Schneider op als assistent van de DGPZ.

Ambassadeur in Algemene Dienst (AMAD)

De directeur-generaal Politieke Zaken kan voorts sinds 1971 beschikken over de Ambassadeur in Algemene Dienst (AMAD). Deze 'roving ambassador' kan worden ingezet voor de uitvoering van bijzondere opdrachten in het buitenland, die hij verricht in overleg met de departementsleiding in het algemeen en met de DGPZ in het bijzonder. In verband met zijn 'uitlandigheid' heeft hij op het ministerie geen ambtelijke taken. Bij afwezigheid van de DGPZ is de AMAD wel diens waarnemer. Voor het bestaan van de AMAD was de functie van waarnemend DGPZ toevertrouwd aan de adviseur voor Politieke Zaken (gedurende jaren 1956-1959 met de afkorting PZA en gedurende de jaren 1960-1970 met de afkorting POAD).

Bij zijn aantreden in 1981 heeft de toenmalige DGPZ de Ambassadeur in Algemene Dienst de facto tot zijn plaatsvervanger gemaakt en bepaalde onderdelen van zijn taak aan hem overgedragen zonder dat het daarbij echter tot een bepaalde werkverdeling kwam.¹⁸⁵ In de loop der jaren is de functie steeds uitgeoefend door ambtenaren van de Buitenlandse Dienst.

¹⁸⁰ Bij ministeriële beschikking van 24 augustus 1971 APM/AU 144417 met ingang van 1 augustus 1971.

¹⁸¹ Belangrijke politieke stukken als: buitenlandse politieke paragraaf in de Troonrede, de Memorie van Toelichting bij de begroting, de Memorie van Antwoord op de Voorlopige Verslagen van de Eerste en Tweede Kamer, de teksten voor de mondelinge antwoorden van de minister aan de Kamer, etc.

¹⁸² Ambtelijke voorportaal van de ministeriële commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (MICIV). Hovy, 128.

¹⁸³ Code 101 O&I AHPZ, inv.nr. 59, 14 april 1961.

¹⁸⁴ Schokker is geboren in 1905.

¹⁸⁵ Code 101, O&I DGPZ/AP, map 1, 6 november 1984.

In 1980 bekleedde AMAD het voorzitterschap van de Adviescommissie Suriname (ADSU) en de zogenaamde Koninkrijkswerkgroep.

Adviseur-honorair voor vraagstukken betreffende Europese en Atlantische samenwerking

Dit adviseurschap-honorair, dat bestaan heeft van 1975 tot 1978, is alleen vervuld door D.P. Spierenburg. Voor zijn benoeming tot adviseur-honorair was Spierenburg hoofd van de PV EG te Brussel (1963-1971) en hoofd van de PV NAVO te Brussel (1971-1975).

Ambassadeur voor Non-proliferatie-vraagstukken (ANPO)

Deze ambassadeur coördineerde gedurende de jaren 1980-1986 de Non-proliferatie-kwestie (niet-verspreiding van kernwapens) zowel departementaal als interdepartementaal. Hij was voorzitter van de Interdepartementale werkgroep Non-proliferatievraagstukken, waarvan het secretariaat gevoerd werd door het bureau Nucleaire Wapenbeheersing en Ontwapening van achtereenvolgens de directie Internationale Organisaties en Politieke VN-zaken (DIO/NW en DPV/NV). De ambassadeur was tevens degene die het Nederlandse non-proliferatiebeleid uitdroeg, onder meer op internationale conferenties. De functie is alleen uitgevoerd door drs F.J.A. Terwisscha van Scheltinga, voormalig hoofd van de afdeling Politieke en Internationale Veiligheidszaken (DIO/PI), 1964-1972, en chef van de directie Internationale Organisaties, 1972-1980.

Ambassadeur Internationale Culturele Samenwerking

De ambassadeur Internationale Culturele Samenwerking hoort in dit rijtje eigenlijk niet thuis omdat hij en zijn medewerkers een taak uitoefenden, die voorheen door een directiechef en één van diens bureaux was vervuld. Zijn taakvoorganger was de chef van de directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland (DCV) en het bureau heette het bureau Culturele Samenwerking (DCV/CS). Bij een reorganisatie echter waren de voorlichtingsdiensten van het ministerie in één directie Voorlichting (DVL) samengebracht. Voor de directie DCV betekende dit dat deze een groot deel van haar taken was kwijtgeraakt: Voorlichting Buitenland was immers overgegaan naar de nieuwe directie Voorlichting. Het bureau Culturele Samenwerking was overgebleven en moest opnieuw in de organisatie onderdak gebracht. Dit deed men door aan het hoofd van het bureau een nieuwe functionaris te stellen: de ambassadeur Culturele Internationale Samenwerking.¹⁸⁶ De ambassadeur heeft gefunctioneerd vanaf 1980 tot en met 1989. Toen werd de hele zaak min of meer teruggedraaid. De Voorlichtingsdienst Buitenland (DVL/BL) werd opnieuw aan de Culturele Samenwerking gekoppeld en tegelijkertijd werd de naam ACS gewijzigd in Directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland (DCV). De directie kwam echter niet terug onder DGPZ, maar kwam te ressorteren onder de secretaris-generaal. Daarmee waren dus ook de taken op het terrein van de culturele samenwerking overgegaan van de verantwoordelijkheid van DGPZ naar de S-sector. Deze situatie heeft echter maar een jaar geduurd. In 1989 kwam DCV onder dezelfde naam terug in de politieke beleidssector.

De taken van de ambassadeur waren in z'n algemeenheid: leiding geven aan en het coördineren van de taken van het ministerie op het gebied van de internationale culturele betrekkingen. De ambassadeur was voorzitter van de in 1968 ingestelde Interdepartementale coördinatiecommissie voor Internationale Culturele Betrekkingen. Het bureau Culturele Samenwerking verzorgde het secretariaat.

¹⁸⁶ MB van 16 december 1980 AOR 34432 met ingang van 1 december 1980. Code 101 Reorganisatie Beschikkingen, deel 1, 1950-1984, inv.nr. 0398.

Namen van de functionarissen in bijzondere functies

AP	Assistent van de DGPZ mr E. Schokker	1954-1956
--	Toegevoegd aan de DGPZ 1966-1968: mr H. Wynaendts 1969-1970: mr M. Vegelin van Claerbergen	1966-1970
AP	Assistent van de DGPZ 1971 : mr A.F. Tieleman 1972-1974: dr W.F. v.Eekelen 1975-1976: mr C.J. Schneider 1977-1982: dr B.R. Bot 1982-1983: R.H. Loudon 1983-1988: drs E. Hofland 1988-1990: drs A.C.M. Hamer	1971-1990
--	Assistent van de AP M.D. Reuchlin	1980-1982
--	Toegevoegd aan de DGPZ R.H. Loudon	1980-1982
PZA	Adviseur voor Politieke Zaken mr E. Schokker	1957-1959
POAD	01.04.1957: afkorting wordt gewijzigd in POAD Adviseur voor Politieke Zaken mr E. Schokker	1960-1970
AHPZ	Adviseur-Honorair voor Politieke Zaken 1971-1986: mr E. Schokker 1982-1988: drs C.D. Barkman 1988-1990: P.J. Polak	1971-1990
EV	Assistent van de DGPZ tbv het EPS-voorzitterschap dr B.R. Bot	1976
AMAD	Ambassadeur in Algemene Dienst 1971-1973 M.F. Vigeveno 1973-1975 mr H. Scheltema 1975-1978 mr J.G.N. de Hoop Scheffer 1979-1980 mr G.W. van Barneveld Kooy 1980-1982 mr A.B.M. Norbart 1982-1986 mr H. Wijnaendts 1986-1989 mr H.A.L. Vijverberg 1989-1990 drs L.W. Veenendaal	1971-1990
--	Adviseur-Honorair voor vraagstukken betr. Europese en	1975-1978

	Atlantische samenwerking D.P. Spierenburg	
ANPO	Ambassadeur voor Non-proliferatie-vraagstukken drs F.J.A. Terwisscha van Scheltinga	1980-1986
ACS	Ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking 1980-1985: drs M.J.J. van Loosdrecht 1985-1988: M. Mourik	1980-1988

HOOFDSTUK 5 HET DEPARTEMENT VAN BUITENLANDSE ZAKEN 1958-1990

5.1 DIRECTORAAT-GENERAAL POLITIEKE ZAKEN

5.1.1 Directie NAVO- en WEU-zaken (DNW), 1958-1976

Door samenvoeging van de directie Militaire Aangelegenheden (DGEM/DMA) en het bureau NAVO en Europese Defensie-aangelegenheden (DWS/NE) werd de directie NAVO- en WEU-zaken gevormd. Alle aangelegenheden met betrekking tot de NAVO en de WEU, alsmede alle overige veiligheidsvraagstukken werden bij deze directie geconcentreerd. Formeel is de directie bij ministeriële beschikking van 3 april 1958 met ingang van 1 februari 1958 ingesteld.¹⁸⁷

De taakomschrijving van DNW omvatte de volgende onderdelen:

1. Internationale samenwerking in Europees en Atlantisch verband
2. Coördinatie van de politieke, politiek-militaire, financieel-economische, organisatorische, wetenschappelijk, juridische, sociale en culturele aspecten van de instructies aan de Nederlandse vertegenwoordigingen bij de NAVO en de WEU, inclusief die, betrekking hebbende op produktie van militair materieel en op civiele verdedigingsvoorbereiding
3. Amerikaanse en Canadese militaire hulpverlening
4. Contacten terzake met andere departementen (in de Gids van 1959 worden genoemd: Departementen van Oorlog en Marine, van Economische Zaken en van Financiën).¹⁸⁸

DNW, en later DAV, was tevens verantwoordelijk voor de inbreng van het ministerie van Buitenlandse Zaken met betrekking tot het al dan niet afgeven van exportvergunningen voor strategische goederen. De grondslag voor het exportvergunningenbeleid ten aanzien van strategische goederen werd gevormd door de In- en Uitvoerwet van 1962.¹⁸⁹ Deze raamwet stelde geen concrete regels, maar verleende bevoegdheden om, waar nodig, regelend op te treden. De te volgen procedure was als volgt.¹⁹⁰

Een bedrijf vroeg een exportvergunning aan bij het ministerie van Economische Zaken, dat zich voor de beoordeling van de buitenlands-politieke aspecten wendde tot het ministerie van Buitenlandse Zaken. Betrof het materieel dat ook bij de Nederlandse Krijgsmacht in gebruik was, dan oordeelde het ministerie van Defensie in verband met de classificatie van bepaalde onderdelen van het wapensysteem. De afweging door het ministerie van Defensie was een onderdeel van de politieke beoordeling door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Op dezelfde wijze werd de minister voor Ontwikkelingssamenwerking (sinds 1973) geconsulteerd, als het ging om levering van materiaal aan concentratielanden van de Nederlandse ontwikkelingshulp. Buitenlandse Zaken, i.c. DNW of DAV verzorgde de politieke beoordeling en Economische Zaken het belang van de Nederlandse economie.

¹⁸⁷ Code 133, dossier Instelling directies, 3 april 1958 APD/PD 40995.

¹⁸⁸ *Gids* (1959) 21.

¹⁸⁹ *In- en Uitvoerwet 1962* (Staatsblad 295, 1962); nadere regelingen staan vermeld in het *Uitvoerbesluit Strategische Goederen*; van belang zijn ook de *Nota Ontwapening en Veiligheid* (1975), het *Rapport inzake het Militair-Industrieel Complex* (1977), de *Nota inzake de Rechten van de Mens in het Buitenlands Beleid* (1979) en diverse uitspraken van de Tweede Kamer.

¹⁹⁰ L. van der Mey, K. Colijn e.a. (eds.), *De Nederlandse wapenexport. Beleid en Praktijk. Indonesië, Iran, Taiwan* (Den Haag 1984) 15 e.v.; ook: *Handelingen Tweede Kamer* (1980-1981), 16204, nr. 3, 2.

Indien tussen die twee geen overeenstemming werd bereikt besliste het kabinet. Voorafgaand aan een exportvergunning werd veelal een "letter of intent" (vaak aangeduid als 'voorlopige exportvergunning') aangevraagd. Deze kon, evenals de definitieve vergunning, worden geweigerd of, bij veranderde omstandigheden, worden ingetrokken. Bij de beoordeling tot afgifte van een "letter of intent" of exportvergunning werden de volgende elementen betrokken:

- de aard van het materieel
- de situatie met betrekking tot het ontvangende land
- de defensiebehoefte van het ontvangende land
- de economische en financiële toestand van het ontvangende land
- de precedentwerking
- het werkgelegenheidsaspect
- wapenembargomaatregelen

Voor de uitvoering van deze taken werd de directie verdeeld in een viertal bureaux, te weten: Algemene NAVO- en WEU-zaken (AN), Financieel-militaire aangelegenheden (FM), Productie en Civiele Verdedigingsvoorbereiding (PC) en Militaire Hulpverlening (MH). De chef werd bijgestaan door twee sous-chefs waarvan de één tevens optrad als plaatsvervanger van de chef en de ander tevens de functie van hoofd van de afdeling Militair-economische aangelegenheden en civiele defensie (DNW/MC) vervulde. Deze afdeling omvatte de bureaux FM, PC en MH.

In 1959 werd om personele redenen een tweede afdeling gevormd, de afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (PH).¹⁹¹ Deze afdeling omvatte het bureau (AN), dat nu bureau Politieke NAVO- en WEU-aangelegenheden (PN) ging heten, alsmede het bureau Economische aangelegenheden en Militaire hulpverlening (EH), het voormalige bureau Militaire hulpverlening (MH) van de afdeling MC.

In deze vorm bleef de directie min of meer ongewijzigd voortbestaan tot 1976 (zie verder Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken).

De bureaux van de directie verzorgden elk op eigen terrein instructies aan de Nederlandse vertegenwoordigers in de betrokken commissies en werkgroepen NAVO en WEU. De NAVO was tot 1967 gevestigd te Parijs. De aldaar gevestigde Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging functioneerde tevens als vertegenwoordiging van Nederland bij de OESO en heette de Gecombineerde Nederlandse Vertegenwoordiging (GNV). In 1967, toen de NAVO naar Brussel verhuisde, werd ook daar een Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging gevestigd, de PV NAVO. De Permanente Raad van de WEU zetelde in Londen. Nederland had hier geen Permanente Vertegenwoordiging.

Chef DNW had zitting in de:

- Defensieraad (behandeling van internationale aangelegenheden), 1963-1976.
- Interdepartementale Commissie Dienstplichtbeleid, 1970-1975
- Adviesraad voor Militaire Productie, 1959-1976
- Commissie Nieuwe Wapens, 1959- (secretariaat bij hoofd bureau DNW/PC)
- Internationale Coördinatiecommissie voor Internationale milieuvraagstukken, 1971-1976
- werkgroepen van de EPS

¹⁹¹ Ministeriële beschikking van 10 november 1959 API/PD 142410 met ingang van 1 augustus 1976. Code 133, Instelling directies.

5.1.1.1 Afdeling Politieke aangelegenheden en militaire hulpverlening (DNW/PH), 1959-1976

Bureau Algemene NAVO- en WEU-aangelegenheden (DNW/AN), 1958-1959 en bureau Politieke NAVO- en WEU-aangelegenheden (DNW/PH), 1959-1976

Onder de naam Algemene NAVO- en WEU-aangelegenheden heeft dit bureau slechts één jaar bestaan. In 1959 kwam het bureau te ressorteren onder de afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/PH) en werd in de naamgeving het woord 'algemene' vervuld voor het woord 'politieke' (DNW/PN). Voor de taak had dit geen gevolgen.

Het bureau behartigde 'alle zaken de uitvoering van het Noordatlantische verdrag, alsmede de uitvoering van de Parijse Protocollen inzake de instelling van de Westeuropese Unie betreffende, voorzover dit althans geen aangelegenheden zijn van financieel-economische of zuiver militaire aard'. Het bureau richtte zich dus op politieke en politiek-militaire vraagstukken alsmede op organisatorische vraagstukken betreffende de NAVO en de WEU. Het bureau verzorgde tevens de (inter-)departementale coördinatie van de juridische, sociale en culturele onderwerpen die binnen de NAVO en WEU aan de orde kwamen.

Bij de naamswijziging van de directie in Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken, kreeg dit bureau de naam Politieke Aangelegenheden (DAV/PH).

Het hoofd van het bureau heeft zitting in het

- dagelijks bestuur van de Atlantische Commissie, 1968-onbekend.¹⁹²

Bureau Economische Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/EH), 1958-1976

Bij ministeriële beschikking van 10 november 1959 werd de naam van bureau Militaire Hulpverlening (DNW/MH) gewijzigd in bureau Economische Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/EH). Tegelijkertijd werd het bureau overgebracht van de afdeling Militair-Economische Aangelegenheden (DNW/MC) naar de afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/PH). Voor de taakinhoud had dit geen gevolgen. Deze richtte zich enerzijds op de militaire hulpverlening en anderzijds op economische vraagstukken in NAVO-verband. Begin jaren zeventig kwam de behandeling van milieu-vraagstukken in NAVO-verband (CCMS: Committee on the Challenges of Modern Society) en de behandeling van de economische aspecten van de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) erbij.

Naast de instructies, die van dit bureau uitgingen naar de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Noordatlantische Raad te Parijs, vanaf 1967 gevestigd te Brussel, gingen er terzake van de CVSE tevens instructies naar de missie in Genève, die belast was met de deelname aan de CVSE. De taak van het bureau met betrekking tot de militaire hulpverlening is in de loop van de tijd sterk in omvang verminderd.¹⁹³ Deze beperkte zich tot het afhandelen van aangelegenheden die samenhangen met de door de Verenigde Staten en Canada aan Nederland verleende hulp en het bemiddelen bij de Nederlandse financiële bijdrage aan de Military Assistance and Advisory Group (MAAG).

Voorgesteld werd dan ook om de naam van het bureau te wijzigen. In 1976 resulteerde dit in de

¹⁹² De Atlantische Commissie is een particuliere organisatie die zich beijvert voor de bevordering van de Atlantische gedachte in Nederland en elders. Zie code 101 O&I DAV, 1971-1985. Taakomschrijving van het bureau PN, 1960.

¹⁹³ Terwijl het *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken 1961-1962* het einde van de Amerikaanse en Canadese militaire hulpverlening aan Nederland al aankondigt (63), wordt de militaire hulp tot en met de *Gids van het Departement van Buitenlandse Zaken 1976* bij het takenpakket van DNW genoemd. Uit de scriptie van I. Megens, *De Amerikaanse militaire hulpverlening aan Nederland* (1980) valt op te maken dat de hulp in ieder geval tot en met 1965 doorliep (80).

naamswijziging van de hele directie, waarbij de naam van dit bureau werd gewijzigd in bureau Economische Aangelegenheden en Technologische Samenwerking (DAV/ET).

Het hoofd van het bureau voerde het secretariaat van de

- Contact-commissie Schone Motoren, 1971-onbekend
- en was plaatsvervanger van de chef in de
- Interdepartementale Coördinatiecommissie voor Internationale Milieuvraagstukken, 1971-1976.

5.1.1.2 Afdeling Militair-Economische Aangelegenheden en Civiele Defensie (DNW/MC), 1958-1965 en Afdeling Militaire en civiele Verdedigingsaangelegenheden DNW/MC, 1965-1976

In eerste instantie omvatte deze afdeling drie bureaux, namelijk: Financieel-Militaire Aangelegenheden (DNW/FM), Productie en Civiele Verdedigingsvoorbereiding (DNW/PC) en Militaire Hulpverlening (DNW/MH). Dit laatste bureau werd in 1959, zoals al eerder is gezegd, als bureau Economische Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/EH) overgeheveld naar de afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/PH).

In hetzelfde jaar werd de naam van bureau FM gewijzigd in bureau Militaire Samenwerking (DNW/MS). In 1965 werd op grond van een voorstel van chef DNW de naam van de afdeling gewijzigd in Afdeling Militaire- en Civiele Verdedigingsaangelegenheden (met ongewijzigde afkorting). Naar zijn mening gaf de vroegere naam een onvolledige omschrijving van de feitelijke werkzaamheden.

Chef DNW en hoofd DNW/MC waren beiden lid van de

- Raad van overleg omtrent Research en ontwikkeling ten behoeve van de Koninklijke Landmacht, 1969-onbekend

Chef DNW en hoofd DNW/MC waren lid, respectievelijk plaatsvervangend lid van de

- Commissie Nieuwe Wapens, 1959-onbekend

Hoofd DNW/MC was adviserend lid van het

- Nederlands Defensie Research Coördinatie Comité, 1960-1976

Bureau Militaire Hulpverlening (DNW/MH), 1958-1959

Het bureau Militaire Hulpverlening (MH) was de directe opvolger van het bureau Militaire Hulpverlening van de directie Militaire Aangelegenheden van het DG Economische en Militaire Aangelegenheden (DGEM/DMA/MH). De directie DMA verzorgde instructies op militair-economisch en financieel gebied aan de Nederlandse Vertegenwoordiging bij NAVO en EDG en voerde het secretariaat van de Interdepartementale Raad voor het Militaire Hulpprogramma. Het bureau MH kreeg bij DNW een deel van dezelfde onderwerpen te behandelen, namelijk de Amerikaanse en Canadese hulp en economische vraagstukken in NAVO-verband, ookwel omschreven als economische aspecten van de Koude Oorlog. Voor deze laatste taak stelde het bureau instructies op voor de Nederlandse Vertegenwoordiger in de Commissie van Economische Adviseurs van de NAVO.

De taak met betrekking tot de militaire hulp betrof de behandeling van de vraagstukken die rezen bij de voorbereiding en uitvoering van het Amerikaanse hulpprogramma uit hoofde van de Mutual Security Act, voorzover ging het om schenkingen van militair materieel aan de Nederlandse regering en de behandeling van vraagstukken met betrekking tot het Canadese hulpprogramma.

In 1959 verhuisde het bureau als bureau Economische Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/EH) naar de afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/PH) (zie hierboven).

Lid van de

- Interdepartementale Raad voor het Militaire Hulpprogramma, 1951-onbekend

Bureau Financieel-Militaire Aangelegenheden (DNW/FM), 1958-1959 en Bureau Militaire Samenwerking (DNW/MS), 1959-1976

De voorganger van dit bureau was het bureau NAVO- en WEU-zaken van de directie Militaire Aangelegenheden van het DG Economische en Militaire Aangelegenheden (DGEM/DMA/NW).

De naam van het bureau werd in december 1959 gewijzigd in bureau Militaire Samenwerking (DNW/MS). De reden hiervan is onduidelijk. De werkzaamheden van het bureau bleven gericht op internationale financieringsvraagstukken als de NAVO-infrastructuurprogramma's, het Europese militaire pijpleidingennet, internationale begrotingen van de NAVO-hoofdkwartieren, e.d. Daarnaast werden vraagstukken rond de militaire samenwerking binnen NAVO en WEU behandeld, waaronder de defensieplannen binnen de NAVO ('Defense Planning'), integratie van de NAVO-strijdkrachten, NAVO Annual Review en WEU Controle-Agentschap voor het toezicht op de bewapening.

Hoofd van het bureau was één van de vier secretarissen van de

- Commissie van Civiele en Militaire Deskundigen, 1971-1972.

Bureau Productie en Civiele Verdedigingsvoorbereiding (DNW/PC), 1958-1976

Het bureau Productie en Civiele Verdedigingsvoorbereiding kende twee voorgangers bij de directie Militaire Aangelegenheden van het DG voor Economische en Militaire Aangelegenheden (DGEM/DMA), namelijk de bureaux Productie en Goederen-Vraagstukken (DMA/PG) en bureau Militaire Hulpverlening (DMA/MH). Bij 'productie' gaat het onder meer om standaardisatie, uitwisseling van technische gegevens en produktiesamenwerking op het terrein van militair materieel. Bij 'civiele verdedigingsvoorbereiding' gaat het om maatregelen ter bescherming van de burgerbevolking in geval van oorlog en eventuele andere calamiteiten.

De onderwerpen die het bureau behandelde, waren:

- Productie- en aanverwante vraagstukken, samenhangende met het Amerikaanse hulpprogramma (t/m 1959);
- Productie- en aanverwante vraagstukken in NAVO- en WEU-verband (resp. in Defense Production Committee (DPC) en Standing Armaments committee (SAC));
- Wetenschappelijke samenwerking binnen de NAVO, onder andere omvattende de defensiere-search (Science Committee);
- Civiele Verdedigingsvoorbereiding in de NAVO (Comité der Hoofdverantwoordelijken voor de Civiele Verdedigingsplannen (SCEPC));
- Uitvoer uit en doorvoer door Nederland van militair materieel.

Het hoofd van het bureau is secretaris van de

- Commissie Nieuwe Wapens, 1959-onbekend¹⁹⁴

en plaatsvervangend adviserend lid van het

- Nederlands Defensie Research Coördinatie Comité, 1960-1976

194

Volgens het *Overzicht interne adviesorganen c.o.* (1977) wordt het secretariaat in 1977 vervuld door het ministerie van Defensie. Overige betrokken ministeries zijn: Onderwijs en Wetenschappen, Financiën, Verkeer en Waterstaat en Economische Zaken.

5.1.2 Directie Europa (DEU), 1958-

Onderstaande taak- en organisatiebeschrijvingen betreffen de bureaus van DEU welke na 1958 ingesteld zijn. De voor 1958 ingestelde bureaus zijn, ongeacht de duur van hun bestaan, reeds in hoofdstuk 4 beschreven.

Bureau Noord- en Midden-Europa (DEU/ME), 1967-1988

In 1967 vond er een herschikking plaats van de landen die behandeld werden door bureau Midden-Europa en bureau West-Europa. De Noordepese landen werden bij bureau Midden-Europa gevoegd, dat nu bureau Noord- en Midden-Europa ging heten; de Zuidpese landen werden bij bureau bureau West-Europa gevoegd, dat de naam bureau West- en Zuid-Europa kreeg.

In 1988 werd bij een reorganisatie van de directie het bureau opgeheven. De behandeling van de DDR werd overgedragen aan het bureau Oost-Europa. De andere landen werden bij het bureau West-Europa gevoegd.

Lid van de:

- Interdepartementale Coördinatiecommissie inzake de betrekkingen tussen de Beneluxregeringen en de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Coördinatiecommissie Interparlementaire Beneluxraad), 1986-1988.

Bureau West- en Zuid-Europa (DEU/WE), 1967-1988

Bij een herschikking van landen, in behandeling bij de bureaus Midden-Europa en West-Europa werden de Zuidpese landen bij bureau West-Europa gevoegd, dat de naam bureau West- en Zuid-Europa kreeg.

Secretariaat van de:

- Interdepartementale Coördinatiecommissie inzake de betrekkingen tussen de Beneluxregeringen en de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Coördinatiecommissie Interparlementaire Beneluxraad), 1967-1986.

Bureau West-Europa (DEU/WE), 1988-1990

In 1988 vond er een reorganisatie plaats van de directie, waarbij het bureau Noord- en Midden-Europa en het bureau West- en Zuid-Europa werden opgeheven. Op de DDR na, dat aan het bureau Oost-Europa werd toegevoegd, werden alle Westpese landen in één bureau ondergebracht.

Secretariaat van de:

- Interdepartementale Coördinatiecommissie inzake de betrekkingen tussen de Beneluxregeringen en de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad (Coördinatiecommissie Interparlementaire Beneluxraad), 1988-1990.

Bureau Schadeclaims DDR (DEU/SD), 1973-1988

Dit bureau week als niet-beleidsbureau af van de andere DEU-bureaux. Het behandelde de individuele claims van Nederlandse natuurlijke en rechtspersonen op de Duitse Democratische Republiek vanwege schade ontstaan als gevolg van nationalisaties of andere overheidsmaatregelen. De beleidsbureaux hielden zich wel met schadeclaims bezig, maar dan ging het om politieke onderhandelingen op ambtelijk en diplomatiek niveau en niet om de daadwerkelijke behandeling van individuele claims (verifiëren vordering, opmaken van uitdelingslijsten). Tot en met 1970 was dat laatste gedaan door mr Van der Walle, achtereenvolgens bij DEU/OE, DWS, DEU/WE, chef DEU en chef DAZ. Een apart bureau voor de behandeling van schadeclaims was er bij DEU dus niet eerder geweest. Wel bij de directie Oosten. Daar bestond sinds 1969 het bureau Schadeclaims Indonesië (DOA/SI). Dit bureau behandelde ook de schadeclaims die als gevolg van het Compensatie-akkoord met Egypte werden ingediend. Bij de behandeling van die zaken werkte het bureau dan onder de

verantwoordelijkheid van het bureau Midden-Oosten van de directie Afrika en Midden-Oosten (DAM/MO) en werd het aangeduid met sectie Uitvoering Compensatie-akkoord Egypte (DAM/CE). Voor de behandeling van de Oost-Duitse schadeclaims werd een soortgelijke regeling getroffen. De claims werden door de ambtenaren van bureau DOA/SI behandeld, die dan als DEU/SD ressorteerden dan onder chef DEU.

De laatste vermelding in de Gids van DEU/SD is in 1988.

Handelingen:

nr: 99
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Europa
handeling: verifiëren van vorderingen en verzorgen van uitkeringen tot schadeloosstelling van Nederlandse belangen in de Duitse Democratische Republiek welke door nationalisaties en dergelijke zijn getroffen

periode: 1973-1988

nr: 100
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Europa
handeling: verlenen van diplomatieke toestemming voor bezoeken van onderzoeksvaartuigen van een bepaald land in Nederlandse wateren

periode: 1958-

5.1.3 DIRECTIE ATLANTISCHE SAMENWERKING EN VEILIGHEIDSZAKEN (DAV), 1976-

In maart 1976 werd de benaming van alle onderdelen van de Directie NAVO- en WEU-zaken (DNW) alsmede de directienaam zelf gewijzigd. Dit had twee redenen. Ten eerste waren inmiddels meer vormen van internationale samenwerking dan alleen binnen NAVO en WEU-verband aan de orde in deze directie. Ten tweede bestond er de wens 'om het begrip veiligheid centraal te stellen zowel in de nieuwe benaming van de Directie als in de daarop aansluitende taakomschrijving'.¹⁹⁵

Ook de nieuwe Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken (DAV) zou bestaan uit twee afdelingen met ieder twee bureaus. De benaming van de Afdeling Politieke Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/PH) werd gewijzigd in Afdeling Politieke en Economische Aangelegenheden (DAV/PH). De letter H van Hulpverlening in de naam van het bureau was een lege huls geworden, doordat het bureau geen taken meer vervulde op het terrein van de militaire hulpverlening. Het Bureau Politieke NAVO- en WEU-aangelegenheden (DNW/PH) werd gewijzigd in Bureau Politieke Aangelegenheden (DAV/PN) en het Bureau Economische Aangelegenheden en Militaire Hulpverlening (DNW/EH) in Bureau Economische Aangelegenheden en Technologische Samenwerking (DAV/ET). De benaming van de Afdeling Militaire en Civiele Verdedigingsaangelegenheden (DNW/MC) werd gewijzigd in Afdeling Militaire Samenwerking en Productie (DAV/MC), het Bureau Productie en Civiele Verdedigingsvoorbereiding (DNW/PC) in Bureau Productie en Civiele Verdediging (DAV/PC). De benaming van Bureau Militaire Samenwerking bleef ongewijzigd (DNW/MS en DAV/MS).

¹⁹⁵ Archiefcode 101 O&I DAV 1971-1984. Motivering naamswijziging bij beschikking van 25 maart 1976 van de minister van Buitenlandse Zaken PLVS/AOR-69155.

In 1988 werd DAV/ET opgeheven. Een nieuw Bureau Wapenbeheersing (DAV/WB) werd ingesteld. Ook de naam van de afdeling waaronder de bureaus ressorteren werd gewijzigd: DAV/PH werd omgezet in Afdeling Politieke Aangelegenheden en Wapenbeheersing (DAV/PW).

In augustus 1990 werd de status van de twee *afdelingen* omgezet in die van *bureau*. Een Bureau Verificatie (DAV/VF) werd aan de directie toegevoegd, die zo uit vijf gelijkwaardige bureaus onder één directieleiding kwam te bestaan. Verder werden twee raadadviseurs aangesteld, één voor de coördinatie van politieke aangelegenheden (DAV/RP), tevens plaatsvervangend chef van de directie en één voor de coördinatie van militaire aangelegenheden (DAV/RM).

De taakomschrijving van DAV, door chef DAV in 1987 omschreven als 'beleidsvorming en beleidscoördinatie'¹⁹⁶, heeft de volgende ingrediënten: behandeling van alle aangelegenheden welke samenhangen met de behartiging van Nederlandse veiligheidsbelangen in internationaal verband, Atlantische samenwerking, voorbereiding en coördinatie van het Nederlands beleid ten aanzien van in NAVO en WEU behandelde onderwerpen, internationale defensiesamenwerking en het onderhouden van interdepartementale contacten (vooral met het ministerie van Defensie) met betrekking tot de eerder genoemde taken. Verder een aantal standaardactiviteiten, als distributie van stukken, het maken van dossieraantekeningen, het beantwoorden van Kamervragen en de inhoudelijke begeleiding van verdragen bij behandeling in de Staten-Generaal. DAV bereidt de inbreng van Buitenlandse Zaken in de Coördinatiecommissie Militaire Verdedigingsvoorbereiding (1972-) voor. Deze is het ambtelijk voorportaal van de Algemene Verdedigingsraad uit de Ministerraad. Voor Buitenlandse Zaken heeft de directeur-generaal Politieke Zaken zitting in de coördinatiecommissie.¹⁹⁷

Op internationaal niveau is DAV vertegenwoordigd in de diverse werkgroepen en comités van de NAVO en de WEU (zie ook 4.10.1).

DAV vertegenwoordigt het ministerie van Buitenlandse Zaken in de

- Defensieraad.
- (interdepartementale) Werkgroep wapenbeheersing en nucleaire zaken (tot 1981)
- (interdepartementale) Stuurgroep wapenbeheersing en nucleaire zaken (1981-)¹⁹⁸

DAV is adviserend lid van de

- (externe) Adviescommissie inzake vraagstukken van ontwapening en internationale veiligheid en vrede (1964-1984)
- (externe) Adviesraad defensie aangelegenheden (1975-)
- (externe) Adviesraad voor de militaire productie (1978-)

Het Bureau Politieke Aangelegenheden (DAV/PN) houdt zich bezig met de algemene politieke aspecten van de multilaterale Oost-west verhoudingen en de politieke en veiligheidsvraagstukken en organisatorische aangelegenheden in de NAVO en de WEU. In 1988 kwamen daar het CVSE-proces (Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa) en de Europese Politieke Samenwerking (EPS) terzake bij. In het kader van interne decentralisatie van bevoegdheden ging het bureau voor de directie financieel-administratieve zaken behandelen (interne begroting, bijdragen internationale organisaties, subsidies). In 1989 ging DAV/PN zich bezig houden met de de Weense onderhandelingen over de Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE) en de Weense onderhandelingen over Vertrouwen- en Veiligheidsversterkende Maatregelen (CSBM).

¹⁹⁶ Memorandum chef DAV aan DGPZ, archiefcode 101 O&I DAV 1985-.

¹⁹⁷ *Staatsalmanak* 1984. *Overzicht interne adviesorganen centrale overheid*, 1977, H6.

¹⁹⁸ Deelname door ministers en ambtenaren van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie. Het voorzitterschap ligt afwisselend bij Buitenlandse Zaken of Defensie. De minister-president is in eigen persoon gaan deelnemen aan de vergaderingen van deze stuurgroep en fungeert regelmatig als voorzitter. *Scriptie Cremer*, 51-54.

DAV/PN is lid van de

- MBFR coördinatiecommissie (1972-)

Het Bureau Economische Aangelegenheden en Technologische Samenwerking (DAV/ET) had in het takenpakket de economische, wetenschappelijke, technologische en milieu-aspecten van de multilaterale Oost-West-verhouding en de behandeling van soortgelijke vraagstukken in NAVO-verband. In 1988 werden de werkzaamheden van dit bureau ondergebracht bij het Bureau Milieu-aangelegenheden van de Directie Economische Samenwerking (DES) van DGES. Een uitzondering gold voor de economische en wetenschappelijke samenwerking in de CVSE. Voor de coördinatie van de werkzaamheden ten aanzien van de PV-NAVO, bleef DAV verantwoordelijk.¹⁹⁹

DAV/ET vertegenwoordigde Buitenlandse Zaken in de

- Contactcommissie schone motoren

Het nieuwe Bureau Wapenbeheersing nam in 1988 taken over van DAV/PN. Tot de taak behoorde nucleaire en conventionele wapenbeheersing in het kader van de Europese en Atlantische veiligheid, alsmede verificatie en vertrouwenwekkende maatregelen. Hieruit vloeit onder andere voort:

- ontvangen en begeleiden Sovjet-inspecteurs (inspectie in het kader van het INF-verdrag);
- doorgeleiden of ontwerpen, vaststellen en verzenden (in overleg met Defensie) van notificaties over oefeningen waaraan Nederlandse militairen deelnemen (uitvoering van het accoord van Stockholm, 1986);
- deelnemen aan besprekingen in de High-Level Task Force (HLTF) van de NAVO over conventionele wapenbeheersing (vanaf 1986);
- behandelen van kwesties betreffende de besprekingen over Veiligheid- en Vertrouwenbevorderende Maatregelen (naar aanleiding van de conferentie over Veiligheid- en Vertrouwenbevorderende maatregelen en Ontwapening in Europa, de EOC, 1984-1986);
- bijdragen aan opleiding van inspecteurs en begeleiders ten behoeve van verificatie CSE-verdrag;
- instrueren van PV Wenen CSE;
- instrueren PV Wenen EOC.

In 1990 werden de taakelementen met betrekking tot verificatie en uitvoering van wapenbeheersingsaccorden door DAV/WB overgedragen aan het nieuwe Bureau Verificatie (DAV/VF).

Het hoofd van de Afdeling Militaire Samenwerking en Productie (DAV/MC) was lid van het

- Nationaal overleg bescherming boorinstallaties Noordzee (1975-)

De twee raadgevers die in 1990 ten behoeve van DAV benoemd zijn, worden vooral ingezet ten behoeve van het internationale overleg. Bovendien is een van de twee plaatsvervanger van de chef, die veel vergaderingen in het buitenland bijwoont.

Het Bureau Militaire Samenwerking (DAV/MS) houdt zich bezig met de defensiesamenwerking met Atlantische en Europese bondgenoten. Vanaf 1978 werkte DAV/MS aan het Long Term Defence Programme (LTDP) van de NAVO. Hiertoe worden rapporten bestudeerd en reacties op de aanbevelingen uit het programma geformuleerd. DAV/MS draagt bij aan de voorbereiding van de invoering van nieuwe militaire systemen, door deelname in interdepartementaal overleg, nota's aan de Staten-Generaal en beantwoording van Kamervragen. Het bureau verricht studies voor de analyse van militaire krachtsverhoudingen tussen Oost en West, studies van nieuwe wapentechnologieën, studies ten aanzien van de nationale defensieplanning (in samenwerking met het Ministerie van Defensie), bijdragen aan de Defensienota, studies ten behoeve van de Nuclear Planning Group (NPG) in de NAVO. De NPG kent ook ministeriële vergaderingen. In de HLG van de NAVO dragen DAV en DAV/MS het Nederlandse standpunt met betrekking tot tactische kernwapens uit.

DAV/MS vertegenwoordigt Buitenlandse Zaken in de

- (externe) Voorlopige adviesraad vrede en veiligheid (1985-)

Het Bureau Productie en Civiele Verdediging heeft de volgende elementen in het takenpakket:

¹⁹⁹ 'Herstructurering DAV', memorandum Chef O&I aan Chef DAV van 23 juni 1987.

gezamenlijke productie, standaardisatie en aanschaf van militair materieel door Atlantische en Europese bondgenoten; logistieke samenwerking; uitvoer en doorvoer van militair materieel; civiele verdediging en wetenschappelijke samenwerking in NAVO-verband (Civiele verdedigingscommissie van de NAVO (SCEPC) en de Wetenschapscommissie).

DAV/PC is adviserend lid van de

- Nationale Telecommunicatieraad en sub-commissies:
 - Commissie voor de controle van radiouitzendingen in oorlogstijd (1982-1992)
 - Nationale radio frequentie commissie (1982-1992)
 - Telegrafie en telefoniecommissie (1982-1992)
 - Werkgroep lange termijnplan telecommunicatie (1988-1992)
- Nederlands Defensie Research Coördinatie Comité (1965-)

en heeft voor Buitenlandse Zaken zitting in de

- Commissie betreffende de inschakeling van Nederland bij de Geallieerde Samenwerking op het gebied van Research, Ontwikkeling en Productie van Nieuwe Wapens (1959-)
- Nederlands Defensie Research Coördinatie Comité (1965-)
- Interdepartementale werkgroep voor de vervanging van de F-104G in de Koninklijke Luchtmacht (1974-1979)
- Interdepartementale werkgroep vliegtuigvervanging (1974-1984)
- (interdepartementale) Werkgroep electromagnetische puls protectie (1986-1991)

5.1.3.1 Korte schets van de civiele en militaire overleg- en beslissingsorganen van de NAVO

Van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) vormt de *Noordatlantische Raad* het hoogste beslissingsorgaan. De Raad wordt voorgezeten door de *Secretaris-Generaal* van de NAVO. In de Raad zijn de lidstaten elk vertegenwoordigd door een *Permanente Vertegenwoordiger* (PV) met de rang van ambassadeur, die wordt bijgestaan door een nationale ambtelijke delegatie. Elke PV handelt volgens instructies van zijn regering. De Raad komt tweemaal per jaar in ministeriële zitting bijeen, dat wil zeggen dat de lidstaten dan vertegenwoordigd zijn door hun ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie. In de geschiedenis van de NAVO kwam de Raad ongeveer tienmaal bijeen op topniveau, dat wil zeggen op het niveau van staatshoofden en regeringsleiders. De PV's komen wekelijks bij elkaar 'in permanente zitting.'

Het militair beleid wordt besproken in het *Defensieplanningcomité* (DPC), waaraan alle lidstaten, behalve Frankrijk deelnemen. Binnen zijn verantwoordelijkheid heeft het DPC in de praktijk dezelfde functies en dezelfde autoriteit als de Raad. Evenals de Raad vergadert het comité regelmatig op PV-niveau en tweemaal per jaar met de ministers van Defensie van de lidstaten.

De *Nucleaire Planninggroep* (NPG) functioneert op hetzelfde niveau als het DPC en is het specifieke overlegforum voor nucleaire aangelegenheden. Samenstelling: zie DPC. IJsland neemt deel als waarnemer.

Onder de Raad functioneren een groot aantal *Comité's* of *Commissies* en *Werkgroepen*. Deze bereiden het beleid voor, waarover de Raad beslist. De meeste Comité's brengen verslag uit aan de Raad, een aantal aan het DPC of de NPG en sommige, die een gecombineerde civiele/militaire samenstelling hebben, aan alle drie. De Comité's zijn samengesteld uit beleidsambtenaren van departementen van de lidstaten. Al naar gelang het onderwerp kunnen dat ambtenaren van de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie of Verkeer en Waterstaat zijn. Gezien het uitdijend aantal beleidsterreinen waarop de NAVO zich in de loop van de jaren is gaan bewegen (o.a. ook milieu, wetenschap) zijn hier meer departementen bij betrokken geraakt. Ook op deze beleidsterreinen worden soms ministeriële bijeenkomsten georganiseerd.

Het hoogste militaire orgaan in de NAVO is het *Militair Comité*, dat voor telkens drie jaar gekozen wordt door de stafchefs van de lidstaten. Het Militair Comité adviseert aan de Raad en het DPC over militaire aangelegenheden. Het geeft richtlijnen aan de *Geallieerde Opperbevelhebbers*, waarvan er drie zijn (één voor Europa, één voor het Atlantische Oceaangebied en één voor de Kanaalzone). Deze zijn verantwoordelijk voor het opstellen van verdedigingsplannen voor hun *Oppercommando's* en het leiden van militaire oefeningen in hun regio. Uitvoerend orgaan van het Comité is sinds 1967 de *Internationale Militaire Staf* (IMS). Voor 1967 fungeerde de *Permanente Groep* (Standing Group) als dagelijks bestuur van het Militair Comité.

Het *Bureau van de Secretaris-Generaal* en de *Internationale Staf* (IS) vormen de coördinerende organen van de NAVO. De administratieve organisatie wordt van daaruit bestuurd. Een aantal adjunct-secretarissen-generaal geeft leiding aan de divisies, die weer verdeeld zijn in directies waar planning, regelingen en programma's worden voorbereid die in de comité's wordt besproken. De comité's staan onder voorzitterschap van deze adjunct-secretarissen-generaal of directeuren.

Los van de NAVO-organisatie bestaat er de *Noordatlantische Assemblée*, een interparlementaire organisatie waarin vertegenwoordigers van de parlementen van de lidstaten samen komen. In commissies en plenaire zittingen (tweemaal per jaar) worden alle aspecten van het NAVO-beleid besproken.

Handelingen:

nr: 101
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie NAVO- en WEU-zaken
handeling: adviseren van de minister van Economische Zaken inzake de verlening van een exportvergunning voor strategische goederen
periode: 1962-

nr: 102
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie NAVO- en WEU-zaken
handeling: behandelen van aangelegenheden betreffende het Amerikaanse en Canadese militaire hulpprogramma
periode: 1958-1976

nr: 103
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken
handeling: bijdragen aan de defensienota
periode: 1976-

- nr: 104
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken
handeling: doorgeleiden of ontwerpen, vaststellen en verzenden (in overleg met Defensie) van notificaties over oefeningen waaraan Nederlandse militairen deelnemen (uitvoering van het accoord van Stockholm, 1986) aan gouvernementele organisaties
periode: 1986-
- nr: 105
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken
handeling: in samenwerking met het ministerie van Defensie opleiden van inspecteurs en begeleiders in het kader van de verificatieverplichtingen van het CSE-verdrag
periode: 1990-
- nr: 106
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken
handeling: in samenwerking met het ministerie van Defensie verrichten van studies ten aanzien van de nationale defensieplanning
periode: 1976-
- nr: 107
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Directie Atlantische Samenwerking en Veiligheidszaken
handeling: ontvangen en begeleiden inspecteurs uit de Sovjetunie in het kader van het INF-verdrag
periode: 1990-

5.2 HET DIRECTORAAT-GENERAAL EUROPESE SAMENWERKING (DGES) 1958-

Het totstandbrengen en uitdragen van het Nederlandse beleid ten aanzien van de Europese economische samenwerking en integratie, alsmede ten aanzien van andere vraagstukken van buitenlandse economische politiek vormen de kern van de taak van het Directoraat-Generaal Europese Samenwerking (DGES). Voorts behoren de beleidsvorming ten aanzien van het internationale energiebeleid en beleidsvorming en coördinatie van het internationale milieubeleid tot de taken van DGES. In een aparte paragraaf van dit hoofdstuk wordt de totstandkoming van het EG-beleid op nationaal- en EG-niveau in het kort beschreven.

5.2.1 Organisatorische ontwikkeling

Per 1 februari 1958 werd een reorganisatie van kracht, waarbij een aantal organisatie-onderdelen werd opgeheven en een nieuw DG werd ingesteld. DGEM en DWS werden opgeheven, evenals het Bureau Benelux van de Directie Europa en het Bureau Atoomzaken van de Directie Internationale organisaties (DIO/AT). Ingesteld werden het Directoraat-Generaal Europese Samenwerking (zie afb.

5) en - bij DGPZ - de Directie NAVO- en WEU-zaken (DNW).

DGES stond in de loop van de jaren onder leiding van de volgende directeuren-generaal:

1958-1959 : jhr mr H.F.L.K. van Vredenburg

1959-1962 : mr G.E. baron van Ittersum

1962-1973 : mr A.F.K. Hartogh

1973-1978 : mr F. Italianer

1978-1986 : drs H.C. Posthumus Meyjes

1986-1990 : jhr drs R.A. van Swinderen

1990- : Ch.R. van Beuge

DGES werd verdeeld in twee directies: Integratie Europa (DIE) en Vrijhandelszone en OEES (DVO). Beide directies waren voorts verdeeld in een aantal afdelingen en bureaus (zie afb. 6 en 7). Een Adviseur Atoomzaken (TMA) werd benoemd onder wie een Bureau Atoomzaken (AT) zou ressorteren. TMA zou direct onder de directeur-generaal Europese Samenwerking ressorteren. Tenslotte werd ingesteld het Bureau Raad van Europa (RE), dat volgens de beschikking zou ressorteren onder chef DNW. Voor het einde van 1958 kwam het echter rechtstreeks onder de directeur-generaal te ressorteren.

Voor de uitvoering van zijn taken zou TMA bijgestaan worden door TMA/AT en DVO/OA 'dat formeel ressorteert onder DVO, doch materieel functioneert onder leiding van TMA.' Voorts kwamen aangelegenheden betreffende de Raad van Europa ook onder de verantwoordelijkheid van TMA. Hiertoe kwam het Bureau RE onder TMA te ressorteren.

Begin 1961 werd deze opzet meer gestroomlijnd door de instelling van een nieuwe directie bij DGES: de Directie Raad van Europa en wetenschappelijke samenwerking (DRW). Hierin werden de Bureaus RE en AT ondergebracht. Een nieuw bureau voor Wetenschappelijke samenwerking (WS) werd ingesteld. De chef van de nieuwe directie was tevens TMA, de sous-chef kreeg tevens de functie plaatsvervangend TMA.²⁰⁰

Door internationale ontwikkelingen, met name de reorganisatie van de OEES tot OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling)²⁰¹ in 1960, was de benaming en organisatie van DVO niet langer correct. De naam DVO werd in 1962 gewijzigd in Directie Economische Samenwerking (DES). DES werd verdeeld in twee afdelingen met in totaal vijf bureaus.²⁰²

Bij beschikking van 1 november 1967 werd de organisatie van DES vereenvoudigd tot twee bureaus: een Bureau Economische aangelegenheden (DES/EA) en een Bureau OESO en Benelux (DES/OB). Met de herindeling van de bureaus van DES in 1967 kwam ook een einde aan de eigenaardige personele unie die vanaf 1964 had bestaan tussen DES en de Directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp (DFO) van het directoraat-generaal Internationale Samenwerking (DGIS). Voornaamste wijziging in de organisatie van DES nadien betreft de instelling van de functie assistent Milieuzaken (DES/AM) in 1972. De functie DES/AM verviel in 1975 door de instelling van een Bureau Milieuzaken bij DES (ook DES/AM genaamd).²⁰³

Toename van het aantal taken bij DIE maakte de instelling van een derde bureau, Bureau Algemene ondersteuning interne markt (DIE/AO) in 1980 noodzakelijk.

De groei van DGES-taken en de veelvuldige afwezigheid in verband met internationaal en inter-

²⁰⁰ Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

²⁰¹ De taak van de OESO onderscheidde zich in het bijzonder van de OEES door de bijdrage die zij aan de ontwikkeling van minder ontwikkelde landen wil leveren. *Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1960-1961*, 44. Nederland ratificeerde het OESO-verdrag op 13 november 1961. *Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1962/1963*, 45.

²⁰² Beschikking van 29 oktober 1962, API/PD-117968.

²⁰³ Beschikking van 11 augustus 1975, PLVS/AOR-189007.

departementaal overleg van de directeur-generaal, maakte in 1982 de instelling van een Plaatsvervangend Directeur-Generaal Europese Samenwerking (Plv.DGES) noodzakelijk.

5.2.2. Taakontwikkeling

Het belang van de Europese samenwerking nam in de loop van de jaren vijftig snel toe. Na de ondertekening van de verdragen van Rome in 1957 legde de regering de zorg voor de coördinatie en de samenwerking van de departementen betrokken bij het EEG- en het Euratom-verdrag in handen van Buitenlandse Zaken. Het lag voor de hand de daarop gerichte activiteiten binnen het departement te bundelen in één directoraat-generaal. DGES kreeg als taak het formuleren van Nederlandse standpunten ten aanzien van Europese aangelegenheden, welke in OEES, Benelux, EEG, Raad van Europa en Euratom aan de orde mochten komen, alsmede het coördineren van interdepartementaal overleg om dat mogelijk te maken. Ook het uitdragen van Nederlandse standpunten in genoemde organisaties zou tot de taken van DGES gaan behoren.

De voorbereiding van de Nederlandse bijdragen aan het Europese atoomenergiebeleid zou vanaf 1958 plaats vinden bij een nieuwe organisatie-eenheid. TMA adviseerde behalve de departementsleiding ook de Commissie voor Atoom Energie (1955-1964, naar de voorzitter 'Commissie Fock' genaamd) en het Reactor Centrum Nederland (RCN) te Petten. Voorts coördineerde hij de uitvoering en toepassing van het Euratom-verdrag en stelde hij de instructies op voor de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij Euratom. TMA bekleedde het voorzitterschap van de Subcommissie buitenlandse aangelegenheden van de Commissie voor Atoomenergie (1958-1964, ook wel aangeduid als 'Subcommissie buitenlandse atoomaangelegenheden').²⁰⁴

De taken van het departement ten aanzien van atoomaangelegenheden en de Raad van Europa hadden hiermee nog niet hun definitieve organisatorische vorm gevonden. In maart 1960 kreeg TMA een nieuwe formele taakomschrijving. Hierin kreeg hij onder andere de coördinatie van het Nederlandse buitenlandse atoombeleid opgedragen. Dat gold zowel bilaterale als multilaterale aangelegenheden. Bij het Bureau Raad van Europa werden de zittingen van het Comité van Ministers voorbereid en de instructies aan de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland te Straatsburg opgesteld. DGES/RE coördineerde de opstelling van gemeenschappelijke standpunten van de betrokken departementen. De taken ten aanzien van buitenlandse atoomaangelegenheden, wetenschappelijke samenwerking en de Raad van Europa werden in 1961 ondergebracht in de nieuwe directie DRW. Door de invoering van de Kernenergiewet (1963) veranderde de interdepartementale overlegstructuur. De Commissie Fock en de Subcommissie buitenlandse atoomaangelegenheden werden vervangen door de Interdepartementale Commissie voor de Kernenergie (1964).²⁰⁵

De nieuwe directies DIE (1958) en DES (1962) hadden beide tot taak het voorbereiden (formuleren) en uitdragen van Nederlandse standpunten in de verschillende Europese organisaties, alsmede het ter uitvoering doorsluizen van Europees beleid naar de desbetreffende Nederlandse instanties. Er kwam in de eerste jaren een werkverdeling tussen de twee directies tot stand, waarbij DIE haar werkzaamheden richtte op de instellingen van de EEG, Euratom, EGKS en de Benelux en DES vooral op de instellingen van de OESO. Chef DES was voorzitter van het interdepartementaal overleg over OESO-milieu-aangelegenheden (IOMO) In 1964 werden ook Benelux-aangelegenheden overgebracht naar DES. Verder heeft DES van het begin af aan tot taak gehad binnen het departement te adviseren op het terrein van de internationale economische en financiële politiek.

²⁰⁴ Brief van API/PD-44720 van 24 maart 1960 aan het Min. van Binnenlandse Zaken. Beschikking van 26 september 1960, API/PD-132874.

²⁰⁵ 'Kernenergie in Nederland. Organisatie, wetgeving, opleiding' [1964]. DGES-archief code 813.339.2, nr. 1101.

Bij de herindeling van DES in 1967 werden de taken met betrekking tot de multilaterale ontwikkelingshulp overgebracht naar het nieuwe bureau Multilaterale Zaken van DFO (DFO/MZ). Hier zou voortaan het beleid ten aanzien van het Development Assistance Committee (DAC)²⁰⁶ van de OESO gevormd worden.

De omwenteling in Oost-Europa in 1989 heeft het takenpakket van DES doen groeien.

DES nam voor Nederland deel in de Economic Commission for Europe (ECE) van de Verenigde Naties.²⁰⁷ De interdepartementale coördinatie van economische hulp aan Centraal- en Oost-Europa vond onder verantwoordelijkheid van DES plaats in de IOHOE (Interdepartementaal Overleg voor Hulp aan Oost-Europa).

De assistent Milieuzaken bij DGES was vanaf zijn aanstelling in 1972 belast met het secretariaat van de interdepartementale Coördinatiecommissie Internationale Milieu-aangelegenheden (CIM), waarvan DGES voorzitter en chef DES plaatsvervangend voorzitter was. DGES was binnen het ministerie coördinator voor milieuzaken en vertegenwoordiger van het ministerie van Buitenlandse Zaken in de Interdepartementale Waddenzeecommissie, de Rijksplanologische Commissie en de Interdepartementale Coördinatiecommissie voor de Milieuhygiëne (ICMH, 1971-1984).

De werkverdeling tussen de bureaus van DIE was aanvankelijk gedeeltelijk gebaseerd op het onderscheid tussen intern EG-beleid (DIE/AE) en de externe betrekkingen van de EG (DIE/EE).²⁰⁸ In 1980 kwam daar een derde bureau (Algemene ondersteuning interne markt DIE/AO) bij. Een taakverdeling tussen de drie bureaus van DIE is niet alleen in algemene bewoordingen te geven. DIE/AE en DIE/AO hielden zich voornamelijk bezig met het interne EG-beleid. DIE/AO vertegenwoordigde Buitenlandse Zaken in de Interdepartementale Adviescommissie Wet Investeringsrekening. DIE/EE bereidde de Nederlandse standpunten voor ten aanzien van het extern communautair beleid, dat wil zeggen EG-handelspolitiek en -samenwerking met ontwikkelingslanden.²⁰⁹ Instructies aan de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de Europese Gemeenschappen werden bij DIE opgesteld.

DIE was als gewoon lid vertegenwoordigd in de Commissie Uniforme Interpretatie EEG-Verdrag (CUI, ingesteld 1960)²¹⁰ en voerde het secretariaat van de Coördinatie-Commissie voor Europese Integratie- en Associatieproblemen.

De toenemende internationale samenwerking op het gebied van wetenschap, technologie en nucleaire toepassingen kwam tot uitdrukking in de naamswijziging van DRW/WS in het Bureau Wetenschappelijke, technologische en nucleaire samenwerking (DRW/WN)

Het Nederlandse ruimtevaartbeleid werd door het ministerie van Economische zaken gecoördineerd in de Interdepartementale Commissie Ruimtevaart. DRW/WN vertegenwoordigde Buitenlandse Zaken in deze commissie, alsmede in de Interdepartementale Commissie Kernenergie (ICK) en leverde

²⁰⁶ Werkzaamheden m.b.t. de DAC werden in het vervolg bij DGIS verricht. De bij de OESO aangesloten landen stemmen hun beleid inzake ontwikkelingshulp op elkaar af in de DAC.

²⁰⁷ De ECE is de oudste (1947) van de vijf regionaal gerichte commissies van de Verenigde Naties en zetelt te Genève. In deze commissies worden in VN-verband economische, milieu- en technologische problemen van de betreffende regio bestudeerd en aanbevelingen gedaan. De ECE houdt zich momenteel (1991/92) vooral bezig met de problemen van Midden- en Oost-Europa. *The Europa World Yearbook* 1992 vol 1 (London 1992) 24

²⁰⁸ Met uitzondering van EG-ontwikkelingssamenwerking, welke aangelegenheid bij DGIS behandeld wordt (zie hfdst. 6).

²⁰⁹ 'Wie probeert in de taken van beide bureau's een schema aan te brengen, loopt bij voorbaat vast. ...geen exacte afbakening mogelijk. De zaken overlappen elkaar ten dele.' 'Wat doen ze daar?', *BZ-maandblad* 5 jrg. (1978) 6.

²¹⁰ De CUI is bij brief van 24 oktober 1960 van DGES ingesteld en ressorteert onder de Juridische Adviseur (JURA).

voorzitter en secretaris voor de ICK-subcommissie Internationale Nucleaire Aangelegenheden. DRW/WN voerde om de drie jaar het secretariaat van het URENCO Joint Committee, wanneer Nederland bij toerbeurt het voorzitterschap vervulde en leverde voorzitter en secretaris voor het Interdepartementaal Antarctica-overleg en leidde de Nederlandse delegaties bij internationaal overleg op dit terrein.²¹¹ Verder was DRW vertegenwoordigd in de CEIA en de CIM.

DGES was uit hoofde van zijn functie voorzitter van de CIM, lid van de CEIA, de Coördinatie-Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking (COCOS), de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP) en de Interdepartementale Coördinatie-Commissie voor de Milieuhygiëne (ICCM).

Bij de instelling van de functie Plv.DGES in 1982 werd besloten deze te combineren met die van Chef DRW. Specifieke taken van Plv.DGES: voorzitterschap van de IWWON (Interdepartementale Werkgroep Werving en Opvang Internationale Organisaties in Nederland)²¹², lid werkgroep Bos, lid werkgroep exportcontrole 'dual use'-goederen, coördinator audiovisueel EUREKA en voorzitterschap van WIA-DGES (Werkgroep Internationale Ambtenaren).²¹³

5.2.3 Bureau Raad van Europa (DGES/RE) 1958-1961²¹⁴

Was de opvolger van het Bureau Raad van Europa van de Directie Westelijke Samenwerking (DWS/RE) en zou in 1961 worden opgevolgd door het Bureau Raad van Europa van de Directie Raad van Europa en Wetenschappelijke Samenwerking (DRW/RE)

De taakomschrijving van het bureau vermeldde: behandeling van alle aangelegenheden voortvloeiende uit de werkzaamheden van de Raad van Europa en coördinatie terzake met andere betrokken departementen; de voorbereiding van de zittingen van het Comité van Ministers; de voorbereiding van instructies aan de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland te Straatsburg, in het bijzonder voor de vergaderingen van de Plaatsvervangers van de ministers van Buitenlandse Zaken en ambtelijke coördinatie met de betrokken departementen.

In 1960 kwam het bureau kortstondig te ressorteren onder de Adviseur voor Atoomzaken.²¹⁵ In 1961 ging RE definitief over naar DRW.²¹⁶

5.3.4 Adviseur voor Atoomzaken (DGES/TMA)²¹⁷ 1961-1967 en Bureau Atoomzaken (DGES/AT)²¹⁸ 1958-1961

De Adviseur voor Atoomzaken was belast met de coördinatie van het Nederlandse buitenlandse atoombeleid. Deze taak vervulde hij als voorzitter van de Sub-commissie Buitenlandse Aangelegenheden van de Commissie voor Atoomenergie. Als zodanig was hij tevens lid van laatstgenoemde

²¹¹ Naar de toestand van 1992. 'De BZ-organisatie in kaart', (1992) 18.

²¹² Het secretariaat van de IWWON berust bij DES/OB.

²¹³ Memorandum no. 84/82 van 20 okt. 1982 van DGES aan DIE, DES, DRW (75-84 Code 1/3077 130.1 DGES). 'De BZ-organisatie in kaart', (ongepubliceerd rapport 1992) 15.

²¹⁴ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 3 april 1958, API/PD-40995.

²¹⁵ Ministeriële Beschikking van 26 september 1960, API/PD-132874.

²¹⁶ Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

²¹⁷ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434

²¹⁸ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 3 april 1958, API/PD-40995

commissie, adviseur van het bestuur van de RCN, adviseur van de Nederlandse delegatie in de Nederlands-Noorse gemengde Commissie, vertegenwoordiger en woordvoerder in de bestuurscommissie van het Europees Atoom Agentschap. Bovendien trad TMA op als adviseur van de Minister voor alle vragen betreffende het internationale atoombeleid, zowel ten departemente als bij internationale bijeenkomsten en conferenties.

In 1960 - voor de instelling van Directie Raad van Europa en Wetenschappelijke Samenwerking (DRW) - was aan TMA ook opgedragen: aangelegenheden betreffende de Raad van Europa, Vraagstukken betreffende internationale samenwerking op universitair gebied. Vandaar dat in 1960 'de benaming Atoom-Adviseur bij deze nieuwe taak niet juist meer is; een nieuwe benaming is echter nog niet vastgesteld.'²¹⁹

Het Bureau Atoomzaken (DGES/AT) was de opvolger van het Bureau Atoomzaken (DGPZ/AT) en werd in 1961 opgevolgd door het Bureau Atoomzaken van DRW (DRW/AT) en ressorteerde onder de Adviseur voor Atoomzaken.

Taken van het bureau waren: het onderhouden van internationale contacten inzake de vreedzame aspecten van atoomenergie, onder andere met het oog op de uitwisseling van kennis, het betrekken van de benodigde materialen en het totstandkomen van de desbetreffende overeenkomsten; het geven van voorlichting aan de Commissie voor Atoomenergie ten aanzien van de ontwikkeling op het gebied van kernenergie in andere landen. Het bemiddelen bij de plaatsing van Nederlanders bij cursussen en installaties op atoomgebied in het buitenland. Het verzorgen van het secretariaat van de sub-commissie buitenlandse aangelegenheden van de Commissie voor Atoomenergie.

5.2.5 DIRECTIE VRIJHANDELSZONE EN O.E.E.S. (DVO) 1958-1962²²⁰

De directie DVO werd bij haar instelling belast met de behandeling en ambtelijke coordinatie van de vraagstukken betreffende de OEES, daaronder begrepen de voorbereiding van de instelling van een Vrijhandelszone; met de voorbereiding van de instructies aan de Nederlandse Vertegenwoordiging bij de OEES. Tevens diende DVO werkzaamheden te verrichten voortvloeiende uit de Amerikaanse economische hulpverlening en diende het de departementsleiding te adviseren inzake vraagstukken van economische politiek.

Bureau Economische en Statistische Aangelegenheden (DVO/ES) 1958-1962²²¹

De taak van het Bureau Economische en Statistische Aangelegenheden omvatte het bestuderen van en het adviseren over alle onderwerpen van economische politiek die voor de departementsleiding of voor andere directies van het ministerie van buitenlandse zaken van belang waren.

Het Hoofd van het Bureau trad tevens op als secretaris van de Adviescommissie uit het Bedrijfsleven, via welk gremium DGES contact onderhield met het bedrijfsleven.

Het Bureau coördineerde tevens de presentatie in de OEES van de Nederlandse economische situatie en van het Nederlandse economische beleid, zoals die tot uitdrukking kwam in de Economische Commissie van de OEES en de z.g. Annual Review. Voorzover soortgelijke vraagstukken in andere internationale organisaties aan de orde kwamen, bijv. de NAVO, hield het Bureau met de betrokken departementsdirecties contact.

²¹⁹ Brief van Chef API/PD aan het ministerie van Binnenlandse Zaken van 24 maart 1960, API/PD-44720.

²²⁰ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964.

²²¹ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964, *Gids* 1959-1962.

In 1962 werden de taken overgenomen door DES/EA.

Bureau Vrijhandelszone (DVO/VR) 1958-1962²²²

DVO/VR hield zich bezig met de behandeling van het vraagstuk van de vorming van Europese Economische Associatie (Vrijhandelszone) zowel binnen de OEES als bij voorbereidend overleg tussen de zes landen van de EEG, waarbij nauw contact met de directie DIE werd onderhouden. Het Hoofd van dit Bureau trad tevens op als secretaris van de Coördinatie Commissie.

Afdeling O.E.E.S. aangelegenheden (DVO/OS) 1958-1962

Belast met de behandeling en coördinatie van de werkzaamheden inzake alle O.E.E.S.-aangelegenheden, waaronder begrepen het voorbereiden van de instructies ten behoeve van de Nederlandse Delegatie bij de O.E.E.S. De coördinatie van DVO/OS betreft zowel intra- als interdepartementale coördinatie, alsmede coördinatie met directies die andere internationale organisaties in het takenpakket hebben. Onder DVO/OS ressorteerden DVO/HB, DVO/PR en DVO/AO.

Bureau Handels- en Betalingsverkeer (DVO/HB) 1958-1962

DVO/HB was belast met de beleidsvoorbereiding inzake diverse OEES-aangelegenheden.²²³

1. met betrekking tot verticale commissies en energiecommissies;
2. bijzondere vraagstukken, ook voor zover niet rechtstreeks met de OEES samenvallend; met name afwikkeling van de Amerikaanse hulpverlening, landbouwsurplusovereenkomsten met de Verenigde Staten, investeringsgaranties ten behoeve van Amerikaanse investeringen;
3. het volgen van vraagstukken inzake controle op uitvoer van strategische goederen naar communistische landen.
4. Het registeren en distribueren van OEES-documenten, Kamerstukken, Staatsbladen e.d. en het in grote lijnen volgen van de inhoud van deze documenten.
5. Berichtgeving over de ontwikkeling in de Verenigde Staten in het bijzonder op handelspolitiek gebied, manpowervraagstukken en problemen betreffende overzeese gebiedsdelen in de OEES (in samenwerking met OS/PR [Bureau Productiviteit en bijzondere OEES Commissies]).

In 1962 werden de taken overgenomen door DES/AH en DES/HB

Bureau Productiviteit en Bijzondere O.E.E.S.-commissies (DVO/PR) 1958-1962

Het eveneens onder DVO/OS ressorterende bureau PR had tot taak de coördinatie en beleidsvoorbereiding met betrekking tot.²²⁴

1. het Europese Productiviteitscentrum;
2. het Bureau voor Technisch en Wetenschappelijk Personeel;
3. de Commissies voor Landbouw, Arbeidskrachten, Toerisme en Overzeese Gebiedsdelen en de Begrotingscommissie.

De coördinerende taak van DVO/PR inzake productiviteitsaangelegenheden omvatte mede productiviteitsactiviteiten in nationaal verband, met name voor zover gefinancierd met Amerikaanse tegenwaardegelden.

Het Hoofd van het Bureau had zitting in de organen van de Contactgroep Opvoering Productiviteit, het Coördinatie College voor de Productiviteit en de Interdepartementale Commissie voor Interna-

²²² Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964, *Gids* 1959-1962.

²²³ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964, *Gids* 1959-1962.

²²⁴ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964, *Gids* 1959-1962.

tionale Technische Hulp.

DVO/PR was voorts belast met de behandeling van personeels- en administratieve aangelegenheden voor DGES en behandelde voorts sollicitaties van Nederlanders bij de OEES en daaronder ressorterende organen.

In 1962 werden de taken overgenomen door DES/BC.

Bureau Atoomaangelegenheden O.E.E.S. (DVO/AO) 1958-1962

Het Bureau DVO/AO, waarvan de taken in 1962 werden overgenomen door het bureau DES/AO, was belast met de beleidsvoorbereiding inzake het Europese Agentschap voor Kernenergie (ENEA) en overige onder supervisie van de O.E.E.S. ingestelde instellingen op atoomgebied.²²⁵ Het Bureau verzorgde het Secretariaat van de Sub-commissie Buitenlandse Aangelegenheden van de Commissie voor Atoomenergie. Het Bureau assisteerde voorts de Adviseur Atoomzaken.

Het bureau werkte onder de formele verantwoordelijkheid van DVO, doch onder feitelijke leiding van de Adviseur Atoomzaken (TMA).

5.2.6 DIRECTIE ECONOMISCHE SAMENWERKING (DES) 1962-1990²²⁶

DES nam voor een groot gedeelte de taken over van DVO en was belast²²⁷ met de behandeling van vraagstukken van economische samenwerking en ontwikkeling (met uitzondering van de samenwerking in de Verenigde Naties en de gespecialiseerde VN-organisaties en van de integratie in de EEG, KSG, Euratom en Benelux), in het bijzonder de samenwerking van de OESO-landen en bepaalde delen van het complex van de relaties tussen EEG en derde landen. DES diende ook te adviseren inzake vraagstukken van algemene economische en financiële politiek en de instructies voor de Nederlandse Permanent Vertegenwoordiger bij de OESO te verzorgen. In 1967 kwam daarbij de samenwerking met de Benelux-landen en in 1972 aangelegenheden met betrekking tot de Europese Vrijhandelszone (EFTA), alsmede de onder de EG vallende problemen van handelspolitieke relaties met ontwikkelingslanden. In 1976 tevens belast met de behandeling van en advisering over internationale milieuaangelegenheden, internationale energievraagstukken en behandeling van energievraagstukken in het kader van het Internationaal Energie Agentschap (IEA).

Van 1964 tot en met 1967 bestond er een personele unie tussen DES en de Directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp (DFO, een directie ressorterend onder DGIS): chef DES was tevens chef DFO, ook een aantal medewerkers waren ten behoeve van beide directies werkzaam.

Afdeling Economische Samenwerking (DES/ES) 1962-1967²²⁸

DES/ES was de opvolger van de Afdeling OEES-aangelegenheden (DVO/OS). In 1967 werden de taken van het bureau overgenomen door het bureau Multilaterale Zaken van de Directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp (DFO/MZ). Onder de afdeling ressorteerden in 1962 de bureaux DES/AH, DEZ/AO en DES/BC.

²²⁵ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964, *Gids* 1959-1962.

²²⁶ Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

²²⁷ *Gids* 1963-1990, Circulaire no. 865 van 14-11-67. APA DES-archief 1991. O&I AOR//0398.

²²⁸ Ingesteld bij Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

Bureau Bijzondere Commissies (DES/BC) 1962-1967²²⁹

Opvolger van het Bureau Produktiviteit en bijzondere OEES-commissies (DVO/PR) en was belast met de beleidsvoorbereiding inzake de bijzondere OESO-commissies: Landbouw, Wetenschappelijk Onderzoek, Technisch en Wetenschappelijk Personeel, Technische Samenwerking, Arbeidskrachten en Sociale Aangelegenheden.

Bureau Atoomaangelegenheden O.E.S.O. (DES/AO) 1962-1967

Het was de opvolger van het Bureau Atoomaangelegenheden OEES (DVO/AO) en werd in 1967 als Bureau Atoomzaken onderdeel van de Directie Raad van Europa en Wetenschappelijke Samenwerking (DRW/AT). Het bureau was belast met behandeling van aangelegenheden inzake het Europese Agentschap voor Kernenergie (ENEA, European Nuclear Energy Agency).

Bureau Algemene Zaken en Hulpverlening (DES/AH) 1962-1966²³⁰ en Bureau Algemene Zaken (DES/AZ) 1966-1967

DES/AH nam in 1962 enkele taken over van het Bureau Handels- en Betalingsverkeer (DVO/HB) en werd in 1966 opgevolgd door het Bureau Algemene Zaken (DES/AZ). De taken van DES/AZ werden in 1967 overgenomen door het Bureau Multilaterale Zaken van DFO (DFO/MZ) en het Bureau OESO en Benelux van DES (DES/OB).

Was belast met de voorbereiding van het Nederlandse beleid inzake economische hulpverlening in de OESO en het Development Assistance Committee (DAC), alsmede met activiteiten van de OESO op handels- en industrieel gebied.

Afdeling Economische Politiek (DES/EP) 1962-1966²³¹

De Afdeling Economische Politiek omvatte de bureaus DES/EA en DES/HB en was belast met de beleidsvoorbereiding en coördinatie met betrekking tot economische en monetaire politiek, multilaterale economische samenwerking tussen Europa en de Verenigde Staten-Canada, Commonweal-alth-vraagstukken en vraagstukken met betrekking tot de Europese Vrijhandelszone (EFTA).

Bureau Economische en Statistische Aangelegenheden (DES/EA)²³² 1962-1967 en Bureau Economische Aangelegenheden (DES/EA)²³³ 1967-1990

DES/EA was de opvolger van het Bureau Economische en Statistische Aangelegenheden van de Directie Vrijhandelszone en O.E.E.S. (DVO/ES) en werd in 1967 opgevolgd door het Bureau Economische Aangelegenheden (DES/EA).

Belast met vraagstukken van economische politiek en van economische samenwerking en aangelegenheden van algemeen economisch karakter in de OESO. Tevens met betrekking tot vraagstukken inzake de economische en financiële politiek in de EEG.

Ook belast met het beheer van de zgn. 'Wellink-faciliteit', waarmee door middel van een versnelde interdepartementale besluitvormingsprocedure internationale noodhulp geboden kan worden. Deze faciliteit was een onderdeel van het OS-begrotingsartikel 'Hulp in noodsituaties'.

²²⁹ Ingesteld bij Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

²³⁰ Ingesteld bij Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

²³¹ Ingesteld bij Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

²³² Ingesteld bij Ministeriële Beschikking van 19 oktober 1962, API/PD-117968.

²³³ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 1 november 1967, ASAZ/AOR-172412.

Bureau Handels- en Betalingsverkeer (DES/HB) 1962-1967

Bureau Handels- en Betalingsverkeer (DES/HB) was opvolger van het bureau met dezelfde naam bij de Directie Vrijhandelszone en O.E.E.S. (DVO/HB) en was belast met financiële, monetaire en algemene handelspolitieke aangelegenheden; diensten verkeer en vervoer en Commonwealth-vraagstukken.

Bureau OESO en Benelux (DES/OB) 1967-1990²³⁴

Dit bureau nam een aantal taken over van het in 1967 opgeheven Bureau Algemene Zaken (DES/AZ) en was belast met werkzaamheden met betrekking tot de OESO met uitzondering van de DAC (Development Assistance Committee) en de OESO-consortia (de werkzaamheden inzake de Commissie voor Wetenschapspolitiek en de ENEA werden onder de directieven van DES bij DRW verricht); werkzaamheden met betrekking tot de Benelux Economische Unie; handelspolitieke vraagstukken, waaronder die met betrekking tot de ontwikkelingslanden en contacten met EFTA-landen terzake van de EEG.

DES/OB had een coördinerende bevoegdheid. Instructies werden opgesteld door DES/OB voor de PV-OESO.

DES/OB was belast met het secretariaat voor het interdepartementaal overleg ten behoeve van het Internationaal Energie Agentschap (IEA, een autonoom orgaan binnen de OESO).

DES/OB vertegenwoordigde Nederland bij vergaderingen in IEA en OESO, behandelde energiekwesties in IEA en OESO en adviseerde over andere internationale energiezaken.²³⁵

Assistent Milieuzaken (DES/AM) 1972-1975 en Bureau Milieuzaken (DES/AM) 1975-1990

De Assistent Milieuzaken was belast met de secretariaatswerkzaamheden voor de CIM (Interdepartementale Coördinatiecommissie voor Internationale Milieu-aangelegenheden) en had een adviesfunctie op het gebied van milieu-aangelegenheden ten behoeve van DGES/Chef DES als voorzitter van de CIM; de milieuzaken van de DES waren ook bij DES/AM geconcentreerd.²³⁶ Uitbreiding van de activiteiten op dit terrein leidden in 1975 tot de instelling van een Bureau Milieuzaken²³⁷ dat DGES op het gebied van internationale milieuzaken in verband met diens coördinerende taak op dit terrein diende te assisteren.

Uit hoofde van de verantwoordelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de interdepartementale coördinatie van het internationale milieubeleid was DES/AM als secretariaat van de CIM ondermeer belast met de uiteindelijke afstemming van het milieubeleid met betrekking tot de Verenigde Naties en een aantal mondiale milieuverdragen, t.w. Klimaatverdrag, Biodiversiteitsverdrag, Verdrag van Wenen met het bijbehorende Protocol van Montreal (ozon), Verdrag van Bazel (in- en uitvoer van afval). Deze coördinerende taak uitte zich o.a. in de volgende werkzaamheden van DES/AM:²³⁸

- zich informeren over ontwikkelingen op milieuterrein bij de VN, bij de gespecialiseerde organisaties van de VN (m.n. UNEP en ECE) en m.b.t. bovengenoemde verdragen;
- verspreiden en/of toezien op de verspreiding van informatie over bovengenoemde ontwikkelingen voorzover voor de coördinatietaak van DES van belang,

²³⁴ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 1 november 1967, ASAZ/AOR-172412.

²³⁵ Memo DES aan AOR van 13-2-75, no. 144, ABZ IV, 130.1 DES 1973-1977.

²³⁶ ABZ IV, Code 130.1 DES 1973-1977.

²³⁷ Ministeriële Beschikking van 11 augustus 1975, PLVS/AOR-189007

²³⁸ Gids 90/91; 76. 130.1 DES 1973-1977; memo DES/AM aan DDI-DES van 15 oktober 1992 no. DES/AM/159/92.

- coördineren van het Nederlandse standpunt t.a.v. bovengenoemde ontwikkelingen met inbegrip van de afstemming van het EG-standpunt (m.n. met VROM, DIO/JS en DST/ML) en zondig op eigen initiatief bijdragen leveren aan de totstandkoming van een gemeenschappelijk Nederlands standpunt;
- vaststellen van instructies in de Coördinatiecommissie Internationale Milieuvraagstukken (CIM) voor bijeenkomsten die in het kader van de VN en bovengenoemde verdragen werden gehouden.

5.2.7 DIRECTIE INTEGRATIE EUROPA (DIE) 1958-1990

De Directie Integratie Europa werd ingesteld met ingang van 3 april 1958²³⁹ en had als opdracht het verrichten van coördinatiewerkzaamheden met betrekking tot de uitvoering en toepassing van het EEG-verdrag. Dit hield in: het onderhouden van contacten met de betrokken departementen, het opstellen van instructies voor de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de EEG, behandeling van de algemene integratie vraagstukken, behandeling van aangelegenheden met betrekking tot de Benelux en de EGKS en de EEG.

De directie was belast met:²⁴⁰

1. het formuleren en doen van voorstellen met betrekking tot het Nederlandse beleid ten aanzien van de Europese integratie in het algemeen en met betrekking tot het EEG-verdrag in het bijzonder.
2. het verzorgen van de interdepartementale coördinatie van de werkzaamheden met betrekking tot de EEG.
3. de werkzaamheden met betrekking tot de EGKS, voorzover deze het Departement van Buitenlandse Zaken raakten, tevens belast met de interdepartementale coördinatie van EGKS-aangelegenheden (welke onder leiding van de Directeur-Generaal van de BEB geschiedde), alsmede bij het intergouvernementele overleg in het kader van de Raad van Ministers.
4. idem met betrekking tot de Benelux Economische Unie. Als zodanig had DIE zitting in alle belangrijke commissies, die bestonden in Beneluxverband, was zij vertegenwoordigd in de bespreking van de Raad van Presidenten en bij de Ministeriële besprekingen. Zij verrichtte in het laatste geval de voorbereidingen ten behoeve van de Minister van Buitenlandse Zaken, die daarbij als regel optrad als woordvoerder. Zij verrichtte voorts de werkzaamheden met betrekking tot de Interdepartementale Raad van de Benelux.

Bureau EEG en Benelux (DIE/EB) 1958-1964, Bureau EEG (DIE/EE) 1964-1981 en Bureau Europese Gemeenschappen (DIE/EE) 1981-

Deze bureaux behandelden vanaf 1958 aangelegenheden in EG-verband. De taakstelling onderging daarbij geen wijziging. Het zwaartepunt van de aandacht van het bureau veranderde en was afhankelijk van de politieke ontwikkelingen. Ook het verdwijnen van de benaming Benelux uit de naam van het bureau duidt op een wijziging in politieke aandacht. De taken waren:²⁴¹

1. Behandeling van aangelegenheden betreffende de Benelux Economische Unie voor dit departement, met nadruk op de vraagstukken met betrekking tot de interpretatie en de uitvoering van het Unie-verdrag.

²³⁹ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964.

²⁴⁰ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964.

²⁴¹ Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964. Gids 1958-

2. Vertegenwoordiging in de Permenente Commissie van de Benelux, in de verschillende werkgroepen door de Benelux-organen ingesteld en in de Raad van Presidenten. Voorzitterschap van de Nederlandse delegatie in het Benelux Comité van Juristen.
3. Ontwerpen c.q. assisteren bij het opstellen van publikaties, rapporten, overzichten en inleidingen met betrekking tot de Benelux en tevens met betrekking tot de verschillende economische aspecten van het EEG-verdrag.
4. Behandeling van EEG-problemen en o.a. zitting in een aantal interdepartementale commissies voor de volgende onderwerpen: onderlinge tariefsverlaging en contingentsverruiming; commerciële monopolies; sociaalfonds; steunmaatregelen en concurrentieregime voor de industrie; vrijheid van dienstenverkeer en vestiging van bedrijven; vraagstukken met betrekking tot de handelspolitiek van de EEG ten opzichte van derde landen en andere internationale organisaties; vrijheid van het kapitaalverkeer; regeling van de economische machtspositie en kartels; vrijheid van het personenverkeer.
5. Rapportage en voorlichting van het departement, de posten en andere departementen inzake de ontwikkeling van de integratie en de EEG in de Nederlandse pers en over de ontwikkeling in de Nederlandse particuliere en officiële organisaties (inclusief de Sociaal Economische Raad).
6. Assistentie bij het ontwerpen van instructies, op basis van het interdepartementaal overleg ten behoeve van de Nederlandse vertegenwoordigers in de Raad van Ministers, het Comité van Permanente Vertegenwoordigers en de commissies van regeringsdeskundigen die in Brussel werkzaam zijn in het kader van de EEG.
7. Behandeling van aangelegenheden met betrekking tot de associatie van de overzeese gebieden bij de EEG, het speciale Fonds voor de overzeese gebieden, alsmede de associatie-regeling, voorzien voor wel-zelfbesturende overzeese gebieden met de EEG.

Bureau Algemene Integratie en EGKS (DIE/AE) 1958-1983, Bureau Algemene Integratie Europa (DIA/AE) 1983-1988 en Bureau Algemene Integratie (DIE/AE) 1988-

Het bureau DIE/AE was de opvolger van het onder DGPZ ressorterende bureau DWS/IE. Aan de naamgeving van het bureau valt, net als bij DIE/EE, af te lezen dat bij een gelijkblijvende taakstelling de accenten in de loop van de tijd werden verlegd.

Het bureau was belast met de beleidsvoorbereiding inzake:²⁴²

1. alle EGKS-zaken voorzover deze het departement raken. Dit hield o.m. in: bijwonen van bijeenkomsten Raad van Ministers EGKS, vertegenwoordiging van het Departement in de Coördinatie Commissie van de EGKS te Luxemburg, zitting in de interdepartementale Contactcommissie voor de EGKS, zitting in de Commissie voor de herziening van het EGKS-verdrag.
2. het opstellen van de adviezen inzake de juridische problemen betreffende de interpretatie van van de Europese Verdragen, zo nodig in samenwerking met de Juridische Adviseur.
3. alle vervoersaangelegenheden van de EGKS, EEG en Benelux ten aanzien waarvan Buitenlandse Zaken voor een deel coördinerend optreedt.
4. de instellingen welke de Europese Gemeenschappen gemeen hebben, t.w. het Hof van Justitie, het Europese Parlement en het Secretariaat van de Raad van Ministers.
5. institutionele vraagstukken van de Europese Gemeenschappen en de verschillende adviescolleges van het EEG-verdrag.
6. aangelegenheden samenhangende met de begroting van EEG en Euratom, alsmede van eventueel rijzende vraagstukken op het gebied van personeelsstatuut, personeelsvoorziening e.d. van de Gemeenschappen.

²⁴² Brief API/PD-38196 aan ministerie van Binnenlandse Zaken, ABZ, 101 Algemeen Organisatie departement, deel 1, 1958-1964. Gids 1958-

en tevens met belast met:

7. de bestudering en commentariëring van berichten in de buitenlandse pers en de rapportage van de buitenlandse posten inzake de Europese Gemeenschappen, het behandelen van algemene aspecten van integratie waaronder o.m. valt het opstellen van rapporten, overzichten en te houden inleidingen inzake de Europese integratie en de Europese Gemeenschappen o.m. ten behoeve van de departementsleiding.
8. zorg voor de samenstelling van het jaarverslag ten behoeve van de Staten-Generaal inzake de Europese Gemeenschappen.
9. het zo nodig bijwonen en rapporteren inzake de werkzaamheden van het Europees Parlement.
10. toezicht op de documentatie met betrekking tot de Europese integratie en de werken der drie Gemeenschappen.

Bureau Algemene Ondersteuning Interne Markt (DIE/AO) 1980-

Dit bureau werd in 1980 ingesteld en was een afsplitsing van DIE/AE. De taken van het bureau waren de beleidsvoorbereiding inzake de volgende onderwerpen:²⁴³

1. Algemeen industrie- en sectorbeleid.
2. EGKS-vraagstukken.
3. Mededingingsbeleid en het beleid van de Europese Gemeenschap met betrekking tot steunmaatregelen van de lidstaten.
4. Sociaal en Regionaal beleid (met inbegrip van het Sociaal en Regionaal fonds).
5. Het EG-vervoersbeleid.
6. Economische aspecten van de interne markt.
7. Het Europees Monetair Stelsel en Europese leningsinstrumenten (EGKS, NCI [Nieuw Communautair Instrument], Europese Investeringsbank).

Het bureauhoofd DIE/AO was vertegenwoordiger voor DIE in de Maasgroep in het kader van de IGC-1 (Intergouvernementele Conferentie) EMU-onderhandelingen.

5.2.8 DIRECTIE RAAD VAN EUROPA EN WETENSCHAPPELIJKE SAMENWERKING (DRW) 1961-1990

DRW was een versmelting van de Adviseur voor Atoomzaken (TMA) en het Bureau Raad van Europa van DWZ (DWS/RE).²⁴⁴ De directie hield zich bezig met werkzaamheden met betrekking tot de Raad van Europa, alsmede vraagstukken verband houdende met de wetenschappelijke samenwerking, voor zover van invloed op de bepaling van het buitenlandse politieke beleid. Ambtelijke coördinatie met de betrokken departementen. Advisering over het buitenlandse atoombeleid, zowel op het departement, als in de Commissie voor Atoomenergie en het Reactor Centrum Nederland; coördinatie met betrekking tot de uitvoering en toepassing van het Euratom-verdrag. Chef DRW was tot 1967 tevens Adviseur voor Atoomzaken (TMA).

Meer concreet hield dit in:²⁴⁵

- opstellen van instructies voor de Nederlandse Permanent Vertegenwoordiger bij de Raad van Europa;
- ambtelijke coördinatie met de betrokken departementen;

²⁴³ Gids 90/91; 87 t/m 81. 130.1 Formatie DIE 1980 t/m .. , Bal, L.J., *Stageverslag Directie Integratie Europa Ministerie van Buitenlandse Zaken* (1991).

²⁴⁴ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

²⁴⁵ APA DRW-archief 1991.

- advisering over politieke aspecten van de internationale samenwerking in het kader van de Raad van Europa;
- behandeling van buitenlands-politieke vraagstukken inzake internationale samenwerking bij de vreedzame toepassing van kernenergie onder andere in het kader van Euratom, het verdrag van Almelo (Urenco), de IAEA, de OESO/NEA en in bilateraal verband;
- behandeling van internationale samenwerking op het gebied van wetenschap en technologie, onder andere met betrekking tot ruimtevaart (ESA en internationale satellietenorganisaties), EUREKA, EG-wetenschappelijke- en technologische programma's en CERN [Organisation Européenne pour la Recherche Nucléaire];
- coördinatie van het beleid inzake Antarctica;
- behandeling van buitenlands-politieke aspecten van het mediabeleid onder andere in EG- en Raad van Europa-verband.'

Bureau Raad van Europa (DRW/RE) 1961-1990²⁴⁶

De opvolger van het Bureau Raad van Europa (DGES/RE) met ingang van 1961 en belast met dezelfde werkzaamheden als dat bureau (zie aldaar).

Bureau Wetenschappelijke Samenwerking (DRW/WS) 1961-1986²⁴⁷

Dit bureau werd met het Bureau Atoomzaken in 1986 opgenomen in het Bureau Wetenschappelijke, Technologische en Nucleaire Samenwerking (DRW/WN).

Tot aan die datum was het bureau belast met vraagstukken in verband met de wetenschappelijke samenwerking, voor zover van invloed op het buitenlands politieke beleid, in het bijzonder die vormen van samenwerking, welke hetzij in de Euratom en de Raad van Europa werden ontwikkeld, hetzij een autonoom karakter dragen.

DRW/WS vertegenwoordigde Buitenlandse Zaken in de Interdepartementale Commissie voor Ruimteonderzoek en Technologie en bij het Interdepartementaal Overleg Wetenschapsbeleid. Deze taken werden door DRW/WN overgenomen.

Bureau Atoomzaken (DRW/AT) 1961-1986²⁴⁸

DRW/AT had als voorganger het Bureau Atoomzaken (DGES/AT) en als opvolger het Bureau Wetenschappelijke, Technologische en Nucleaire Samenwerking (DRW/WN). DRW/AT voerde dezelfde taken uit als zijn voorganger. Organisatorisch was AT geplaatst onder DRW, maar functioneerde vanaf 1967 (opheffing DES/AO, waarvan het de taken overnam) met betrekking tot de European Nuclear Energy Agency (ENEA) onder de directieven van DES.

²⁴⁶ Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

²⁴⁷ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

²⁴⁸ Ingesteld met Ministeriële Beschikking van 24 februari 1961, API/PD-21434.

Bureau Wetenschappelijke, Technologische en Nucleaire Samenwerking (DRW/WN) 1986-1990

DRW/WN ontstond uit een samenvoeging van de bureaux Atoomzaken (DRW/AT) en Bureau Wetenschappelijke Samenwerking (DRW/WS) en diende zich bezig te houden met vraagstukken in verband met de wetenschappelijke samenwerking bij de vreedzame toepassing van kernenergie, voor zover van invloed op het buitenlands politieke beleid, onder andere in het kader van Euratom, het Verdrag van Almelo (URENCO), de IAEA, de OESO/NEA en in bilateraal verband; de bemiddeling bij de plaatsing van Nederlanders bij cursussen en installaties op atoomgebied in het buitenland; de behandeling van internationale samenwerking op het gebied van wetenschap en technologie, onder andere met betrekking tot ruimtevaart (ESA en internationale satellietorganisaties), Eureka (inclusief Eureka Audiovisueel), EG-wetenschappelijke en technologische programma's, en CERN (Organisation Européenne pour la Recherche Nucléaire). Tevens was DRW/WN belast met de coördinatie van het beleid inzake Antarctica.

5.2.9 Totstandkoming EG-beleid op nationaal- en EG-niveau

DGES fungeert als intermediair tussen de Europese instellingen en de Nederlandse vakdepartementen. Hoewel de vakdepartementen (in toenemende mate) direct contact hebben met de Europese instellingen, vormt DGES het orgaan dat de totstandkoming van Nederlandse standpunten op Europees gebied coördineert en uitdraagt via de Nederlandse vertegenwoordigers in de Europese instellingen. Van de Europese samenwerkingsverbanden is de het omvangrijkste en misschien wel belangrijkste. In het navolgende hoofdstuk worden plaats en functie van de Directie Integratie Europa in het taakgebied nader uiteengezet.

De onderwerpen die door de EG worden behandeld, worden door de Europese Commissie als voorstel aan een voor dat specifieke onderwerp ingestelde werkgroep te Brussel voorgelegd. De werkgroep dient tot een gemeenschappelijk standpunt te komen. Deze werkgroepen, waarvan er meer dan honderd zijn, worden bijgewoond door medewerkers van de vakdepartementen. Van een aantal vakdepartementen zijn één of meer ambtenaren gedetacheerd bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging te Brussel (PVEG): Buitenlandse Zaken (met 134 ambtenaren), Economische Zaken (4), Financiën (4), Verkeer en Waterstaat (2), Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (3), Sociale Zaken en Werkgelegenheid (1), Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (1). Sinds kort worden de belangen van lagere overheden bij PVEG behartigd door een ambtenaar van Binnenlandse Zaken.²⁴⁹

De Directie Integratie Europa (DIE) ontvangt de stukken van de werkgroepen, verspreidt deze zowel intern (departement en posten) als over betrokken vakdepartementen en organiseert het interdepartementaal overleg. Omdat EG-aangelegenheden niet exclusief bij DIE behandeld worden (b.v. ontwikkelingssamenwerking, milieu), gebeurt het ook dat andere directies van Buitenlandse Zaken bij dit overleg aanwezig zijn. Deze betrokkenheid geldt onder andere voor het Bureau EEG-aangelegenheden van DGIS (DMP/EG) en het Bureau Milieuzaken van DGES (DES/AM).²⁵⁰ Behalve deze coördinatie- en secretariaatsfunctie heeft DIE bij de totstandkoming van het Nederlandse EG-beleid enkele inhoudelijke taken. Ten eerste moet het overleg tot een gemeenschappelijk Nederlands standpunt leiden. Ten tweede spelen bij de afwegingen niet alleen de belangen van de verschillende vakdepartementen een rol, ook dient het standpunt getoetst te worden aan de bestaande EG-regelgeving. Bovendien dient de consistentie van het Nederlandse EG-beleid en de algemene richting

²⁴⁹ Aantallen 1991. *Europees recht en decentrale overheden*, samengesteld door SGBO ('s-Gravenhage 1991)

²⁵⁰ AOR/APM, *Organisatierapport betreffende instelling derde bureau bij DIE* (niet gepubliceerd; 1979). *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1990/91* (z.p. 1990).

daarvan door DIE bewaakt te worden. Het is dan ook de taak van de medewerkers van DIE om notities te schrijven over onderwerpen die op een bepaald moment actie vereisen van DIE. Hiertoe volgen zij de activiteiten van de diverse werkgroepen te Brussel en leggen over ieder onderwerp een dossier aan. De medewerkers worden geacht om op grond van de informatie uit Brussel te bepalen wanneer actie (het opstellen van een notitie of 'actualiteitenmemo') door hen moet worden ondernomen. Vervolgens attenderen zij het bureauhoofd op te ondernemen actie. Het is de taak van bureauhoofden om genoemde notities gereed te maken voor behandeling door de directie-leiding. De leiding past de notities vervolgens aan de wensen en mogelijkheden van de ambtelijke en politieke leiding die er gebruik van moeten maken. Hiertoe vindt vrijwel dagelijks overleg met de departementsleiding plaats (in S-staf, DGEStaf en T-staf).

Nieuwe Commissie-voorstellen worden in Nederland eerst besproken in de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissie-voorstellen (WBNC). Dat is een maandelijks, breed inter-departementaal overleg met vaste deelnemers, dat tot doel heeft een basisstrategie uit te stippelen en de informatievoorziening aan de Tweede Kamer te verzorgen. De WBNC wijst het voor behandeling van het voorstel eerstverantwoordelijke ministerie aan en bepaalt welk ministerie een *instructie* voor PVEG opstelt (als er geïnstrueerd moet worden). Indien slechts één ministerie bij een zaak betrokken is, instrueert dat ministerie zelf. de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken stelt de Tweede Kamer op de hoogte van de nieuwe Commissie-voorstellen door de in de WBNC opgestelde *fiches* te overleggen.²⁵¹

Een gecoördineerd Nederlands standpunt wordt opgesteld in de Coördinatie-Commissie voor Europese Integratie en Associatieproblemen (CEIA, intern wordt de afkorting CoCo gehanteerd) onder voorzitterschap van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken (T). Secretaris van de CEIA is sous-chef DIE. Ter voorbereiding van de CEIA stelt die 'CoCo-aantekeningen' op. Een aantekening heeft betrekking op één Commissie-voorstel en bestaat uit een inleiding (voor de voorzitter van de CEIA) en een 'concept-CoCo-conclusie' (voor alle deelnemers).²⁵² Dit interdepartementale overleg vindt meestal plaats in de week voorafgaand aan een vergadering van een EG-Raad. Eventueel wordt het standpunt van de CEIA eerst nog voorgelegd aan de Raad voor Europese Zaken (REZ), waarvan de CEIA het ambtelijk voorportaal vormt. De REZ is een onderraad van de Ministerraad, waarin de betreffende ministers met een hogere ambtenaar (directeur-generaal) zitting hebben. Buitenlandse Zaken is een uitzondering, daar als ambtenaar chef DIE zitting heeft in de REZ.²⁵³ De 'CoCo-conclusies', ook door DIE geformuleerd, komen uiteindelijk ter bekrachtiging in de Ministerraad.

Het Nederlandse standpunt komt ook weer via DIE bij PVEG in Brussel terecht. De concepten voor instructies aan PVEG worden meestal door vakdepartementen opgesteld. De instructies die na interdepartementaal overleg tot stand zijn gekomen worden iedere week vastgesteld in het interdepartementale 'PV-instructie-overleg' onder de verantwoordelijkheid van DIE/EM en vervolgens doorgezonden naar Brussel.²⁵⁴

Alle door een EG-werkgroep behandelde onderwerpen worden via het Comité van Permanente Vertegenwoordigers te Brussel (COREPER) aan de betreffende EG-raad ter bekrachtiging voorge-

²⁵¹ J. Leuven, *DIE: werkproces en documenten* (Ministerie van Buitenlandse Zaken 1992).

²⁵² Leuven. De CEIA vergaderde rond 1979 gemiddeld 30 keer per jaar. De CEIA werd formeel ingesteld bij verslag eerste vergadering van 20 juni 1956 van de minister van Buitenlandse Zaken en heette toen nog (Ambtelijke) Coördinatie Commissie voor Europese Integratie en de Vrijhandelszone. *Staatsalmanak 1991*, J67. *Overzicht coördinerende taken van bewindspersonen. Beschrijvend overzicht van coördinerende taken die ministers en staatssecretarissen per 1 augustus 1980 vervulden* ('s-Gravenhage 1981) 32-35.

²⁵³ De REZ is in 1963 door het kabinet Marijnen ingesteld ter bevordering van de coördinatie van het Europees beleid tussen de bewindslieden. De REZ vergaderde rond 1979 gemiddeld vier keer per jaar. *Overzicht coördinerende taken*, 32-35.

²⁵⁴ Leuven.

legd. De COREPER heeft tot taak de besprekingen van de Raad voor te bereiden en de door de Raad verstrekte mandaten uit te voeren. Sommige voorstellen worden door de COREPER opnieuw aan een werkgroep ter bespreking voorgelegd. In de EG-raad hebben de betrokken ministeries (Buitenlandse Zaken of vakdepartementen) van de EG-landen zitting. Als vertegenwoordiger treedt een hoge ambtenaar of de minister zelf op. Komt de werkgroep niet tot een gemeenschappelijk standpunt, dan zal de Vergadering van PV's tot overeenstemming moeten komen. Als dat ook niet slaagt, zal de betreffende EG-raad overeenstemming over het voorstel van de Europese Commissie moeten bereiken. De Raad kan een voorstel ook terug verwijzen naar een lager niveau. Wanneer de Raad haar goedkeuring hecht aan een voorstel, dan wordt dit gepubliceerd in het *Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen*. De *richtlijnen* die daar in vermeld staan, moeten vervolgens in de lidstaten omgezet worden in nationaal recht. De lidstaat is daarbij vrij om vorm en middelen te kiezen. In Nederland worden richtlijnen veelal, langs het gebruikelijke wetgevingsproces, omgezet in formele wetgeving. De Europese Commissie houdt toezicht op de implementatie van richtlijnen. Naast richtlijnen stellen de Raad en de Commissie ook *verordeningen* vast, die rechtstreeks toepasselijk zijn in elke lidstaat (en daarmee vergelijkbaar met nationale wetten). Verder kunnen zij *beschikkingen* uitvaardigen, die verbindend zijn in al hun onderdelen voor hen tot wie zij uitdrukkelijk zijn gericht (bijvoorbeeld een regering of onderneming). *Aanbevelingen* en *adviezen* van de Raad en de Commissie zijn niet verbindend.²⁵⁵ De rol van het Europees Parlement in deze hele procedure is advisering en controle van de Europese Commissie. Sinds 1987 heeft het Parlement de bevoegdheid voorstellen van de Commissie te amenderen. Het Parlement heeft medebeslissingsrecht op het gebied van de interne markt en de begroting, bij toetreding van nieuwe lidstaten en bij het sluiten van associatieverdragen. Wetgevende bevoegdheden heeft het Parlement niet. Ter bespreking van bijzondere kwesties en belangrijke vraagstukken, zoals de toetreding van een land of het buitenlandse beleid van de EG, komt tweemaal per jaar de Europese Raad bijeen. Deze is samengesteld uit de staatshoofden en regeringsleiders van de lidstaten, alsmede de voorzitter van de Commissie. Artikel 2 van de Europese Akte bepaalt dat zij worden bijgestaan door de ministers van Buitenlandse Zaken en een lid van de Commissie.²⁵⁶ Het Hof van Justitie is de rechtsprekende instantie van de EG. Het Hof waakt over de uniforme uitleg en toepassing van het gemeenschapsrecht, gaat de wettigheid na van de Raad en de Commissie en doet uitspraak over door de nationale rechter voorgelegde vragen over het gemeenschapsrecht. Verder beschikt de EG over een eigen Rekenkamer, die de inkomsten en uitgaven van de Gemeenschap controleert en een eigen bank, de Europese Investeringsbank (EIB). Deze laatste drie instellingen zijn in Luxemburg gevestigd.

Handelingen:

nr: 108
 actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Adviseur Atoomzaken / Directie Raad van Europa en Wetenschappelijke Samenwerking
 handeling: bemiddelen bij plaatsing van Nederlanders bij cursussen en installaties op atoomgebied in het buitenland
 periode: 1958-

nr: 109

²⁵⁵ Artikel 189 van het EEG-Verdrag. *De Europese Gemeenschap 1992 en daarna* (Brussel/Luxemburg 1991) 25. *Europees recht en Nederlandse decentrale overheden*, 49-51.

²⁵⁶ *De Europese Gemeenschap 1992 en daarna* (Brussel/Luxemburg 1991) 23.

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Directie Economische Samenwerking
handeling: beschikbaar stellen van financiële middelen voor hulp in noodsituaties in het kader van de zgn. 'Wellink-faciliteit'

periode: 1981-

nr: 110

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Directie Integratie Europa
handeling: aanbieden van de geannoteerde agenda van de Raad van de Europese Gemeenschappen aan de Staten-Generaal

periode: 1958-

nr: 111

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Directie Integratie Europa
handeling: aanbieden van fiches aan de Staten-Generaal, opgesteld naar aanleiding van het overleg in de Werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen

periode: 1989-

nr: 112

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Directie Integratie Europa
handeling: aanbieden aan de Staten-Generaal van het verslag van zittingen van de Raad van de Europese Gemeenschappen, opgesteld door het Secretariaat-Generaal van de Raad van de Europese Gemeenschappen ('Mededeling aan de pers')

periode: 1958-

nr: 113

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGES / Directie Integratie Europa
handeling: opstellen van het jaarlijks door de regering aan de Staten-Generaal aan te bieden
Verslag betreffende de uitwerking en toepassing van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap en van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie

periode: 1958-

HOOFDSTUK 6 HET DIRECTORAAT-GENERAAL INTERNATIONALE SAMENWERKING (DGIS) 1964-

6.1 DGIS

6.1.1 Instelling van het DGIS

Per 1 april 1964 werd ingesteld het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS); dit na een langdurige interne discussie bij het ministerie van Buitenlandse Zaken hoe de hulpverlening aan minder-ontwikkelde landen, zoals de toenmalige benaming voor ontwikkelingssamenwerking luidde, georganiseerd moest worden.²⁵⁷

Van het DGIS maakten de volgende directies en afdelingen deel uit:

²⁵⁷ zie hiervoor Van der Togt, 81-101.

- de Directie Internationale Organisaties (DIO; de door DIO behandelde politieke aangelegenheden zouden echter onder verantwoordelijkheid van DGPZ blijven vallen);
- de Directie Financieel-Economische Ontwikkelingshulp (DFO);
- de Directie Technische Hulp (DTH; een omzetting van het vroegere Bureau ITH. Het Jongeren-vrijwilligersprogramma werd hiërarchisch onder DTH geplaatst);
- het Bureau Beleidsvoorbereiding (SA; tevens secretariaat van de NAR en de COCO).

6.1.2 De taakontwikkeling van het DGIS

De taakomschrijving van het DGIS luidde bij de instelling in 1964: *"Behandeling van alle aangelegenheden met betrekking tot de Verenigde Naties en haar organen, met dien verstande dat de Directeur-Generaal Politieke Zaken verantwoordelijk blijft voor de eenheid van het beleid van het Departement op buitenlands politiek terrein. Voorts alle zaken met betrekking tot de hulpverlening aan minder-ontwikkelde landen. Algemene departementale en interdepartementale coördinatie op het gebied van deze taken"*. Slechts de zinsnede met betrekking tot de verantwoordelijkheid van de Directeur-Generaal Politieke Zaken ontbreekt vanaf 1986 met de instelling van de Directie Politieke VN-zaken (DPV), een directie die onder het Directoraat-Generaal Politieke Zaken ressorteerde. Voor het overige werd de breed geformuleerde taakstelling niet veranderd.²⁵⁸

Het statische element in de taakomschrijving werd echter ruimschoots gecompenseerd door de bij tijd en wijle explosieve organisatorische veranderingen en de personele groei van het Directoraat-Generaal en de daaronder ressorterende directies.

6.1.3 De Directeur-Generaal Internationale Samenwerking

De functie van DGIS werd in de periode 1964-1990 achtereenvolgens uitgeoefend door:

1964-1974	drs. J. Meijer
1974-1980	mr. L.H.J.B. van Gorkom
1980-1983	drs. R.J. van Schaik
1983-1988	drs. J.B. Hoekman
1988-1992	dr. N.H. Biegman

De DG Internationale Samenwerking was voorzitter van de Directieraad van het DGIS (het Directorium) en had zitting in de Coördinatie Commissie Ontwikkelingssamenwerking.

De DG werd bijgestaan door een plaatsvervangend DG. In het begin van de jaren tachtig werd hij zelfs bijgestaan door 3 plaatsvervangend DG's, waarvan er 2 tevens hoofd van een directie of bureau waren.

6.1.4 De organisatorische ontwikkeling

De organisatorische ontwikkeling van DGIS heeft zich niet langs de lijnen van geleidelijkheid voltrokken. De drie directies en een stafeenheid die bij de start in 1964 onder de DG Internationale Samenwerking vielen, waren in 1990 uiteengevallen in zeven directies, een inspectiedienst, een stafbureau, twee administratief ondersteunende afdelingen en een importbevorderend centrum. De voornaamste reorganisatie speelde zich af aan het eind van jaren zeventig toen de min of meer

²⁵⁸ Zie hoofdstukken 4 en 5 met betrekking tot het Directoraat-Generaal Politieke Zaken.

traditioneel geworden scheiding tussen technische en financiële hulpverlening werd opgeheven en voor een regionale benadering werd gekozen met daarnaast een aantal directies voor beleidsontwikkeling en voor de uitvoering van functionele of speciale OS-programma's.

Een meer gedetailleerde beschrijving van de organisatorische ontwikkeling is bij de betreffende directies te vinden.

De Directeur-Generaal Internationale Samenwerking had in de loop van de tijd ook rechtstreeks verschillende (staf-)bureaus onder zijn hoede.

Bureau Beleidsvoorbereiding (DGIS/SA), 1964-1990

Het Bureau Beleidsvoorbereiding, dat aanvankelijk de naam Secretariaat Adviesraad voerde, werd gelijktijdig met het DGIS ingesteld.²⁵⁹ Het bureau was in eerste instantie ingesteld om te dienen als ambtelijk secretariaat van de Nationale Raad van Advies inzake Hulp aan Minder Ontwikkelde Landen, later de Nationale Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking (NAR).²⁶⁰

DGIS/SA was tevens belast met het voeren van het secretariaat van de interdepartementale Coördinatie Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking (COCOS) en de daaronder ressorterende subcommissies.

Naast het optreden als secretariaat had DGIS/SA na het overnemen van het takenpakket van DTH/BL (zie hiervoor de betreffende paragraaf) als taak het bestuderen en analyseren van alle aspecten van de hulpverlening aan ontwikkelingslanden en het op hoofdlijnen formuleren van het te voeren beleid.

Ook had DGIS/SA een taak in het adviseren van directies inzake de diverse landen/regio- en sectorprogramma's, het adviseren over de samenstelling van delegaties en het opmaken van de instructies voor die delegaties.

DGIS/SA was lid van de OESO/DAC/WID-groep en van de EG/WID-groep.

Handelingen:

nr: 114
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGIS / DGIS/SA
handeling: adviseren over de samenstelling van delegaties
periode: 1964-

nr: 115
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DGIS / DGIS/SA
handeling: adviseren van directies van DGIS inzake de diverse landen-, regio- en sectorprogramma's
periode: 1964-

nr: 116
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/SA
handeling: opmaken van instructie voor delegaties
periode: 1964-

nr: 117
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/SA

²⁵⁹ Ministeriële Beschikking dd. 23.04.64, nr. API/PD-60519

²⁶⁰ Zie voor de organisatorische ontwikkeling van de NAR de desbetreffende paragraaf van dit rapport.

handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de COCOS
periode: 1964-

nr: 118
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/SA
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de NAR
periode: 1964-

Bureau Juridische Zaken (DGIS/JR) 1980-1990

Het Bureau Juridische Zaken van DGIS was de opvolger van het bureau DTH/JR dat in 1980 rechtstreeks onder DGIS/BS werd geplaatst.²⁶¹ Het bureau was belast met de behandeling van de juridische aangelegenheden van DAL, DAF, DLA, DPO en de overige onder Plv. DGIS/BS ressorterende eenheden. Dat hield in het (mede)redigeren van overeenkomsten en afspraken met autoriteiten van ontwikkelingslanden en particuliere of natuurlijke rechtspersonen betreffende in uitvoering genomen projecten en het coördineren van die werkzaamheden met de Directie Verdragen (DVE). Tevens diende het bureau werkzaamheden in het kader van de rechtspositieregelingen voor uitgezonden deskundigen te verrichten. Ook het adviseren bij en het opstellen van te sluiten geldleenovereenkomsten met Nederlandse bedrijven in het kader van het drempelprojectenprogramma hoorde tot de taken van DGIS/JR.

Handelingen:

nr: 119
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/JR
handeling: (mede)redigeren van overeenkomsten en afspraken met autoriteiten van ontwikkelingslanden en particuliere of natuurlijke rechtspersonen betreffende in uitvoering genomen projecten en het coördineren van die werkzaamheden met de Directie Verdragen (DVE)
periode: 1980-

nr: 120
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/JR
handeling: adviseren bij en het opstellen van te sluiten geldleenovereenkomsten
periode: 1980-

nr: 121
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/JR
handeling: adviseren van andere dienstonderdelen inzake juridisch / fiscale kwesties met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking
periode: 1980-

nr: 122
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/JR
handeling: behandelen van rechtsgedingen namens de minister voor Ontwikkelingssamenwer-

²⁶¹ Ministeriële Beschikking van juli 1980, nr. 221183

king
periode: 1980-
nr: 123
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DGIS / DGIS/JR
handeling: opstellen van rechtspositieregelingen voor uit te zenden ontwikkelingsamenwerkingsdeskundigen
periode: 1980-

6.2 DIRECTIE INTERNATIONALE ORGANISATIES (DIO), 1965-1990

In 1964 werd de Directie Internationale Organisaties van het Directoraat-Generaal Politieke Zaken (DGPZ) organisatorisch geplaatst onder het nieuw opgerichte Directoraat-Generaal Internationale Organisaties (DGIS).²⁶²

6.2.1 Organisatie

In 1965 bestond DIO uit het Bureau Documentatie en Administratieve Zaken en twee afdelingen. Het Bureau Documentatie en Administratieve Zaken (DIO/DA) bleef over de gehele onderzochte periode ongewijzigd functioneren.

De afdeling Politieke en Internationale Veiligheidszaken (DIO/PI) was verdeeld in een Bureau Politieke Zaken (DIO/PZ) en een Bureau Ontwapening en Internationale Vredesvraagstukken (DIO/OV). Het bureau DIO/OV werd in 1984 omgezet in een afdeling met dezelfde naam. Aan deze afdeling werden de volgende bureaus verbonden: Bureau Nucleaire Wapenbeheersing en Ontwapening (DIO/NW) en het Bureau Niet-nucleaire Wapenbeheersing en Ontwapening (DIO/NN). Deze afdelingen en bureaus ressorteerden organisatorisch onder de vleugels van de Directeur-Generaal Internationale Samenwerking (DGIS), maar de Directeur-Generaal Politieke Zaken (DGPZ) was verantwoordelijk voor de politieke aspecten van het door DIO voorgestelde beleid, dit om de eenheid in het te voeren buitenlands beleid te waarborgen. Ter formalisering van deze situatie werden in 1985 DIO/PZ en DIO/OV met de bijbehorende bureaus ondergebracht in de onder DGPZ ressorterende Directie Politieke VN-Zaken (DPV), bestaande uit het Bureau Politieke Zaken (DPV/PZ) en de Afdeling Ontwapening en Internationale Vredesvraagstukken (DPV/OV). DPV/OV omvatte de bureaus DPV/NW en DPV/NN.

Onder de afdeling Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ) ressorteerden de bureaus Sociale Zaken en Congressen (DIO/SC), Economische Zaken en Regionale Commissies (DIO/ER) en Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties (DIO/CG). Aan DIO/EZ werd in 1969 het Bureau UNCTAD-Zaken (DIO/UC) toegevoegd. Dat bureau zou slechts tot 1975 blijven bestaan. DIO/SC werd in 1974 omgezet in het bureau Sociale en Juridische Zaken (DIO/JS).

Bij een reorganisatie in 1976 werden de bestaande bureaus gepromoveerd tot afdelingen. DIO/JS werd de Afdeling Juridische en Sociale Zaken (DIO/JS) met de daarbij behorende bureaus Humanitaire en Juridische Aangelegenheden (DIO/HJ) en Sociale en Milieuzaken (DIO/SM). DIO/ER werd de Afdeling Economische en Handelspolitieke Zaken (DIO/EP) met het Bureau Economische en Regionale Commissies (DIO/ER) en het Bureau Handelspolitieke Zaken en Grondstoffen (DIO/HG). Het Bureau DIO/CG werd herdoopt in de Afdeling Coördinatie en Budgettaire Zaken (DIO/CB).

²⁶² Ministeriële Beschikking van 23.4.1964, nr. API/PD-60519.

Deze afdeling werd onderverdeeld in het Bureau Budgettaire en Administratieve Aangelegenheden (DIO/BD) en het Bureau Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties (DIO/CG).

6.2.2 Taken

De Directie Internationale Organisaties was belast met de behandeling van politieke, economische, sociale, humanitaire, juridische, administratieve en andere aangelegenheden met betrekking tot de Verenigde Naties en haar organen, de Gespecialiseerde Organisaties en de Internationale Atoomorganisatie, alsmede die met betrekking tot andere wereldwijde organisaties en van vraagstukken met een wereldwijd karakter; de voorbereiding en interdepartementale coördinatie van het Nederlands beleid op het gebied van deze taken en met de coördinatie van het interdepartementaal overleg inzake de hulpverlening aan minder-ontwikkelde landen.²⁶³

6.2.3 Bureau Documentatie en Administratieve Zaken (DIO/DA), 1964-1990

Beheer, distributie en uitlending van VN-documenten en -publicaties en het verstrekken van informatie uit dit materiaal.

6.2.4 Afdeling Politieke en Internationale Veiligheidszaken (DIO/PI), 1964-1983

Omvatte de bureaus DIO/OV en DIO/PZ.

Bureau Ontwapening en Internationale Vredesvraagstukken (DIO/OV), 1964-1983

Beleidsontwikkeling en behandeling van zaken betreffende wapenbeheersing, wapenbeperking en collatorale en internationale ontwapening., militaire en politieke vredesoperaties van de VN, internationale vredesbewegingen en -activiteiten, wereldfederalisme, vredesonderzoek, het Antarctica verdrag, alsmede waarborgen tegen niet-vreedzaam gebruik van kernenergie. Voerde het secretariaat van de Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid en Vrede.

Bureau Politieke Zaken (DIO/PZ), 1964-1985

Behandeling van zaken betreffende de Veiligheidsraad, de politieke en dekolonisatie onderwerpen in de Algemene Vergadering en de daaronder ressorterende commissies, alsmede in andere organen van de VN, het Internationaal Hof van Justitie, het Permanente Hof van Arbitrage, de Carnegie Stichting, de Interparlementaire Unie.

DIO/PZ verzorgde de beleidsvoorbereiding ten aanzien van de politieke en politiek-juridische VN-zaken. Hierbij ging het met name om de politieke organen van de VN: de Algemene Vergadering en de daaronder ressorterende politieke commissies, verder de Veiligheidsraad en de Trustschapsraad. De ECOSOC en de Gespecialiseerde Organen van de VN kwamen aan de orde voorzover het daarin

²⁶³ Met ingang van 31 oktober 1962 wordt DIO belast met de beleidsvoorbereiding en de intra-departementale coördinatie van de uitvoering van het hulpbeleid, alsmede met de coördinatie van het interdepartementale overleg nopens het regeringsbeleid, memorandum nr. 2337 van de Secretaris-Generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken dd. 31 oktober 1962.

ging om politieke kwesties. Ten aanzien van de juridische zaken kunnen genoemd worden het Internationale Gerechtshof en het Internationale Hof van Arbitrage.

Naast politiek-inhoudelijke kwesties, zoals het opstellen van instructies voor de PV VN te New York of te Genève, was het bureau verantwoordelijk voor de administratieve en financiële voorbereiding van het werk van de Nederlandse delegaties naar de Algemene Vergadering. Hiervoor leverde het bureau tevens de secretaris. Deze had als taak het bijhouden van basisdossiers over onderwerpen die binnen de VN werden behandeld, vooral ten behoeve van diplomatieke posten en nieuwe delegatieleden, en de eindredactie van publikaties van Buitenlandse Zaken op het vlak van de Verenigde Naties. Medewerkers van het bureau woonden de Algemene Vergadering van de VN bij.

6.2.9 Afdeling Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ), 1964-1975

Onder DIO/EZ ressorteerden de bureaus DIO/SC (tot 1973), DIO/ER, DIO/CG, DIO/UC (vanaf 1968) en DIO/JS (vanaf 1973)

Bureau Coördinatie en Gespecialiseerde Organisaties (DIO/CG), 1964-1990

DIO/CG was belast met de beleidsvoorbereiding met betrekking tot de Internationale Atoomorganisatie en de Gespecialiseerde Organisaties (ILO, FAO, WHO, UNESCO, UPU, ITU, ICAO, WMO, IMCO, WIPO, IAEA); de behandeling van administratieve kwesties in de VN en de coördinatie van het door Nederland te voeren beleid met betrekking tot de economisch-sociale activiteiten van de VN en van de werkzaamheden van de bovengenoemde organisaties.

Bureau Economische Zaken en Regionale Commissies (DIO/ER), 1964-1990

Dit bureau was belast met de beleidsvoorbereiding en de coördinatie van het beleid met betrekking tot de behandeling van economische onderwerpen in de VN en in de Regionale Commissies (ECE, ECAFE, ECLA, ECA), het Speciale Fonds, grondstoffenovereenkomsten, GATT, Internationale Bank, IMF, ICF en IDA, UNDP, UNIDO, Wereldbank, WFP, IBRD. Tevens verzorgde het bureau aangelegenheden inzake het internationaal toerisme en de UN Advisory Committee on the Application of Science and Technology to Development.

Bureau Sociale Zaken en Congressen (DIO/SC), 1964-1973

Beleidsvoorbereiding ten aanzien van sociale en sociaal-juridische onderwerpen in de VN, de sociale commissies voor de Rechtstoestand van de Vrouw, voor de Statistiek, voor de Verdovende Middelen en voor de Rechten van de Mens, de vrijheid van voorlichting, vluchtelingen, de UNICEF en andere sociale onderwerpen. Tevens behandeling van de sociale en sociaal-juridische onderwerpen in de VN Commissie voor Sociale Ontwikkeling. Opvolger van dit bureau was DIO/JS.

Bureau Sociale en Juridische Zaken (DIO/JS), 1973-1975

Bij dit bureau, opvolger van DIO/SC, berustte de verantwoordelijkheid voor de behandeling van de sociale, humanitaire en juridische onderwerpen in de verschillende organen van de VN, zoals de Rechten van de Mens, de Rechtstoestand van de Vrouw, het humanitair recht, de ontwikkeling van het internationaal recht, de oceaانبodemproblematiek, de sociale ontwikkeling, de milieusamenwerking, de bevolkingsproblematiek, het vluchtelingenvraagstuk, jeugd en verdovende middelen.

Bureau UNCTAD-zaken (DIO/UC), 1968-1975

Beleidsvoorbereiding met betrekking tot de 'United Nations Conference on Trade and Development' (UNCTAD); internationale grondstoffenaangelegenheden en de GATT (hoofdstuk IV inzake speciale problematiek Ontwikkelingslanden).

6.2.12 Afdeling Juridische en Sociale Zaken (DIO/JS), 1975-1990

Omvatte de bureaus DIO/HJ en DIO/SM.

Bureau Humanitaire en Juridische Aangelegenheden (DIO/HJ), 1975-1990

Belast met de behandeling van humanitair-juridische aangelegenheden, in het bijzonder mensenrechten, in de Algemene Vergadering van de VN, in de ECOSOC, in de Commissie voor de Rechten van de Mens en in andere wereldwijd opererende internationale organisaties. Tevens verzorgde DIO/HJ de juridische aangelegenheden in het kader van de VN en andere wereldwijd opererende organisaties.

Bureau Sociale- en Milieuzaken (DIO/SM), 1975-1989

DIO/SM had een beleidsvoorbereidende taak inzake de sociale aangelegenheden in de AVVN, de ECOSOC, de Commissie voor Sociale Ontwikkeling, de Bevolkingscommissie. Tevens behandeling van zaken betreffende vrouwenemancipatie, vluchtelingen, rampenhulp en verdovende middelen in de desbetreffende organen van de VN, alsmede betreffende het kinderfonds van de VN (UNICEF). Het behandelen van milieuvraagstukken in het kader van de beheersraad van de VN voor het Milieuprogramma (UNEP), de ECOSOC en de Algemene Vergadering der VN en aangelegenheden betreffende niet-gouvernementele organisaties en congressen behoorden eveneens tot het takenpakket van dit bureau.

6.2.7 Afdeling Economische en Handelspolitieke Zaken (DIO/EP), 1975-1990

Omvatte de bureaus DIO/ER en DIO/HG.

Zie voor DIO/ER het bureau met zelfde naam en taak bij de Afdeling Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ)

Bureau Handelspolitieke Zaken en Grondstoffen (DIO/HG), 1975-1990

Het beleid inzake de ontwikkelingsaspecten met betrekking tot de handelspolitiek en grondstoffen, alsmede met betrekking tot verandering van handels- en productiestructuren werd verzorgd door DIO/HG. In het verlengde hiervan behandelde het bureau ook de zaken met betrekking tot de UNCTAD, de GATT (met name hoofdstuk 4), de autonome intergouvernementele grondstoffenorganisaties en de voedselveiligheid, -handel en -productie.

6.2.4 Afdeling Coördinatie en Budgettaire Zaken (DIO/CB), 1975-1990

Omvatte de Bureaus DIO/BD en DIO/CG.

Zie voor DIO/CG het bureau met zelfde naam en taak bij de Afdeling Economische en Sociale Zaken (DIO/EZ)

Bureau Budgettaire en Administratieve Aangelegenheden (DIO/BD), 1975-1990

DIO/BD had tot taak de behandeling van de personele, administratieve en budgettaire kwesties in de VN en in de Gespecialiseerde Organisaties. In het kader hiervan was het bureau tevens belast met de coördinatie van de opstelling van het deel van de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken waarvoor DIO verantwoordelijkheid draagt. Het bureau kon subsidie verstrekken aan instellingen werkzaam op het terrein van de directie. Naast deze inhoudelijke taken was DIO/BD ook verantwoordelijk voor de organisatorische en administratieve aangelegenheden met betrekking tot de uitzending van Nederlandse delegaties naar internationale bijeenkomsten, onder andere in het kader van de Verenigde Naties.

6.2.16 Afdeling Ontwapening en Internationale Vredesvraagstukken (DIO/OV), 1983-1985

Omvatte de bureaus DIO/NN en DIO/NW.

Bureau Niet-nucleaire Wapenbeheersing en Ontwapening (DIO/NN), 1983-1985

Verzorging van de beleidsvoorbereiding betreffende wapenbeheersing, wapenbeperking en ontwapening op niet-nucleair gebied, zowel van algemene als van regionale aard, alsmede vredesonderzoek, internationale vredesbewegingen en -activiteiten. Voerde het secretariaat van de Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid en Vrede.

Bureau Nucleaire Wapenbeheersing en Ontwapening (DIO/NW), 1983-1985

Beleidsvoorbereiding van zaken betreffende nucleaire wapenbeheersing, wapenbeperking en ontwapening, zowel van algemene als van regionale aard, alsmede de coördinatie van het beleid inzake de niet-verspreiding van kernwapens, waaronder waarborgen tegen het niet-vreedzaam gebruik van kernenergie.

Handelingen:

- nr: 124
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/BD
handeling: organisatie uitzending van delegaties naar internationale bijeenkomsten
periode: 1975-
- nr: 125
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/BD
handeling: voorbereiden van standpunten met betrekking tot personele, administratieve en budgettaire kwesties in de VN en Gespecialiseerde Organisaties
periode: 1975-
- nr: 126
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/CG
handeling: coördinatie Nederlands beleid met betrekking tot economisch-sociale activiteiten van de VN
periode: 1964-

- nr: 127
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/CG
handeling: voorbereiden van standpunten met betrekking tot de Internationale Atoomorganisatie en de Gespecialiseerde Organisaties (ILO, FAO, WHO, UNESCO, UPU, ITU, ICAO, WMO, IMCO, WIPO, IAEA)
periode: 1964-
- nr: 128
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/DA
handeling: beheer, distributie en uitlening van VN-documenten en publikaties en het verstrekken van informatie uit dit materiaal
periode: 1964-
- nr: 129
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/ER
handeling: coördinatie en voorbereiden beleid met betrekking tot economische aangelegenheden in VN, Regionale Commissies en andere organisaties
periode: 1964-
- nr: 130
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/ER
handeling: voorbereiden beleid inzake internationaal toerisme in VN-verband
periode: 1964-
- nr: 131
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/HG
handeling: voorbereiden beleid in internationale organisaties inzake handelspolitieke aangelegenheden
periode: 1975-
- nr: 132
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/HJ
handeling: voorbereiden van beleid in internationale organisaties inzake humanitair-juridische aangelegenheden, in het bijzonder mensenrechten
periode: 1975-
- nr: 133
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/HJ
handeling: voorbereiden van beleid in internationale organisaties inzake juridische aangelegenheden
periode: 1975-

- actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/JS
handeling: zie handelingen DIO/HJ
- nr: 134
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/NN
handeling: voorbereiden van beleid inzake vraagstukken betreffende niet-nucleaire wapenbeheersing en ontwapening
periode: 1983-1985
- actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/NN
handeling: zie voor handelingen DIO/NN met betrekking tot de Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid en Vrede de handelingen bij DIO/OV
- nr: 135
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/NW
handeling: voorbereiden en coördineren van beleid inzake nucleaire wapenbeheersing, -beperking en ontwapening
periode: 1983-1985
- nr: 136
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de Adviescommissie inzake Vraagstukken van Ontwapening en Internationale Veiligheid en Vrede
periode: 1964-1983
- nr: 137
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: voorbereiden en coördineren van beleid inzake nucleaire wapenbeheersing, -beperking en ontwapening
periode: 1964-1983
- nr: 138
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: voorbereiden van beleid inzake het Antarcticaverdrag
periode: 1964-1983
- nr: 139
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: voorbereiden van beleid inzake militaire operaties van de VN
periode: 1964-1983

- nr: 140
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: voorbereiden van beleid inzake vredesbewegingen en -activiteiten
periode: 1964-1983
- nr: 141
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/OV
handeling: voorbereiden van beleid inzake waarborgen tegen niet-vreedzaam gebruik van kernenergie
periode: 1964-1983
- nr: 142
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: administratieve en financiële voorbereiding van Nederlandse delegaties naar de AVVN
periode: 1964-1985
- nr: 143
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van het secretariaat van de Nederlandse delegatie naar de AVVN
periode: 1964-1985
- nr: 144
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van het secretariaat van de Nederlandse delegatie naar de AVVN
periode: 1964-1985
- nr: 145
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van het van het secretariaat van de Nederlandse delegatie naar de AVVN
periode: 1964-1985
- nr: 146
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot samenstelling van het van het secretariaat van de Nederlandse delegatie naar de AVVN
periode: 1964-1985
- nr: 147
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /

- DIO/PZ
handeling: voorbereiden van beleid inzake juridische kwesties in internationale organisaties
periode: 1964-1985
- nr: 148
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/PZ
handeling: voorbereiden van beleid inzake politieke en dekolonisatieaangelegenheden in de AVVN, de daaronder ressorterende commissies en andere internationale organisaties
periode: 1964-1985
- nr: 149
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SC
handeling: voorbereiden van beleid ten aanzien van sociale, juridische en sociaal-juridische onderwerpen in VN-verband
periode: 1964-1973
- nr: 150
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake congressen die in VN-verband worden georganiseerd
periode: 1975-1989
- nr: 151
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake milieuvraagstukken in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 152
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake non-gouvernementele organisaties
periode: 1975-1989
- nr: 153
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake rampenhulp in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 154
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake UNICEF
periode: 1975-1989
- nr: 155
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /

- DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake verdovende middelen in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 156
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake vluchtelingen in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 157
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid inzake vrouwenemancipatie in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 158
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/SM
handeling: voorbereiden van beleid ten aanzien van sociale aangelegenheden in VN-verband
periode: 1975-1989
- nr: 159
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/UC
handeling: voorbereiden van beleid met betrekking tot de GATT
periode: 1968-1975
- nr: 160
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/UC
handeling: voorbereiden van beleid ten aanzien van de UNCTAD
periode: 1968-1975
- nr: 161
actor: minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking /
DIO/UC
handeling: voorbereiden van beleid ten aanzien van internationale grondstoffenaangelegenheden
periode: 1968-1975

6.3 DIRECTIE INTERNATIONALE TECHNISCHE HULP, (DTH) 1964-1980

Met de ministeriële beschikking API/PD-60519 van 23 april 1964 werd met terugwerkende kracht vanaf 1 april 1964 de Directie Internationale Technische Hulp (DTH) in het leven geroepen als opvolger van het Bureau-ITH. De interdepartementale commissie voor Internationale Technische Hulpverlening (ITH) werd gelijktijdig met de instelling van DTH opgeheven. De Directie zou als onderdeel van het eveneens in 1964 opgerichte Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking in diverse organisatorische verschijningen blijven voortbestaan tot 1980.

Voor de beschrijving van de taken is uitgegaan van het takenpakket van DTH in 1979, een jaar voor de reorganisatie die het einde van DTH zou betekenen.

Bij DTH vallen door de jaren heen (1964-1980) de volgende taakgebieden te onderscheiden. De hieronder gegeven indeling komt overeen met de situatie eind 1979, het moment waarop DTH zoveel mogelijk organisatorisch was uitgesplitst.

Taakgebieden:

1. Beleidsaangelegenheden
2. Juridische aangelegenheden
3. Bilaterale technische hulpverlening
4. Personeelsaangelegenheden
5. Onderwijs en onderzoek
6. Financiële aangelegenheden en documentatie

6.3.1 Beleidsaangelegenheden (DTH/BL) (1966-1980)

Behandeling van aangelegenheden op het gebied van de beleidsvoorbereiding en de beleidscontrole werden verricht door het Bureau Beleidszaken (DTH/BL). Dit stafbureau werd in 1966 opgericht en functioneerde tot de opheffing van DTH in 1980. De formele taakomschrijving van DTH/BL luidde: *deelneming in de externe taken van de directie op nationaal en internationaal niveau en het bijstaan van Chef DTH in de beleidsvoorbereiding en in de algemene werkzaamheden op hoog niveau.*²⁶⁴

Meer concreet geformuleerd waren de taken van het bureau Beleidszaken:

1. het medeverwerken van de politieke aspecten van ontwikkelingssamenwerking door contacten te onderhouden met de regionaal-politieke directies van het ministerie;
2. het medeverwerken van sociaal-economische aspecten van de ontwikkelingslanden, waarbij in toenemende mate coördinatie met de multilaterale en regionale hulpverlening, alsmede met de bilaterale programma's van andere landen moest worden nagestreefd. Een en ander bracht mee het onderhouden van contacten met DIO en DES, en het deelnemen aan internationale conferenties over deze problematiek;
3. het nauw overleggen met de andere betrokken ministeries, instellingen en organisaties binnen en buiten de overheid ter bevordering van de infrastructuur bij de hulpverlening;
4. de programmering van de hulpverlening op lange termijn op basis van de beschikbare gegevens en mogelijkheden;
5. de externe evaluatie in nauwe relatie met de organen buiten de directie in Nederland en internationaal, en de interne beleidscontrole;
6. het leveren van een aandeel in de werkzaamheden van de Nationale Adviesraad en de verschillende commissie, sub-commissies en werkgroepen;
7. het deelnemen aan stafvergaderingen van DTH.

Na 1980 werden deze werkzaamheden onveranderd overgenomen door DGIS/SA.

²⁶⁴ Gids 1967; ABZ III, code 1, nr. 173/176

6.3.2 Juridische aangelegenheden (DTH/AM en DTH/JR)²⁶⁵

De juridische aangelegenheden van DTH bestonden voornamelijk uit het redigeren van overeenkomsten en afspraken met autoriteiten van ontwikkelingslanden en particuliere of rechtspersonen betreffende in uitvoering genomen projecten. Daarnaast waren de diverse bureaus belast met:

1. het opstellen van rechtspositieregelingen voor uitgezonden deskundigen;
2. het voeren van het secretariaat van het overleg met de centrales van overheidspersoneel over aangelegenheden de uitgezonden deskundigen betreffende;
3. het voorbereiden en uitvoeren van het juridische assistentie programma voor ontwikkelingslanden;
4. het behandelen van conflicten of rechtsgedingen, waarbij de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking is of kan worden betrokken en het voeren van overleg terzake met de Landsadvocaat;
5. het uitbrengen van adviezen aan andere dienstonderdelen terzake van juridische/fiscale problemen samenhangend met ontwikkelingssamenwerking;
6. in het kader van het drempelprojectenprogramma adviseren bij onderhandelingen met directies van Nederlandse bedrijven over de te sluiten geldleenovereenkomsten en het opstellen van die overeenkomsten.

De juridische aangelegenheden werden behartigd door:

1964-1967: Bureau Algemene Zaken (DTH/AM)

1967-1980: Bureau Juridische Zaken (DTH/JR)

Na 1980 werden de juridische aangelegenheden behandeld door DGIS/JR, een stafbureau van DGIS.

6.3.3 Bilaterale technische hulpverlening (DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH, DTH/CP en DTH/PR)

Deze vorm van hulpverlening valt te splitsen in medefinancieringsprojecten en projecten die in eigen beheer werden uitgevoerd.

De bilaterale technische hulpverlening met betrekking tot de medefinanciering over de periode 1964-1980 werd van 1964-1968 uitgevoerd door het Bureau Medefinanciering Projecten Particuliere Organisaties (DTH/MP). Dit bureau was belast met de uitvoering van het in 1965 gestarte programma van medefinanciering van projecten van particuliere niet-commerciële organisaties. Bij de medefinanciering werd de volgende werkwijze aangehouden:²⁶⁶

- het per aanvraag bezien of een project in eerste instantie passend is voor het programma van medefinanciering en of het voldoet aan de daarvoor geldende criteria.
- het inwinnen van advies van de ambassade van Nederland in het betreffende land.
- het, na goedkeuring van het project, in overleg met de aanvrager opstellen van een gedetailleerde projectbeschrijving.
- het, na overeenstemming over de projectbeschrijving, opstellen en ondertekenen van de overeenkomst.

Per 1 november 1968 werden de taken van DTH/MP overgenomen door de regionale bureaus van de Onderafdelingen Voorbereiding Technische Hulpverlening (DTH/VH) en Uitvoering Technische Hulpverlening (DTH/UH)²⁶⁷ die de medefinancieringsprojecten verzorgen tot 1974. In dat jaar nam het Bureau Coördinatie Particuliere Activiteiten (DTH/CP) deze taken over. Na 1980 worden de

²⁶⁵ Gids 1965 en 1968; ABZ III, code 1, nr. 174; ABZ IV, code 1, nr. 3111

²⁶⁶ Jaarverslag DTH 1965

²⁶⁷ ABZ III, code 1, nr. 173/175

activiteiten in het kader van de Medefinanciering van projecten voortgezet in de Directie Particuliere Activiteiten-, Onderwijs- en Onderzoekprogramma's (DPO).²⁶⁸

De bilaterale technische hulpverlening werd ook uitgevoerd door middel van 'projecten in eigen beheer'. Deze projecten werden van 1964 tot 1967 verzorgd door het Bureau Projecten (DTH/PR). De taken van DTH/PR²⁶⁹ met betrekking tot deze projecten zijn als volgt te omschrijven:

1. het onderzoeken of een project leidde tot overdracht van de beoogde kennis en/of deskundigheid en het onderzoeken of de continuïteit van de projecten was verzekerd;
 - correspondentie met de nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland over de aard van de projecten;
 - onderzoek van de voorgestelde projecten; toetsing aan het programma.
2. het opstellen van een projectpresentatie met kwalitatieve en kwantitatieve aspecten;
 - overleg met de betrokken ministeries over de uitvoering van een project (OKW, L&V, Soza, MaWe).
3. na aanvaarding van de projectpresentatie verleende DTH/PR medewerking aan het opstellen van een gedetailleerd operationeel plan en uitvoeringsovereenkomsten en het briefen en ondersteunen van deskundigen;
 - onderzoek naar de uitvoerbaarheid van project;
 - overleg over de wijze van uitvoering;
 - het in samenwerking met de Directie Verdragen opstellen van overeenkomsten met het ontvangende land inzake de verplichtingen van beide partijen bij uitvoering van de projecten.
4. een coördinerende en toezichhoudende functie bij de uitvoering van projecten;
 - de (financiële) administratie van in uitvoering zijnde projecten;
 - advisering over problemen bij uitvoering van projecten.

In 1968 vond een scheiding plaats tussen de voorbereiding en de uitvoering van de internationale technische hulpverlening. Die scheiding was ook van toepassing op de projecten die in eigen beheer werden uitgevoerd. Tot 1980 zouden de (Onder)Afdeling Voorbereiding Technische Hulpverlening (DTH/VH) en de (Onder)Afdeling Uitvoering Technische Hulpverlening (DTH/UH) de taken van DTH/PR overnemen. De werkwijze van deze (onder)afdelingen verschilden niet met die van de voorganger. Na 1980 werden deze taken voortgezet door de regionale directies.

6.3.4 Personeelsaangelegenheden (DTH/EM en DTH/WR)

Van 1964 tot 1968 was het Bureau Experts en Missies (DTH/EM) belast met het aantrekken van deskundigen en leden van internationale missies die in het kader van de technische hulpverlening naar het buitenland konden worden uitgezonden. Dit hield in het recruter en selecteren van Nederlandse deskundigen voor het hulpprogramma van de Verenigde Naties en het verlenen van bemiddeling bij de aanstelling van Nederlanders in ontwikkelingslanden buiten het VN-programma om. Voortvloeiend uit die taak werden besprekingen met vertegenwoordigers van internationale organisaties en buitenlandse regeringsinstellingen gehouden. De projecten waarvoor werd gerecruteerd en geselecteerd werden niet vastgesteld door DTH/EM, maar door DTH/PR.²⁷⁰ In 1968 werd de naam van DTH/EM veranderd in Bureau Werving (DTH/WR). De taak bleef onveranderd, maar werd voortaan verricht onder supervisie van de Onderafdeling Werving en Opleiding (DTH/WO) waartoe ook het bureau Fellowships (zie elders) behoorde.

In de periode 1970-1980 hielden drie bureaus van de Afdeling Personele Zaken en Opleidingen

²⁶⁸ ABZ III, code 1, nr. 180

²⁶⁹ Gids 1965; ABZ III, code 1, nr. 173

²⁷⁰ ABZ II, 130.1 DTH, dl. III, 1961-1964.

(DTH/PD) zich bezig met personele aangelegenheden, namelijk het hierboven beschreven Bureau Werving (DTH/WR), het Bureau Personeelsaangelegenheden (DTH/PK), met als taak de behandeling van personeelsadministratieve aangelegenheden met betrekking tot de naar ontwikkelingslanden uit te zenden en uitgezonden deskundigen en het Bureau Vorming (DTH/VI). De taak van het laatstgenoemde bureau was het organiseren en plannen van cursussen voor uit te zenden personen in het kader van het deskundigen- en assistent-deskundigenprogramma en het projectenprogramma en het voorbereiden van fellows en groepen van fellows op hun studie in Nederland.²⁷¹ In de jaren '80 werden de werkzaamheden overgedragen aan de nieuw ingestelde Hoofdafdeling Personele Zaken Ontwikkelingssamenwerking (APO).

6.3.5 Onderwijs en onderzoek (DTH/FE en DTH/OO)

Het bureau Fellowships²⁷² was als opvolger van ITH/FE belast met dezelfde werkzaamheden: *de zorg voor de 'fellows' en 'scholars' van de Verenigde Naties en gespecialiseerde organisaties*. Dit hield in het ten behoeve van de 'multilaterale fellows' (personen die in het kader van een VN-programma in Nederland een opleiding volgden) bemiddelen tussen de diverse internationale organisaties en instanties met betrekking tot het studieprogramma van de fellows, het verzorgen van verblijfsvergunningen en visa en het toezichthouden op de fellows. Het ontwikkelen van soortgelijke activiteiten ten behoeve van 'bilaterale fellows' (personen die in het kader van een Nederlands bilateraal programma in Nederland een opleiding volgden) en het voeren van overleg met internationale opleidingscentra in Nederland behoorde eveneens tot de taak van het bureau Fellowships. DTH/FE heeft afwisselend als bureau en afdeling gefunctioneerd tot 1979 toen de taken werden overgenomen door de Afdeling Internationaal Onderwijs en Onderzoek (DTH/OO).²⁷³ Vanaf 1970 werkte het bureau Vorming mee aan de voorbereiding van fellows of groepen van fellows op hun studie in Nederland.²⁷⁴ In 1980 werd DTH/OO, dat bestond uit de bureaus Internationaal Onderwijs en Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (DTH/IO), Onderzoek en aangepaste Technologie (DTH/OT), Opleidingen in Nederland (DTH/OL) en Studie in de Regio (DTH/SO), omgezet in de Directie Particuliere Activiteiten-, Onderwijs- en Onderzoekprogramma's (DPO).²⁷⁵

²⁷¹ ABZ III, code 1, nr. 177

²⁷² ABZ II, 130.1 DTH, dl II, 1956-1960 & dl. III, 1961-1964.

²⁷³ Gids 1979; ABZ IV, code 1, nr. 3111

²⁷⁴ ABZ III, code 1, nr. 177

²⁷⁵ ABZ III, code 1, nr. 180

6.3.6 Financiële aangelegenheden en documentatie (DTH/AM, DTH/FZ, DTH/BO, DTH/CR, DTH/FA, DTH/BF en DTH/DS)

De financiële aangelegenheden van DTH werden van 1964 tot 1968 verricht door het Algemene Zaken (DTH/AM). In 1968 werden deze taken overgenomen door de Onderafdeling Financiële Zaken (DTH/FZ) van de Afdeling Beheers- en Administratieve Zaken. Deze constructie hield stand tot 1970. Door de toegenomen hoeveelheid werk werd de activiteiten van DTH/FZ verdeeld over de nieuwe Bureaus Begroting (DTH/BO), Controle en Onderzoek (DTH/CR) en Financiële Administratie (DTH/FA). Het Bureau Begroting werd in 1977 omgezet in het Bureau Begrotingszaken en Informatieverwerking (DTH/BF), dit in verband met de verwachte automatisering van de financiële administratie. In 1980 werden de financiële aangelegenheden voor de gehele DGIS sector geconcentreerd bij AFO.

De documentatietaken voor DTH werden tot 1968 verricht door het Bureau Algemene Zaken (DTH/AM). In 1968 werden de werkzaamheden door het Bureau Documentatie en Statistiek (DTH/DS) uitgevoerd. In 1983 werd het Bureau Bibliotheek en Landeninformatie (DGIS/LB) ingesteld.

Handelingen:

nr: 162

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/DS

handeling: het verzorgen van de documentatie ten behoeve van DTH

periode: 1964-1980

nr: 163

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR

handeling: adviseren met betrekking tot door DTH te sluiten geldleenovereenkomsten

periode: 1964-1980

nr: 164

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR

handeling: adviseren van andere dienstonderdelen inzake juridisch / fiscale kwesties met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking

periode: 1964-1980

nr: 165

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR

handeling: behandelen van rechtsgedingen namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking

periode: 1964-1980

nr: 166

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR

handeling: opstellen en redigeren van overeenkomsten met betrekking tot in uitvoering genomen ontwikkelingssamenwerkingsprojecten

periode: 1964-1980

- nr: 167
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR
handeling: opstellen van geldleenovereenkomsten voor DTH
periode: 1964-1980
- nr: 168
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR
handeling: opstellen van rechtspositieregelingen voor uit te zenden ontwikkelingssamenwerkingsdeskundigen
periode: 1964-1980
- nr: 169
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR
handeling: uitvoeren van het juridische assistentie programma voor ontwikkelingslanden
periode: 1964-1980
- nr: 170
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR
handeling: voeren van overleg met vakbonden inzake rechtspositie uit te zenden ontwikkelingssamenwerkingsdeskundigen
periode: 1964-1980
- nr: 171
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM en DTH/JR
handeling: voorbereiden van het juridische assistentie programma voor ontwikkelingslanden
periode: 1964-1980
- nr: 172
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/AM, DTH/FZ, DTH/BO, DTH/CR, DTH/FA en DTH/BF
handeling: verzorgen van de financiële administratie van DTH
periode: 1964-1980
- nr: 173
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: coördinatie van cde multilaterale met de regionale hulpverlening, rekening houdend met bilaterale hulpprogramma's van derde landen
periode: 1966-1980
- nr: 174
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: evaluatie van de hulpverlening
periode: 1966-1980
- nr: 175
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: lange termijn planning van hulpverlening
periode: 1966-1980
- nr: 176

- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: overleg met nationale gouvernementele en non-gouvernementele organisaties inzake de bevordering van de infrastructuur ten behoeve van de hulpverlening
periode: 1966-1980
- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: zie voor handelingen met betrekking tot de NAR bij DGIS/SA
- nr: 177
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: zorgdragen voor verwerking van politieke aspecten in beleidsnota's met betrekking tot de ontwikkelingssamenwerking
periode: 1966-1980
- nr: 178
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/BL
handeling: zorgdragen voor verwerking van sociaal-economische aspecten in beleidsnota's met betrekking tot de ontwikkelingssamenwerking
periode: 1966-1980
- nr: 179
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/EM, DTH/WR
handeling: bemiddelen bij aanstelling van Nederlandse deskundigen buiten VN-programma's om
periode: 1964-1980
- nr: 180
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/EM, DTH/WR
handeling: recruteren en selecteren van Nederlandse deskundigen voor het hulpprogramma van de VN
periode: 1964-1980
- nr: 181
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/FE en DTH/OO
handeling: bemiddelen tussen internationale organisaties en instanties met betrekking tot het studieprogramma van fellows in Nederland
periode: 1964-1980
- nr: 182
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/FE en DTH/OO
handeling: het verzorgen van visa en verblijfsvergunningen voor fellows
periode: 1964-1980
- nr: 183
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/FE en DTH/OO
handeling: toezicht houden op in Nederland studerende fellows
periode: 1964-1980
- nr: 184
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH en DTH/CP

- handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1964-1980
- nr: 185
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH en DTH/CP
- handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1964-1980
- nr: 186
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH en DTH/CP
- handeling: het mede opstellen van gedetailleerde projectbeschrijvingen in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1964-1980
- nr: 187
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH en DTH/CP
- handeling: het opstellen en afsluiten van overeenkomsten met particuliere niet-commerciële organisaties in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1964-1980
- nr: 188
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/MP, DTH/VH, DTH/UH en DTH/CP
- handeling: het toetsen van aanvragen in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1964-1980
- nr: 189
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PK
- handeling: personeelsadministratieve aangelegenheden met betrekking tot uit te zenden deskundigen
periode: 1964-1980
- nr: 190
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
- handeling: het adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten
periode: 1964-1980
- nr: 191
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
- handeling: het in overleg met de Directie Verdragen opstellen van overeenkomsten met het hulp ontvangende land
periode: 1964-1980

nr: 192
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
handeling: het opstellen van projectpresentaties en overleg met de betrokken ministeries over de projecten
periode: 1964-1980

nr: 193
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
handeling: het toetsen van projectvoorstellen aan de gestelde criteria voor bilaterale ontwikkelingsprojecten en het daartoe voeren van correspondentie
periode: 1964-1980

nr: 194
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
handeling: onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten
periode: 1964-1980

nr: 195
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
handeling: overleggen over de wijze van uitvoering van projecten
periode: 1964-1980

nr: 196
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/PR, DTH/VH
handeling: toezicht houden op en coördineren van in uitvoering zijnde projecten
periode: 1964-1980

nr: 197
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/VI
handeling: het voorbereiden van fellows op hun studie in Nederland
periode: 1970-1980

nr: 198
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DTH/VI
handeling: organiseren en plannen van cursussen voor uit te zenden deskundigen in het kader van diverse ontwikkelingsprogramma's
periode: 1964-1980

6.4 DIRECTIE FINANCIËEL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGSHULP (DFO), 1964-1980

6.4.1 Organisatie

De Directie Financieel-economische Ontwikkelingshulp werd bij ministeriële beschikking API/PD-60519 van 23 april 1964 ingesteld als één van de drie directies van het met diezelfde beschikking ingestelde Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking.²⁷⁶ In deze beschikking heette deze directie nog de Directie Kapitaalshulp (DKH), maar deze naam zou nimmer worden gebruikt. Van 1964 tot 1967 was DFO in een '*personele unie*' verbonden met de Directie Economische Samenwerking (DES) van DGES: de functies van chef DFO en chef DES waren aan één persoon gebonden. Tot 1967 was DFO ook slechts een directie met één medewerker, namelijk de chef. In dat jaar werden de bureaus Multilaterale Zaken (DFO/MZ), Bilaterale Zaken (DFO/BT) en Kapitaalverkeer en Banken (DFO/KB) ingesteld.

In 1972 werden twee afdelingen opgericht. De afdeling Financiële Ontwikkelingssamenwerking (DFO/FO), met daaronder het bestaande bureau MZ en het nieuwe bureau Consortia en Consultatieve Groepen (DFO/CC) en de Afdeling Financiële Hulpverleningsprogramma's (DFO/FH) met de bureaus Investeringsbevordering (DFO/IB) en Banken en Voedselhulp (DFO/BV).

Bij een volgende reorganisatie in 1975 werden de bestaande vier bureaus samengevoegd tot de Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DFO/MU) waar de bureaus Multilaterale Zaken (DFO/MZ) en Banken, Investerings-, Voedsel en Humanitaire Hulp (DFO/BV) bij werden ondergebracht. Laatstgenoemd bureau werd een jaar later gesplitst in het bureau Banken en Investerings- (DFO/IB) en het bureau Nood- en Voedselhulp (DFO/NV). In 1978 werd MU nog aangevuld met het bureau Algemene Programma's (DFO/LP). Nieuw was in 1975 de Afdeling Bilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DFO/BS), verdeeld in een drietal regionale bureaus voor Oost-Azië (DFO/OA), Zuid-Azië (DFO/AI) en voor Afrika en Latijns-Amerika (DFO/LA). DFO/LA werd het jaar daarop gesplitst in een bureau Latijns-Amerika (DFO/LA) en een bureau Afrika (DFO/AR).

In 1980 werd DFO, net als DTH en DOS, gereorganiseerd en verdween uiteindelijk. De bilaterale taken van de regionale bureaus van DFO werden na een overgangperiode overgenomen door de nieuw ingestelde regionale directies DAF, DAL en DLA. Een expertise gedeelte van ex-DFO werd ondergebracht bij DAL, de Directie Ontwikkelingssamenwerking Azië, die tot 1983 de toevoeging 'en Algemene Financiële Ontwikkelingssamenwerking' had. Die nieuwe directies namen ook de taken over van de regionale voorbereidings- en uitvoeringsbureaus van de Directie Internationale Technische Hulp (DTH) en van de Directie Ontwikkelingssamenwerking Suriname (DOS). De taken van de bureaus ressorterende onder de Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking werden overgenomen door DPO en DIO. DFO werd in juli 1980 opgeheven per ministeriële beschikking nr. 221183.

²⁷⁶ ABZ IV, code 1, nr. 3111.

6.4.2. Taakafbakening²⁷⁷

Taakafbakening tussen de Minister zonder Portefeuille belast met Ontwikkelingssamenwerking en de Minister van Financiën

De instructies voor het door Nederland te voeren beleid in de Wereldbank, IDA en IFC werden opgesteld door of onder leiding van het ministerie van Financiën. Als deze instructies onderwerpen van hulpverleningsbeleid betroffen moesten zij worden meegedeeld en besproken in de Coördinatie Commissie inzake Hulpverlening aan Minderontwikkelde Landen (COCOM, later COCOS). Bij verschil van mening over de te geven instructies tussen het ministerie van Financiën en de Coördinatie Commissie werden de instructies besproken in de Ministerraad. De Ministerraad besliste. Ten aanzien van consortia, consultatieve groepen en in zekere mate ontwikkelingsbanken werd het beleid na bespreking in de COCOM/COCOS in overleg vastgesteld tussen DGIS en het ministerie van Financiën:

- a) het ministerie van Financiën had de primaire verantwoordelijkheid voor de vaststelling van bijdragen, instructies en het aanwijzen van delegaties;
- b) instructies en samenstelling delegaties moesten echter wel in overleg tussen DGIS en het ministerie van Financiën worden vastgesteld, na voorbereiding in de COCOM/COCOS;
- c) overeenkomsten tot aansluiting bij een consortium, consultatieve groep of ontwikkelingsbank werden getekend door Financiën.

Taakafbakening tussen de Minister zonder Portefeuille belast met Ontwikkelingssamenwerking en de Minister van Economische Zaken met betrekking tot de UNCTAD

De instructies voor het in de UNCTAD door Nederland te voeren beleid werden na behandeling in de Coördinatie Commissie voor de Internationale Technische Hulp opgesteld onder leiding van het Directoraat-Generaal van de BEB (Buitenlandse Economische Betrekkingen) van het ministerie van Economische Zaken. De instructies werden besproken in de IRHP; bij verschil van inzicht besloot de ministerraad. De instructies voor de UNCTAD werden mede ondertekend door DGIS. De delegaties naar de UNCTAD-vergaderingen werden aangewezen door Economische Zaken in overleg met DGIS. De delegaties rapporteerden aan Economische Zaken en DGIS.

6.4.2 Taken van DFO

De formele taakomschrijving van DFO luidde: *"Behandeling van de aangelegenheden met betrekking tot de financieel-economische ontwikkelingshulp en de coördinatie van de verschillende vormen van deze hulpverlening en van het internationaal overleg terzake. Leiding der interdepartementale coördinatie op het gebied van deze taken"*.²⁷⁸

De hoofdtaken van DFO waren vanaf 1975 als volgt te formuleren:²⁷⁹

- I. De behandeling van de bilaterale financiële hulpverlening aan ontwikkelingslanden (categorie I van de begroting);
- II. de coördinatie van de bilaterale en multilaterale hulpverlening aan de armste landen en groepen (categorie III a, b, d, e en k van de begroting) en de noodhulp (categorie III k van de begroting);

²⁷⁷ Bijlage bij de notulen van de ministerraadsvergadering van 7 januari 1966, in; ABZ III, code 1, nr. 158.

²⁷⁸ Gids 1965

²⁷⁹ ABZ IV, code 1, nr. 44: memoranda van Chef DFO aan DGIS dd. 14.06.1976 nr. 352, en dd. 23.09.1976.

- III. De hulpverlening via multilaterale financieringsinstellingen, en het volgen van en bijdragen aan de internationale gedachten- en beleidsvorming op de gebieden die het nauwst hiermee verband houden;
- IV. De behandeling van aangelegenheden betreffende de FMO, met in het verlengde hiervan enkele taken verband houdende met de rol van particuliere investeringen in ontwikkelingslanden;
- V. Het ontwikkelingselement van de herstructurering in Nederland.

Periode 1967-1971

6.4.3 Bureau Multilaterale Zaken (DFO/MZ), 1967-1971 (1980)

Het bureau Multilaterale Zaken was belast met de behandeling van algemene beleidsproblemen, de beleidsvoorbereiding inzake aangelegenheden betreffende het Development Assistance Committee (DAC) en het Development Centre van de OESO en inspraak in het beleid ten aanzien van EEG en OESO voor de hulpverleningsaspecten en met de behandeling van de financiële zaken van de UNCTAD, in het bijzonder de zaken van de 3e commissie van deze organisatie.

De werkzaamheden ten aanzien van het Development Assistance Committee van de OESO (DAC) hielden in:

1. behandelen van de financiële hulpaspecten die in de DAC worden behandeld: voorwaarden van de hulp, binding, schuldenproblematiek e.d.;
2. voorbereiding van het Nederlandse DAC-examen, en de behandeling van de examens van andere landen:
 - verzorging van de financiële overzichten van het Nederlandse hulpprogramma conform DAC-voorschriften;
 - voorbereiding van het Nederlandse DAC-memorandum.

Dezelfde taken worden verricht in het kader van de werkzaamheden voor de financiële commissie van de UNCTAD en voor de EG.

DFO/MZ bleef tot 1980 als bureau van DFO functioneren.

6.4.4 Bureau Bilaterale Zaken (DFO/BT), 1967-1971

Belast met de voorbereiding van het beleid van de Nederlandse financieel-economische hulp in consortia en consultatieve groepen, de hulpverlening aan Indonesië en de voedselhulp.

6.4.5 Bureau Kapitaalverkeer en Banken (DFO/KB), 1967-1971

DFO/KB was belast met de behandeling van aangelegenheden met betrekking tot de 'wereldbankfamilie' (IBRD, IDA, IFC, supplementaire financiering) en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken. Tevens belast met het afgeven van investeringsgaranties en het treffen van andere maatregelen ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden. Een uitvloeisel daarvan was het bevorderen van de samenwerking met het bedrijfsleven in projecten in ontwikkelingslanden.

Periode 1971-1974

6.4.6 Afdeling Financiële Hulpverleningsprogramma's (DFO/FH), 1971-1974²⁸⁰

DFO/FH omvatte de bureaus DFO/IB (Investeringsbevordering, 1971-1974) en DFO/BV (Banken en Voedselhulp, 1971-1974) en had als taak de behandeling van aangelegenheden met betrekking tot de 'wereldbankfamilie' (IBRD, IDA, IFC, supplementaire financiering) en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken. Ook de bilaterale financiële hulpverlening aan Zuid-Oost Azië behoorde tot het takenpakket.

DFO/FH was verantwoordelijk voor de behandeling van aangelegenheden betreffende de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (FMO). DFO/FH vertegenwoordigde de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Raad van Commissarissen en in de financieringscommissie (waarin ook de ministeries van Financiën en Economische Zaken zitting hadden) van het FMO.²⁸¹ Daarnaast hield de afdeling zich bezig met het afgeven van investeringsgaranties en het treffen van andere maatregelen ter bevordering van privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden. Ook diende DFO/FH zorg te dragen voor de bevordering van de samenwerking van DGIS met het bedrijfsleven en de financiering van de voedselhulp te organiseren.

6.4.7 Afdeling Financiële Ontwikkelingssamenwerking (DFO/FO), 1971-1974

DFO/FO bestond uit de bureaus DFO/CC (Consortia en Consultatieve Groepen, 1971-1974) en DFO/MZ (Multilaterale Zaken, [1967] 1971-1974 [1980]). De afdeling behandelde algemene beleidsaangelegenheden met betrekking tot de financiële ontwikkelingssamenwerking. De afdeling verrichtte beleidsvoorbereidende aangelegenheden met betrekking tot het Development Assistance Committee (DAC) en het Development Centre van de OESO en bereidde de nederlandse inspraak in het beleid ten aanzien van EEG en OESO voor de hulpverleningsaspecten voor. Daarnaast was DFO/FO belast met de behandeling van de financiële zaken van de UNCTAD, in het bijzonder de zaken van de 3e commissie van deze organisatie en de Nederlandse financieel-economische hulp in consortia en consultatieve groepen.

Periode 1974-1980

6.4.8 Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DFO/MU), 1974-1980

DFO/MU was samengesteld uit de bureaus DFO/BV (in 1975 gesplitst in DFO/IB en DFO/NV), DFO/MZ en vanaf 1978 DFO/LP.

Bureau Banken, Investerings, Voedsel- en Humanitaire Hulp (DFO/BV), 1974-1975, het Bureau Banken en Investerings (DFO/IB), 1975-1980 en het Bureau Nood- en Voedselhulp (DFO/NV), 1975-1980

²⁸⁰ ABZ III, code 1, nr. 158, MB ASAZ/AOR-102179 van 2 juni 1971.

²⁸¹ *Internationale Samenwerking 2* (1969) nr. 2, 34 e.v. en de Wet van 1 mei 1970, houdende machtiging tot deelneming in het aandelenkapitaal van een door de Staat met anderen op te richten Nederlandse Financierings-Maatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V., alsmede tot het treffen van maatregelen ten behoeve van de middelenvoorziening van die vennootschap (Staatsblad 237).

Tot de taken van het Bureau Banken, Investerings, Voedsel- en Humanitaire Hulp (DFO/BV), opvolger van het bureau Banken en Voedselhulp, behoorden de behandeling van aangelegenheden met betrekking tot de 'wereldbankfamilie' (IBRD, IDA, IFC, supplementaire financiering) en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken, de behandeling van aangelegenheden betreffende de Nederlandse Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (FMO), het bevorderen van particuliere investeringen in ontwikkelingslanden en het verstrekken van directe humanitaire hulp (bilateraal en in internationaal verband) bij rampen, volgens categorie IIIb van de begroting (o.a. medische programma's in het kader van de WHO en UNICEF) en nood- en voedselhulp volgens categorie III k van de begroting (zowel nationaal als in het kader van de Europese voedselhulp. DFO had namens de staat zitting in de projectcommissie van de Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden N.V. Die projectcommissie van de FMO diende toestemming te geven voor te verstrekken financieringen.²⁸² DGIS zelf had zitting in de Raad van Commissarissen van de FMO.

Vanaf 1975 was DFO ook belast met het behandelen van de 'herstructurering'. Met betrekking hiertoe diende DFO vraagstukken die samenhangen met de herstructurering van de Nederlandse economie en van de geïndustrialiseerde landen in het algemeen, voorzover rakend aan de belangen van de ontwikkelingslanden te bestuderen, overleg te voeren met het ministerie van Economische Zaken over de besteding van het budget voor de herstructurering en over herstructureringsvraagstukken in het algemeen, projecten in het kader van de herstructurering op te zetten en te begeleiden, contacten met andere instanties die met vraagstukken van de internationale arbeidsverdeling en herstructurering te maken hebben, zoals de F.M.O., de Nehem, het N.E.I. e.d. (DFO/IB) te onderhouden.²⁸³

Daarnaast volgde DFO de EG-hulpverlening zoals die zich afspeelde in de werkgroepen van de ACP/Fin, EOF, EIB, Magreb, Mashrek, STABEX, noodhulp en voedselhulp. De coördinerende taak bij deze vormen van hulpverlening lag bij DGES/DIE.²⁸⁴

DFO/BV werd in 1975 gesplitst in de bureaus DFO/IB en DFO/NV. Het takenpakket onderging daarbij geen verandering

Bureau Multilaterale Zaken (DFO/MZ), (1967) 1974-1980

Het ook in deze periode functionerende bureau Multilaterale Zaken bleef dezelfde taken houden als in de voorgaande periode.

Bureau Algemene Programma's (DFO/LP), 1978-1980

Het in 1978 aan DFO toegevoegde bureau DFO/LP was belast met de voorbereiding en uitvoering van algemene hulpverleningsprogramma's voor ontwikkelingslanden, met name die betreffende betalingsbalanssteun, voedselproductie en voedselveiligheid en de coördinatie daarvan, alsmede de verzorging van de rapportage. Voorts had het bureau tot taak de beoordeling van voorstellen om bij te dragen aan specifieke multilaterale programma's, onder meer op het gebied van medische verzorging. Het betrof de programma's van categorie IIIa en e (tot 1979) van de begroting.

6.4.9 Afdeling Bilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DFO/BS), 1974-1980

De uitvoering van de taken voortvloeiend uit categorie I van de begroting van Ontwikkelingssamenwerking lag vanaf 1975 in handen van DFO/BS en de daaronder ressorterende bureaus. De

²⁸² *Internationale Samenwerking 2* (1969) nr. 2, 34 e.v.

²⁸³ Ontleend aan een taakomschrijving medewerker 'herstructureringszaken' (1976).

²⁸⁴ Memorandum DFO aan DGIS dd. 18.5.77, nr. 254, in ABZ IV, code 1, nr. 44.

bilaterale hulp aan concentratielanden (categorie I van de begroting van OS) bestond uit financiële hulpverlening (zowel uit begrotingsmiddelen als uit kapitaalmarktmiddelen) en technische hulpverlening (projectenprogramma en deskundigen in het kader van het projectenprogramma en voorbereiding en begeleiding van ontwikkelingsdeskundigen). De taken van de afdeling hielden verband met het toezeggen van financiële hulp aan ontwikkelingslanden, het vaststellen van richtlijnen voor selectie van projecten en programma's in het kader van de bilaterale ontwikkelingssamenwerking, het ontwerpen van richtlijnen voor consultants en vakinstanties die worden ingeschakeld bij de voorbereiding en begeleiding van hulpprojecten, het voeren van bestedingsoverleg tussen Nederland en de afzonderlijke landen die financiële hulp ontvangen en de uitvoering van goedgekeurde transacties en samenwerking met het bedrijfsleven.

DFO/BS was tevens verantwoordelijk voor de landbouwprogrammahulp nopens categorie IIIb van de begroting en de hulpverlening aan Indo-China (categorie IIIId, vanaf 1976 categorie IIIe) en de Sahel (categorie IIIc, vanaf 1976 categorie IIIId).

De technische begeleiding van projecten die door DFO werden gefinancierd was in handen van DTH of een andere gekwalificeerde organisatie. DFO had slechts de verantwoordelijkheid om te bezien of aan de voorwaarden voor financiering was voldaan.

DFO/BS omvatte het bureau Bureau Zuid-Azië (DFO/AI, 1974-1980), het Bureau Oost-Azië (DFO/OA, 1974-1980) en het Bureau Afrika en Latijns-Amerika (DFO/LA, 1974-1975), dat werd opgedeeld in het Bureau Latijns-Amerika (DFO/LA, 1975-1980) en het Bureau Afrika (DFO/AR, 1975-1980)

Handelingen:

- nr: 199
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 200
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het evalueren van projecten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 201
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades over aanvragen in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980

- nr: 202
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 203
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het opstellen en afsluiten van overeenkomsten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 204
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het opstellen van projectbeschrijvingen in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 205
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het overleggen over de wijze van uitvoering van projecten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 206
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het toetsen van aanvragen in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 207
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: het toezicht houden op[en coördineren van in uitvoering zijnde projecten in het kader van de landbouwprogrammahulp, de hulpverlening aan Indochina en aan de Sahel
periode: 1974-1980
- nr: 208
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: opstellen van richtlijnen voor consultants en organisaties die worden ingeschakeld bij de voorbereiding en uitvoering van hulpprojecten
periode: 1974-1980
- nr: 209

- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: uitvoeren van goedgekeurde transacties in het kader van bilaterale ontwikkelings-samenwerkingsprojecten
periode: 1974-1980
- nr: 210
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: vaststellen van richtlijnen voor selectie van projecten en programma's in het kader van de bilaterale ontwikkelingssamenwerking
periode: 1974-1980
- nr: 211
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/AI, DFO/OA, DFO/LA en DFO/AR
handeling: voeren van bestedingsoverleg met hulp ontvangende landen
periode: 1974-1980
- nr: 212
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BT
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot voedselhulpaangelegenheden
periode: 1967-1971
- nr: 213
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BT
handeling: beleidsvoorbereiding van de financiële hulpverlening aan Indonesië
periode: 1967-1971
- nr: 214
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BT
handeling: beleidsvoorbereiding van financieel-economische hulpverlening in consortia en consultatieve groepen
periode: 1967-1971
- nr: 215
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB
handeling: afgeven van investeringsgaranties ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)
periode: 1974-1980
- nr: 216
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot aangelegenheden inzake organisaties die behoren tot de 'wereldbankfamilie' en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken (zie ook DFO/KB)
periode: 1974-1980
- nr: 217
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB

handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot voedselhulpaangelegenheden (zie ook DFO/BT)

periode: 1974-1980

nr: 218

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB

handeling: bevorderen van samenwerkingsprojecten van het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)

periode: 1974-1980

nr: 219

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB

handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Financieringscommissie van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/FH)

periode: 1974-1980

nr: 220

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/BV en DFO/IB

handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Raad van Commissarissen van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/FH)

periode: 1974-1980

nr: 221

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/CC

handeling: beleidsvoorbereiding van de financiële hulpverlening aan Indonesië (zie ook DFO/BT)

periode: 1971-1974

nr: 222

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/CC

handeling: beleidsvoorbereiding van financieel-economische hulpverlening in consortia en consultatieve groepen (zie ook DFO/BT)

periode: 1971-1974

nr: 223

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/CC

handeling: beleidsvoorbereiding van voedselhulpaangelegenheden (zie ook DFO/BT)

periode: 1971-1974

nr: 224

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/IB

handeling: afgeven van investeringsgaranties ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)

periode: 1971-1974

- nr: 225
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/IB
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot aangelegenheden inzake organisaties die behoren tot de 'wereldbankfamilie' en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken (zie ook DFO/KB)
periode: 1971-1974
- nr: 226
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/IB
handeling: bevorderen van samenwerkingsprojecten van het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)
periode: 1971-1974
- nr: 227
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Financieringscommissie van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV
periode: 1971-1974
- nr: 228
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Raad van Commissarissen van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV
periode: 1971-1974
- nr: 229
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/KB
handeling: afgeven van investeringsgaranties ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden
periode: 1967-1971
- nr: 230
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/KB
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot aangelegenheden inzake organisaties die behoren tot de 'wereldbankfamilie' en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken
periode: 1967-1971
- nr: 231
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/KB
handeling: bevorderen van samenwerkingsprojecten van het bedrijfsleven in ontwikkelingslanden
periode: 1967-1971
- nr: 232
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: beleidsvoorbereiding van betalingsbalanssteun
periode: 1978-1980
- nr: 233

- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: beleidsvoorbereiding van voedselproductie en voedselveiligheid
periode: 1978-1980
- nr: 234
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: beoordelen van voorstellen met betrekking tot de algemene noodhulpbijdrage ten behoeve van de armste landen
periode: 1978-1980
- nr: 235
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: beoordelen van voorstellen met betrekking tot de Nederlandse bijdrage aan specifieke multilaterale initiatieven ter leniging van acute noden
periode: 1978-1980
- nr: 236
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: beoordelen van voorstellen met betrekking tot specifieke bilaterale initiatieven ter leniging van acute noden
periode: 1978-1980
- nr: 237
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: medebeoordelen van aanvragen / projectvoorstellen met betrekking tot specifieke hulpverlening ten behoeve van de Indochina aan de gestelde criteria
periode: 1978-1980
- nr: 238
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: medebeoordelen van aanvragen / projectvoorstellen met betrekking tot specifieke hulpverlening ten behoeve van de Sahel aan de gestelde criteria
periode: 1978-1980
- nr: 239
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: uitvoering van betalingsbalanssteun
periode: 1978-1980
- nr: 240
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/LP
handeling: uitvoering van voedselproductie en voedselveiligheid
periode: 1978-1980
- nr: 241
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/MZ
handeling: beleidsvoorbereiding inzake de financiële aspecten met betrekking tot het DAC en het Development Centre van de OESO, de financiële commissie van de UNCTAD en de EG
periode: 1967-1971 (1980)

nr: 242
 actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/MZ
 handeling: de behandeling van de DAC-examens van andere landen
 periode: 1967-1971 (1980)

nr: 243
 actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/MZ
 handeling: verzorging van de financiële overzichten van het Nederlandse hulpprogramma conform DAC-voorschriften en de voorbereiding van het Nederlandse DAC-memorandum in het kader van de voorbereiding van het Nederlandse DAC-examen
 periode: 1967-1971 (1980)

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DFO/MZ
 handeling: zie voor de periode 1974-1980 de handelingen in de periode 1967-1974

6.5 DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING SURINAME (DOS) 1975-1980

6.5.1 Instelling

De Directie Ontwikkelingssamenwerking Suriname werd ingesteld op 22 oktober 1975.²⁸⁵ De reden voor die instelling was de overdracht van de soevereiniteit van Nederland aan Suriname op 25 november 1975.

De nieuwe staat Suriname werd in de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking een dermate grote plaats toebedacht, onder andere tot uiting komend in een ontwikkelingssamenwerkingsovereenkomst met bijbehorend protocol,²⁸⁶ dat hiervoor uiteindelijk de oprichting van een aparte directie gerechtvaardigd werd geacht. In eerste instantie werd deze organisatorische opzet te zwaar bevonden en was het de bedoeling een 'beleidsorgaan ontwikkelingssamenwerking Suriname' onder plaatsvervangend DGIS te plaatsen en alle uitvoeringstaken aan DTH en DFO over te laten.²⁸⁷ De status van een dergelijk 'beleidsorgaan' zou echter zo onduidelijk zijn dat toch werd besloten tot de instelling van een directie.

DOS stond als een directie van het Directoraat Generaal Internationale Samenwerking in eenzelfde werkrelatie tot DGIS, DIO en de overige departementsonderdelen als DTH en DFO. De nieuwe directie viel in organisatorische zin te beschouwen als een voorloper van de in 1980 doorgevoerde regionale opzet, waarbij de financieel-economische en technische ontwikkelingssamenwerking, die in 1975 nog verdeeld waren over de directies DTH en DFO, werden geïntegreerd. Dit kwam ook tot uiting in de formele taakopdracht van de directie: "*Behandeling van de aangelegenheden met betrekking tot de financieel-economische en technische ontwikkelingssamenwerking met Suriname en coördinatie van de verschillende vormen van deze samenwerking*".²⁸⁸ Wel werd afgesproken dat DFO

²⁸⁵ Ministeriële Beschikking, nr. PLVS/AOR-257773 dd. 22/10/1975.

²⁸⁶ *Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname betreffende ontwikkelingssamenwerking, met bijlagen, Paramaribo 1975-11-25* (Trctbldn. 1975 nr. 140 en 1976 nr. 8); *Protocol voor procedureregels inzake de ontwikkelingssamenwerking ingevolge artikel 11 van de overeenkomst, Paramaribo 1975-11-25*

²⁸⁷ Memorandum 294 van ASAZ aan S dd. 6/5/1975, in: ABZ IV, code 1, nr. 3111.

²⁸⁸ Gids 1976.

en met name DTH bepaalde concrete uitvoeringstaken ten behoeve van DOS zouden verrichten zoals bijvoorbeeld het rekruteren van experts.²⁸⁹

De directie kende tijdens haar bestaan geen onderverdeling in bureaus.

In 1979 werd DOS in het kader van de grote reorganisatie van DGIS belast met het ontwikkelings-samenwerkingsbeleid voor geheel Latijns-Amerika. De directie fungeerde toen als voorloper van de in 1980 in te stellen Directie Ontwikkelingssamenwerking Latijns-Amerika (DLA).²⁹⁰ In juli 1980 werd de directie werd per ministeriële beschikking formeel opgeheven. De taken van de directie werden ondergebracht bij het Bureau Suriname van de Directie Ontwikkelingssamenwerking Latijns-Amerika (DLA/SU).

De door DOS ontwikkelde activiteiten werden gefinancierd uit categorie VIII van de OS-begroting.

6.5.2 Taken

- Deelname aan het jaarlijkse bestedingsoverleg in de Commissie van Drie (de Nederlandse sectie van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname; CONS) betreffende de jaarlijkse planning en begrotingsopstelling van de ontwikkelingsactiviteiten en de advisering van door het Planbureau van Suriname uit te brengen verslagen over realisatie en voortgang van de ontwikkelingsplannen;
- Tussentijds overleg in hetzelfde kader ten aanzien van de ontwikkelingsinspanningen;
- Beoordelen van het verwachtbare effect van de project- en programma-hulp op de verwerking van de ontwikkelings-samenwerkingsdoelstellingen;
- deelname aan Nederlandse regeringsdelegaties
- Voorbereiden van projecten
 - Beoordelen van bestedingsvoorstellen en afzonderlijke projecten op het verwachtbare effect op de ontwikkelingssamenwerkingsdoelstellingen aan de hand van de in het protocol vastgelegde criteria.
 - Deelname aan overleg betreffende de verdere concretisering en bijstelling van de criteria;
 - Coördineren van de samenwerking van Surinaamse instituten met Nederlandse (wetenschappelijke) instellingen en over het algemeen de universitaire samenwerking tussen de twee landen;
 - Regeling van toewijzing en afhandeling van de beurzen binnen het goedgekeurde beurzenprogramma.
- Het volgen van de uitvoering van die projecten
 - Beoordelen van de vorm waarin de projecten na verkregen goedkeuring door de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname (ook wel Gezamenlijke Commissie genoemd) ter uitvoering worden aangeboden.
- Nadere uitwerking van programma's per sector
 - Onderzoeken van de mogelijkheden van sectorale (meerjaren)programma's van financiële en technische hulp en voeren van de noodzakelijke correspondentie;
 - Volgen van de uitvoering van het hulpprogramma mede met het oog op eventueel noodzakelijke bijsturing van het beleid;
 - Bestuderen, interpreteren en becommentariëren van informatie uit Suriname relevant voor het ontwikkelings-samenwerkingsbeleid;
 - Adviseren over bijstelling van het beleid en meewerken aan beantwoording van Kamervragen.
- Het onderhouden van contacten met interne (SA, DTH, DFO) en externe (uitvoerders van

²⁸⁹ Memorandum van SA aan DGIS van 21.08.1975 nr. 971/75, in: ABZ IV, code 1, nr. 43.

²⁹⁰ Gids 1980.

projecten, vakdepartementen, nederlandse vertegenwoordiging in Paramaribo, Surinaamse autoriteiten, KABSNA) instanties.

Handelingen:

- nr: 244
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: adviseren over het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid ten aanzien van Suriname
periode: 1975-1980
- nr: 245
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten
periode: 1975-1980
- nr: 246
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: analyseren van informatie uit Suriname van belang voor het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid
periode: 1975-1980
- nr: 247
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: behandeling van aanvragen met betrekking tot het beurzenprogramma
periode: 1975-1980
- nr: 248
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: coördineren van samenwerking van Surinaamse instituten met Nederlandse instellingen en de universitaire samenwerking tussen Nederland en Suriname
periode: 1975-1980
- nr: 249
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: deelname aan bestedingsoverleg in de Commissie van Drie betreffende de jaarlijkse planning en begrotingsopstelling van ontwikkelingsactiviteiten met betrekking tot Suriname
periode: 1975-1980
- nr: 250
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: deelname aan overleg inzake concretisering en bijstelling beoordelingscriteria voor bestedingen en projecten
periode: 1975-1980
- nr: 251
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het (mede)opstellen van projectbeschrijvingen en projectpresentaties
periode: 1975-1980

- nr: 252
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten
periode: 1975-1980
- nr: 253
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het inwinnen van advies bij de Nederlandse ambassade over aanvragen en project-voorstellen
periode: 1975-1980
- nr: 254
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten
periode: 1975-1980
- nr: 255
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het overleggen over de wijze van uitvoering van projecten
periode: 1975-1980
- nr: 256
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: het, in overleg met DVE en DTH/JR of DGIS/JR, (mede)opstellen en afsluiten van overeenkomsten met organisaties en/of de Surinaamse regering
periode: 1975-1980
- nr: 257
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: in het kader van de Commissie van Drie advisering van door het Planbureau Suriname uit te brengen verslagen over realisatie en voortgang ontwikkelingsplannen
periode: 1975-1980
- nr: 258
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: onderzoeken van de mogelijkheden tot het starten van sectorale (meer)jarenprogramma's voor Suriname
periode: 1975-1980
- nr: 259
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: overleg in de Commissie van Drie met betrekking tot ontwikkelingsinspanningen ten aanzien van Suriname
periode: 1975-1980

nr: 260
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: toetsen van aanvragen en projectvoorstellen aan de gestelde criteria
periode: 1975-1980

nr: 261
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DOS
handeling: toezicht houden op en coördineren van in uitvoering zijnde projecten
periode: 1975-1980

6.6 CENTRUM TOT BEVORDERING VAN DE IMPORT UIT ONTWIKKELINGS- LANDEN (CBI) 1971-

6.6.1 Organisatorische ontwikkeling

Met een beschikking van de Minister van Buitenlandse Zaken werd per 1 januari 1971 het Centrum tot Bevordering van de Import uit ontwikkelingslanden (CBI) in het leven geroepen²⁹¹. De voornaamste reden om tot instelling van het CBI over te gaan was de overweging dat de ontwikkelingslanden onvoldoende bekend waren met de markt in de industriële landen en omgekeerd. De centra die zich in de industriële landen met deze problematiek bezig hielden bewogen zich in het algemeen op het theoretische, educatieve en instructieve terrein en hielden zich niet bezig met de praktische importbevordering. Bij DGIS bestond het gevoel dat een op de praktijk en op een beperkt territorium gericht importbevorderingscentrum in aanvulling op de bestaande theoretische en educatieve centra een nuttige taak zou kunnen hebben.²⁹²

Hiërarchisch werd het CBI rechtstreeks onder de Directeur-Generaal Internationale Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken geplaatst. De DG Internationale Samenwerking werd tevens aangesteld als voorzitter van de Raad van Advies van het Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden.

6.6.2 Organisatie

Het CBI bestond vanaf december 1972 uit drie bureaus.²⁹³ Het bureau Administratieve Zaken (CBI/AZ), het Bureau Bedrijfsbemiddeling en Handelsbevordering (CBI/BH) en het Bureau Internationale Liaison en Overheidsinformatie (CBI/LO).

In 1985 vond een reorganisatie plaats en werd CBI/AZ omgezet in het Bureau Algemene en Comptabele Aangelegenheden (CBI/CZ), CBI/BH in het Bureau Handelsbevordering en Bedrijfsbemiddeling (CBI/BH) en CBI/LO in het Bureau Internationale Projecten en Kennisoverdracht (CBI/IK).²⁹⁴ Daarna heeft geen reorganisatie meer plaatsgevonden. De reorganisatie van 1985 had niet zozeer te maken met een herbezinning op taken en activiteiten van het CBI, maar werd geëntameerd

²⁹¹ Beschikking van 18 december 1970, nr. ASAZ/AOR-240572.

²⁹² ABZ, arch-HDBZ/FM / 0027

²⁹³ Beschikking van 15 december 1972, nr. ASAZ/AOR-259009.

²⁹⁴ ABZ, 1975-1984, code 1, nr. 3045.

om een einde te maken aan de personele onrust binnen de organisatie.²⁹⁵

6.6.3 Taken en activiteiten van het CBI

De taakstelling van het CBI was het verstrekken van inlichtingen over afzetmogelijkheden in West-Europa voor uit ontwikkelingslanden afkomstige goederen, het verlenen van bemiddeling tussen aanbieders en aspirant-kopers van dergelijke goederen, het verrichten van overige werkzaamheden die kunnen bijdragen tot een groei van import uit de ontwikkelingslanden en het onderhouden van de relatie met het UNCTAD/GATT International Trade Centre (ITC) te Genève (o.a. namens Nederland deelnemen aan de zittingen van de adviesgroep van dit centrum).²⁹⁶

Het onderhouden van de contacten met het ITC betekende tevens dat de activiteiten van het Bureau Exportbevorderingshulp aan Ontwikkelingslanden van de Economische Voorlichtingsdienst door het CBI in zijn geheel werden overgenomen. Dit bureau hield op te bestaan.

Bureau Administratieve Zaken (CBI/AZ), 1972-1985 en het Bureau Algemene en Comptabele Aangelegenheden (CBI/CZ), 1985-

De taken van de bureaus AZ en CZ betroffen het financieel beheer van het CBI, het verzorgen van het archief en de documentatie. Deze taak werd over de periode 1972-1990 niet gewijzigd. De naamsverandering vond slechts plaats om de taakinhoud van het bureau beter in de naamgeving tot uiting te laten komen.

Bureau Bedrijfsbemiddeling en Handelsbevordering (CBI/BH), 1972-1985 en het Bureau Handelsbevordering en Bedrijfsbemiddeling (CBI/HB), 1985-

Bij de instelling in 1972 kreeg CBI/BH als taak opgedragen: het leggen en bevorderen van contacten tussen exporteurs uit ontwikkelingslanden en importeurs uit West-Europa. In dit kader dienden de volgende activiteiten te worden verricht:

- verstrekken van inlichtingen en documentatie over handel en industrie;
- onderhouden van contacten met bedrijfsleven over afzetmogelijkheden van produkten;
- het bevorderen van handelscontacten door het organiseren van projecten (tentoonstellingen, publikaties, beurzen e.d.);
- het ontvangen van handelsmissies uit ontwikkelingslanden en het stimuleren van ontmoetingen met importeurs in West-Europa.

De naamsverandering van het bureau in 1985 bracht geen wijziging in de uit te voeren taken met zich mee.

Bureau Internationale Liaison en Overheidsinformatie (CBI/LO), 1972-1985 en het Bureau Internationale Projecten en Kennisoverdracht (CBI/IK), 1985-

Het bureau CBI/LO had als taak het voorbereiden van, adviseren over en uitvoering geven aan beleid van het International Trading Centre (ITC) van UNCTAD/GATT te Genève en het ten behoeve van deze organisatie organiseren van informatieprojecten in Nederland voor deelnemers uit ontwikkelingslanden.

CBI/IK behield deze taken en diende tevens te zorgen voor de begeleiding van exportbevorderende organisaties in ontwikkelingslanden en Nederland, het samen met deze organisaties opstellen van jaarplannen en het uitvoeren van die jaarplannen.

²⁹⁵ ibidem.

²⁹⁶ Gids BuZa, 1971-1992.

6.6.4 Raad van Advies van het CBI, 1971-

De Raad van Advies van het CBI werd op 4 februari 1971 door minister Udink, minister zonder portefeuille belast met aangelegenheden betreffende ontwikkelingssamenwerking, genstalleerd. De Raad had taak de directeur van het CBI in zijn werkzaamheden bij te staan en vergaderde minimaal twee maal per jaar. De adviezen van de Raad waren bindend.

In de Raad waren naast het DGIS de volgende instellingen vertegenwoordigt:

- de Directeur van de Economische Voorlichtingsdienst;
- een vertegenwoordiger van het Ministerie van Landbouw & Visserij;
- een vertegenwoordiger van de Kamer van Koophandel te Rotterdam;
- een vertegenwoordiger van het Verbond van de Nederlandse Groothandel;
- een vertegenwoordiger van het Nederlands Economisch Instituut;
- een vertegenwoordiger van de Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand (NOVIB).

6.6.5 Actoren in het taakgebied van het CBI

- International Trade Centre (ITC) UNCTAD/GATT te Genève
- Directoraat Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)
- Directoraat Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (DG BEB)
- Bedrijfsleven in Nederland (importeurs)
- Bedrijfsleven in ontwikkelingslanden (exporteurs)
- Overheid ontwikkelingslanden
- Handelsmissies

Handelingen:

nr: 262

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI

handeling: opstellen van jaarverslagen

periode: 1972-

nr: 263

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/AZ en CBI/CZ

handeling: verzorgen van archief en documentatie van het CBI

periode: 1972-

nr: 264

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/AZ en CBI/CZ

handeling: verzorgen van de financiële aangelegenheden van het CBI

periode: 1972-

nr: 265

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/BH en CBI/HB

handeling: het ontvangen van handelsmissies uit ontwikkelingslanden en het stimuleren van ontmoetingen met importeurs in West-Europa

periode: 1972-

nr: 266
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/BH en CBI/HB
handeling: onderhouden van contacten met bedrijfsleven over afzetmogelijkheden van producten uit ontwikkelingslanden

periode: 1972-

nr: 267
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/BH en CBI/HB
handeling: organiseren van projecten om handelscontacten tussen ontwikkelingslanden en Nederlandse importeurs te bevorderen

periode: 1972-

nr: 268
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/BH en CBI/HB
handeling: verstrekken van inlichtingen over handel en industrie

periode: 1972-

nr: 269
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/IK
handeling: begeleiding van exportbevorderende organisaties in ontwikkelingslanden en Nederland

periode: 1985-

nr: 270
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/IK
handeling: het samen met exportbevorderende organisaties in ontwikkelingslanden opstellen en uitvoeren van jaarplannen

periode: 1985-

nr: 271
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / CBI/LO en CBI/IK
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het International Trading Centre van UNCTAD/GATT te Genève

periode: 1972-

nr: 272
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / Raad van Advies CBI
handeling: beraadslagen over aangelegenheden van het CBI

periode: 1971-

nr: 273
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / Raad van Advies CBI
handeling: het uitbrengen van bindende adviezen aan de directeur van het CBI

periode: 1971-

6.7 REGIONALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKINGSDIRECTIES (DAL, DLA

en DAF), 1980-

6.7.1 Instelling

Uit de boedel van DTH, DFO en DOS werd in 1980 een drietal regionale ontwikkelingsamenwerkingsdirecties samengesteld die verantwoordelijk waren voor het bilaterale ontwikkelingsamenwerkingsbeleid. Onder leiding van de Plaatsvervangend DGIS/BS dienden zij te functioneren als 'brug' bij het integreren van beleidsformulering en beleidsuitvoering. Enerzijds dienden zij op basis van de praktijk van de uitvoering bij te dragen aan de formulering van het bilaterale en algemene ontwikkelingsbeleid en anderzijds moesten zij zorgen dat dit geformuleerd beleid in de praktijk werd verwezenlijkt.

6.7.2 Doel

De bilaterale ontwikkelingsamenwerking richtte zich vooral op de armste groepen en de economische verzelfstandiging van ontwikkelingslanden.²⁹⁷

6.7.3 Taken

*Taken van de chefs van de directies DAF, DAL en DLA:*²⁹⁸

De verantwoordelijkheid van een chef van een regionale directie binnen de BS-sector omspande het proces van (mede-)bepaling van de uitgangspunten van het Nederlandse bilaterale samenwerkingsbeleid, via de uitwerking en vertaling daarvan, tot en met de realisering van het beleid in de praktijk, en vice versa, onder leiding van Plv. DGIS/BS. Geografisch gezien omvatte dit alle regio's en landen van één van de drie continenten (Azië, Afrika, Latijns-Amerika) waarmee Nederlandse bilaterale samenwerking plaatsvond. Hiermee verbonden was tevens de (mede-)verantwoordelijkheid voor de samenhang van het Nederlandse bilaterale samenwerkingsbeleid met het algemene Nederlandse ontwikkelingsamenwerking en buitenlandse beleid in zijn totaliteit.

*Specifieke taken van de landenbureaus*²⁹⁹

Binnen de directies vormden de landen het centrale punt voor de betreffende regio's. Dit hield in een beoordeling en afstemming c.q. coördinatie van alle ontwikkelingsactiviteiten, gericht op een bepaald (Programma-, Regio-, Sector- (PRS)) land of regio, ongeacht de begrotingscategorie waaruit zij werden gefinancierd. Meer specifiek waren de landenbureaus belast met de rechtstreekse hulpverlening aan PRS-landen en aan ontwikkelingslanden waarmee Nederland in principe een meer tijdelijke hulprelatie onderhield.

De hulp aan PRS-landen veroorzaakte een continue stroom van activiteiten. Daarom werden de bureaus gevormd rond één tot drie programmalanden of regio's. Daarnaast behandelde elk bureau de hulpverlening aan een aantal niet-PRS landen die in de directe omgeving lagen. Elk bureau droeg, bijgestaan door staf- en hulpafdelingen, de primaire verantwoordelijkheid voor en was belast met de beleidsvorming, -coördinatie, -programmering, -uitvoering, en -evaluatie van de bilaterale ontwikkelingsamenwerking met betrekking tot de landen in de toegewezen regio:

²⁹⁷ Memorie van Toelichting bij begrotingen voor Ontwikkelingsamenwerking van 1978 en 1979.

²⁹⁸ ABZ IV, code 1, nr. 3100

²⁹⁹ ABZ IV, code 1, nr 3111: Orgaanbeschrijving DAF/DAL/DLA

a. Beleidsvorming

De bureaus dienden een bijdrage te leveren aan de vorming van het bilaterale ontwikkelingsbeleid en de concrete vertaling van deze meer algemene beleidsuitgangspunten:

- analyseren van politieke, economische en sociale situaties en behoeften van ontwikkelingslanden;
- aan elkaar relateren van behoeften en mogelijkheden van ontwikkelingslanden en de algemene uitgangspunten van het nederlandse ontwikkelingssamenwerkingsbeleid;
- het voorbereiden van het ten opzichte van landen in een bepaalde periode te voeren ontwikkelingsamenwerkingsbeleid (hulpmethoden, kanalen, allocatie, hulpvoorwaarden, projecten), hetgeen onder andere zijn neerslag vond in het zogenaamde 'landenbeleidsdocument';
- organiseren, voorbereiden, deelnemen en in voorkomend geval leiding geven aan het bestedingsoverleg met de betreffende landen, en verzorgen van de follow-up hiervan; hetzelfde gold voor ander bilateraal beleidsoverleg.

b. Beleidscoördinatie

In een initiërende rol moesten de bureaus zorgdragen voor:

- mogelijke coördinatie van de door Nederland gefinancierde hulpactiviteiten in een (groep van) ontwikkelingsland(en), rekening houdend met de zorg voor de verschillende samenwerkingsvormen bestaande verantwoordelijkheden en procedure-instructies;
- het doen van voorstellen om met de onderscheiden hulpprogramma's een groter gezamenlijk effect te bereiken;
- waar nodig en mogelijk coördineren van het Nederlandse hulpbeleid in een (groep van) ontwikkelingsland(en) met het beleid en/of activiteiten van andere multilaterale, bilaterale donoren;
- het actief volgen van het beleid van andere donoren;
- het deelnemen aan het overleg met instellingen en donoren.

c. Beleidsplanning en -programmering

Voorbereiden, concretiseren en vaststellen van hulpprogramma's

- vaststellen van de acties die ondernomen moeten worden om het beleidsplan uit te voeren.
- vaststellen van overleg dat nog gevoerd moet worden om de activiteiten te kunnen uitvoeren, informatie die nog moet worden ingewonnen, middelen die verkregen moeten worden;
- bijstellen van het programma, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat aan beleid- en randvoorwaarden niet voldaan kon worden.

d. Beleidsuitvoering

De bureaus moesten er voor zorgdragen dat overeengekomen activiteiten en plannen werden gerealiseerd door ze voor te bereiden en de uitvoering te organiseren, dat wil zeggen:

- projectidentificatie, -voorbereiding en -waardering en afstemming op nationale en lokale plannen, alsmede op gebruiken, gewoonten, wetten, organisaties, e.d. van het ontwikkelingsland;
- betrekken van de adviesinstantie of onafhankelijke adviseurs bij de voorbereiding en begeleiding;
- vaststellen van de bronnen waaruit en de randvoorwaarden waaronder gefinancierd werd;
- toepassen van de procedures met betrekking tot de financiële hulp, waaronder binding en ontbinding, waar nodig in overleg met Financiën, Economische Zaken;
- het geven van informatie aan en het voeren van overleg met het bedrijfsleven;
- afstemming op uitvoerende hulpactiviteiten van derden;
- actie, met name op de projectuitvoering (mensen, middelen, consultants);
- project follow-up en evaluatie voorbereiden en begeleiden;
- advies aan, overleg met en ondersteuning van activiteiten van andere afdelingen van DGIS, van ambassades en soms van derden.

e. Evaluatie van beleid en beleidsuitvoering

In samenwerking met het ontvangende land moest worden gezorgd voor verzameling, bewerking en behandeling van informatie over het effect van het bilaterale landenbeleid in relatie tot het Nederlands

ontwikkelingssamenwerkingsbeleid en over de voortgang en uitvoering van programma's en projecten.

f. Ontwikkeling van instrumenten ten behoeve van het management

Tezamen met andere eenheden moesten de bureaus nieuwe hulpvormen en werkmethoedien (programmering, analyse, programma- en projectmanagement, evaluatie) ontwikkelen op basis van knelpunten in de programma's en projecten, die uitgevoerd werden en op basis van nieuwe ontwikkelingen in het denken over ontwikkelingssamenwerking, de ervaringen, die elders werden opgedaan bij het hanteren van nieuwe methodieken en technieken. Voorts dienden een aantal met bovenstaande activiteiten in verband staande, maar niet rechtstreeks op het primaire werkproces betrekking hebbende werkzaamheden te worden uitgevoerd zoals:

- beantwoorden van kamervragen;
- - schrijven van nota's en redevoeringen voor de Minister en leiding DGIS;
- verstrekken van informatie aan derden.

6.7.4 Actoren

- consultants
- individuele deskundigen
- adviesinstanties
- Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO)
- Financiën
- Economische Zaken
- Landbouw en Visserij
- Medefinancieringsorganisaties
- Ambassades
- Hulp ontvangende landen
- Overige directies en bureaus van DGIS

Handelingen (DAF/DAL/DLA; aparte handelingen van DAL aldaar):

nr: 274

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA

handeling: adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten

periode: 1980-

nr: 275

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA

handeling: analyseren van de politieke, economische en sociale situaties en behoeften in ontwikkelingssamenwerkingslanden

periode: 1980-

nr: 276

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA

handeling: coördinatie van diverse Nederlandse hulppactiteiten (inclusief de activiteiten van andere directies) in een OS-land of groep van OS-landen

periode: 1980-

- nr: 277
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: coördinatie van diverse Nederlandse hulpactiviteiten in een OS-land of groep van OS-landen met het beleid van andere multilaterale en/of bilaterale donoren
periode: 1980-
- nr: 278
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het (mede)opstellen van projectbeschrijvingen en projectpresentaties
periode: 1980-
- nr: 279
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten
periode: 1980-
- nr: 280
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades over aanvragen en projectvoorstellen
periode: 1980-
- nr: 281
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten
periode: 1980-
- nr: 282
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het overleggen over de wijze van uitvoering van projecten
periode: 1980-
- nr: 283
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het vaststellen van te ondernemen activiteiten om een beleidsplan uit te kunnen voeren en het eventueel bijstellen van het programma
periode: 1980-
- nr: 284
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het volgen van het beleid van andere multilaterale en/of bilaterale donoren en het voeren van overleg met deze donoren over het te volgen beleid
periode: 1980-
- nr: 285
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het voorbereiden van een in een bepaalde periode te voeren ontwikkelingssamenwerkingsbeleid, resulterend in een landenbeleidsdocument
periode: 1980-

nr: 286
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: het, in overleg met DVE en DTH/JR of DGIS/JR, (mede)opstellen en afsluiten van overeenkomsten met organisaties en/of het hulp ontvangende land
periode: 1980-

nr: 287
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: met andere DGIS eenheden ontwikkelen van nieuwe hulpmethoden en hulpmethodieken
periode: 1980-

nr: 288
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: participeren in het bestedingsoverleg met ontwikkelingslanden
periode: 1980-

nr: 289
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: toetsen van aanvragen en projectvoorstellen aan de gestelde criteria
periode: 1980-

nr: 290
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAF, DAL en DLA
handeling: toezicht houden op en coördineren van in uitvoering zijnde projecten
periode: 1980-

6.7.5 DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AFRIKA (DAF) 1980-

6.7.5.1 Instelling en organisatorische ontwikkeling

De Directie Ontwikkelingssamenwerking Afrika werd ingesteld met ingang van 1 augustus 1980, gelijktijdig met de directies DAL en DLA.³⁰⁰ DAF bestond uit een Stafeenheid (DAF/SB) en vier regionale bureaus. DAF/SB werd in 1980 ingesteld en in 1983 opgeheven en opgevolgd door het rechtstreeks onder DGIS ressorterende DGIS/SB. De onder de directie ressorterende bureaus werden ingesteld met ingang van 15 maart 1983³⁰¹ maar functioneerden in feite al vanaf 1980. De diverse regionale bureaus hadden als taak het voorbereiden en uitvoeren van het bilaterale ontwikkelingsbeleid voor de in hun regio vallende landen.

Vanaf 1983 waren dit de bureaus Midden- en Oost Afrika (DAF/MF, Burundi, de Comoren, Kenya, Madagascar, Mauritius, Reunion, Rwanda, Seychellen, Tanzania, Uganda en Zaïre), Noord- en Oost-Afrika (DAF/NF, Algerije, Djibouti, Egypte, Libië, Malta, Marokko, Soedan, Somalia, Tunesië en de Westelijke Sahara), West-Afrika (DAF/WF, Benin, Burkina Faso, Centraalafrikaanse Republiek, Equatoriaalguinee, Gabon, Gambia, Ghana, Guinee Bissau, Ivoorkust, Kaapverdië, Kameroen,

³⁰⁰ Ministeriële Beschikking nr. 221183 dd. juli 1980

³⁰¹ Ministeriële Beschikking dd. 21.4.1983, nr. PLVS/AOR-99077

Congo, Liberia, Mali, Mauretanië, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone, Tsjaad en Togo) en Zuidelijk Afrika (DAF/ZF, Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Namibia, Saô Tome en Principe, Swaziland, Zambia, Zimbabwe en Zuidafrika).

De handelingen van DAF staan hierboven beschreven als handelingen van DAF, DAL en DLA.

6.7.6 DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AZIË EN ALGEMENE FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN (DAL), 1980-1983 en de DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AZIË (DAL) 1983-

6.7.6.1 Instelling en organisatorische ontwikkeling

Met ingang van 1 augustus 1980 werd de 'Directie Ontwikkelingssamenwerking Azië en Algemene Financiële Aangelegenheden' ingesteld.³⁰² De directie kwam voort, net als DLA en DAF uit de directies DTH en DFO. In tegenstelling tot DAF en DLA was DAL niet alleen gericht op regionale bilaterale ontwikkelingssamenwerking, maar ontplooidde zij met de bureaus DAL/MZ, DAL/IB, DAL/VL en DAL/EG (allen ressorterend onder de afdeling DAL/MU) ook multilaterale ontwikkelingssamenwerkingsactiviteiten.

In 1983 werd DAL gereorganiseerd. De aanzet daartoe werd reeds eind 1981 gegeven op voorstel van het Directorium van DGIS. Een deel van de taken, namelijk die taken die waren ondergebracht bij DAL/MU en DAL/PG, werd tezamen met een aantal taken van DGIS/CD in een nieuwe Directie Multilaterale Financiële Ontwikkelingssamenwerking en Speciale Programma's (DMP) ondergebracht. De overwegingen voor deze reorganisatie waren:

- De ongelijksoortige werkzaamheden van de directie. Enerzijds omdat de Azië-activiteiten veel van de DAL/MU-activiteiten verschilden, anderzijds omdat binnen DAL/MU in de verschillende bureaus ongelijksoortige activiteiten werden verricht;
- De te grote 'span of control' voor de leiding;
- De extra politieke aandacht die de DAL/MU-activiteiten kregen;
- De gewenste coördinatie op directieniveau van DGIS/CD-activiteiten;

De 'nieuwe' Directie Ontwikkelingssamenwerking Azië (DAL) trad met ingang van 15 maart 1983 in werking en bestond uit de regionale bureaus ZZ, ZO, WZ en OA.³⁰³

6.7.6.2 Taakontwikkeling

DAL was belast met de behandeling van de aangelegenheden met betrekking tot de financieel-economische ontwikkelingssamenwerking in multilateraal verband, de coördinatie van de verschillende vormen daarvan, met uitzondering van de speciale programma's categorie III en het voorbereiden en uitvoeren van het bilaterale ontwikkelingssamenwerkingsbeleid voor zover het de landen in Azië betrof.

6.7.6.3 Stafeenheid (DAL/PG), 1980-1983

Van 1980 tot 1983 ressorteerde onder DAL de Stafeenheid DAL/PG. In 1983 werden de taken van dit bureau overgenomen door DGIS/SB, dat rechtstreeks ressorteerde onder de Plaatsvervangend

³⁰² ABZ IV, code 1, nr.3111: Ministeriële Beschikking dd. juli 1980 nr. 22183

³⁰³ Ministeriële Beschikking dd. 21.4.1983, nr. PLVS/AOR-99078

Directeur-Generaal Internationale Samenwerking belast met de Bilaterale Ontwikkelingssamenwerking (Plv. DGIS/BS).

De taken van de Stafeenheid waren vooral gelegen in de administratieve afhandeling van het begrotingstechnische gedeelte van DGIS.³⁰⁴

1. In het kader van het opstellen van de begroting en de programmering het leveren van commentaar op en analyse van de gevolgen van de begroting en het meerjarenplan inzake Categorieën Ia, Ib, Ic en IIIa;
2. Uitvoering begroting; veel activiteiten in samenwerking met de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO).
3. Werkzaamheden in verband met de NIO-inschakeling bij het OS-beleid

6.7.6.4. Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DAL/MU), 1980-1983

Bureau EEG-aangelegenheden (DAL/EG), 1980-1983

Dit bureau functioneerde van 1980 tot 1983 en ressorteerde onder de Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking van DAL. In 1983 werd het bureau onder DMP geplaatst onder de naam DMP/EG. Aan de taakstelling van het bureau, het voorbereiden van en de coördinatie van het Nederlandse standpunt inzake het EEG-hulpverleningsbeleid en van de Nederlandse hulpverlening voorzover die via de EEG werd gekanaliseerd, veranderde dat niets. DAL/EG verzorgde de voorbereiding en de woordvoering in het EOF-comité (Europees Ontwikkelings Fonds).

De coördinatie van de EEG-aangelegenheden hield in:

- het briefen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking over EEG-aangelegenheden;
- het bijwonen van vergaderingen van de Coördinatie Commissie Europese Integratie Aangelegenheden (CEIA) en het PV-overleg;
- het voeren van het secretariaat van de departementale EG-OS-Werkgroep.

Bureau Banken en Investerings (DAL/IB), 1980-1983

Dit multilaterale bureau kwam voort uit het Bureau Banken en Investerings zoals dat onder DFO had bestaan. Bij de reorganisatie van 1983 werd het uit de organisatie van DAL gehaald en geplaatst onder DMP. De taken van DAL/IB waren gelijk aan die van DFO/IB.

Bureau Multilaterale Zaken (DAL/MZ), 1980-1983

De voorganger van het in 1980 ingestelde DAL/MZ was het gelijknamige bureau bij DFO. Aan de taakstelling van het bureau veranderde door de andere organisatorische indeling niets. In 1983 werd het bureau geplaatst onder DMP.

Bureau Voedselproductie en Voedselprogramma's (DAL/VL), 1980-1983

Dit bureau functioneerde van 1980 tot 1983 toen het onder de naam Bureau Voedselprogramma Categorie IV onder DMP werd geplaatst (DMP/VL).

De taken van het bureau bestonden uit het voorbereiden en deelnemen aan multilateraal overleg inzake voedselproductie, -veiligheid en -hulp, het concipiëren en begeleiden van meerjarige voedsel- en voedingsprogramma's, zowel bilaterale als multilaterale.

³⁰⁴ ABZ IV, code 1, nr. 3051

6.7.6.5 Bilaterale ontwikkelingssamenwerking, 1980-

De diverse regionale bureaus hadden als taak het voorbereiden en uitvoeren van het bilaterale ontwikkelingsbeleid voor de in hun regio vallende landen. Dat waren de bureaus Oost-Azië (DAL/OA), sinds 1987 Indonesië en Oost-Azië (DAL/OA, Brunei, China, de Filipijnen, Hong Kong, Indonesië, Korea, Macao, Maleisië, Mongolië, de Pacific Eilanden, Singapore en Taiwan (sinds 1987)), West- en Zuid-West Azië (DAL/WZ, Afghanistan, Bahrein, Irak, Iran, Jemen, Jordanië, Katar, Koeweit, Libanon, Oman, Pakistan, Saudiarabië, Syrië, de Verenigde Arabische Emiraten), Zuid-Oost Azië (DAL/ZO, Bangladesh, Burma, Cambodja, Laos, Thailand, Vietnam) en Zuid-Azië (DAL/ZZ, India, de Malediven, Nepal, Sri Lanka).

Handelingen:

- nr: 291
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1980-1983
- nr: 292
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1980-1983
- nr: 293
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1980-1983
- nr: 294
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1980-1983
- nr: 295
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1980-1983
- nr: 296
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/EG
handeling: voorbereiden en coördineren van het Nederlandse standpunt t.a.v. het EEG-hulpverleningsbeleid en de kanalisering van Nederlandse hulpverlening via de EEG
periode: 1980-1983

- nr: 297
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/IB
handeling: afgeven van investeringsgaranties ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)
periode: 1980-1983
- nr: 298
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/IB
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot aangelegenheden inzake organisaties die behoren tot de 'wereldbankfamilie' en van nationale en regionale ontwikkelingsbanken (zie ook DFO/KB)
periode: 1980-1983
- nr: 299
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Financieringscommissie van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/IB)
periode: 1980-1983
- nr: 300
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Raad van Commissarissen van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/IB)
periode: 1980-1983
- nr: 301
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: behandeling en fiatting van declaraties van de NIO terzake van garantieverstrekking door de Staat en aanzuivering winst- en verliesrekening van de NIO
periode: 1980-1983
- nr: 302
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: beoordelen en eventueel voorstellen van wijzigingen in concept-jaarverslag van de NIO
periode: 1980-1983
- nr: 303
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: beoordeling van concept-schenkingsbrieven en leningsovereenkomsten van de NIO
periode: 1980-1983
- nr: 304
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: beoordeling van leningsovereenkomsten inzake door de NIO op de onderhandse kapitaalmarkt op te nemen gelden, alsmede beoordeling en fiatting van teksten van prospectussen inzake door de NIO te plaatsen obligatieleningen
periode: 1980-1983

- nr: 305
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: doorzending aan de landeneenheden van de leningsovereenkomsten en schenkingsbrieven van de NIO ter verzending aan de Nederlandse ambassade in het hulpontvangende land
periode: 1980-1983
- nr: 306
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: het verstrekken van gegevens aan DGIS/SA t.b.v. de definitieve versie van de begroting
periode: 1980-1983
- nr: 307
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: opstellen van overzichten inzake de financiële hulp aan Indonesië en redigeren van brieven aan NIO en RIB inzake financiële zaken betreffende uitvoering van hulp aan Indonesië en het maken van financieringsvoorstellen terzaken t.b.v. DAL/OA
periode: 1980-1983
- nr: 308
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: opstellen van overzichten per project / activiteit, per land, per regio van aangegane verplichtingen, gecommitteerde en ongecommitteerde middelen en gerealiseerde en te verwachten uitgaven en stuwmeren
periode: 1980-1983
- nr: 309
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: ten behoeve van DGIS/BS en regiodirecties becommentariëren en analyseren van de OS-begroting en het meerjarenplan met betrekking tot de categorieën Ia, Ib, Ic en IIIa
periode: 1980-1983
- nr: 310
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: vastleggen per project / activiteit van door de landeneenheid goedgekeurde betaalopdrachten en bewaking van het commiteringsbedrag en doorgeven van die goedkeuring aan de NIO
periode: 1980-1983
- nr: 311
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: vastleggen van de in het bestedingsoverleg gemaakte afspraken inzake besteding van hulp
periode: 1980-1983

- nr: 312
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: vastleggen van de zowel middels de NIO als rechtstreeks aangegena verplichtingen
periode: 1980-1983
- nr: 313
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: verdeling van financiële middelen na vaststelling van de landenallocaties
periode: 1980-1983
- nr: 314
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: verstrekken van opdrachten aan de NIO tot toezenden van schenkingsbrieven en leningsovereenkomsten
periode: 1980-1983
- nr: 315
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: verwerking van per projekt door de NIO verrichtte betalingen en voeren van overleg terzake met de NIO
periode: 1980-1983
- nr: 316
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: voeren van overleg met de NIO ten aanzien van financiële aspecten van beleidsintenties
periode: 1980-1983
- nr: 317
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/PG
handeling: voeren van overleg met de NIO, en eventueel met de landeneenheden, inzake betaalopdrachten
periode: 1980-1983
- nr: 318
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/VL
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot multilateraal overleg over voedselproductie, -veiligheid en -hulp (zie ook DFO/MU)
periode: 1980-1983
- nr: 319
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DAL/VL
handeling: opstellen en begeleiden van bilaterale en multilaterale voedsel- en voedingsprogramma's
periode: 1980-1983

6.7.7 DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING LATIJNS-AMERIKA (DLA), 1980-

6.7.7.1 Instelling en organisatorische ontwikkeling

De Directie Ontwikkelingssamenwerking Latijns-Amerika werd ingesteld met ingang van 1 augustus 1980, gelijktijdig met de directie DAF en DAL.³⁰⁵

De directie bestond uit twee, vanaf 1987 uit drie bureaus. Het Bureau Suriname (DLA/SU) was de rechtstreekse opvolger van de Directie Ontwikkelingssamenwerking Suriname (DOS). Het bureau had als taak het voorbereiden en uitvoeren van het bilaterale ontwikkelingsbeleid voor Suriname. De activiteiten van het bureau hebben na de coup van december 1980 voor langere tijd stil gelegen. Het bureau hield zich in die tijd bezig met betrekking tot activiteiten in andere latijnsamerikaanse landen, in het bijzonder de Andes-regio.³⁰⁶

Het Bureau Latijns-Amerika (DLA/LA), dat met ingang van 15 maart 1983 officieel werd ingesteld, functioneerde van 1980 tot 1987.³⁰⁷ In dat laatste jaar werd het gesplitst in de bureaus Midden-Amerika en Carabisch Gebied (DLA/MA, Antigua en Barbuda, Bahama-eilanden, Barbados, Belize, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominicaanse Republiek, El Salvador, Grenada, Guatemala, Guyana, Haïti, Honduras, Jamaica, Mexico, Nicaragua, Panama, St. Christopher en Nevis, St. Lucia, St. Vincent en de Grenadinen en Trinidad en Tobago) en Zuid-Amerika (DLA/ZA, Argentinië, Brazilië, Chili, Columbia, Ecuador, Paraguay, Peru, Uruguay en Venezuela).

6.8 FUNCTIONELE ONTWIKKELINGSSAMENWERKINGSDIRECTIES (DMP, DPO, DST)

6.8.1 DIRECTIE MULTILATERALE FINANCIËLE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN SPECIALE PROGRAMMA'S (DMP), 1983-1986 en de DIRECTIE MULTILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN SPECIALE PROGRAMMA'S (DMP) 1986-

6.8.1.1 Instelling en organisatorische ontwikkeling

In 1983 werd de Directie Ontwikkelingssamenwerking Azië gereorganiseerd. De aanzet daartoe werd reeds eind 1981 gegeven op voorstel van het Directorium van DGIS. Een deel van de taken van DAL/MU en DAL/PG werd, tezamen met een aantal taken van DGIS/CD in een nieuwe Directie Multilaterale Financiële Ontwikkelingssamenwerking en Speciale Programma's (DMP) ondergebracht. De overwegingen voor deze reorganisatie waren:

- De ongelijksoortige werkzaamheden van DAL. Enerzijds omdat de Azië-activiteiten veel van de multilaterale-activiteiten verschilden, anderzijds omdat binnen DAL/MU in de verschillende bureaus ongelijksoortige activiteiten werden verricht;
- De te grote '*span of control*' voor leiding DAL;
- De extra politieke aandacht die de multilaterale-activiteiten kregen;

³⁰⁵ Ministeriële Beschikking nr. 221183 dd. juli 1980

³⁰⁶ ABZ IV, code 1, nr. 3100

³⁰⁷ Ministeriële Beschikking dd. 21.4.1983, nr. PLVS/AOR-99075

- De gewenste coördinatie op directieniveau van DGIS/CD-activiteiten;
In 1986 werd de naam van de directie veranderd in die van Directie Multilaterale Ontwikkelings-samenwerking en Speciale Programma's. DMP ressorteerde onder de Plaatsvervangend Directeur-Generaal Internationale Samenwerking voor Bilaterale Samenwerking (Plv. DGIS/BS). Na de reorganisatie van '86 rechtstreeks onder DGIS.

De taken van DMP van 1983 tot 1986 waren de behandeling van aangelegenheden inzake:³⁰⁸

- de multilaterale financiële ontwikkelingsaangelegenheden (samenwerking met Wereldbankgroep, Regionale Banken en Fondsen, IFAD);
- het programma voor ontwikkelingsrelevante exportkredieten;
- de Europese ontwikkelingssamenwerking;
- categorie III (directe hulp aan armste landen en groepen, speciale programma's);
- categorie IV (voedselproductie en voedselprogramma's);
- coördinatie-taken met betrekking tot ontwikkelingsgerichte activiteiten van het bedrijfsleven.

Het dagelijks toezicht op de nieuwe directie wat de organisatorische en personele aspecten van haar functioneren betrof werd op grond van praktische overwegingen en de raakvlakken van de directie met de bilaterale ontwikkelingssamenwerking gelegd bij Plaatsvervangend DGIS/BS (één van de drie Plv. DG's). Afsproken werd wel dat voor Multilaterale Financiële Ontwikkelingsamenwerking en EEG-aangelegenheden beleidsinstructies werden vastgesteld door Plv. DGIS/SA, voor Voedselhulpzaken door Plv. DGIS en voor betalingsbalanssteun en humanitaire noodhulp door DGIS. Andere in de directie voorkomende zaken behoorden tot de competentie van Plv. DGIS/BS.

Taken van DMP vanaf 1986 waren:

Behandeling van zaken betreffende de multilaterale financiële en technische ontwikkelingsaangelegenheden via Bretton Woods-instellingen, overige (regionale) ontwikkelingsfinancieringsinstellingen en de Verenigde Naties. Tevens was DMP belast met coördinatie-taken met betrekking tot het EG-ontwikkelingsbeleid (chef DMP is voorzitter van de EG-OS-Werkgroep) en de Speciale Programma's.

6.8.1.2 Bureau EEG-Aangelegenheden (DMP/EG), 1983-1990

Het Bureau EEG-Aangelegenheden functioneerde vanaf 1983 en was de opvolger van het bureau DAL/EG. Het bureau was evenals DAL/EG belast met de behandeling van de coördinatie en behandeling van alle OS-relevante EEG-aangelegenheden; de coördinatie van de OS-standpunten bepaling inzake het EEG-overleg en de behandeling van projectvoorstellen inzake EOF, Niet-Geassocieerde Landen, EIB, en EG-voedselhulp.

6.8.1.3 Bureau Voedselprogramma Categorie IV (DMP/VL), 1983-1985³⁰⁹

Dit van 1983 tot 1985 opererende bureau was de opvolger van het Bureau Voedselproductie en Voedselprogramma's (DAL/VL).

Enerzijds bepaalde het bureau het beleid met betrekking tot hulpverlening via de verschillende kanalen, anderzijds behandelde DMP/VL het sectorprogramma voedselproductie en voeding (categorie IV van de begroting).

De taken van het bureau bestonden uit het voorbereiden en deelnemen aan multilateraal overleg inzake voedselproductie, -veiligheid en hulp en het behandelen van het sectorprogramma voedselproductie en voedingsprogramma's

³⁰⁸ ABZ IV, code 1, nr. 3101; memo van Plv. DGIS/BS aan DGIS dd. 6.10.1982

³⁰⁹ ABZ IV, code 1, nr. 3101

Tevens voerde DMP/VL het secretariaat van de Advies Commissie Categorie IV (ACCV) en vervulde het voorzitterschap van de subcommissies Voedselstrategie en Voedsel en Voedingsproblematiek van die Adviescommissie.

6.8.1.4 Bureau Programma Gemengde Kredieten (DMP/PG), 1983-1985

DMP/PG was belast met de behandeling van contracten in het kader van het f 150 miljoenprogramma, waarbij de beoordeling van aanvragen en de toetsing van aanvragers tot de taak van DMP/PG behooren, alsmede de evaluatie van de verschillende projecten en het gehele programma.

6.8.1.5 Afdeling Speciale Programma's Ontwikkelingssamenwerking (DMP/CD), 1980-1985 en voorganger¹

De vier bureaus DMP/CD-a, DMP/CD-b, DMP/CD-c en DMP/CD-d omvattende Afdeling Speciale Programma's Ontwikkelingssamenwerking (DMP/CD) bestond van 1983 tot 1985. De afdeling was de opvolger van de sector 'Speciale Programma's Ontwikkelingssamenwerking Categorie III' die tussen 1980 en 1983 rechtstreeks onder de bevelen van DGIS functioneerde. De onder de afdeling vallende bureaus werden na de opheffing van DMP/CD rechtstreeks onder chef DMP geplaatst.

Bureau Macro-economische Noodsituaties (DMP/CD-a), 1983-1990 en voorganger

Dit bureau was in 1983 opvolger van de sector Macro-Economische Noodsituaties Subcat. III-A (DGIS/CD-a) en viel onder DMP/CD. Vanaf 1986 stond het bureau rechtstreeks onder DMP. Taken van DMP/CD-a waren de behandeling van het betalingsbalanssteunprogramma, de coördinatie van co-financieringsaangelegenheden met de Wereldbank en de OS-bijdrage aan Wellinkfaciliteit en Afrikafaciliteit. Tevens had DMP/CD-a de begrotingsverantwoordelijkheid voor de schuldverlichting.

Bureau Noodhulp en Humanitaire Noodkwesities (DMP/CD-B), 1983-1990 en voorganger

Dit bureau was de opvolger van de tussen 1980 en 1983 functionerende sector Noodhulp en Humanitaire Noodsituaties (DGIS/CD-b) en was belast met de nood- en humanitaire hulp bij rampen, aan vluchtelingen en aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen.

Bureau Sociaal-Economische Noodsituaties van Groepen (DMP/CD-C), 1983-1985 en voorganger

Opvolger van de sector Sociaal Economische Noodsituaties van Groepen Subcat III-C (DGIS/CD-c) 1980-1983 en belast met beleid en evaluatie met betrekking tot deze begrotingscategorie.

³¹⁰ Ministeriële Beschikking dd. 21.04.1983, nr. PLVS/AOR-99078, m.i.v. 15.03.1983

Bureau Energiehulp (DMP/CD-D), 1983-1985 en voorganger

Dit bureau bestond van 1983 tot 1985 en kwam voort uit de sector Sociaal-Economische Noodsituaties van Groepen Subcat. III-C (DGIS/CD-c) die van 1980 tot 1983 actief was.³¹¹ In 1985 werden de taken van het bureau ondergebracht bij het Bureau Energie en Ecologie van de Directie Sectorprogramma's en Technische Advisering (DST/PL-c).

6.8.1.6 Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DMP/MU), 1983-1985¹

De in 1983 ingestelde Afdeling Multilaterale Ontwikkelingssamenwerking (DMP/MU) was de voortzetting van DAL/MU en omvatte de bureaus Multilaterale Zaken (DMP/MZ) en Banken en Investerings (DMP/IB). In 1985 werd de afdeling opgeheven. DMP/MZ en DMP/IB bleven als bureaus bestaan en ressorteerden vanaf dat moment rechtstreeks onder chef DMP.

Bureau Multilaterale Zaken (DMP/MZ), 1983-1990

Als opvolger van DAL/MZ functioneerde DMP/MZ vanaf 1983. De taak van het bureau was de behandeling van de financiële en monetaire aspecten van het OS-beleid (o.a. aangelegenheden IMF, UNCTAD/CIFT), de bilaterale schuldverlichting, het algemeen hulpverleningsbeleid, waaronder speciale maatregelen voor minst ontwikkelde landen en aangelegenheden met betrekking tot het Development Assistance Committee (DAC) van de OESO, inclusief de te verzorgen statistische rapportage.

Bureau Banken en Investerings (DMP/IB), 1983-1990

Het Bureau Banken en Investerings was de opvolger van het gelijknamige, maar van 1980 tot 1983 onder DAL ressorterende bureau DAL/IB. Het bureau had als takenpakket de behandeling van aangelegenheden betreffende de Wereldbank-groep (Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling (IBRD), Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA), Internationale Financieringsmaatschappij (IFC), Multilateraal Investeringsagentschap (MIGA); Internationale Centrum over het bijleggen van geschillen over Investerings (ICSID); regionale ontwikkelingsbanken en -fondsen (Afrikaanse Ontwikkelingsbank/fonds, Aziatische Ontwikkelingsbank/fonds, Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank/fonds voor Speciale Operaties en de Inter-Amerikaanse Investeringsmaatschappij); het Internationaal Fonds voor Agrarische Ontwikkeling (IFAD) en Speciaal Caraïbisch Ontwikkelingsfonds (CDB/SDF). Tevens belast met de behandeling van vraagstukken inzake internationale investeringsproblematiek.

6.8.1.7 Bureau Hulpverlening in VN-verband (DMP/UN), 1986-1990

Dit bureau startte haar werkzaamheden in 1986 en werd belast met aangelegenheden betreffende de hulpverlening in Verenigde Naties-verband, met name met betrekking tot het Ontwikkelingsprogramma van de VN (UNDP), het Kinderfonds van de VN (UNICEF), het Kapitaalontwikkelingsfonds van de VN (UNCDF) en het VN-fonds voor de Bevolkingsactiviteiten (UNFPA). Tevens diende het bureau de behandeling van alle bevolkingsaangelegenheden in VN-verband, de behandeling van enkele vrijwillige WHO-programma's (tropische ziekten, Rivierblindheid en Menselijke Reproducties) en het beheer van het Speciale programma: Categorie III-a Vrouwen en Ontwikkeling

³¹¹ Ministeriële Beschikking dd. 21.04.1983, nr. PLVS/AOR-99078, m.i.v. 15.03.1983

³¹² Ministeriële Beschikking dd. 21.04.1983, nr. PLVS/AOR-99078, m.i.v. 15.03.1983

te verzorgen.

Handelingen:

- nr: 320
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/CD-a
handeling: voorbereiding en evaluatie van het beleid met betrekking tot het betalingsbalans-
steunprogramma, co-financiering met multilaterale instellingen, schuldverlichting en
OS-bijdrage aan Wellink- en Afrikafaciliteit
periode: 1980-
- nr: 321
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/CD-b
handeling: voorbereiding en evaluatie van het beleid met betrekking tot de nood- en humanitaire
hulp bij rampen, hulp aan vluchtelingen en hulp aan slachtoffers van mensen-
rechtenschendingen
periode: 1980-
- nr: 322
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/CD-c
handeling: voorbereiding en evaluatie van het beleid met betrekking tot het programma soci-
aal-economische noodsituaties van groepen
periode: 1980-
- nr: 323
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/CD-d
handeling: voorbereiding en evaluatie van het beleid met betrekking tot energiehulp
periode: 1980-
- nr: 324
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: coördineren van de kanalisering van de Nederlandse hulpverlening via de EEG
periode: 1983-
- nr: 325
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de departementale
EG-OS-werkgroep
periode: 1983-
- nr: 326
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de departementale
EG-OS-werkgroep
periode: 1983-

nr: 327
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1983-

nr: 328
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1983-

nr: 329
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van de departementale EG-OS-werkgroep
periode: 1983-

nr: 330
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/EG
handeling: voorbereiden en coördineren van het Nederlandse standpunt t.a.v. het EEG-hulpverleningsbeleid en de kanalisering van Nederlandse hulpverlening via de EEG
periode: 1983-

nr: 331
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/IB
handeling: afgeven van investeringsgaranties ter bevordering van het privé kapitaalverkeer met ontwikkelingslanden (zie ook DFO/KB)
periode: 1983-

nr: 332
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/IB
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot aangelegenheden inzake organisaties die behoren tot de 'wereldbankfamilie' en van regionale en nationale ontwikkelingsbanken (zie ook DFO/KB)
periode: 1983-

nr: 333
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Financieringscommissie van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/KB)
periode: 1983-

nr: 334
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/IB
handeling: vertegenwoordigen van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in de Raad van Commissarissen van de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden NV (zie ook DFO/KB)
periode: 1983-

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/MZ
handeling: zie voor handelingen van DMP/MZ bij DFO/MZ

nr: 335
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/PG
handeling: beoordelen van aanvragen in het kader van het 150 miljoen-programma
periode: 1983-1985

nr: 336
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/PG
handeling: evaluatie van het 150 miljoen-programma
periode: 1983-1985

nr: 337
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/PG
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het 150 miljoen-programma
periode: 1983-1985

nr: 338
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/PG
handeling: toetsing van aanvragers in het kader van het 150 miljoen-programma
periode: 1983-1985

nr: 339
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/UN
handeling: voorbereiding en evaluatie van beleid met betrekking tot de hulpverlening via UNDP, UNICEF, UNCDF en UNFPA
periode: 1986-

nr: 340
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/UN
handeling: voorbereiding en evaluatie van beleid met betrekking tot het programma vrouwen en ontwikkeling
periode: 1986-

nr: 341
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/UN
handeling: voorbereiding en evaluatie van beleid met betrekking tot programma's uitgevoerd door de WHO
periode: 1986-

- nr: 342
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: adviseren aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking omtrent de hoogte van de tweejaarlijkse allocatie uit begrotingscategorie IV-a aan het Wereldvoedselprogramma (WVP) en de internationale noodvoedselreserve (IEFR)
periode: 1983-1985
- nr: 343
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: beleidsvoorbereiding inzake de bilaterale voedselhulp (begrotingscategorieën IV-c en IV-d)
periode: 1983-1985
- nr: 344
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het programma voedselproductie, voedselveiligheid en voedingsprogramma's (begrotingscategorie IV-d)
periode: 1983-1985
- nr: 345
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: beoordelen van ad hoc verzoeken van het WVP voor speciale hulpacties ten laste van begrotingscategorie IV
periode: 1983-1985
- nr: 346
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: evaluatie van de bilaterale voedselhulp (begrotingscategorieën IV-c en IV-d)
periode: 1983-1985
- nr: 347
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: formuleren van Nederlandse standpunten ten aanzien van de IEFR
periode: 1983-1985
- nr: 348
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: formuleren van Nederlandse standpunten ten aanzien van voorstellen van de Europese Commissie voor de voedselhulp aan landen en NGO's lastens categorie IV-b van de begroting (EG-voedselhulp) en deelnemen aan het EG overleg terzake
periode: 1983-1985
- nr: 349
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: het verzorgen van de inbreng van het ministerie van Buitenlandse Zaken in de door het ministerie van Landbouw & Visserij geformuleerde standpuntbepaling inzake de FAC (begrotingscategorie IV-c)
periode: 1983-1985

- nr: 350
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de Adviescommissie
Categorie IV (ACCV)
periode: 1983-1985
- nr: 351
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: opstellen van de begroting voor de bilaterale voedselhulp (begrotingscategorieën IV-c
en IV-d)
periode: 1983-1985
- nr: 352
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: opstellen, in overleg met de minister van Landbouw & Visserij en DIO/ER, en
vaststellen van de instructies voor CFA-vergaderingen (Committee on Food Aid
Programmes van het WVP)
periode: 1983-1985
- nr: 353
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: programmering van en toezicht op derden (L&V), WVP) met betrekking tot de
voortgang van de uitvoering van het sectorprogramma
periode: 1983-1985
- nr: 354
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DMP/VL
handeling: vaststellen op advies van de minister van Landbouw & Visserij van de jaarlijkse
bijdrage uit de bilaterale FAC-verplichting (Food Aid Convention) aan het Wereld-
voedselprogramma
periode: 1983-1985

6.8.2 DIRECTIE PARTICULIERE ACTIVITEITEN, ONDERWIJS- EN ONDER- ZOEK PROGRAMMA'S (DPO) 1980-

6.8.2.1 Instelling

De Directie Particuliere Activiteiten, Onderwijs- en Onderzoek Programma's (DPO) trad in werking met ingang van 1 augustus 1980.³¹³ DPO zette de activiteiten voort die tot die tijd door DTH/OO en DTH/CP werden verricht.

³¹³ Ministeriële Beschikking dd. juli 1980, nr. 221183

6.8.2.2 Taken

DPO was belast met het behandelen van de aangelegenheden met betrekking tot programma's inzake samenwerking met particuliere organisaties en programma's op het gebied van voorlichting en bewustwording met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking in Nederland. Daarnaast diende de directie de beleidsvorming en uitvoering met betrekking tot onderwijs- en onderzoekprogramma's voor haar rekening te nemen en was zij verantwoordelijk voor het behandelen van initiatieven van lagere overheden op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking.

Chef DPO was vertegenwoordigd in:

- GOM (voorzitter)
- besturen van opleidings- en onderwijsinstituten (ex-DGIS/SA)
- OVOVO (voorzitter)
- OGVOS
- Directieraad DGIS
- Coördinatie Commissie OS
- NCO

Met uitzondering van de uitvoering van het Literatuurprogramma, het programma Studie in de Regio, het programma Individuele- en groepsopleidingen en de samenwerkingsactiviteiten met Israël, Joegoslavië en ICPE heeft DPO vooral een beleidsvoerende, coördinerende, ordenende en gericht stimulerende functie ten aanzien van de participatie in de ontwikkelingssamenwerking van niet-commerciële, particuliere, semi-particuliere en wetenschappelijke organisaties en instellingen van internationaal onderwijs.

6.8.2.3 Afdeling Coördinatie Particuliere Programma's (DPO/CP), 1980-1991

Omvatte de bureaus DPO/MP, DPO/BY, DPO/JO en DPO/AN. De in augustus 1980 ingestelde afdeling werd per 1 oktober 1991 opgeheven. De bureaus bleven bestaan; rechtstreeks onder chef DPO.

DPO/CP behandelde de programma's die waren ondergebracht bij de volgende begrotingscategorieën: III-c De particuliere activiteiten die in categorie III-c werden ontwikkeld;

III Wederopbouw Indo-China via particuliere organisaties:

- jaarlijks programma MCNV;
- Programma Komitee I;
- Programma's via GOM en andere particuliere organisaties.

V-a Medefinancieringsprogramma (CEBEMO, ICCO, NOVIB, HIVOS);

V-b Uitzending artsen en para-medisch personeel in het kader van projecten van particuliere organisaties (OPIT);

V-c Voedselhulp ter ondersteuning van particuliere organisaties (VPO);

V-d Medefinanciering van programma's en projecten via de nederlandse vakbeweging (FNV, CNV);

V-e Jongeren Vrijwilligers Corps (JVC).

Bureau Bijzondere Programma's (DPO/BY), 1980-1990

Ingesteld in augustus 1980.³¹⁴ DPO/BY was een onderdeel van de Afdeling Coördinatie Particuliere Programma's (DPO/CP) en werd belast met het behandelen van aangelegenheden betreffende het programma Voedselhulp via Particuliere Organisaties (VPO) van de NOVIB, SOH en Caritas (Mensen in Nood), het medefinancieringsprogramma van FNV en CNV (Vakbeweging) en het categorie III programma met betrekking tot particuliere activiteiten.

³¹⁴ Ministeriële Beschikking, dd. juli 1980, nr. 221183

In 1985 nam DPO/BY van DPO/JO de behandeling van de aangelegenheden m.b.t. personele inzet in het kader van door particuliere organisaties in ontwikkelingslanden uit te voeren activiteiten over. Zie voor de handelingen DPO/JO.

Bureau Voorlichting en Bewustwording in Nederland (DPO/AN), 1980-1990

DPO/AN was belast met de behandeling van de aangelegenheden met betrekking tot voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten in Nederland in het kader van de NCO - vóór 1980 werden die taken verricht door respectievelijk de Staf Ontwikkelingsstrategie (SON) en de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking (VDO) - en met betrekking tot initiatieven van lagere overheden, alsmede van incidentele particuliere initiatieven met een overwegend bewustmakend karakter op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking.

De werkzaamheden vielen uiteen in de volgende onderdelen:

1. Met betrekking tot de NCO:
 - volgen en begeleiden van door NCO gevoerde beleid op basis van de overeengekomen subsidievoorwaarden;
 - als waarnemer van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking deelnemen aan de Plenaire Vergadering NCO en voeren van overleg met NCO over beleidsmatige aspecten;
 - beoordelen van beleid van NCO op basis van jaarverslagen NCO en naar aanleiding daarvan uitbrengen van adviezen aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking;
 - optreden als waarnemer namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in Adviescollege Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking.
2. Met betrekking tot lagere overheden en incidentele particuliere activiteiten:
 - formuleren van een samenhangend beleid en de daarbij behorende toetsingscriteria;
 - stimuleren, coördineren, begeleiden en toetsen van dit soort activiteiten;
 - voeren van overleg over activiteiten met initiatiefnemers.
3. Bevorderen van de integratie van de activiteiten op het gebied van de voorlichting en bewustwording in andere sectoren van beleid en het voeren van overleg daarover met de desbetreffende ministerie en instanties;
4. Functioneren als ambtelijk secretariaat van het Adviescollege Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking.

Bureau Medefinancieringsprogramma's (DPO/MP), 1980-1990

DPO/MP werd belast met de behandeling van de aangelegenheden m.b.t. het financieringsprogramma van CEBEMO, HIVOS, ICCO en NOVIB (categorie Va van de begroting).

Bureau Personele Inzet ten behoeve van Particuliere Programma's (DPO/JO), 1980-1985

Dit in 1980 ingestelde bureau bestond tot 1985. In 1985 werd het bureau opgeheven en werden de taak ondergebracht bij DPO/BY. Die taak was het behandelen van de aangelegenheden met betrekking tot personele inzet in het kader van door overkoepelende particuliere organisaties (JVC, OPIT en GOM) in ontwikkelingslanden uit te voeren activiteiten.

6.8.2.4 Afdeling Internationaal Onderwijs en Onderzoek (DPO/OO)

De voorganger van deze uit de bureaus DPO/IO, DPO/OL en DPO/OT bestaande afdeling was DTH/OO. DPO/OO behandelde de programma's die waren ondergebracht bij de begrotingscategorieën:

I-f opleidingsactiviteiten:

- Nederlands-Israëlische samenwerking ten behoeve van ontwikkelingslanden;
- Nederlands-Joegoslavische samenwerking ten behoeve van ontwikkelingslanden;
- International Center for Public Enterprises in Developing Countries (ICPE) in Ljubljana.

VI-a Onderzoekprogramma

VI-b Programma voor universitaire samenwerking;

VI-c Internationaal onderwijsprogramma:

- internationale cursussen;
- individuele- en groepsopleidingen;
- evaluatie, begeleiding en voorlichting;
- Studie in de Regio;
- internationale onderwijsprojecten.

VI-d Literatuurprogramma

Non-ODA-h internationaal onderwijs in Nederland

In het kader van de behandeling van die programma's verrichte DPO/OO de volgende activiteiten:

1. ontwikkelen van beleid op terrein van onderwijs en onderzoek en aangepaste technologie;
2. overleg met ontwikkelingslanden, internationale en regionale organisaties;
3. overleg met onderwijs- en onderzoeksinstituten in Nederland binnen de structuren van OVOVO en RAWOO over het te voeren beleid;
4. toetsen van beleid van onderwijs- en onderzoeksinstituten in Nederland en ontwikkelingslanden aan het nederlandse overheidsbeleid;
5. bevorderen van afstemming van onderwijs en onderzoek op lokale noden en vraagstukken;
6. evalueren van projecten;
7. bevorderen van overdracht van opleidingen van Nederland naar OS-landen;
8. stimuleren van gebruik van onderzoeks- en uitvoeringscapaciteiten in ontwikkelingslanden;
9. bevorderen van samenwerking tussen onderwijs- en onderzoeksinstituten;
10. beoordelen van begrotingen van instituten die geheel of gedeeltelijk ten laste komen van OS-begroting;
11. concretiseren van beleid en activiteiten op het gebied van wetenschap en technologie ten behoeve van ontwikkeling;
12. toetsen van voorstellen van onderwijs- en onderzoeksinstituten in Nederland en OS-landen en vaststellen prioriteiten;
13. aanvragen van beurzen beoordelen naar belang voor OS-land en selecteren van kandidaten;
14. beoordelen van aanvragen in het kader van het literatuurprogramma;
15. beoordelen van aanvragen in het kader van de Nederlands-Israëlische en Nederlands-Joegoslavische samenwerking ten behoeve van OS-landen alsmede het behandelen van de activiteiten in het kader van de samenwerking met het ICPE;
16. begeleiden van voorbereiding en uitvoering van onderwijs-, onderzoeks- en AT-activiteiten;
17. zorgdragen voor evaluaties van onderwijs, onderzoeks- en AT-activiteiten in Nederland en OS-landen.

Bureau Internationaal Onderwijs en Universitaire Ontwikkelingssamenwerking (DPO/IO), 1980-

Dit bureau maakte deel uit van de Afdeling Internationaal Onderwijs en Onderzoek (DPO/OO). Het behandelde aangelegenheden met betrekking tot het internationaal onderwijs, de universitaire ontwikkelingssamenwerking en het literatuurprogramma ten behoeve van ontwikkelingslanden. Tevens werd via dit bureau directe steun aan opleidingsinstituten in ontwikkelingslanden (DSO) verleend.

Bureau Opleidingen in Nederland (DPO/OL), 1980-1990

Het bureau, opvolger van DTH/OL, was belast met het behandelen van aangelegenheden met betrekking tot beursverlening ten behoeve van studenten aan de cursussen apart te organiseren individuele en groepsopleidingen in Nederland van personen met beurzen van VN-organisaties. Ook belast met de samenwerking Nederland-Israël (NIO) en samenwerking Nederland-Joegoslavië (NJO), alsmede met de samenwerking met het International Centre for Public Enterprises in Developing Countries (ICPE) te Ljubljana, Joegoslavië. In 1987 werden de taken van DPO/SO overgenomen (zie voor de betreffende handelingen de beschrijvingen bij DPO/SO).

Bureau Onderzoek en Aangepaste Technologie (DPO/OT), 1980-1990

Het bureau behandelde aangelegenheden met betrekking tot onderzoek en aangepaste technologie van de Derde Wereld: categorie VI-a van de begroting:

Bureau Studie in de Regio (DPO/SO), 1980-1987

Dit van 1980 tot 1987 functionerende bureau was de opvolger van het bureau met dezelfde naam dat onder DTH ressorteerde (DTH/SO). In 1987 werden de taken van dit bureau overgenomen door het Bureau Opleidingen in Nederland (DPO/OL).

Het bureau was verantwoordelijk voor het behandelen van aangelegenheden met betrekking tot steun aan onderwijsinstellingen in ontwikkelingslanden alsmede de coördinatie van de samenwerking met Israël en Joegoslavië ten behoeve van de ontwikkelingslanden.

Handelingen:

- nr: 355
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN
handeling: als waarnemer van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking deelnemen aan de Plenaire Vergadering NCO en voeren van overleg met NCO over beleidsmatige aspecten
periode: 1980-
- nr: 356
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN
handeling: beoordelen van beleid van NCO op basis van jaarverslagen en naar aanleiding daarvan uitbrengen van adviezen aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking
periode: 1980-
- nr: 357
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN
handeling: bevorderen van de integratie van de activiteiten op het gebied van de voorlichting en bewustwording en het voeren van overleg daarover met de desbetreffende ministeries en instanties
periode: 1980-
- nr: 358
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN
handeling: het stimuleren, coördineren, begeleiden en toetsen van voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten van lagere overheden en incidentele particuliere activiteiten

periode: 1980-

nr: 359

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN

handeling: met betrekking tot voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten van lagere overheden en incidentele particuliere activiteiten formuleren van beleid en de daarbij behorende toetsingscriteria

periode: 1980-

nr: 360

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN

handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van het Adviescollege Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking

periode: 1980-

nr: 361

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN

handeling: optreden als waarnemer van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in het Adviescollege Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking

periode: 1980-

nr: 362

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/AN

handeling: voeren van overleg over activiteiten met initiatiefnemers met betrekking tot voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten van lagere overheden en incidentele particuliere activiteiten

periode: 1980-

nr: 363

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY

handeling: adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten met betrekking de diverse programma's

periode: 1980-

nr: 364

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY

handeling: het (mede)opstellen van projectbeschrijvingen / projectpresentaties met betrekking de diverse programma's

periode: 1980-

nr: 365

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY

handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten met betrekking de diverse programma's

periode: 1980-

nr: 366

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY

handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades over aanvragen / projectvoorstellen met betrekking de diverse programma's

periode: 1980-

- nr: 367
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 368
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: het overleggen over de wijze van uitvoering van projecten met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 369
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: het, in overleg met DVE en DTH/JR of DGIS/JR, (mede)opstellen en afsluiten van overeenkomsten met organisaties en/of het hulpontvangende land met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 370
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: toetsen van aanvragen / projectvoorstellen aan de gestelde criteria met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 371
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: toezicht houden op en coördineren van in uitvoering zijnde projecten met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 372
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/BY
handeling: voorbereiding en evaluatie van beleid met betrekking de diverse programma's
periode: 1980-
- nr: 373
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: adviseren van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de departementsleiding inzake het ten aanzien van OVOVO te voeren beleid
periode: 1980-
- nr: 374
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: begeleiden van voorbereiding en uitvoering projecten
periode: 1980-
- nr: 375
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO

- handeling: behandelen van begrotingsaangelegenheden m.b.t. categoriën VI-b, VI-c en VI-d
periode: 1980-
- nr: 376
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: beoordelen meerjarenprogramma's en begrotingen van IO-instituten in Nederland
periode: 1980-
- nr: 377
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: beoordelen van aanvragen in het kader van het literatuurprogramma
periode: 1980-
- nr: 378
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: beoordeling en toetsing van voor financiering voorgedragen projecten
periode: 1980-
- nr: 379
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: evalueren van projecten en programma's
periode: 1980-
- nr: 380
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: ontwikkelen en bijstellen van beleid met betrekking tot het onderwijs en toetsen van beleid van onderwijsinstellingen aan het OS-beleid
periode: 1980-
- nr: 381
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van het ISOVO
periode: 1980-
- nr: 382
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: voorbereiden van de bijdrage van DGIS in OVOVO en ISOVO
periode: 1980-
- nr: 383
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: voorlichten over Internationaal Onderwijs en PUO-programma's
periode: 1980-
- nr: 384
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/IO
handeling: adviseren aan departementsleiding inzake de personele inzet in het kader van door overkoepelende organisaties in ontwikkelingslanden uit te voeren activiteiten
periode: 1980-1985

- nr: 385
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/JO
handeling: beoordelen van aanvragen voor inzet van suppletievrijwilligers, artsen en deskundigen aan de hand van vastgestelde doelstellingen
periode: 1980-1985
- nr: 386
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/JO
handeling: ontwikkelen van beleid met betrekking tot het JVC en het OPIT-programma, bijdrage leveren aan het opstellen van het inzetbeleid, formuleren van criteria
periode: 1980-1985
- nr: 387
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/JO
handeling: verrichten van onderzoek naar betekenis en doelmatigheid van de ondersteunende personele assistentie aan de projecten van particuliere organisaties in ontwikkelingslanden
periode: 1980-1985
- nr: 388
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/JO
handeling: voorstellen doen aan departementsleiding inzake gewenste ontwikkelingen van het programma en de financiële omvang
periode: 1980-1985
- nr: 389
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/JO
handeling: zorgdragen voor overleg tussen overheid en JVC en OPIT
periode: 1980-1985
- nr: 390
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het (mede)opstellen van gedetailleerde projectbeschrijvingen in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 391
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het evalueren van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 392
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 393
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades over programma-aanvragen in

- het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 394
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het opstellen en afsluiten van overeenkomsten met particuliere niet-commerciële organisaties in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 395
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: het toetsen van aanvragen in het kader van het medefinancieringsprogramma
periode: 1980-
- nr: 396
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/MP
handeling: ontwikkelen van beleid ten aanzien van ondersteuning van ontwikkelingsactiviteiten van particulieren in het algemeen en de vier bemiddelende organisaties in het bijzonder
periode: 1980-
- nr: 397
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: begeleiden van fellows gedurende hun verblijf in Nederland
periode: 1980-
- nr: 398
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: behandelen van aanvragen voor opleidingen afkomstig van andere directies en/of afdelingen
periode: 1980-
- nr: 399
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: beoordelen van beursaanvragen voor niet-reguliere of cursussen en bemiddelen bij aanvragen van multilaterale fellows
periode: 1980-
- nr: 400
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: beoordelen van beursaanvragen voor reguliere internationale cursussen
periode: 1980-
- nr: 401
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: coördineren van studie-, stage- of bezoekprogramma's van individuele, bilaterale en multilaterale fellows
periode: 1980-
- nr: 402

- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: evalueren van opleidingen in Nederland
periode: 1980-
- nr: 403
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OL
handeling: ontwikkeling en voorbereiding van beleid ten aanzien van internationale opleidingen in Nederland
periode: 1980-
- nr: 404
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: adviseren over de jaarlijkse begrotingsmiddelen voor onderzoek en AT-instellingen in Nederland
periode: 1980-
- nr: 405
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: beoordelen van projectvoorstellen
periode: 1980-
- nr: 406
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: evalueren van projecten en programma's
periode: 1980-
- nr: 407
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: ontwikkelen en voorbereiden van beleid ten aanzien van onderzoek in en voor OS-landen, mede op grond van adviezen van de RAWOO
periode: 1980-
- nr: 408
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van adviesgroepen
periode: 1980-
- nr: 409
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: organiseren van onderzoek en technische workshops en symposia ten aanzien van speciale onderwerpen voor de beleidsvorming van het ministerie
periode: 1980-
- nr: 410
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: uitbesteden van uitvoering en begeleiding van uitvoering van projecten
periode: 1980-
- nr: 411
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT

- handeling: uitdragen van het onderzoekbeleid
periode: 1980-
- nr: 412
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: voorbereiden van de bijdrage van DPO in de RAWOO, alsmede het adviseren van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de departementsleiding met betrekking tot de beleidsadviezen van de RAWOO
periode: 1980-
- nr: 413
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/OT
handeling: voorbereiden van te voeren beleid in consultatieve groepen
periode: 1980-
- nr: 414
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/SO
handeling: evalueren van beleid en activiteiten van onderwijsinstellingen in OS-landen, van regionale economische commissies van de VN en andere regionale organisaties, alsmede in het kader van de samenwerking met Israël, Joegoslavië en ICPE
periode: 1980-1987
- nr: 415
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/SO
handeling: toetsen van het gebruik van deze fondsen en het effect van het gebruik
periode: 1980-1987
- nr: 416
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/SO
handeling: vaststellen en beschikbaar stellen van fondsen aan onderwijsinstellingen in OS-landen, van regionale economische commissies van de VN en andere regionale organisaties, alsmede in het kader van de samenwerking met Israël, Joegoslavië en ICPE
periode: 1980-1987
- nr: 417
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DPO/SO
handeling: voorbereiden en bijstellen van OS-beleid met betrekking tot onderwijsinstellingen in OS-landen, van regionale economische commissies van de VN en andere regionale organisaties, alsmede in het kader van de samenwerking met Israël, Joegoslavië en ICPE
periode: 1980-1987

6.8.3 DIRECTIE SECTORPROGRAMMA'S EN TECHNISCHE ADVISERING (DST), 1985-

6.8.3.1 Instelling en organisatie

DST functioneerde sinds 1 maart 1985 in een voorlopige opzet. De directie werd ingesteld om de inspanningen van het ambtelijk apparaat zo goed mogelijk op het herijkte ontwikkelingsbeleid, dat in de uit 1984 daterende Nota Herijking Bilaterale Samenwerking was vastgelegd, te richten. De plattelandsontwikkeling en de industriële ontwikkeling werden binnen de bilaterale hulpverlening centraal gesteld en gefinancierd uit de categorieën II, I-a en I-b.³¹⁵ Het accent van de werkzaamheden van DST werd gelegd bij het bevorderen van bepaalde thema's in de bilaterale ontwikkelingssamenwerking, dat wil zeggen dat deze thema's door de inspanningen van DST voldoende en de juiste aandacht dienden te krijgen middels projecten en programma's. Het toetsen van de verschillende projectvoorstellen op beleidsmatige aspecten en op haalbaarheid vanuit de specifieke sectorale invalshoek behoorde tot de taken van DST. DST werd ook verantwoordelijk gesteld voor het beheer van de sector programmafondsen.

De sectorprogramma's voor plattelands- en industriële ontwikkeling waren nieuw, reden waarom DGIS een organisatorische herschikking behoefde. Onderdelen van DMP, de eenheid Sectormanagement (SMA) en de Coördinator Bedrijfsleven (DGIS/BV) werden in de nieuwe directie DST ondergebracht. DST bestond uit twee coördinatie-eenheden: één voor de sectorprogramma's en een eenheid Technische Advisering, het vroegere SMA.³¹⁶

Ter waarborging van de eenheid van het bilaterale beleid en van de onderlinge afstemming tussen landenprogramma's enerzijds en sectorprogramma's anderzijds werd DST in de organisatiestructuur van het DGIS samengebracht onder de verantwoordelijkheid van Plv. DGIS/BS.

6.8.3.2 Taken

DST was verantwoordelijk voor het algemene beleid op het terrein van plattelands- en industriële ontwikkeling binnen de bilaterale hulpverlening als geheel en aan verdere ontwikkeling van dit algemene beleid, met accentuering van een aantal bijzondere thema's. Binnen dit kader viel ook het formuleren van het sectorbeleid en vanuit die invalshoek het mee-formuleren van het landenbeleid, waarvoor de regionale directies wel de eindverantwoordelijkheid bleven dragen. Tevens droeg DST de verantwoordelijkheid voor de sectorprogramma's voor plattelands- en industriële ontwikkeling, d.w.z.:

- de begrotingsverantwoordelijkheid voor de categorieën I-a en I-b;
- de beleidsvorming en -bewaking van de sectorprogramma's en hun onderdelen;
- het adviseren over een optimale aanwending van de beschikbare uitvoeringskanalen; van belang was hier de mogelijkheid van kanaalkeuze (bilateraal / multilateraal / particuliere organisaties / inschakeling bedrijfsleven);
- de afstemming met andere hulpverleningsprogramma's.

Daarnaast was DST mede-verantwoordelijk voor bestedingen uit categorie II van de begroting (de landen- en regioprogramma's). Die verantwoordelijkheid beperkte zich tot het toetsen van de te financieren activiteiten met het oog op het algemene beleid inzake de plattelands- en industriële ontwikkeling. Het bevorderen van de kwaliteit van de hulpverlening door een zo goed mogelijk gebruik maken van sectorale en thematische deskundigheid bij de voorbereiding en uitvoering van beleid behoorde ook tot de taken van DST. In het proces van verwerving van diensten in het kader van de hulpverlening diende DST de procedures uit te werken en te bewaken en de tenderprocedures te coördineren. DST participeerde in het multidonor en multilateraal overleg en onderhield internationale contacten die het sectorbeleid betroffen.

Taken van de coördinatie-eenheden van DST:³¹⁷

³¹⁵ ABZ V, HDBZ nr. 3214.

³¹⁶ ABZ V, HDBZ nr. 3214.

³¹⁷ ABZ V, HDBZ nr. 3214.

1. Het beheer van het sectorprogramma: omdat de uitvoering van activiteiten werd uitbesteed, ging het hier in het bijzonder om de financiële en inhoudelijke bewerking van het programma;
2. Het "poolen" van ervaringen en het inbrengen van opgebouwde ervaring, kennis en inzicht in de formulering van het algemene beleid met betrekking tot plattelands- en industriële ontwikkeling;
3. Het adviseren over een optimale aanwending van de beschikbare uitvoeringskanalen;
4. Het fungeren als "centraal loket" voor het externe aanbod: instanties, bedrijven en organisaties in Nederland en daarbuiten.

De coördinatie-eenheden werden door de landen-eenheden geïnformeerd over projectvoorstellen met betrekking tot de sectorprogramma's. Het zwaartepunt van de rol van de coördinatie-eenheden bij de uitvoering lag bij de kanaalkeuze, de beoordeling van projectvoorstellen en het beoordelen van voortgangsrapportages. Bij de beoordeling van projectvoorstellen waren de landen-eenheden, op grond van hun landenkennis en hun verantwoordelijkheid voor het bilaterale landenbeleid, op analoge wijze betrokken als de coördinatie-eenheden bij bestedingen binnen de landen- en regioprogramma's. Bij bilaterale uitvoering van activiteiten van de sectorprogramma's traden de landeneenheden als uitvoeringsinstantie op.³¹⁸

6.8.3.3 Coördinatie-eenheid voor het Sectorprogramma Industriële Ontwikkeling (DST/ID), 1985-1990

De eenheid was verantwoordelijk voor het betreffende sectorprogramma en voor de verdere ontwikkeling van algemeen beleid op het gebied van industriële ontwikkeling en de accentuering van bijzondere thema's, de bijdrage aan kwaliteitsbevordering, het toetsen van bestedingen uit categorie II en de beleidsmatige internationale contacten. In de coördinatie-eenheid werd tevens DGIS/BV (Coördinator Bedrijfsleven) organisatorisch opgenomen. DGIS/BV ressorteerde sinds 1981 rechtstreeks onder DGIS.

Hoofd DST/ID heeft q.q. functies in:

- de commissie Gemengde Kredieten
- de commissie PUM
- de Projecten Commissie FMO
- de Commissie Ontwikkelingslanden van de Werkgeversbonden

Bureau Investerings (DST/ID-A), 1985-1990

Het bureau had de primaire verantwoordelijkheid ten aanzien van de beleidsvoorbereiding, -uitvoering en -evaluatie ten aanzien van de instrumenten haalbaarheidsstudies, investeringsstudies, FMO, WHI en de industriële projecten. Enerzijds droeg DST/ID-a de zorg voor de uitvoering van activiteiten in het kader van instrumenten, anderzijds diende het bureau mede goedkeuring te verlenen aan industriële projectvoorstellen uit categorie II.³¹⁹ DST/ID-a had zitting in de projectencommissie van het FMO en verzorgde met betrekking tot die instelling de periodieke voortgangscontrole en de beleidsmatige begeleiding en sturing. De overige objecten van bemoeienis waren investeringsgaranties, de STIP-pot (Stimulering Industriële Projecten), het SIS (Sectorinvesteringsstudies en -bemiddeling), het verrichten van haalbaarheidsstudies ten behoeve van investeringsprojecten waarvoor andere dan Nederlandse OS-financiering werd voorzien, het mede-beoordelen van industriële projectvoorstellen in het kader van het landenprogramma en het bijdragen tot de formulering van een industrieel samenwerkingsbeleid per programmaland en -regio.

³¹⁸ ABZ V, HDBZ nr. 3214.

³¹⁹ ABZ V, HDBZ nr. 3229

Bureau Gemengde Kredieten en Bureau Laag-Concessionele Leningen (DST/ID-B), 1985-1990

Dit bureau, opvolger van DMP/PG, was belast met de beleidsvoorbereiding en -uitvoering van het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten. De administratieve taken die het ministerie van Economische Zaken met betrekking tot dit programma uitoefende werden in 1983 aan het OS-programma toegevoegd.³²⁰

Het bureau diende te onderhandelen met het bedrijfsleven over gezamenlijk op te zetten projecten, voerde het secretariaat van de Werkgroep Gemengde Kredieten. Tevens was DST/ID-b belast met de beoordeling van projecten, het interdepartementaal overleg over de uitvoering van programma's en beleidsmatige aangelegenheden.

Bureau Technische Bijstand en Algemene Ondersteuning (DST/ID-C), 1985-1990

DST/ID-c diende zich bezig te houden met taken op het gebied van technische bijstand aan bedrijven in ontwikkelingslanden en met algemene ondersteuning ten aanzien van de coördinatie van de contacten met het bedrijfsleven en het sectorprogramma als geheel. Het bureau was verantwoordelijk voor de vormgeving van het nederlands OS beleid op het gebied van de industriële technische bijstand en voor de uitvoering en evaluatie van de activiteiten binnen de bij het bureau behorende instrumenten. Tevens diende het bureau mede-goedkeuring te verlenen aan industriële projectvoorstellen uit begrotingscategorie II. Daartoe diende het bureau intensief contact te onderhouden met het bedrijfsleven en de landen-eenheden.³²¹

DST/ID-c diende de projectaanvragen in het kader van de instrumenten van het bureau te beoordelen. Verder had het bureau bemoeienissen met betrekking tot korte termijn managementondersteuning, het PUM (Programma Uitzending Managers), bedrijfsopleidingen, dienstencentra, educatieve cursussen, productaanpassing en innovatie, coördinatie met betrekking tot VN-bestedingen, het opstellen van de bestedingswijzer (overzicht van totaal door het DGIS in behandeling zijnde projecten ten behoeve van het bedrijfsleven) en was het belast met liaison met het CBI als één van de instrumenten op het terrein van de industriële ontwikkeling.

6.8.4.4 Coördinatie-Eenheid voor het Sectorprogramma Plattelandsontwikkeling (DST/PL), 1985-1990

DST/PL was verantwoordelijk voor het sectorprogramma plattelandsontwikkeling en voor de verdere ontwikkeling van algemeen beleid op het gebied van plattelandsontwikkeling, de accentuering van bijzondere thema's, de bijdrage aan kwaliteitsbevordering, het toetsen van bestedingen uit categorie II en de beleidsmatige internationale contacten. Met het ministerie van Landbouw & Visserij diende DST/PL overleg te voeren over IAC, dat ten laste van de OS-begroting kwam, en met het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en het ministerie van Economische Zaken over ecologische vraagstukken en energie.

³²⁰ ABZ V, HDBZ nr. 3229

³²¹ ABZ V, HDBZ nr. 3229

Bureau Voedselproductie, Voedselveiligheid en Voedselhulp (DST/PL-A), 1985-

DST/PL-a was belast met het medebeoordelen verlenen van projectvoorstellen op het gebied van voedselproductie die betaald werden uit categorie II. Het bureau diende het te voeren beleid daaromtrent te ontwikkelen en toezicht op de voorbereiding en uitvoering van het voedselprogramma (inclusief de programmering, begroting en uitgaven) uit te oefenen. In dit kader had DST/PL-a bemoeienis met landbouwproductieprojecten, veeteelt- en visserijprojecten, irrigatieprojecten, landbouwkredietprogramma's, naoogstverliezenbestrijding, voedselopslag- en distributie, lokaal onderzoek naar verbetering voedselgewassen, aangepaste technologie en voeding, voedselstrategieën (incl. graanmarktbeleid), 'early warning systems', voedselhulp, rehabilitatie en disaster preparedness en voedingsverbetering en -voorlichting.

Bureau Infrastructuur Plattelandsontwikkeling (DST/PL-B), 1985

DST/PL-b diende taken op het gebied van institutionele voorzieningen, kleine (agro)-industrie en werkgelegenheid in kleinschalige productie-eenheden en sociale infrastructuur uit te voeren. Het bureau was belast met medebeoordeling van projectvoorstellen op het terrein van de Infrastructurele Plattelandsontwikkeling die betaald werden uit categorie II van de OS-begroting. Het beoordelen en begeleiden van projecten gefinancierd met DST/PL-b fondsen behoorde uiteraard ook tot de taken van het bureau, evenals bemoeienis met geïntegreerde plattelandsontwikkelingsprojecten, de institutionele versterking ten behoeve van lokale particuliere organisaties en overheidsstructuur op het terrein van de plattelandsontwikkeling, de kleinschalige (agro)industrieën, de gezondheidszorg, family planning en de drinkwatervoorziening.

Bureau Energie en Ecologie (DST/PL-C), 1985-

Dit bureau werd belast met taken op het gebied van energie (energieplanning en nieuwe en hernieuwde energiebronnen met bijzondere aandacht voor de bosbouw) en ecologie (stabiel bodemgebruik en beheer). Het bureau was de voortzetting van DMP/CD-d, waarbij de taakhoud werd uitgebreid met het 'werkveld' ecologie. DST/PL-c diende projecten van regionale bureaus mede te beoordelen en was verantwoordelijk voor de voorbereiding, beoordeling en supervisie van de binnen het programma gefinancierde projecten. In dat kader had het bureau te maken met energieplanning, bosbouw (inclusief verbeterd gebruik van hout), erosiebestrijding, energiebesparing, alternatieve energie, voorlichting en training.

6.8.3.5 Eenheid Technische Advisering (DST/TA), 1985-1990

De eenheid Technische Advisering (vóór 1985 SMA) was ingesteld als instrument ter bevordering van de kwaliteit van de hulpverlening door zo goed mogelijk gebruik te maken van sectorale deskundigheid bij de voorbereiding en de uitvoering van beleid. Aan de ene kant werd de eenheid belast met het mobiliseren van externe sectordeskundigheid en aan de andere kant diende het zelf adviezen te verstrekken bij de voorbereiding en uitvoering van beleid. Het werkterrein van de eenheid betrof alle programma's van ontwikkelingssamenwerking.³²²

In het kader van die taakstelling diende DST/TA de volgende activiteiten te verrichten:

- het adviseren bij de formulering van algemeen sectorbeleid, bij de keuze van (sub)sectoren in landen en bij de invulling van het in de landen te voeren sectorbeleid
- het geven van technisch advies aangaande projectvoorstellen te financieren uit landen- en sectorprogramma's in alle fasen van de projectcyclus (identificatie; formulering; beoordeling; uitvoering; evaluatie).

³²² ABZ V, HDBZ nr. 3214.

- het geven van advies aangaande projectvoorstellen van multilaterale organisaties - zoals EG-projectvoorstellen en IFAD-projectvoorstellen - alsmede diverse projecten ressorterend onder DPO.
- het adviseren omtrent vakkennis en ontwikkelingservaring zoals beschikbaar in Nederland (en daarbuiten), in te schakelen voor uitvoering van projecten in alle fasen van de projectcyclus.
- het inschakelen en vormen van en deelname aan adviesgroepen in verschillende sectoren en projecten.
- het adviseren aangaande verbetering van vakkennis en het meer optimaal inschakelen van experts in de projecten.
- het inventariseren en registreren van kennis en ervaring bij individuen en groepen (consultant bureaus, instituten etc.).
- het inventariseren en registreren van lokale kennis (individuen, overheidsorganisatie, consultant bureaus) in de ontwikkelingslanden.
- het functioneren als spilfunctie met betrekking tot selectie van bedrijven bij tenderprocedures.
- het mede verzorgen van de selectie van sectorspecialisten op de ambassade, het voorbereiden en begeleiden van die specialisten.
- het participeren in internationale fora op technisch niveau.

Deze activiteiten werden verricht binnen de volgende terreinen van sectordeskundigheid:³²³

- Transport
- Voedselvoorziening
- Industrie
- Vrouwen en Ontwikkeling
- Plattelandsontwikkeling
- Ecologie / duurzaam landgebruik
- Gezondheidszorg / voeding / bevolking
- Drinkwater en sanitatie

6.8.3.6 Actoren

- DGIS	-MFO's
- SA	-bedrijfsleven
- DMP	-Wereldbank
- DAF	-VN-organisaties in OS-landen
- DAL	-VROM
- DLA	-MFO's
- DPO	-Landbouw Hogeschool
- FEZ	-consultants
- EZ	-bedrijfsleven
- FIN	-FAO
- L&V	-WHO
- V&W	-UNDP
- NCM	-UNFPA
- KvK	-UNICEF

³²³ ABZ V, HDBZ, nr. 3229: *Konsept werkplan DST 1989.*

Handelingen:

- nr: 418
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: begeleiding en sturing van de projectencommissie van het FMO
periode: 1985-
- nr: 419
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot de instrumenten haalbaarheidsstudies, investeringsstudies, FMO, WHI en de industriële projecten
periode: 1985-
- nr: 420
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: evaluatie met betrekking tot de instrumenten haalbaarheidsstudies, investeringsstudies, FMO, WHI en de industriële projecten
periode: 1985-
- nr: 421
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: het mede beoordelen van industriële projectvoorstellen in het kader van landenprogramma's
periode: 1985-
- nr: 422
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: het mede goedkeuring verlenen aan industriële projectvoorstellen uit begrotingscategorie II
periode: 1985-
- nr: 423
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: mede formuleren van industrieel samenwerkingsbeleid
periode: 1985-
- nr: 424
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: uitvoering van de activiteiten in het kader van de instrumenten haalbaarheidsstudies, investeringsstudies, FMO, WHI en de industriële projecten
periode: 1985-
- nr: 425
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-a
handeling: verrichten van haalbaarheidsstudies ten behoeve van investeringsprojecten
periode: 1985-

- nr: 426
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten
periode: 1985-
- nr: 427
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: beoordelen van aanvragen in het kader van het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten
periode: 1985-
- nr: 428
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: evaluatie van het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten
periode: 1985-
- nr: 429
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten
periode: 1985-
- nr: 430
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: het overleggen met bedrijfsleven over gezamenlijke projecten
periode: 1985-
- nr: 431
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de werkgroep Gemengde Kredieten
periode: 1985-
- nr: 432
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-b
handeling: toetsen van aanvragers in het kader van het programma inzake ontwikkelingsrelevante exportkredieten
periode: 1985-
- nr: 433
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-c
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het programma inzake industriële technische bijstand
periode: 1985-

- nr: 434
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-c
handeling: beoordelen van aanvragen in het kader van het programma inzake industriële technische bijstand
periode: 1985-
- nr: 435
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-c
handeling: evaluatie van het programma inzake industriële technische bijstand
periode: 1985-
- nr: 436
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-c
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het programma inzake industriële technische bijstand
periode: 1985-
- nr: 437
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/ID-c
handeling: toetsing van aanvragers in het kader van het programma inzake industriële technische bijstand
periode: 1985-
- nr: 438
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-a
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot voedselproductie, voedselveiligheid en voedselhulp
periode: 1985-
- nr: 439
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-a
handeling: evaluatie van het programma inzake voedselproductie, voedselveiligheid en voedselhulp
periode: 1985-
- nr: 440
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-a
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het programma inzake voedselproductie, voedselveiligheid en voedselhulp
periode: 1985-
- nr: 441
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-a
handeling: medebeoordelen van aanvragen in het kader van het programma inzake voedselproductie, voedselveiligheid en voedselhulp
periode: 1985-

- nr: 442
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-b
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het programma industriële plattelandsontwikkeling
periode: 1985-
- nr: 443
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-b
handeling: evaluatie van het programma industriële plattelandsontwikkeling
periode: 1985-
- nr: 444
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-b
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het programma industriële plattelandsontwikkeling
periode: 1985-
- nr: 445
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-b
handeling: medebeoordelen van aanvragen in het kader van het programma industriële plattelandsontwikkeling
periode: 1985-
- nr: 446
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-c
handeling: beleidsvoorbereiding met betrekking tot het programma energie en ecologie
periode: 1985-
- nr: 447
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-c
handeling: evaluatie van het programma energie en ecologie
periode: 1985-
- nr: 448
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-c
handeling: evaluatie van uitgevoerde projecten in het kader van het programma energie en ecologie
periode: 1985-
- nr: 449
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/PL-c
handeling: medebeoordelen van aanvragen in het kader van het programma energie en ecologie
periode: 1985-
- nr: 450
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het adviseren aangaande verbetering van vakkennis en het meer optimaal inschakelen van experts in de projecten
periode: 1985-

- nr: 451
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het adviseren bij de formulering van algemeen sectorbeleid, bij de keuze van (sub-)sectoren in landen en bij de invulling van het in de landen te voeren sectorbeleid
periode: 1985-
- nr: 452
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het adviseren omtrent vakkennis en ontwikkelingservaring zoals beschikbaar in Nederland (en daarbuiten), in te schakelen voor uitvoering van projecten in alle fasen van de projectcyclus
periode: 1985-
- nr: 453
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het functioneren als spil met betrekking tot selectie van bedrijven bij tenderprocedures
periode: 1985-
- nr: 454
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het geven van advies aangaande projectvoorstellen van multilaterale organisaties - zoals EG-projectvoorstellen en IFAD projectvoorstellen - alsmede diverse projecten ressorterend onder DPO
periode: 1985-
- nr: 455
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het geven van technisch advies aangaande projectvoorstellen te financieren uit landen- en sectorprogramma's in alle fasen van de projectcyclus (identificatie, formulering, beoordeling, uitvoering, evaluatie)
periode: 1985-
- nr: 456
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het inschakelen en vormen van en deelname aan adviesgroepen in verschillende sectoren en projecten
periode: 1985-
- nr: 455
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het inventariseren en registreren van kennis en ervaring bij individuen en groepen (consultants, instituten etc)
periode: 1985-

nr: 458
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het inventariseren en registreren van lokale kennis (individuen, consultants, overheidsorganisaties) in de ontwikkelingslanden
periode: 1985-

nr: 459
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het mede verzorgen van de selectie van sectorspecialisten op de ambassade, het voorbereiden en begeleiden van die specialisten
periode: 1985-

nr: 460
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / DST/TA
handeling: het participeren in internationale fora op technisch niveau
periode: 1985-

6.9 ADVISEURS EN STAFAFDELINGEN

6.9.1 BIJZONDER ADVISEUR VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (ADOS), 1978- en INSPECTEUR-GENERAAL ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (IGOS), 1984-

6.9.1.1 Instelling

Op 25 oktober 1978 aanvaardde ZKH Prins Claus zijn functie van Bijzonder Adviseur voor Ontwikkelingssamenwerking.¹

In aanvulling op zijn functie als ADOS aanvaardde Prins Claus in december 1984 een benoeming tot Inspecteur-Generaal Ontwikkelingssamenwerking (IGOS). De functie van IGOS sluit aan bij die van IOV (Inspectie Ontwikkelingssamenwerking te Velde). IGOS had onder meer tot taak er op toe te zien dat IOV haar taken onafhankelijk en zelfstandig kon blijven verrichten op basis van de vastgestelde procedures, dat de programma's van IOV ook daadwerkelijk werden uitgevoerd en dat implementatie werd gegeven aan de IOV-rapporten en -adviezen.²

6.9.1.2 Taken

Uit politieke overwegingen is er nooit een nauwkeurige taakomschrijving gemaakt van de functie Bijzonder Adviseur Ontwikkelingssamenwerking. Zijn taak als adviseur was drieledig:

- het brengen van ad hoc bezoeken aan concentratielanden, min of meer als plaatsvervanger van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking;
- het voorbereiden van en het deelnemen aan internationale conferenties;
- het ontvangen van bewindslieden en anderen uit de ontwikkelingslanden die een rol spelen in de ontwikkelingssamenwerking.

ADOS maakte deel uit van de staf van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de Directieraad van DGIS.

Met betrekking tot de werkzaamheden van ZKH Prins Claus als Inspecteur-Generaal Ontwikkelingssamenwerking is wel een taakomschrijving opgesteld. Zijn taken als IGOS werden als volgt omschreven:³

- het uitdragen van inzichten van de departementsleiding bij IOV ;
- het inbrengen bij de departementsleiding van de bevindingen van IOV;
- de prioriteitsbepaling in door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking vast te stellen meerjarenprogramma van IOV;
- de vaststelling van jaarprogramma's en begeleiding van de uitvoering daarvan;
- de uitvoering van speciale veldonderzoeken;
- het leveren van commentaar bij beleidsadviezen van de inspectie;
- het zorgdragen voor terugkoppeling van inspectie-ervaringen naar ambassades, deskundigen en beleidsbureaus;
- de vaststelling van evaluatie van jaarprogramma's en de begeleiding van de uitvoering daarvan bij de operationele eenheden;
- de beoordeling van implementatie van inspectie-adviezen bij operationele eenheden;
- het geven van aanzetten voor de evaluatie van multilaterale programma's;

In het kader van de hem toevertrouwde taken had IGOS de bevoegdheid tot het geven van opdrachten en het nemen van beslissingen, evenwel zonder dat er een hiërarchische verhouding bestond tussen hem en IOV of de operationele eenheden.

Handelingen:

nr: 461
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: de beoordeling van de implementatie van inspectie-adviezen bij operationele eenheden
periode: 1978-

nr: 462
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: de prioriteitsbepaling in het door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking vast te stellen meerjarenprogramma van IOV
periode: 1978-

nr: 463
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: de uitvoering van speciale veldonderzoeken
periode: 1978-

nr: 464
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: de vaststelling van evaluatie van jaarprogramma's en de begeleiding van de uitvoering daarvan bij de operationele eenheden
periode: 1978-

nr: 465
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: de vaststelling van jaarprogramma's en begeleiding van de uitvoering daarvan
periode: 1978-

nr: 466
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: het geven van aanzetten voor de evaluatie van multilaterale programma'sionele eenheden
periode: 1978-

nr: 467
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: het inbrengen bij de departementsleiding van de bevindingen van IOV
periode: 1978-

nr: 468
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: het leveren van commentaar bij beleidsadviezen van de inspectie
periode: 1978-

nr: 469
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: het uitdragen van inzichten van de departementsleiding bij IOV
periode: 1978-

nr: 470
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ADOS & IGOS
handeling: het zorgdragen voor terugkoppeling van inspectie-ervaringen naar ambassades, deskundigen en beleidsbureaus
periode: 1978-

6.9.2 INSPECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING TE VELDE (IOV), 1977-³²⁴

6.9.2.1 Instelling

Bij ministeriële beschikking PLVS/AOR-161082 van 1 juli 1977 werd de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking te Velde in het leven geroepen. De IOV ressorteerde rechtstreeks onder de Directeur-Generaal Internationale Samenwerking.

6.9.2.2 Taak

Doelstelling van IOV was de kwaliteit van de Nederlandse bilaterale ontwikkelingssamenwerking te optimaliseren door ter plaatse het functioneren van het Nederlandse overheidsaandeel in de ontwikkelingssamenwerking te onderzoeken en vast te stellen of de algemene en specifieke Nederlandse beleidslijnen in het veld tot uitvoering werden gebracht, hoe doelmatig en doeltreffend dat

³²⁴ ABZ IV, code 1, nr. 3120.

toeging, welke uitwerking het had voor de doelgroepen van de bilaterale samenwerking en waar verbetering van de beleidsvorming, de beleidsdetailering en/of de beleidsvoering reëel mogelijk was. De IOV had geen uitvoerend karakter, maar moest constateren, rapporteren en adviseren vanuit een zo absolute zelfstandigheid en onafhankelijkheid als het ambtelijk bestel toeliet. De Inspectie had een functie naast de coördinatie en uitvoering van het bilaterale ontwikkelingsbeleid.

Zoals de naam aangeeft onderzocht de inspectie diverse ontwikkelingssamenwerkingsprojecten. Voorafgaand aan een bezoek werd een instructie opgesteld. Van deze bezoeken deed de IOV verslag aan de minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Aan het rapport met betrekking tot een project verbond de inspectie een ontwerp-advies voor de minister. Naast de projectrapportage werd met betrekking tot afzonderlijke landen gerapporteerd over de mogelijkheden om het Nederlandse ontwikkelingsbeleid in die landen te verwezenlijken, de bereikbaarheid van de doelgroepen waarop dit beleid zich richtte en de middelen waarmee dit het best kon geschieden en gebieden, sectoren en programma's die in het betreffende land prioriteit verdienden.

Handelingen:

nr: 471
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / IOV
handeling: adviseren omtrent het Nederlandse bilaterale ontwikkelingsamenwerkingsbeleid
periode: 1977-

nr: 472
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / IOV
handeling: onderzoeken van en rapporteren over het Nederlandse bilaterale ontwikkelingsamenwerkingsbeleid
periode: 1977-

6.9.3 STAF ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (SON), 1970-1973

De ambtelijke ondersteuning voor de werkzaamheden van de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) werd geleverd door de Staf Ontwikkelingsstrategie (SON) van DGIS. De SON had als taak de voorbereiding en uitvoering van projecten van de NCO te verzorgen. De Staf Ontwikkelingsstrategie werd gelijktijdig met het verstrijken van het mandaat van het NCO in december 1973 opgeheven.

De nieuwe "Stichting Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking"³²⁵ werd in haar werkzaamheden ambtelijk ondersteund door de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking (VDO).³²⁶

³²⁵ Ministeriële Beschikking dd. 21.02.1974, nr. 44839

³²⁶ ABZ IV, code 1, nr. 3517, memo van DGIS dd. 06.03.1974

Handelingen:

nr: 473

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / SON

handeling: beleidsvoorbereiding van projecten van de NCO

periode: 1970-1973

nr: 474

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / SON

handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de NCO

periode: 1970-1973

nr: 475

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / SON

handeling: uitvoering van projecten van de NCO

periode: 1970-1973

6.9.4 VOORLICHTINGSDIENST ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (VDO), 1967-1981¹

6.9.4.1 Instelling

Tot 1967 was de gehele voorlichtingsactiviteit van het ministerie samengebracht in de Directie Voorlichting Buitenland (DVB). Het bestaande apparaat beantwoordde echter te weinig aan de behoefte tot actieve voorlichting in de OS-sector. Minister Bot nam in 1966 het initiatief tot de instelling van een aparte dienst. De Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking (VDO) werd ingesteld in 1967. Het bestaande DVB werd gesplitst in DPN (politieke voorlichting in engere zin) en DCV (voorlichting over Nederland in het buitenland). Door de gevoelde positieve resultaten van actieve voorlichting door VDO werd in 1979 door de beide bewindslieden een reeds eerder ingesteld onderzoek gereactiveerd om de mogelijkheden te bekijken de bestaande voorlichtingsdiensten nauwer te laten samenwerken.³²⁸

Met ingang van 1 maart 1981 werden de Directie Perszaken en Nieuwsvoorziening (DPN), de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking (VDO) en de voorlichtingstaken van de Directie Culturele Samenwerking en Voorlichting Buitenland (DCV) in een centrale voorlichtingsdienst van het departement samengevoegd.³²⁹

³²⁷ De taken en handelingen van de rijksoverheid op het terrein van de voorlichting in de periode 1931-1990 zullen in een apart PIVOT-rapport worden opgenomen. Dat de Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking toch in dit rapport wordt opgenomen heeft te maken met het feit dat, naast de reguliere voorlichtingsactiviteiten die door alle departementale voorlichtingsdiensten werden verricht, VDO ook taken verrichtte met betrekking tot de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) en namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking zitting had in de Adviesraad NCO.

³²⁸ Handelingen Tweede Kamer, zitting 1978-1979, 15300 hoofdstuk V, nr. 101.

³²⁹ Gids 1981.

6.9.4.2 Taken

De voorlichtingsdienst diende op ruime schaal bekendheid te geven, in woord, in beeld en in geschrift, aan het regeringsbeleid, in casu op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking. Anders dan de meeste departementale voorlichtingsdiensten had VDO ook een aanzienlijke taak op het gebied van wat met "bewustmaking" wordt aangeduid, reden waarom deze voorlichtingsdienst op deze plaats is opgenomen.

VDO verrichtte ten aanzien van de Stichting Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking (NCO) de volgende taken:³³⁰

- projectbehandeling jaarplan + projecten van het dagelijks bestuur aan de hand van voorstellen van de NCO, aan de hand van adviezen van de Adviescommissie NCO en aan de hand van adviezen van beleidsdirecties.
- geregeld overleg met staf NCO en secretariaat Adviescollege.
- incidentele begeleiding onderzoeksprojecten.
- de behandeling van beroepsschriften van particuliere organisaties tegen besluiten van de NCO en de bemiddeling tussen partijen namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.
- lidmaatschap van het Adviescollege NCO als waarnemer van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.
- overleg met vakministeries inzake gezamenlijke financiering van projecten

Handelingen:

nr: 476

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO

handeling: de behandeling van beroepsschriften van particuliere organisaties tegen besluiten van de NCO en de bemiddeling tussen partijen namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking

periode: 1973-1981

nr: 477

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO

handeling: incidentele begeleiding onderzoeksprojecten

periode: 1973-1981

nr: 478

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO

handeling: lidmaatschap van het Adviescollege NCO als waarnemer van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking

periode: 1973-1981

nr: 479

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO

handeling: overleg met staf NCO en Adviescollege

periode: 1973-1981

³³⁰ ABZ IV, code 1, nr. 60. Voor het functioneren van de Nationale Commissie Ontwikkelingssamenwerking zie de betreffende paragraaf in dit rapport.

nr: 480
 actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO
 handeling: overleg met vakministeries inzake gezamenlijke financiering van projecten
 periode: 1973-1981

nr: 481
 actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / VDO
 handeling: projectbehandeling + jaarplan van het dagelijks bestuur aan de hand van voorstellen van het NCO, aan de hand van de Adviescommissie NCO en aan de hand van adviezen van beleidsdirecties van DGIS
 periode: 1973-1981

6.10 STICHTING NEDERLANDSE VRIJWILLIGERS / ORGANISATIE VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN BEWUSTWORDING en voorgangers, (JVP, AJV, ANV en SNV) 1963-1990

6.10.1 Organisatie¹

6.10.1.1 De ambtelijke organisatie

Op 8 februari 1963 werd in de Ministerraad besloten dat naar analogie van het Amerikaanse *'Peace Corps'* ook in Nederland een dergelijke organisatie zou worden opgericht. Het Ministerraadsbesluit volgde op het debat in de Tweede Kamer van november 1962 waarin de Regeringsnota inzake hulp aan minder-ontwikkelde gebieden werd behandeld en op de behandeling van de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Bij beide gelegenheden had de Tweede Kamer aangedrongen op de opzet van een vrijwilligersprogramma. Tussen het JVP en de Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps - een overkoepelende organisatie van particuliere instellingen die ook met de gedachte leefden een dergelijke organisatie op te zetten - werd een regeling getroffen met betrekking tot samenwerking ten aanzien van de uitzending van jonge vrijwilligers.³³²

Het Jongeren Vrijwilligers Programma (JVP), zoals het Nederlandse Peace Corps zou gaan heten, werd per 1 april 1964 ingepast als onderdeel van de Directie Technische Hulp (DTH). Het JVP werd in 1963 samengesteld uit het Bureau Algemene Zaken (JVP/AG), het Bureau Projekten (JVP/PJ) en het Bureau Vrijwilligerszaken (JVP/VW).³³³

In 1965 werd de naam van het JVP omgezet in Afdeling Jongeren Vrijwilligers (AJV). De reden hiervoor was de oprichting op 19 juli 1965 van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers, een stichting opgericht door de Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps en het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het AJV fungeerde na de oprichting van de Stichting als het uitvoerende apparaat van de SNV. Het Bureau Algemene Zaken bleef bestaan (met een enkele naamsverandering bleef dit bureau de gehele periode 1964-1990 intact); de Bureaus Projekten en Vrijwilligerszaken werden opgeheven. Daarvoor in de plaats kwamen het Bureau Selectie (AJV/SL), het Bureau Recruitering (AJV/RC), het

³³¹ Tenzij anders vermeld is deze paragraaf gebaseerd op de Gidsen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken over de periode 1964-1991.

³³² Jaarboek BuZa 1962/1963.

³³³ Zie voor de organisatorische ontwikkeling van JVP, AJV, ANV en SNV ook het bijgevoegde schematische overzicht.

Bureau Analyse en Resultatenonderzoek (AJV/AN) en het Bureau Projectbegeleiding (AJV/PB). In 1968 vond een reorganisatie plaats. De bureaus Selectie en Recruitering bleven bestaan, maar werden ondergebracht in de nieuwe Onderafdeling Vrijwilligerszaken (AJV/VW). AJV/AN en AJV/PB werden opgeheven en samengevoegd in de Onderafdeling Projecten (AJV/PR), die vier regionaal ingedeelde bureaus omvatte: Bureau Azië (AJV/ZI), Bureau Latijns-Amerika (AJV/LK), Bureau West-Afrika (AJV/WA) en Bureau Oost-Afrika (AJV/OA).

In 1972 vonden wederom veranderingen in de organisatie plaats. De regionale bureaus Azië, Latijns-Amerika, West-Afrika en Oost-Afrika werden opgeheven en ondergebracht bij de nieuwe Bureaus Planning en Resultatenonderzoek (AJV/PL) en Projectzaken (AJV/PR). Dit was min of meer een terugkeer naar de situatie van vóór 1968. Het Bureau Personele Zaken (AJV/PE) kwam in de plaats van het Bureau Selectie (AJV/SL).

Tot 1973 was het AJV in de ambtelijke hiërarchie geplaatst onder DTH. Vanaf dat jaar ressorteerde de ambtelijke staf rechtstreeks onder de DG Internationale Samenwerking.

In 1976 vond een naamsverandering plaats. De organisatie blijft volledig intact, maar de naam wordt Afdeling Nederlandse Vrijwilligers (ANV).

De reorganisatie van 1979 liet opnieuw de instelling van een aantal regionale bureaus zien. Het Bureau Projectzaken werd omgezet in het Bureau West-Afrika (ANV/WA), het Bureau Oost- en Zuidelijk Afrika (ANV/OZ) en het Bureau Latijns-Amerika en Azië (ANV/LZ).

Op het terrein van personeelsaangelegenheden werden drie bureaus ingesteld: het Bureau Werving en Selectie (ANV/WV), het Bureau Voorlichting en Vorming (ANV/VN) en het Bureau Voorlichting Vrijwilligers (ANV/VD). De naam van het Bureau Algemene Zaken werd veranderd in Bureau Centrale Diensten (ANV/CL).

Het Bureau Planning en Resultatenonderzoek werd in 1980 opgeheven.

In 1985 vond wederom een naamsverandering plaats. De afdeling kreeg nu de naam van de stichting waarvoor zij de uitvoerende taken verrichtte: Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV). De laatste reorganisatie in de behandelde periode vond plaats in 1986. Toen werd het Bureau Voorlichting en Vorming opgesplitst in twee bureaus, het Bureau Voorlichting (SNV/VL) en het Bureau Vorming (SNV/VM), en werd de naam van het Bureau Voorbereiding Vrijwilligers veranderd in Bureau Voorbereiding (SNV/VD).

6.10.1.2 De Stichting Nederlandse Vrijwilligers

Op 16 juli 1965 werd in Den Haag de Stichting Nederlandse Vrijwilligers opgericht. De stichting stelde zich, in samenwerking met de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, tot doel de hulpverlening aan en de samenwerking met ontwikkelingslanden door uitzending van jonge vrijwilligers. De comparanten bij de stichtingsakte waren mr. Th.H. Bot, Minister zonder Portefeuille belast met de aangelegenheden betreffende de hulp aan de ontwikkelingslanden, ds. N.O. Steenbeek en drs. J.F. van Campen, voorzitter en secretaris van de Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps.³³⁴

Het doel van de stichting moest bereikt worden door:

1. het verstrekken van voorlichting over ontwikkelingssamenwerking in Nederland in de ruimste zin;
2. het bestuderen van projectvoorstellen - onafhankelijk van de herkomst van die voorstellen - met dien verstande dat de uiteindelijke beslissing over de keuze van de projecten bij de Minister berustte;
3. het werven van jonge vrijwilligers;
4. het selecteren van jonge vrijwilligers met dien verstande dat de uiteindelijke beslissing over de aanstelling bij de Minister berustte;

³³⁴ Oprichtingsakte Stichting Nederlandse Vrijwilligers, 16 juli 1965.

5. het uitvoeren en het begeleiden van de projecten;
6. de opleiding van jonge vrijwilligers onder leiding van een door de Minister in te stellen curatorium van zeven leden, te benoemen door de Minister, na overleg met het bestuur van de stichting;
7. alle andere middelen die kunnen leiden tot realisering van het doel van de stichting.

Bij de oprichtingsakte bestond het bestuur uit 12 personen, van wie er zes door de Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps werden aangewezen; vier leden werden door de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking benoemd (onder wie de secretaris en de penningmeester); twee leden, waaronder de voorzitter, benoemd door de Minister na overleg met het JVC. In de statuten werd tevens bepaald dat de werkzaamheden voortvloeiende uit de taken van de stichting, zouden worden verricht door een haar door het ministerie van Buitenlandse Zaken ter beschikking gestelde staf. Per 1 oktober 1975 kende het bestuur van de stichting 15 leden, waarvan er zes, waaronder de vice-voorzitter, werden benoemd door het JVC (Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps), zes door de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking (twee ambtenaren van het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking, één ambtenaar van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, twee niet-ambtelijke vertegenwoordigers met ervaring op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en één vertegenwoordiger van de staf van de Afdeling Jongeren Vrijwilligers) en twee leden die uit de groep van oud-vrijwilligers worden gekozen door de Algemene Vergadering van de K.N.V. (Kontaktgroep Nederlandse Vrijwilligers). De voorzitter (het 15e lid), die voorheen door de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking werd aangewezen, werd vanaf oktober 1975 door het bestuur aangezocht. Het Dagelijks Bestuur van de Stichting bestond uit voorzitter, vice-voorzitter, één van de ambtelijke vertegenwoordigers van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, één vertegenwoordiger van het JVC en één van de overige leden. Tevens werd een splitsing gemaakt tussen de functies van Chef Afdeling Jongeren Vrijwilligers en secretaris van het bestuur van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers. Wel maakte de secretaris van SNV deel uit van de (ambtelijke) AJV-staf.³³⁵

6.10.1.3 Verhouding tussen bestuur Stichting Nederlandse Vrijwilligers en het ministerie van Buitenlandse Zaken¹

De uiteindelijke keuze van voorgestelde projecten en de aanstelling van vrijwilligers was de verantwoordelijkheid van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking. Ook het huishoudelijk reglement en besluiten tot statutenwijziging en ontbinding van de stichting behoeften de goedkeuring van die minister.

De toetsing van voorgestelde projecten kon gedaan worden door de tevens in het bestuur van de SNV zittende Plaatsvervangend Directeur-Generaal Internationale Samenwerking (Plv. DGIS) of zijn vervanger.

Besluiten van het bestuur werden via de chef van de ambtelijke organisatie aan de ambtelijke staf doorgeleid. De bestuursbesluiten konden ambtelijk worden beschouwd als te zijn uitgegaan van de Plv. DGIS. Voorstellen of informatie van de ambtelijke staf of de veldwerkers werden het bestuur aangeboden door tussenkomst van de chef van de ambtelijke organisatie. De secretaris van de SNV (in ambtelijke dienst) kon bepaalde van te voren omschreven werkzaamheden zelfstandig in opdracht van het bestuur uitvoeren. Werkzaamheden die niet van te voren waren omschreven behoeften eerst goedkeuring van de chef van de ambtelijke organisatie. Vóór 1975 en ná 1980 was de functie van

³³⁵ Beleidsnota Stichting Nederlandse Vrijwilligers, 1977.

³³⁶ ABZ IV, O&I, nr. 176: de "Besluitvormingsprocedure en commando- en communicatielijnen in de verhouding Ministerie van Buitenlandse Zaken - Stichting Nederlandse Vrijwilligers" werd door de Minister in juli 1976 vastgesteld.

secretaris en chef gecombineerd.

Correspondentie van de SNV kon in het algemeen namens het bestuur door de ambtelijke staf en de SNV-veldstaf worden behandeld. Uitgaande correspondentie werd namens het bestuur ondertekend door de chef van de ambtelijke organisatie.

De ambtelijke staf kon ook correspondentie voeren namens de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

Correspondentie die niet tot de competentie van de ambtelijke staf behoorde werd door het bestuurssecretariaat afgehandeld, evenals correspondentie die het bestuur na overleg met de ambtelijk chef expliciet door het bestuurssecretariaat wilde laten behandelen. Deze correspondentie werd door voorzitter of secretaris ondertekend.

6.10.1.4 De Stichting Jongeren Vrijwilligers Corps

Op 13 januari 1977 waren de volgende organisaties aangesloten bij de Stichting JVC.³³⁷

- BOW Brazil op Weg;
- CEBEMO Centrale Bemiddeling Medefinanciering Ontwikkelingsprogramma's;
- COV Centrum Ontwikkeling der Volkeren;
- CNV-WJ Christelijk Nationaal Vakverbond - Werkende Jeugd;
- DOG Dienst over Grenzen;
- HIVOS Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking;
- ICCO Interkerkelijke Coördinatie Commissie Ontwikkelingsprojecten;
- IBO Internationale Bouworde;
- KWJ Katholieke Werkende Jongeren;
- KIT Koninklijk Instituut voor de Tropen;
- RDK Kontakt der Kontinenten;
- MM Medicus Mundi
- MEMISA Medische Missie Aktie;
- MHPT Mill Hill Promotion Team
- NJG Nederlandse Jeugd Gemeenschap;
- NMR Nederlandse Missie Raad;
- NOVIB Nederlandse Organisatie voor Internationale Ontwikkelingssamenwerking;
- NUFFIC Netherlands Universities Foundation For International Cooperation;
- SIVOS Stichting Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking;
- SOH Stichting Oecomenische Hulp aan Kerken en Vluchtelingen;
- TOOL Stichting Technische Ontwikkeling Ontwikkelingslanden;
- WW Wereld Welzijn
- YWCA Young Women's Christian Association.

6.10.2 Taken en activiteiten

6.10.2.1 Jongeren Vrijwilligers Programma (JVP), 1963-1965

De taak van het Jongeren Vrijwilligers Programma bij de installatie was de behandeling van alle aangelegenheden met betrekking tot de uitzending van jonge vrijwilligers naar de minder-ontwikkelde

³³⁷ idem.

landen (de huidige ontwikkelingslanden). In het kader hiervan had het JVP de volgende (deel)taken:

- kiezen van geschikte projecten;
- recruitering, selectie en opleiding van vrijwilligers;
- maken van afspraken met ontvangende regeringen en de uitzending der vrijwilligers in het kader van de gekozen projecten;
- bevorderen van vruchtbare samenwerking tussen overheid en particulier initiatief.

De uitwerking van deze (deel)taken/doelstellingen/functions resulteerde in een drietal concrete taakgebieden:

- *Dirigerende taak:* het doen van voorstellen met betrekking tot het opstellen van richtlijnen voor het entameren van projecten;
- *Controlerende taak:* ter plaatse op de hoogte stellen van de verlangde activiteiten, de te volgen methoden, de te werven vrijwilligers, het te verstrekken materiaal, huisvesting, verslaglegging en uitvoering van projecten;
- *Adviserende taak:* verstrekken van adviezen inzake opleidings-, organisatorische-, administratieve en algemene beleidsproblemen.

Bureau Algemene Zaken (JVP/AG), 1963-1965¹

Het Bureau Algemene Zaken kreeg de volgende taken opgedragen:

- het onderhouden van contacten met nationale jongerenorganisaties en internationale organisaties (VN).
- het verzorgen van de algemene voorlichting over het JVP door middel van het uitgeven van brochures, het inlichten van de schrijvende pers, de radio en de televisie over JVP-activiteiten, het verzorgen van lezingen en het redigeren van het maandelijks informatiebuletin.
- de behandeling van administratieve en financiële zaken, zoals werkzaamheden ten behoeve van de begrotingsvoorbereiding, begrotingsbewaking, financiële administratie en beheer van het archief.
- het opstellen van richtlijnen met betrekking tot de wetenschappelijke evaluatie van projecten uitgevoerd door of uit te voeren onder de paraplu van JVP en het ontwikkelen van criteria met betrekking tot de selectie en opleiding van aspirant vrijwilligers.

Bureau Vrijwilligerszaken (JVP/VW), 1963-1965¹

Het Bureau Vrijwilligerszaken werd belast met de werving, selectie en begeleiding van aspirant jonge vrijwilligers.

- werving (het verzorgen van advertenties, verzorgen van individuele en groepsvoorlichting, voeren van gesprekken met aspirant vrijwilligers en de verslaglegging hiervan).
- selectie en aanname (de beslissing over plaatsing, verzorgen van keuringen, contracten en eventueel dienstplichtzaken, het verzorgen van de personeelsadministratie).
- vorming en opleiding (het in overleg met opleidingsinstituten vaststellen van opleidingsprogramma's naar aanleiding van project-analyses van JVP/PJ, het verzorgen van de coördinatie tussen het JVP en opleidingsinstituten, het persoonlijk volgen van vrijwilligers tijdens de opleiding en het voorbereiden van nieuw beleid met betrekking tot opleidingsvormen).

³³⁸ Gids BUZA 1965 en 1966; ABZ II, 130.1 JVP 1963-1964.

³³⁹ idem.

Bureau Projecten (JVP/PJ), 1963-1965¹

Het Bureau Projecten van het JVP was in algemene zin belast met werkzaamheden met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van vrijwilligers-projecten in ontwikkelingslanden. Meer specifiek was JVP/PJ verantwoordelijk voor:

- de beoordeling van projectvoorstellen (kennismaken van projectvoorstellen, verzamelen van gegevens voor eerste beoordeling, bepalen of voorstellen in het kader van de doelstellingen en mogelijkheden van het JVP uitvoerbaar zijn).
- de projectanalyse (technische analyse met behulp van een externe vakdeskundige, ter plaatse opstellen van projectanalyse met vakdeskundige, analyse voorleggen aan leiding JVP, zonodig maken van uitvoeringsplan).
- de uitvoering (coördinerende en toezichhoudende functie bij uitvoering, aanbrengen van correcties en rapportage aan leiding JVP).

Daarnaast had PJ tot taak het opstellen van overeenkomsten met de hulp ontvangende landen en was het belast met de behartiging van de juridische zaken van geheel JVP.

Naar aanleiding van de project-analyse diende PJ tevens te zorgen voor de aanschaf van materieel en het vervoer daarvan.

6.10.2.2 De Afdeling Jongeren Vrijwilligers (AJV), 1965-1976

De naamswijziging van JVP in AJV en de daarmee gepaard gaande statuswijziging (van alleen ambtelijke dienst naar uitvoerende staf van het SNV-bestuur) bracht op hoofdlijnen geen veranderingen in de taken en activiteiten.

Bureau Selectie (AJV/SL), 1965-1972 en Bureau Personele Zaken(AJV/PE), 1972-1976

Het Bureau Selectie nam de selectietaak van het voormalige JVP/VW over. Ook met de naamsverandering in 1972 veranderde er niets aan de taakstelling van het bureau.

Bureau Recruiting (AJV/RC), 1965-1976

Het Bureau Recruiting nam van JVP/VW de recruitingstaak over. AJV/RC diende tevens de gerichte voorlichting aan aspirant vrijwilligers te verzorgen.

Onderafdeling Vrijwilligerszaken (AJV/VW), 1968-1972

De Onderafdeling Vrijwilligerszaken die van 1968 tot 1972 functioneerde werd gevormd door het Bureau Recruiting (AJV/RC) en het Bureau Selectie (AJV/SL). Van deze bureaus staan de taken hierboven beschreven.

Bureau Algemene Zaken (AJV/AG), 1965-1976

Het Bureau Algemene Zaken werd belast met het onderhouden van de nationale en internationale contacten van AJV, het verzorgen van publiciteit (pers, radio, televisie) en de administratieve en financiële zaken. De juridische zaken werden door AJV/AG overgenomen van het voormalige JVP/PJ. Tevens diende het bureau zorg te dragen voor het secretariaat van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers.

Bureau Projectbegeleiding (AJV/PB), 1965-1968

Het Bureau Projectbegeleiding van AJV werd belast met de begeleiding van uitgezonden vrijwilligers.

³⁴⁰ idem.

Die begeleiding betrof zowel personele als materiële zaken. Deze taak werd voor de instelling van AJV/PB uitgevoerd door JVP/VW en JVP/PJ.

Bureau Analyse en Resultaten onderzoek (AJV/AN), 1965-1968

De door het Bureau Projecten van het JVP uitgevoerde werkzaamheden met betrekking tot de voorbereiding en analyse van projecten werd overgenomen door het Bureau Analyse en Resultaten onderzoek dat ook als taak kreeg het verrichten van rendementsonderzoek naar de inzet van de door SNV uitgezonden vrijwilligers.

Onderafdeling Projekten (AJV/PR), 1968-1972 en daaronder ressorterende regionale bureaus.

In 1968 werden de bureaus AJV/AN en AJV/PB samengevoegd tot de Onderafdeling Projecten (AJV/PR). De Onderafdeling Projekten omvatte de bureaus Azië (AJV/ZI), Latijns-Amerika (AJV/LK), West-Afrika (AJV/WA) en Oost-Azië (AJV/OA). Deze bureaus functioneerden van 1968 tot 1972. De taken van al deze bureaus waren identiek aan de taken van voorheen JVP/PJ en AJV/AN met AJV/PB: zorgdragen voor voorbereiding, planning en uitvoering van de gekozen projecten, slechts de regio's verschilden.

De regionale bureaus werden in 1972 opgeheven. Voor die bureaus kwamen in de plaats het Bureau Planning en Resultatenonderzoek (AJV/PL) en het bureau Projectzaken (AJV/PR). In feite een terugkeer naar de situatie van vóór 1968, waarbij AJV/PL het takenpakket van AJV/AN en AJV/PR het takenpakket van AJV/PB op zich nam.

Bureau Planning en Resultatenonderzoek (AJV/PL), 1972-1976

AJV/PL kwam voort uit de landenbureaus die ressorteerden onder de Onderafdeling Projekten (AJV/PR). De taken van PL waren analoog aan die van het tot 1968 functionerende bureau Analyse en Resultatenonderzoek (AJV/AN).

Bureau Projectzaken (AJV/PR), 1972-1976

Het Bureau Projectzaken (AJV/PR) kwam evenals AJV/PL voort uit de landenbureaus die ressorteerden onder de Onderafdeling Projekten (AJV/PR). Net als bij AJV/PL was de taak gelijk aan dat van een bureau dat tot 1968 funvioneerde; in dit geval het Bureau Projectbegeleiding (AJV/PB).

6.10.2.3 Afdeling Nederlandse Vrijwilligers (ANV), 1976-1985

Op 1 oktober 1976 werd de naam van de Afdeling Jongeren Vrijwilligers met de beschikking PLVS/AOR-237085 veranderd in Afdeling Nederlandse Vrijwilligers (ANV). Dit had geen andere achtergrond dan dat besloten was de leeftijdsgrens voor door de SNV aan te trekken vrijwilligers los te laten en men van mening was dat dat ook in de naamgeving van de afdeling naar voren moest komen.³⁴¹

De naamsverandering had vooralsnog geen organisatorische veranderingen tot gevolg. De bestaande bureaus bleven gehandhaafd, zij het dat in plaats van AJV nu overal ANV gelezen moest worden. Ook in de taken van de diverse bureaus werden geen veranderingen aangebracht. Veranderingen in de organisatie en taakverdeling deden zich pas weer voor in 1979.

³⁴¹ ABZ IV, code 1, nr. 18

Bureau Werving en Selectie (ANV/WV), 1979-1985

ANV/WV werd belast met de werving en selectie van vrijwilligers voor projecten in het buitenland. Hiermee nam het taken over van het Bureau Recruitering en van het Bureau Personele Zaken.

Bureau Voorlichting en Vorming (ANV/VN), 1979-1985

ANV/VN nam de taken van ANV/PE over voorzover die betrekking hadden op de voorlichting en vorming van de uit te zenden vrijwilligers.

Bureau Voorbereiding Vrijwilligers (ANV/VD), 1979-1985

Ook ANV/VD nam taken over van ANV/PE, maar dan die taken die te maken hadden met de voorbereiding (veelal opleidingen) die de vrijwilligers moesten ondergaan alvorens op een project tewerkgesteld te worden.

Bureau Centrale Diensten (ANV/CL), 1979-1985

Het Bureau Centrale Diensten was, met een gelijk takenpakket, de voortzetting van het Bureau Algemene Zaken.

Regionale bureaus, 1979-1985

Ten behoeve van de toetsing en uitvoering van projecten werden drie bureaus opgericht die in de plaats kwamen van de bureaus ANV/PL en ANV/PR. Elk regionaal geïntereerd bureau voerde voor de betreffende regio de taken uit die de voorgangers voor alle regio's uitvoerden. De volgende bureaus werden gecreëerd: het Bureau West-Afrika (ANV/WA), het Bureau Oost- en Zuidelijk Afrika (ANV/OZ) en het Bureau Latijns-Amerika en Azië (ANV/LZ).

6.10.2.4 Stichting Nederlandse Vrijwilligers (SNV), 1985-

In 1985 kreeg het ambtelijk apparaat dezelfde benaming als de organisatie waarvoor het zijn werkzaamheden verrichtte. Aan de organisatie veranderde niets, die bleef tot 1990 ongewijzigd.

6.10.3 Actoren in het taakgebied

- DTH
- DGIS
- Bestuur SNV
- JVC
- VN
- Hulp ontvangende landen
- KNV
- KIT
- Zusterorganisaties
- International Peace Corps Secretariat (ICPS)
- Coordinating Committee for International Voluntary Workcamps (UNESCO)

Handelingen:

nr: 482

- actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: het behartigen van de juridische zaken voor AJV
periode: 1965-1976
- nr: 483
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: het opstellen van overeenkomsten met hulp ontvangende landen
periode: 1965-1976
- nr: 484
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: het verzorgen van de financiële aangelegenheden van AJV
periode: 1965-1976
- nr: 485
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: het verzorgen van de publiciteire aangelegenheden van AJV
periode: 1965-1976
- nr: 486
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: opstellen en redigeren van adviezen en aanbevelingen van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers
periode: 1965-1976
- nr: 487
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers
periode: 1965-1976
- nr: 488
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers
periode: 1965-1976
- nr: 489
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers
periode: 1965-1976
- nr: 490
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AG
handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitvoering van de Stichting Nederlandse Vrijwilligers
periode: 1965-1976
- nr: 491
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AN

handeling: verrichten van rendementsonderzoek naar de inzet van vrijwilligers bij projecten van
AJV
periode: 1965-1968

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/AN
handeling: zie ook handelingen JVP/PJ

nr: 492
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/PB
handeling: het verzorgen van aanschaf van materieel voor projecten en het transport van dat
materieel
periode: 1965-1968

nr: 493
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/PB
handeling: het verzorgen van de opleidingen voor uit te zenden vrijwilligers voor projecten van
het AJV
periode: 1965-1968

nr: 494
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/PL
handeling: verrichten van rendementsonderzoek naar de inzet van vrijwilligers bij projecten van
AJV (zie ook AJV/AN)
periode: 1972-1976

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/PL
handeling: zie handelingen JVP/PJ

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/PR
handeling: zie handelingen JVP/PJ

nr: 495
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/RC
handeling: het werven van vrijwilligers voor projecten van het AJV
periode: 1965-1976

nr: 496
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/RC
handeling: voorlichten van aspirant vrijwilligers voor projecten van AJV
periode: 1965-1976

nr: 497
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/SL en AJV/PE
handeling: het verzorgen van de selectie en aanname van vrijwilligers voor projecten van het
AJV
periode: 1965-1976

nr: 498
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / AJV/SL en AJV/PE
handeling: het verzorgen van opleidingen voor vrijwilligers

periode: 1965-1976

nr: 499
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/CL
handeling: het behartigen van de juridische zaken voor het ANV
periode: 1979-1985

nr: 500
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/CL
handeling: het opstellen van overeenkomsten met hulpontvangende landen
periode: 1979-1985

nr: 501
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/CL
handeling: het verzorgen van de financiële aangelegenheden van het ANV
periode: 1979-1985

nr: 502
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/CL
handeling: het verzorgen van de publicitaire aangelegenheden van het ANV
periode: 1979-1985

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/CL
handeling: zie voor handelingen met betrekking tot de verzorging van het secretariaat van het SNV de handelingen bij AJV/AG

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/PB
handeling: zie handelingen AJV/PB

nr: 503
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/VD
handeling: het verzorgen van de opleiding voor de uit te zenden vrijwilligers
periode: 1979-1985

nr: 504
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/VN
handeling: het voorbereiden van de uit te zenden vrijwilligers op de omstandigheden in de regio van plaatsing
periode: 1979-1985

nr: 505
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/VN
handeling: het voorlichten van de uit te zenden vrijwilligers
periode: 1979-1985

nr: 506
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten
periode: 1979-1985

- nr: 507
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het (mede)opstellen van projectbeschrijvingen en projectpresentaties
periode: 1979-1985
- nr: 508
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten
periode: 1979-1985
- nr: 509
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het inwinnen van advies bij de Nederlandse ambassades over aanvragen en projectvoorstellen
periode: 1979-1985
- nr: 510
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten
periode: 1979-1985
- nr: 511
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het overleggen over de wijze van uitvoering van projecten
periode: 1979-1985
- nr: 512
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het verzorgen van de aanschaf van materieel voor projecten en het transport van dat materieel
periode: 1979-1985
- nr: 513
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het verzorgen van de opleidingen voor uit te zenden vrijwilligers voor projecten van het ANV
periode: 1979-1985
- nr: 514
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: het, in overleg met DVE en DTH/JR of DGIS/JR, (mede)opstellen en afsluiten van overeenkomsten met organisaties en/og het hulpontvangende land
periode: 1979-1985
- nr: 515
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: toetsen van aanvragen en projectvoorstellen aan de gestelde criteria
periode: 1979-1985
- nr: 516

actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: toezicht houden op in uitvoering zijnde projecten
periode: 1979-1985

nr: 517
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WA, ANV/OZ en ANV/LZ
handeling: verrichten van rendementsonderzoek naar de inzet van vrijwilligers bij projecten van het ANV
periode: 1979-1985

nr: 518
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WV
handeling: het verzorgen van de selectie en aanname van vrijwilligers voor projecten van het ANV
periode: 1979-1985

nr: 519
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WV
handeling: het voorlichten van aspirant vrijwilligers voor projecten van het ANV
periode: 1979-1985

nr: 520
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / ANV/WV
handeling: het werven van vrijwilligers voor projecten van het ANV
periode: 1979-1985

nr: 521
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/AG
handeling: het ontwikkelen van criteria met betrekking tot selectie en opleiding van aspirant vrijwilligers voor JVP
periode: 1963-1965

nr: 522
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/AG
handeling: het opstellen van richtlijnen met betrekking tot de wetenschappelijke evaluatie van projecten van JVP
periode: 1963-1965

nr: 523
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/AG
handeling: het verzorgen van de financiële administratie van JVP
periode: 1963-1965

nr: 524
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/AG
handeling: het verzorgen van de voorlichting over JVP
periode: 1963-1965

nr: 525
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/AG

handeling: onderhouden van contacten met (inter)nationale jongerenorganisaties
periode: 1963-1965

nr: 526
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: adviseren over problemen bij de uitvoering van projecten
periode: 1963-1965

nr: 527
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het (mede)opstellen van projectbeschrijvingen en projectpresentaties
periode: 1963-1965

nr: 528
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het evalueren van uitgevoerde projecten
periode: 1963-1965

nr: 529
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het inwinnen van advies bij Nederlandse ambassades over aanvragen en project-
voorstellen
periode: 1963-1965

nr: 530
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het onderzoek doen naar de uitvoerbaarheid van projecten
periode: 1963-1965

nr: 531
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het overleggen over de uitvoering van projecten
periode: 1963-1965

nr: 532
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: het, in overleg met DVE en DTH/JR en DGIS/JR, (mede)opstellen en afsluiten van
overeenkomsten met organisaties en/of het hulp ontvangende land
periode: 1963-1965

nr: 533
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: toetsen van aanvragen en projectvoorstellen aan de gestelde criteria
periode: 1963-1965

nr: 534
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/PJ
handeling: toezicht houden op in uitvoering zijnde projecten
periode: 1963-1965

nr: 535
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/VW
handeling: het verzorgen van de opleiding voor uit te zenden vrijwilligers voor projecten van JVP
periode: 1963-1965

nr: 536
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/VW
handeling: het verzorgen van de selectie en aannahme van vrijwilligers voor projecten van JVP
periode: 1963-1965

nr: 537
actor: minister voor Ontwikkelingssamenwerking / JVP/VW
handeling: het werven van vrijwilligers voor projecten van JVP
periode: 1963-1965

6.11 COMMISSIES EN ADVIESRADEN

6.11.1 COMMISSIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING NEDERLAND - SURINAME (CONS) 1975 -1988¹

6.11.1.1 Instelling en opheffing

De Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname (CONS) werd ingesteld met de soevereiniteitsoverdracht in 1975. Die instelling werd geregeld in artikel 8 van de *"Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek der Suriname betreffende ontwikkelingssamenwerking"* van 25 november 1975. Zowel Nederland als Suriname benoemden naar aanleiding van deze overeenkomst een commissie van drie deskundigen voor gezamenlijk overleg. Deze (nationale) commissies konden zich laten bijstaan door deskundigen.

De CONS heeft slechts tot voorjaar 1980 gefunctioneerd volgens de oorspronkelijke opzet, daar op 15 mei 1980 de Surinaamse sectie van de CONS buiten werking werd gesteld.

In juli 1988 werd tijdens overleg te Paramaribo door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de Surinaamse regering besloten dat in het kader van de hervatting van de ontwikkelingssamenwerking met Suriname de werkzaamheden van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname zouden worden beëindigd. In plaats daarvan zou twee maal per jaar beleidsoverleg gevoerd worden. Reden hiervoor was dat *"de veranderde opvattingen en inzichten die zich in Nederland met name op het vlak van de organisatie van de uitvoering de laatste jaren hebben ontwikkeld"* het de minister verstandig leken voor een andere benadering te kiezen.³⁴³

Het overleg van de CONS werd vervangen door *"een tenminste tweemaal per jaar op hoog ambtelijk niveau te houden beleidsoverleg"* dat werd voorbereid door de Stichting Planbureau Suriname en de Nederlandse ambassade te Paramaribo.

6.11.1.2 Taken

De CONS³⁴⁴ diende de voorstellen voor de financiering en uitvoering van projecten en programma's te bespreken en te toetsen aan het Surinaamse meerjarenontwikkelingsprogramma en aan het rapport: *"Programma voor de sociaal-economische ontwikkeling van Suriname"* van de Surinaams-Nederlandse commissie van deskundigen uit januari 1975.

Indien in de CONS geen overeenstemming kon worden gevonden over bepaalde projecten zou op regeringsniveau beslist worden over de projecten. Het Planbureau diende jaarlijks verslagen uit te brengen met betrekking tot de realisatie van het programma en het beheer der middelen.

³⁴² Tenzij anders vermeld is de tekst in deze paragraaf ontleend aan: *Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname betreffende ontwikkelingssamenwerking, met bijlagen, Paramaribo 1975-11-25* (Trctbldn. 1975 no. 140); *Protocol voor procedure-regels inzake de ontwikkelingssamenwerking ingevolge artikel 11 van de overeenkomst, Paramaribo 1975-11-25* (Trctbld, 1976 no. 8); *Aanvullend protocol voor procedureregels inzake de ontwikkelingssamenwerking ingevolge artikel 11 van de overeenkomst, 's-Gravenhage 1989-07-10* (Trctbld 1989 no. 165).

³⁴³ ABZ, OSLA 1985-1990, nr. 968.

³⁴⁴ In de *Overeenkomst* en de *aanvullende protocollen* is sprake van een Gezamenlijke Commissie. In de praktijk werd deze al snel de CONS genoemd en de afzonderlijke bestanddelen van de CONS de Nederlandse, respectievelijk Surinaamse sectie.

De CONS had ook tot taak de beide Regeringen te adviseren met betrekking tot de verslagen die het Surinaams Planbureau jaarlijks diende uit te brengen over de realisatie van het meerjarenontwikkelingsplan en over de besteding van de door Nederland ten behoeve van dat plan beschikbaar gestelde middelen. De CONS stelde de voorwaarden vast waaraan de lijst van projecten en programma's moest voldoen. De financiële verantwoording van elk dienstjaar door Suriname aan Nederland vond plaats aan de hand van door het Surinaams Planbureau op te stellen kwartaal- en jaarverantwoordingen bij de twee regeringen en de CONS. De administratie van het Surinaams Planbureau werd gecontroleerd door een combinatie van Nederlandse en Surinaamse accountantskantoren. Per kwartaal brachten die accountantskantoren verslag uit aan de regeringen en de CONS. De kosten verbonden aan de planopstelling en het beheer en de administratie werden jaarlijks begroot en diende door de CONS te worden goedgekeurd.

Handelingen:

- nr: 538
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: adviseren van de Nederlandse en Surinaamse regering met betrekking tot de jaarverslagen van het Surinaams Planbureau over de realisatie van het meerjarenontwikkelingsplan en over de besteding van de door Nederland ten behoeve van dit plan beschikbaar gestelde middelen
periode: 1975-1988
- nr: 539
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: bespreken en toetsen van voorstellen voor de financiering en uitvoering van projecten en programma's
periode: 1975-1988
- nr: 540
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: laten opstellen van jaarverslagen door het Surinaamse Planbureau met betrekking tot de realisatie van het programma en het beheer van de financiële middelen
periode: 1975-1988
- nr: 541
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: vaststellen van de criteria waaraan projecten en programma's dienen te voldoen
periode: 1975-1988
- nr: 542
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: opstellen van convocaties en agenda's voor vergaderingen van de CONS
periode: 1975-1988
- nr: 543
actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
handeling: opstellen van verslagen van vergaderingen van de CONS
periode: 1975-1988

nr: 544
 actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
 handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de samenstelling van de CONS
 periode: 1975-1988

nr: 545
 actor: Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland - Suriname
 handeling: voeren van correspondentie met betrekking tot de taakuitoefening van de CONS
 periode: 1975-1988

6.11.2 COÖRDINATIE-COMMISSIE INZAKE HULPVERLENING AAN MINDER ONTWIKKELDE LANDEN (COCOM) en de COÖRDINATIE-COMMISSIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (COCOS), 1964-¹

6.11.2.1 Organisatorische ontwikkeling

In de tweede helft van 1964 werd nader inhoud gegeven aan de interdepartementale samenwerking op het gebied van de ontwikkelingshulp. Het besluit hiertoe werd reeds in november 1963 in de Ministerraad genomen.³⁴⁶ Bij beschikking van 16 oktober 1964 werd de Coördinatie-Commissie inzake Hulpverlening aan Minder- Ontwikkelde Landen ingesteld. In de wandeling werd deze commissie de COCOM genoemd.³⁴⁷ In deze commissie werden vertegenwoordigers van departementen benoemd die op enigerlei wijze betrokken waren bij het ontwikkelingswerk (in eerste instantie waren dat buiten het ministerie van Buitenlandse alle overige departementen minus die van Justitie en Defensie). De commissie werd voorgezeten door de minister zonder Portefeuille, belast met de ontwikkelingsamenwerking. De eerste vergadering van de commissie vond plaats op 26 oktober 1964.³⁴⁸ Ergens in de loop van de jaren zeventig werd de naam van de commissie veranderd in die van Coördinatie-Commissie Ontwikkelingssamenwerking (COCOS), zonder dat dit consequenties had voor de werkzaamheden van de commissie.

De COCOM/COCOS was het ambtelijk voorportaal van de (Onder-)Raad voor de Ontwikkelingsamenwerking (ROS).³⁴⁹

De Coördinatie Commissie hield zich bezig met de algemene beleidslijnen van de ontwikkelingsamenwerking. Door zijn samenstelling en door de geringe frequentie van de vergaderingen was de Commissie niet geschikt zich bezig te houden met details en technische problemen van het hulpverleningsbeleid. Daarom werden er door de Coördinatie Commissie drie gespecialiseerde sub-commissies ingesteld die zich bezig hielden met details en technische problemen:

1. de *subcommissie Technische Hulp* (voorzitter Chef DIO);
2. de *subcommissie Financieel-Economische Hulp* (voorzitter Chef DFO).
3. de bestaande *Coördinatie-Commissie voor de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties* trad als subcommissie op als in die commissie kwesties werden besproken die

³⁴⁵ *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken 1964/1965*, 276.

³⁴⁶ ABZ II, code 6, nr. 2290

³⁴⁷ ABZ II, code 6, nr. 2289: Ministeriële Beschikking dd. 16.10.1964, nr. DGIS/SA-152609

³⁴⁸ ABZ II, code 6, nr. 2290

³⁴⁹ L. Hovy, 33-39.

lagen op het terrein van de ontwikkelingshulp.

Met de instelling van de sub-commissies werden de drie werkgroepen voor het Development Assistance Committee, Wereldbank Consortia en Consortia voor Griekenland en Turkije overbodig; hun taak werd overgenomen door de sub-commissie Financieel-Economische Hulp. De sub-commissie Technische Hulp nam de taken van de Interdepartementale Commissie voor Internationale Technische Hulp (Commissie ITH) over, waardoor laatstgenoemde commissie overbodig werd. In 1972 werden de subcommissies Technische Hulp en Financieel-Economische Hulp samengevoegd tot de subcommissie Hulpverleningsprogramma.³⁵⁰ Tegelijkertijd werd de nieuwe subcommissie Algemene Ontwikkelingssamenwerking ingesteld, die de ontwikkelingspolitieke onderwerpen diende te behandelen voorzover zij geen deel uitmaakten van het financiële en technische programma, zoals ontwikkelingsstrategie en het DAC. De subcommissie Algemene Ontwikkelingssamenwerking nam daarmee de werkzaamheden van de interdepartementale werkgroepen Ontwikkelingsstrategie en Internationale Ruimtelijke Ordening over. Deze werkgroepen werden opgeheven. Het secretariaat van de COCOS en de sub-commissies werden verzorgd door het bureau Beleidsvoorbereiding van DGIS (DGIS/SA).

6.11.2.2 Taak

De taak van de commissie was het bespreken van alle beleidskwesties die betrekking hadden op de hulpverlening en die van enige importantie waren.

Alle adviezen die door de Nationale Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking (NAR) werden uitgebracht werden in de Coördinatie Commissie aan de orde gesteld. De Coördinatie Commissie moest met betrekking tot deze adviezen nagaan in hoeverre gevolg kon worden gegeven aan de suggesties van de NAR die in deze adviezen waren vervat.

De COCOS had geen vaste vergaderfrequentie. Het aantal beleidsnota's bepaalde het aantal vergaderingen. Gemiddeld kwam de commissie 3 á 4 maal per jaar bijeen.

De aangelegenheden werden in eerste instantie in de subcommissies besproken. Alleen indien de leden van de subcommissie van mening waren dat de Coördinatie Commissie zich uit diende te spreken kwam die commissie bijeen.

Handelingen:

nr: 546
actor: COCOM / COCOS
handeling: behandelen van beleidsnota's op OS-gebied en adviezen hieromtrent verstrekken aan de ROS
periode: 1964-

nr: 547
actor: COCOM / COCOS
handeling: behandelen van door de NAR uitgebrachte adviezen en hieromtrent verstrekken van pre-adviezen aan de ROS
periode: 1964-

³⁵⁰ ABZ IV, code 6, nr. 1036: brief DGIS/SA-172557 dd. 24.08.1972

6.11.3 NATIONALE RAAD VAN ADVIES INZAKE HULPVERLENING AAN MINDER ONTWIKKELDE LANDEN / NATIONALE ADVIESRAAD VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (NAR), 1964-1990

6.11.3.1 Doelstelling

De taak van de NAR was de minister van Buitenlandse Zaken (later de minister voor Ontwikkelingssamenwerking) op diens verzoek en uit eigener beweging over alle zaken met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking van advies te dienen. De Raad deed dat door het uitbrengen van rapporten, het instellen van werkgroepen en het organiseren van studiebijeenkomsten en het publiceren van de verslagen van die bijeenkomsten.

6.11.3.2 Instelling

Op 22 januari 1964 werd de Nationale Raad van Advies inzake Hulpverlening aan Minder-ontwikkelde landen per beschikking ingesteld door de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, dr. I.N.Th. Diepenhorst.³⁵¹ De installatie van de adviesraad vond twee dagen later plaats.³⁵² De 63 leden tellende Raad stond onder voorzitterschap van professor dr. J. Tinbergen.

De Raad kreeg een ambtelijk secretariaat dat werd verzorgd door het Bureau Beleidsvoorbereiding van het DGIS (DGIS/SA).

Op 19 februari 1975 werd de naam van de Raad door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking veranderd in Nationale Adviesraad voor Ontwikkelingssamenwerking.³⁵³ Aan de doelstellingen van de NAR veranderde niets. De ambtelijke ondersteuning van de Raad bleef gehandhaafd bij het bureau Beleidsvoorbereiding.

6.11.3.3 Samenstelling

Bij de installatie van de NAR in januari 1964 werd de Raad, teneinde een zo groot maatschappelijk draagvlak te verkrijgen samengesteld uit vertegenwoordigers van missie en zending, onderwijs en wetenschappen, bedrijfsleven, vakbeweging en sociale zekerheid, volksgezondheid en maatschappelijk werk, landbouw en de particuliere sector.

Voorzitter en leden werden voor een periode van vier jaar door de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken (later de minister voor Ontwikkelingssamenwerking) benoemd.

De Raad kende in de loop van zijn bestaan de volgende werkgroepen:

- Algemene Samenstelling Hulpprogramma
- Wettelijke Grondslag
- Jongeren Vrijwilligers
- Activiteiten van Universiteiten
- Internationaal Beleid
- Subuniversitair Onderwijs

³⁵¹ ABZ IV, O&I, nr. 99, Beschikking nr. DIO-10271

³⁵² Jaarverslag DTH 1964

³⁵³ ABZ IV, code 6, nr.1121: beschikking DGIS/SA-42811

- Uitzending Ondernemers
- Consortiumbeleid
- Bevordering particuliere financiering ontwikkeling
- Vraag en aanbod deskundigen
- Projecten Programma
- Opleiding uit te zenden deskundigen

De door de Raad uitgebrachte adviezen werden door het departement als volgt behandeld. Na verschijning van het advies werd een voorlopige schriftelijke reactie op het advies gegeven. Vervolgens vond een gesprek plaats van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking met de betreffende werkgroep. Naar aanleiding van dat gesprek stuurde het departement tenslotte een definitieve schriftelijke reactie aan de Raad. Wanneer de onderwerpen van de NAR-adviezen terreinen betroffen waarvoor de minister voor Ontwikkelingssamenwerking niet de enige competente minister was werd, alvorens een gesprek met één van de werkgroepen aan te gaan, interdepartementaal overleg gevoerd.

Handelingen:

nr: 548
 actor: Nationale Adviesraad Ontwikkelingssamenwerking
 handeling: de minister van Buitenlandse Zaken / minister voor Ontwikkelingssamenwerking op diens verzoek en uit eigener beweging over alle zaken met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking van advies dienen
 periode: 1964-

6.11.4 NATIONALE COMMISSIE ONTWIKKELINGSSTRATEGIE 1970-1980 (NCO), 1970-1973 en de STICHTING NATIONALE COMMISSIE VOORLICHTING EN BEWUSTWORDING ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (NCO), 1973-1990

6.11.4.1 Instelling

Op 2 december 1970 werd de "Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie (Commissie Claus) 1970-1980" ingesteld. De commissie diende als platform voor particuliere organisaties en had als doel de gedachtenvorming en informatievoorziening over de internationale ontwikkelingsstrategie van de Verenigde Naties te stimuleren. De commissie had van meet af aan een tijdelijk karakter en werd op 3 december 1973 door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking van haar mandaat ontheven.³⁵⁴ Door de commissie werden ter uitvoering van haar taak de volgende werkgroepen in het leven geroepen:

- werkgroep Vorming;
- werkgroep Onderwijs;
- werkgroep Inventarisatie;

³⁵⁴ Ministeriële Beschikking dd. 21.02.1974, nr. 44839

- werkgroep Methodieken;
- werkgroep Opiniepeiling.

Ambtelijke ondersteuning voor haar werkzaamheden kreeg de Nationale Commissie van de Staf Ontwikkelingsstrategie (SON) van DGIS. De SON had als taak de voorbereiding en uitvoering van projecten van de NCO te verzorgen. De Staf Ontwikkelingsstrategie werd gelijktijdig met de Commissie in december 1973 opgeheven.

Als opvolger van de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie 1970-1980 werd in februari 1974 door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, drs. J.P. Pronk de nieuwe "Stichting Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking" geïnstalleerd.³⁵⁵ Deze stichting werd door DGIS gefinancierd.

De Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking (VDO) werd door DGIS aangewezen als instelling die, waar nodig, de ambtelijke behandeling van zaken betreffende de NCO en het eveneens in februari 1974 ingestelde Adviescollege NCO op zich moest nemen.³⁵⁶ Na het opgaan van VDO in de Dienst Voorlichting Buitenland werd deze taak overgenomen door DPO/AN.³⁵⁷

6.11.4.2 Doelstelling

Doel van de NCO was het versterken van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking. Dit betekende een voorlichtings- en bewustwordingsbeleid, dat zo breed mogelijke lagen van de bevolking betrok bij, bewust maakte van en offerbereid maakte voor het noord-zuid-vraagstuk. Op grond hiervan kon de NCO voorlichtings- en bewustwordingsprogramma's en projecten in Nederland met betrekking tot de grondslagen, de doelstellingen, de uitvoering en de voortgang van het ontwikkelingsproces in de derde wereld en de internationale ontwikkelingssamenwerking laten uitvoeren. De NCO diende daartoe een aangepast subsidiebeleid te voeren, terzake zelf initiatieven te nemen en voldoende toezicht te houden op de uitvoering van de activiteiten.³⁵⁸

6.11.4.3 Samenstelling

De plenaire vergadering van het NCO bestond uit meer dan 30 personen. Om een efficiënte besluitvorming mogelijk te maken en het niet nodig te maken alle projecten in de plenaire vergadering te behandelen werden verschillende geledingen ontwikkeld:

1. het Adviescollege;
2. het Dagelijks Bestuur;
3. de werkgroepen;
 - werkgroep Vorming
 - werkgroep Onderwijs
 - werkgroep Media
 - werkgroep Kerken
 - taakgroep Onderzoek

³⁵⁵ Ministeriële Beschikking 21.02.1974, nr. 44839

³⁵⁶ ABZ IV, code 1, nr. 3517, memo van DGIS dd. 06.03.1974

³⁵⁷ Zie voor de activiteiten van SON, VDO en DPO/AN de betreffende paragrafen in dit rapport.

³⁵⁸ *Structuur en functioneren van de nationale commissie ontwikkelingssamenwerking*, onderzoeksrapport van "adviseurs voor organisatie en beleid Van de Bunt", samengesteld door T.J.M. van Oers (1982)

- taakgroep Vrouwen
- De taakgroepen adviseerden de werkgroepen ten aanzien van deze specifieke aandachtsvelden.
4. de staf
- De staf (eerst VDO, later DPO/AN) was uitsluitend verantwoordelijk aan de commissie verschuldigd en verrichtte secretariaatswerkzaamheden ten behoeve van de Commissie, de werkgroepen en diensten ten behoeve van cliënten van de NCO (behulpzaam zijn bij opzetten, formuleren en uitwerken of uitvoeren van projecten die cliënten bij de commissie aanbrengen). Daarnaast verleende de staf ook diensten aan het Adviescollege.

Taken van de werkgroepsecretarissen:

- onderhouden van contacten met projectindieners
- voorbereiden en begeleiden van de behandeling van projectaanvragen in de werkgroep, DB, plenaire vergadering en Adviescollege
- voeren van secretariaat van één of meerdere werkgroepen
- ondersteunen en coördineren van voorbereidingsweekenden ten behoeve van de projectronde
- zorgdragen voor evaluatie van de projecten

In de plenaire raad van de Stichting NCO hadden in de loop der jaren vertegenwoordigers uit meer dan 60 verschillende instellingen en organisaties zitting

Als waarnemers in de plenaire raad werden door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking twee leden van de Vaste Commissies voor Ontwikkelingssamenwerking van de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangewezen.

6.11.4.4 Besluitvormingsprocedure ten aanzien van projecten

De ambtelijke staf beoordeelde in eerste instantie een aanvraag voor een project op specifieke criteria. De door de staf toegelaten projecten werden, al naar gelang het onderwerp, verdeeld over de verschillende taak- en werkgroepen. De taak- en werkgroepen stelden een advies op voor het dagelijks bestuur en de plenaire vergadering. De plenaire vergadering wees de subsidie voor de projecten toe of af. In de meeste gevallen werd het voorstel van een werkgroep ongewijzigd overgenomen. Tegen de afkeuring van een ingediend projectvoorstel kon in beroep worden gegaan bij de minister voor Ontwikkelingssamenwerking (in de praktijk VDO). In 1979 werd beroep mogelijk bij het Adviescollege. Na de afschaffing van het Adviescollege en een veranderde mandatering aan het dagelijks bestuur van de NCO, dat voortaan de beslissing tot toewijzing van subsidies nam, kon de indiener van een afgewezen project in beroep bij de plenaire vergadering. Die veranderde mandatering werd voorafgegaan door het op 1 januari 1980 in werking treden van het programmasubsidiemodel. Dit hield in dat voor het subsidiëren van afzonderlijke projecten niet meer de toestemming van de minister werd vereist. De commissie kreeg voortaan een jaarlijks budget en verantwoorde de uitgaven in een jaarverslag. Dat verslag werd voorgelegd aan het Adviescollege, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de Staten-Generaal.

6.11.4.5 Het Adviescollege NCO

Het door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking ingestelde en benoemde Adviescollege had volgens de beschikking van februari 1974 tot taak de minister in grote lijnen te adviseren over het NCO-beleid, het jaarprogramma en de evaluatie. In 1979 werd het Adviescollege tevens aangewezen als beroepsinstantie voor door de NCO afgewezen projecten.³⁵⁹ Met ingang van 1 mei 1983 werd het

³⁵⁹ ABZ IV, code 1, nr. 3517: Ministeriële Beschikking nr. NCO-214303 dd. 31.08.1979

Adviescollege Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking opgeheven.³⁶⁰

Handelingen:

nr: 549

actor: Adviescollege NCO

handeling: adviseren van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking over het beleid, het jaarprogramma en de evaluatie van het NCO

periode: 1974-1983

nr: 550

actor: Adviescollege NCO

handeling: behandelen van bezwaarschriften tegen door het NCO afgewezen projecten

periode: 1974-1983

³⁶⁰ Ministeriële Beschikking nr. DPO/AN-59697, dd. 02.05.1983

HOOFDSTUK 7 DE BUITENLANDSE DIENST

7.1 Organisatie van de Buitenlandse Dienst:

Directie Buitenlandse Dienst (DBD)

Tot 1940 bestonden er voor het in het buitenland werkzame personeel van het ministerie drie diensten. De Diplomatieke Dienst, de Consulaire Dienst en de Tolkendienst. Leden van de diplomatieke dienst hielden zich bezig met het onderhouden van contacten op regeeringsniveau over politieke en diplomatieke aangelegenheden. Economische en consulaire aangelegenheden werden behandeld door leden van de Consulaire Dienst. De Tolkendienst bestond uit een groep in Arabische, Japanse en Chinese taal en cultuur gespecialiseerde personen.³⁶¹

De diplomatieke dienst was voor de Tweede Wereldoorlog beperkt van omvang. Slechts 59 diplomaten maakten hiervan deel uit. De consulaire dienst had een veel grotere omvang. Inclusief de honoraire consuls bijna 700 personen. De Tolkendienst tenslotte kende in mei 1940 slechts elf leden.³⁶²

Tijdens de Londense periode van de Nederlandse regering werd een plan gemaakt om de drie afzonderlijke diensten te integreren. De overwegingen daarbij waren van tweeërlei aard; er diende meer waarde te worden gehecht aan de persoonlijkheid van de Nederlandse vertegenwoordiger in het buitenland en minder aan de sociale achtergrond van de kandidaten en samensmelting van de diverse diensten had vele praktische voordelen en waarborgde een betere behartiging van de Nederlandse belangen. Met het Koninklijk Besluit van 21 december 1945 kwam een einde aan het afzonderlijke bestaan van de Consulaire Dienst, de Diplomatieke Dienst en de Tolkendienst. Door samenvoeging functioneerde vanaf 1 januari 1946 de Directie Buitenlandse Dienst (DBD), waaronder de nieuw gevormde Buitenlandse Dienst ressorteerde. De minister van Buitenlandse Zaken, mr. E.N. van Kleffens formuleerde de motieven voor de samenvoeging als volgt:

'Handhaving van afzonderlijke diplomatieke en consulaire diensten elk met hun eigen personeel en verschillende dienstvoorwaarden is niet meer van deze tijd, nu het werk dat voorheen aan de consulaire posten toeviel voor een groot deel naar diplomatieke posten is verschoven'.³⁶³

De vertegenwoordigingen

De werkzaamheden van de Buitenlandse Dienst werden verricht door de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland. Binnen die groep van vertegenwoordigingen vielen drie categorieën te onderscheiden.

1. Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen³⁶⁴
 - a. Gezantschappen
 - b. Ambassades
 - c. Militaire Missies
2. Multilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen³⁶⁵
3. Consulaire vertegenwoordigingen³⁶⁶
 - a. consulaten-generaal
 - b. consulaten
 - c. vice-consulaten
 - d. consulaire agenten

³⁶¹ Kersten, *Buitenlandse Zaken in ballingschap*, 74-75.

³⁶² idem, 81-89.

³⁶³ ABZ, Directie Buitenlandse Dienst (DBD), inventarisnummer 35

³⁶⁴ zie voor een opgave van de diverse vertegenwoordigingen bijlage 1 bij dit hoofdstuk.

³⁶⁵ zie voor een opgave van de diverse vertegenwoordigingen bijlage 2 bij dit hoofdstuk.

³⁶⁶ zie voor een opgave van de diverse vertegenwoordigingen bijlage 3 bij dit hoofdstuk.

ad. 1 Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen

Het onderhouden van diplomatieke betrekkingen met een vreemde mogendheid impliceert de accreditering van een ambassadeur bij het staatshoofd van die betreffende mogendheid. Dit betekent niet dat in elk land waarmee Nederland diplomatieke relaties onderhoudt ook een ambassade is gevestigd, want een ambassadeur kan bij meerdere regeringen geaccrediteerd zijn. De ambassade is het formele en officiële kanaal waardoor twee regeringen contact met elkaar onderhouden.

Tegenwoordig kent Nederland geen vertegenwoordigers meer met de status van gezant.³⁶⁷ De laatste gezantschappen werden in de jaren zeventig verheven tot ambassade. In een enkel geval staat aan het hoofd van een Nederlandse vertegenwoordiging in het buitenland een (tijdelijk) zaakgelastigde. Het verschil tussen deze benamingen is vooral protocolair van aard. Een ambassadeur en een gezant zijn geaccrediteerd bij het staatshoofd van het ontvangende land; een zaakgelastigde bij de minister van Buitenlandse Zaken van het ontvangende land. Slechts met betrekking tot voorrang en etiquette bestaat er onderscheid tussen de hoofden van zending. Het verschil tussen ambassadeurs en gezanten is dat ambassadeurs, als vertegenwoordigers met een hogere rang, voorrang hebben boven gezanten en dat zij het voorrecht hebben rechtstreeks een audiëntie bij het staatshoofd aan te vragen. Gezanten dienen dit via de minister van Buitenlandse Zaken van het ontvangende land te doen.³⁶⁸ Door middel van het uitzenden van een ambassadeur, gezant of zaakgelastigde kan een land uitdrukking geven aan de waarde die het hecht aan de diplomatieke betrekkingen met een ontvangend land.

Een uitzondering in de benaming is die van Hoge Commissaris, een titel die van 1950 tot 1956 aan de Nederlandse vertegenwoordiger bij het Indonesische staatshoofd werd verleend (en vice versa aan de Indonesische vertegenwoordiger bij het Nederlandse staatshoofd). Deze titel is slechts korte tijd gebruikt. Na het herstel van de diplomatieke relatie tussen Indonesië en Nederland in 1963 werd gebruik gemaakt van de titel ambassadeur. De status van de Hoge Commissaris was echter niet afwijkend van die van ambassadeur. De titel werd slechts gebruikt, naar analogie van de 'High Commissioners' in de Gemenebesten, om de bijzondere band tussen de twee landen aan te duiden. Het ministerie van Buitenlandse Zaken moest de competentie over het Hoge Commissariaat echter delen met het ministerie van Uniezaken en Overzeese Gebiedsdelen, dat mede verantwoordelijk was voor de relaties met Indonesië. Buitenlandse Zaken verkreeg in 1952 de volledige verantwoordelijkheid voor het Hoge Commissariaat.³⁶⁹

Een aparte groep binnen de categorie bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen vormen de Militaire Missies. Het hoofd van een dergelijke missie was niet geaccrediteerd bij een instantie van het ontvangende land, maar bij de tijdelijke bezettende militaire macht in een land.

De werkzaamheden op de bilaterale posten kunnen grofweg verdeeld worden in politieke aangelegenheden, handelsaangelegenheden, aangelegenheden betreffende pers en culturele zaken en consulaire aangelegenheden. Voor posten in ontwikkelingslanden komen daar werkzaamheden in het kader van de Ontwikkelingssamenwerking bij. Of er voor de verschillende terreinen aparte medewerkers op een post zijn aangewezen is afhankelijk van de grootte van de post. Op kleinere posten worden diverse taakgebieden door één persoon behandeld.

Aan ambassades verbonden technische attachés zijn afkomstig van andere departementen van algemeen bestuur. Landbou wattachés worden geleverd door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, defensieattachés door het ministerie van Defensie etc.

Het ambtsgebied waarover de diplomatieke bevoegdheden van een Nederlandse vertegenwoordiging

³⁶⁷ De rang van minister-resident, die in 1818 werd ingesteld, verdween in 1920 uit het Nederlandse corps diplomatique, J.P.A. François, *Handboek van het volkenrecht*, dl. II (Zwolle 1933) 16.

³⁶⁸ François, *Handboek*, 13-17.

³⁶⁹ H. Baudet, M. Fennema e.a., *Het Nederlands belang bij Indië* (Utrecht 1983) 72 e.v.

zich uitstrekt is gelijk aan de landsgrenzen van de ontvangende staat.

ad. 2 Multilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen

De Nederlandse multilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen werden aangeduid met de term: Permanente Vertegenwoordigingen van het Koninkrijk. De ambassadeurs die aan het hoofd van een dergelijke PV stonden werden geaccrediteerd bij de betreffende internationale organisaties. De PV's hadden een meer gespecialiseerde taak dan de ambassades. Zij waren gericht op de werkzaamheden van de internationale organisatie. Voor de permanente vertegenwoordigingen gold dat zij slechts een klein gedeelte van de hierna beschreven taken vervulden. Consulaire werkzaamheden verrichtten zij in het geheel niet.

ad. 3 Consulaire vertegenwoordigingen

Aan het hoofd van een consulaire post staat een vice-consul, een consul of een consul-generaal, al dan niet honorair. De taken van een consulaire post zijn vooral van economische en uiteraard consulaire aard. Politieke rapportages werden door een consulaire post zelden geleverd, hoewel uitzonderingen mogelijk waren en vanwege de Weense conventie ook toegestaan werden en worden. Tegenwoordig is het wat meer gebruik dat de (beroeps)consuls ook regionale politieke en economische rapportage verzorgen.

Het district of ressort van een consulaire vertegenwoordiging wordt in overleg tussen de Nederlandse regering en het ontvangende land vastgesteld. Indien in een land waar Nederland een consulaire vertegenwoordiging had ook een Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging was gevestigd was de consulaire post ondergeschikt aan die vertegenwoordiging.

Het ressort van een consulaat of consulaat-generaal kon worden onderverdeeld in een aantal ressorten ten behoeve van enkele kleine, meestal honoraire, (vice-)consulaten. Vooral in landen waar zich veel Nederlanders hebben gevestigd (Australië, Canada, Verenigde Staten) was dit het geval.

7.2 Taken van de Buitenlandse Dienst:

Artikel 1 van het Reglement van de Buitenlandse Dienst (KB van 13 oktober 1951, Staatsblad nr. 499) omschrijft de taak van de Buitenlandse Dienst. De door het Koninkrijk der Nederlanden ondertekende *Verdragen van Wenen inzake diplomatiek en consulaire verkeer* komen hiermee overeen.³⁷⁰

Die taken zijn:

- a. Het Koninkrijk in het buitenland te vertegenwoordigen;
- b. De buitenlandse betrekkingen van het Koninkrijk te onderhouden door middel van contacten met de regering van de ontvangende staat;
- c. Buiten het grondgebied de belangen van het Koninkrijk en van de onderdanen te behartigen en te beschermen;
- d. Met alle wettige middelen inlichtingen omtrent het buitenland te verzamelen en te verstrekken die voor de regering en voor de bewoners van het Koninkrijk van belang kunnen zijn;
- e. Buiten het grondgebied van het Koninkrijk de gerechtelijke, buitengerechtelijke en administratieve handelingen en werkzaamheden te verrichten welke krachtens internationale overeenkomsten en

³⁷⁰ *Heroverweging collectieve uitgaven. Deelrapport 9. Taak en Omvang Buitenlandse Dienst*, Handelingen Tweede Kamer, zitting 1980-1981, 16 625, nr. 14; *Omvang en organisatie van de Nederlandse vertegenwoordiging in het buitenland*, Handelingen Tweede Kamer, zitting 1986-1987, 20 022, nr. 1; *Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer*, 18 april 1961 (Trb. 1962, nr. 159); *Verdrag van Wenen inzake consulaire betrekkingen*, 24 april 1964 (Trb. 1981, nr. 143).

de wetten en voorschriften van het Koninkrijk aan diplomatieke en consulaire ambtenaren zijn opgedragen of waartoe deze bevoegd zijn verklaard;

- f. Het verrichten van alle andere door of vanwege de regering op te dragen werkzaamheden;
- g. Het bevorderen van vriendschappelijke betrekkingen tussen het Koninkrijk en de ontvangende staat en het tot ontwikkeling brengen van hun betrekkingen op economisch, wetenschappelijk en cultureel gebied.

Bovenstaande taken dienden te worden uitgevoerd met inachtneming van het volkenrecht, in het bijzonder de voor het Koninkrijk of de samenstellende delen van het Koninkrijk bindende internationale verdragen en andere overeenkomsten. Ook dienden bij de uitoefening van de taak de wetten en gebruiken van het land van accreditering in acht te worden genomen.

De taakelementen werden in bilateraal en multilateraal verband uitgeoefend.

7.3 Taakverdeling:

In materiële zin werd het werk van de ambassades en consulaten globaal worden onderverdeeld in:

- A. Politieke aangelegenheden
- B. Economische aangelegenheden
- C. Ontwikkelingssamenwerkingsaangelegenheden
- D. Consulaire aangelegenheden
- E. Pers- en Culturele aangelegenheden

Uiteraard werden door de consulaten consulaire werkzaamheden verricht. Politieke en economische aangelegenheden werden door consulaten vaak op regionaal niveau behandeld.

Ad. A. Politieke aangelegenheden

- Het volgen van de binnenlandse en buitenlandse politieke ontwikkelingen in het land of bij de internationale organisatie waarbij de missie geaccrediteerd is. Het rapporteren aan de Nederlandse Regering omtrent de voor Nederland relevante ontwikkelingen opdat die bij het formuleren van haar beleid daar rekening mee kan houden;
- Het uitdragen van het Nederlandse politieke beleid - tevens in het belang van de bevordering van de internationale rechtsorde - bij de autoriteiten, waarbij de post is geaccrediteerd, respectievelijk de andere leden van de internationale organisatie, ten einde te bewerkstelligen dat het beleid van die autoriteiten (of van die landen) zich, voor zover nodig en/of wenselijk, aan dat Nederlandse beleid aanpast of conformeert;
- Behartiging van belangen van andere landen. Dit omvat de behartiging van de politieke belangen van Luxemburg in die landen waar Luxemburg geen vertegenwoordiging heeft. Deze verdragsrechtelijke vastgelegde verplichting wordt gedeeld met België, dat de commerciële en consulaire taken vervult in landen waar Luxemburg geen vertegenwoordiging heeft.
- Na de Tweede Wereldoorlog verliet de Nederlandse regering de vooroorlogse neutraliteitspolitiek. Een gevolg hiervan was dat tussen de bondgenoten in de NAVO en tussen de leden van de Europese Gemeenschap in alle hoofdsteden waar meerdere NAVO- of EG-landen zijn vertegenwoordigd regelmatig overleg werd gevoerd om tot een gemeenschappelijke standpunten te komen.

Ad. B. Economische aangelegenheden

Op grond van een overeenkomst werken de posten ook voor het Directoraat-Generaal voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) en de Exportbevordering- en Voorlichtingsdienst (EVD) van het ministerie van Economische Zaken. Deze overeenkomst, in de wandeling "het Concordaat"³⁷¹, werd op 26 juli 1950 door de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) goedgekeurd. Op grond van deze overeenkomst waren de BEB en de EVD gerechtigd instructies op handelspolitiek gebied aan de posten te geven.³⁷²

De economische werkzaamheden kunnen worden onderscheiden in macro-, meso- en micro-economische (respectievelijk het gehele land, een bedrijfstak en een bedrijf betreffende).

Macro-economisch:

- algemene economische rapportage over macro-economische ontwikkelingen in het buitenland, overheidsmaatregelen, monetaire kwesties, energievoorziening, milieuhygiëne, lucht- en scheepvaartangelegenheden, etc;
- Handelspolitieke informatievergaring en inspanningen, met name daar waar de handel op beperkende maatregelen stuit;
- toezending van economische-statistisch materiaal;
- het verstrekken van inlichtingen aan de overheid en het bedrijfsleven van het land van vestiging over economische ontwikkelingen en mogelijkheden tot economische samenwerking met Nederland;
- het uitdragen van het Nederlandse beleid op economisch terrein.

Meso-economisch:

- berichtgeving over afzetmogelijkheden, ontwikkelingen in het bedrijfsleven, fusies, buitenlandse investeringen, concurrentie van derde landen etc;
- voorlichting over Nederlandse leveringsmogelijkheden van goederen en diensten;
- meldingen over ontwikkelingsprojecten en overheidsaanbestedingen;
- aantrekken van industriële projecten voor Nederland door middel van voorlichting, bemiddeling, etc;
- berichten over economische missies die West-Europa bezoeken en hulp aan Nederlandse missies in het ambtsgebied;
- berichten over beurzen en tentoonstellingen in het land van vestiging en hulp bij Nederlandse deelname aan beurzen.

Micro-economisch:

- ondersteuning en begeleiding van Nederlandse exporteurs in de vorm van:
 - handelsbemiddeling
 - voorlichting van Nederlandse zakenlieden en introducties bij overheid en bedrijfsleven;
 - bemiddeling bij handelsgeschillen

Ad. C. Ontwikkelingssamenwerkingsaangelegenheden

Aansluitend op de hiervoor reeds omschreven taken van observeren, rapporteren, analyseren en het onderhouden van contacten omvatten de werkzaamheden in de ontwikkelingssamenwerking voorts in het bijzonder:

- het analyseren van het ontwikkelingsbeleid van het betrokken land;
- het nagaan van de plaats die Nederland in de samenwerking op dit gebied zou kunnen innemen;
- vaststelling van doelgroepen waarop het samenwerkingsbeleid gericht kan zijn;
- adviseren omtrent de aanvaardbaarheid en uitvoerbaarheid van individuele projecten;
- onderhandelingen over projecten met de lokale autoriteiten.

³⁷¹ ABZ, DBD invnr. 32

³⁷² Van der Togt, 32.

- het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van Kleine Ambassade Projecten (KAP)³⁷³;

Daarnaast omvat de uitvoering van projecten:

- toezicht op en berichtgeving over de voortgang van projecten;
- begeleiding van uit te zenden deskundigen, huisvesting, financiering, hulp bij import van goederen;
- bemiddeling bij de invoer van materieel voor hulpprojecten;
- behandeling van financiële aspecten.

Ad. D. Consulaire aangelegenheden

1. Ten behoeve van Nederlanders:

- Het zorgdragen voor de Nederlandse kolonie en Nederlandse toeristen in het buitenland. De meest voorkomende werkzaamheden hiervoor zijn:
 - verstrekking, verlenging en wijziging van reisdocumenten voor Nederlanders, alsmede diplomatieke, consulaire en dienstpaspooten;³⁷⁴
 - uit door post bij te houden administratie moet blijken;³⁷⁵
aan wie en wanneer een bepaald paspoort werd verstrekt en voor welke duur, dan wel of een paspoort werd verschreven of als onbruikbaar moest worden beschouwd en of aan een bepaalde persoon een paspoort werd verstrekt, dan wel of het paspoort van een bepaalde persoon werd verlengd en zo ja, welk paspoort.
 - van de vermissing of van de intrekking van een paspoort moet aantekening worden gehouden in bedoelde administratie.
 - van iedere afgifte, verlenging, vermissing of intrekking wordt in tweevoud aangifte gedaan bij het ministerie van Buitenlandse Zaken.
 - van de verlenging van elders afgegeven paspoorten wordt aantekening gehouden.
 - een Nederlandse paspoort dat is ingeleverd wordt ongeldig gemaakt.
 - opgave aan autoriteit van een vermist paspoort wordt doorgegeven aan de autoriteit die het paspoort heeft afgegeven.
 - op een paspoortaanvraag wordt uiterlijk binnen twee maanden na het indienen van de aanvraag beslist. Is het niet mogelijk binnen deze termijn een beslissing te nemen, dan wordt hiervan kennis gegeven aan de Minister van Buitenlandse Zaken met opgave van redenen; voorts wordt de aanvrager verwittigd.
 - opmaken van legalisaties;
 - verstrekken van juridische adviezen;
 - bijstand notariële akten:
 - opmaken van akten van huwelijkstoestemming;
 - de eed af te nemen, die de voogd, toeziende voogd, curator of toeziende curator volgens de wet moet afleggen;
 - in bewaring nemen van olografische en geheime testamenten;³⁷⁶
 - opdragen van voogdij en toeziende voogdij;³⁷⁷
 - huwelijkstoestemming te verlenen, voorzover de wet zulks toelaat, aan minderjarigen, die de volgens de wet vereiste toestemming van ouders, voogd of toeziende voogd niet

³⁷³ ABZ, OSAB / 1985-1994 / nr. 78

³⁷⁴ Hoofden van diplomatieke posten zijn hiertoe bevoegd op grond van de artikelen 8, 10, 12 en 13 van de Paspoortinstructie Nederland 1952. Het hoofd van de diplomatieke post kan de bevoegdheid delegeren aan consulaire ambtenaren in zijn ressort.

³⁷⁵ Artikel 26 Paspoortinstructie Nederland 1952.

³⁷⁶ Niet alle posten zijn hiertoe bevoegd. Zie voor (wisselende) lijst het Consulair Besluit van 15 september 1956 (Stb. 484) en de wijzigingen hierop.

³⁷⁷ idem.

- hebben verkregen;³⁷⁸
- olografische en geheime testamenten op de door de wet voorgeschreven wijze te openen;³⁷⁹
 - opmaken van volmachten;
 - registratie van opgemaakte akten in een repertorium.
 - opmaken van akten van de burgerlijke stand;³⁸⁰
 - dienstplichtzaken; doorgeleiden van verzoeken tot ontheffing van de dienstplicht voor in het ressort woonachtige Nederlanders.
 - repatriring;
 - zorg voor gearresteerden:
 - inlichten hoofdpost;
 - bezoeken arrestant;
 - toezien op juiste toepassing van het vreemde recht;
 - onderhouden van contact met advocaat arrestant;
 - eventueel arrestant voordragen bij WVC voor financiële bijstand;
 - overbrenging van gerechtelijke stukken, rogatoire commissies, legalisaties en andere juridische handelingen;
 - scheepvaartzaken, zeebrieven, aanmonstering, scheepsverklaringen;
 - indien in een buitenlandse haven een kapitein wordt vervangen dan maakt de consul daarvan een aantekening in de scheepspapieren;
 - schade tijdens een reis of buitengewone gebeurtenissen worden door de kapitein vastgelegd in een scheepsverklaring ten overstaan van de consul. Deze neemt de verklaring op, waarmerkt het document en stuurt de scheepsverklaring aan het Hoofd van de Scheepvaartinspectie;
 - de consul bevordert de repatriëring van verstekelingen met de Nederlandse nationaliteit;
 - vlootbezoeken;
 - burgerlijke en militaire autoriteiten inlichten over vlootbezoek en saluutschoten aanvragen;
 - havenautoriteiten, havenpolitie, loodswezen, douane en immigratiedienst inlichten;
 - tijdige aankondiging van vlootbezoek in de pers;
 - organiseren van activiteiten op de wal;
 - aanwezig zijn bij aankomst schepen op de rede;
 - bezoeken af leggen bij de commandant, die ook bij de consul een bezoek af moet leggen;
 - aanwezig zijn bij kransleggingen en andere officiële plechtigheden op de wal.
 - opsporing van personen in het ressort en het innen van vorderingen;
 - hulp bij emigratie
 - doorsturen van verzoeken van Nederlanders die zich in ressort van de consul willen vestigen naar het Nederlands Migratie Instituut.
 - taken in het kader van de Wet Uitkering Vervolgingssslachtoffers (WUV) sinds 1973³⁸¹:
 - voeren van administratie ten behoeve van de WUV;
 - zorgdragen voor opstellen medische rapportages in het kader van de WUV;
 - zorgdragen voor medische rapportage in het kader van de WUV;
 - rapporteren over activiteiten in het kader van de WUV.
2. Ten behoeve van buitenlanders:

³⁷⁸ idem.

³⁷⁹ idem.

³⁸⁰ idem.

³⁸¹ De activiteiten in het kader van de WUV worden voornamelijk uitgevoerd in de Verenigde Staten, Australië en Indonesië; ABZ, HDBZ / algemeen / doos 91, 1985-1992.

- verlenen van visa voor bezoeken aan Nederland korter dan drie maanden of verstrekken van een 'machtiging voorlopig verblijf' bij een verblijf van langer dan drie maanden;
- doorzending van asiolverzoeken;
- doorgeleiden van klachten over het optreden van Nederlandse overheidsorganen;
- inlichten van buitenlandse autoriteiten betreffende Nederland o.a. inzake de Nederlandse wetgeving.

Ad. E. Pers en Culturele aangelegenheden

- Het bevorderen en verbreiden van kennis van het leven en denken van het Nederlandse volk, zijn staatkundige, economische en sociale structuur, zijn cultuur en zijn historie, en over de beginselen en feitelijke gegevens die daarbij een rol spelen. Al dan niet in het kader van een Cultureel Accoord tussen Nederland en het ontvangende land heeft de post tot taak het ontwikkelen van activiteiten en het aankweken en onderhouden van relaties die de banden tussen beide landen kunnen verstevigen. Concreter betekent dit:
 - Het medewerken aan de uitvoering van bilaterale afspraken en verdragen op cultureel en wetenschappelijk gebied;
 - Het deelnemen aan het internationale culturele verkeer;
 - Het profijt trekken uit multilaterale samenwerkingsvormen op dit gebied alsmede het uitdragen van Nederlandse standpunten.
 - onderhouden van contacten met de lokale pers teneinde publicaties over Nederland te stimuleren en waar nodig onjuiste voorlichting te corrigeren.

7.4 Werkzaamheden van Permanente Vertegenwoordigingen

De taak van de Permanente Vertegenwoordigingen van het Koninkrijk der Nederlanden bij internationale organisaties is het voorbereiden van het gezamenlijke beleid en de voorbereiding en formulering van het nationale beleid met betrekking tot die internationale organisaties. De PV's zijn intermediair tussen de nationale administratie en de administratie van de internationale organisatie. Uitvoering van de taak geschiedt door het uitdragen van het Nederlandse standpunt ten aanzien van aangelegenheden waarvoor de internationale organisatie in het leven is geroepen en het bevorderen van besluitvorming van de internationale organisaties, veelal via compromissen, waarin de Nederlandse belangen zo goed mogelijk tot hun recht komen.

De werkzaamheden vinden voornamelijk plaats in vergaderingen van ambtelijke overleg- en werkgroepen en, afhankelijk van het soort organisatie, in al of niet regulier overleg van de politiek verantwoordelijken.

De ambtelijke overleg- en werkgroepen kennen bij sommige internationale organisaties een vaste samenstelling (bijv. NATO), in andere gevallen is er sprake van een ad-hoc overleg. De definitieve voorbereiding van de besluitvorming vindt plaats in het overleg van de Permanente Vertegenwoordigers. De beslissing over de voorstellen vindt altijd op het departement in Den Haag plaats.

Het uitdragen van standpunten door de Permanente Vertegenwoordigingen kan slechts plaatsvinden indien instructies bestaan over die standpunten. Die instructies worden geleverd door de departementen van algemeen bestuur in Nederland. Het departement van Buitenlandse Zaken treedt formeel op als coördinerend orgaan bij het vaststellen en doorgeleiden van die instructies.

Multilateraal werk vindt ook plaats op ad-hoc basis. Het betreft hier speciale conferenties van kortere of langere duur waaraan meerdere staten deelnemen. Een voorbeeld hiervan is de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE).

Daarnaast kan een bilaterale post ook optreden als de Nederlandse vertegenwoordiger bij een conferentie of internationale organisatie. Iets wat anders door een speciaal uitgezonden delegatie zou moeten worden gedaan. Voorbeelden hiervan zijn de ambassade Bern ter zake van de UPU en het Consulaat-Generaal Montreal ter zake van de ICAO en de ambassade Nairobi bij het Centrum van de

Verenigde Naties voor menselijke nederzettingen (HABITAT) en bij het milieu-programma van de Verenigde Naties (UNEP).

Handelingen:

nr: 551
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: op verzoek van andere departementen of organisaties inwinnen van inlichtingen over Nederlanders in het buitenland
periode: 1945-

nr: 552
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: adviseren omtrent de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van ontwikkelingsprojecten in het land van accreditatie
periode: 1963-

nr: 553
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: analyseren van en rapporteren over het ontwikkelingsbeleid van land van accreditatie
periode: 1963-

nr: 554
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: behandelen van financiële aspecten met betrekking tot ontwikkelingssamenwerkingsprojecten
periode: 1963-

nr: 555
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: behartigen van de politieke belangen van het Groothertogdom Luxemburg waar dit land geen eigen vertegenwoordiging bezit
periode: 1945-

nr: 556
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: bemiddelen bij de invoer van materieel in het land van accreditatie ten behoeve van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten
periode: 1963-

nr: 557
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: het volgen van de ontwikkelingen in het land van accreditatie en het rapporteren daarover aan de minister van Buitenlandse Zaken
periode: 1945-

- nr: 558
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: onderhouden van contacten met de pers
periode: 1945-
- nr: 559
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: toezien op en rapporteren over de voortgang van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten
periode: 1963-
- nr: 560
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: uitvoeren van bilaterale akkoorden op cultureel en wetenschappelijk gebied
periode: 1945-
- nr: 561
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: uitvoeren van de instructies op handelspolitiek gebied van de BEB en de EVD
periode: 1950-
- nr: 562
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: verzorgen van materiële aangelegenheden met betrekking tot ontwikkelingssamenwerkingspersoneel
periode: 1963-
- nr: 563
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: voeren van overleg met bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen van NA-VO-bondgenoten in hoofdsteden waar meerdere van die landen zijn vertegenwoordigd
periode: 1948-
- nr: 564
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: voeren van overleg met bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen van EG-lidstaten in hoofdsteden waar meerdere van die landen zijn vertegenwoordigd
periode: 1958-
- nr: 565
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen
handeling: voorbereiden, uitvoeren en evalueren van Kleine Ambassade Projecten / Kleine Plaatselijke Activiteiten
periode: 1977-
- nr: 566
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: doorgeleiden van asiolverzoeken
periode: 1945-

nr: 567
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: doorgeleiden van gerechtelijke stukken en rogatoire commissies
periode: 1945-

nr: 568
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: doorgeleiden van klachten over Nederlandse overheidsorganen
periode: 1945-

nr: 569
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: doorgeleiden van verzoeken tot ontheffing van de dienstplicht voor in het ressort woonachtige Nederlanders
periode: 1945-

nr: 570
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: ondersteunen van het Nederlandse bedrijfsleven door middel van voorlichting en bemiddeling
periode: 1945-

nr: 571
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: opmaken van akten van de Burgerlijke Stand
periode: 1945-

nr: 572
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: opmaken van akten van volmacht en de administratie hiervan
periode: 1945-

nr: 573
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: opmaken van legalisaties
periode: 1945-

nr: 574
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: opmaken van scheepsverklaringen en registratie in scheepspapieren
periode: 1945-

nr: 575
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: opsporen van personen en innen van vorderingen van de Nederlandse Staat of particulieren
periode: 1945-

- nr: 576
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: rapporteren over activiteiten in het kader van de Wet Uitkering
Vervolgingslachtoffers
periode: 1973-
- nr: 577
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: repatriëren van Nederlanders in voorkomende gevallen
periode: 1945-
- nr: 578
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verlenen van bijstand met betrekking tot notariële akten
periode: 1945-
- nr: 579
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verlenen van hulp en bemiddeling bij emigratie van Nederlanders naar het ressort van
de consulaire vertegenwoordiging
periode: 1945-
- nr: 580
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verlenen van visa en 'machtiging voorlopig verblijf' voor bezoeken aan Nederland
periode: 1973-
- nr: 581
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verlenen van visa en 'machtiging voorlopig verblijf' voor bezoeken aan Nederland in
afwijking van de daarvoor geldende regels
periode: 1973-
- nr: 582
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verstrekken, verlengen en wijzigen van reisdocumenten voor Nederlanders, alsmede
diplomatieke, consulaire en dienstspoorthen en het bijhouden van een administratie
hieromtrent
periode: 1945-
- nr: 583
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verzorgen van vlootbezoeken
periode: 1945-
- nr: 584
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: voeren van een administratie in het kader van de Wet Uitkering Vervolgingslachtof-
fers
periode: 1973-

- nr: 585
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: zorgdragen voor in het ressort gearresteerde Nederlanders
periode: 1945-
- nr: 586
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / consulaire vertegenwoordigingen
handeling: zorgdragen voor medische rapportages in het kader van de Wet Uitkering Vervol-
gingsslachtoffers
periode: 1973-
- nr: 587
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Permanente vertegenwoordigingen
handeling: uitdragen in woord en geschrift van het politieke beleid van de Nederlandse regering
in het land van accreditatie, respectievelijk de andere leden van de internationale
organisatie waarbij de PV geaccrediteerd is
periode: 1945-
- nr: 588
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: rapporteren over ontwikkelingsprojecten en (industriële) overheidsaanbestedingen
t.b.v. het Nederlandse bedrijfsleven
periode: 1945-
- nr: 589
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: uitdragen van het economische beleid van de Nederlandse regering
periode: 1945-
- nr: 590
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: vergaren en ter beschikking stellen van handelspolitieke informatie
periode: 1945-
- nr: 591
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verstrekken van inlichtingen aan overheid en bedrijfsleven van land van vestiging
over economische ontwikkelingen van Nederland en de mogelijkheden tot econo-
mische samenwerking met Nederland
periode: 1945-
- nr: 592
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen / Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: verzamelen en toezenden aan de Nederlandse regering van economisch-statistisch
materiaal
periode: 1945-

nr: 593
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen /Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: volgen van de macro-economische ontwikkelingen in een land of regio en daarover rapporteren aan de minister van Buitenlandse Zaken
periode: 1945-1950

nr: 594
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen /Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: volgen van de macro-economische ontwikkelingen in een land of regio en daarover rapporteren aan de ministers van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken
periode: 1950-

nr: 595
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen /Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: volgen van meso-economische ontwikkelingen en daarover rapporteren aan de minister van Buitenlandse Zaken
periode: 1945-1950

nr: 596
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen /Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: volgen van meso-economische ontwikkelingen en daarover rapporteren aan de ministers van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken
periode: 1950-

nr: 597
actor: Bilaterale diplomatieke vertegenwoordigingen /Consulaire vertegenwoordigingen
handeling: voorlichting over levering van Nederlandse goederen en diensten
periode: 1945-

nr: 598
actor: Permanente vertegenwoordigingen
handeling: het volgen van de politieke ontwikkelingen bij de internationale organisatie waarbij de PV geaccrediteerd is en het rapporteren daarover aan de minister van Buitenlandse Zaken
periode: 1945-

Bijlage 1

Overzicht van gezantschappen en ambassades van het Koninkrijk der Nederlanden, 1945-1990

Land van accreditering	vanaf	status ³⁸²	land van vestiging
Afghanistan	'56	G	India
	'65	A	India
	'66	A	Iran (gesloten in '86)
Albanië	'71	A	Joegoslavië
Algerije	'62	A	
Angola	'77	A	
	'79	A	Nigeria (TZ te Luanda)
	'80	A	
Antigua & Barbuda	'83	A	Trinidad & Tobago
Argentinië	'45	G	
Australië	'54	A	
	'45	G	
	'51	A	
Bahamas	'74	A	Jamaica
Bahrein	'72	A	Irak
	'73	A	Koeweit
	'72	A	
Bangla Desh	'79	A	Thailand (TZ te Dhaka)
	'80	A	
	'70	A	Trinidad & Tobago
Barbados	'45	A	
België	'82	A	Mexico
Belize	'84	A	Costa Rica
	'63	A	Ivoorkust
	'82	A	Nigeria
Benin (Dahomey)	'45	G	Peru
Bolivia	'56	G	
	'62	A	
	'73	A	Peru
	'52	A	
Bondsrepubliek Duitsland	'45	- ³⁸³	Berlijn
Botswana	'67	A	Zuid-Afrika
	'71	A	Zambia
	'81	A	Zimbabwe
Brazilië	'45	G	
	'53	A	
Brunei	'86	A	Singapore
Bulgarije	'47	G	Joegoslavië
	'65	G	Roemenië

³⁸² A = Ambassade
G = Gezantschap

³⁸³ Nederlandse Militaire Missie

	'68	A	
Burkina Faso	'62	A	Ivoorkust
	'78	A	Ivoorkust (Ambassadekantoor / TZ te Ouagadougou)
	'86	A	
Burma (Myanmar)	'48	G	
	'62	A	
	'69	A	Pakistan
	'72	A	India
	'79	A	Thailand
Burundi	'64	A	Zaire / Kongo
Canada	'45	G	
	'47	A	
Centrafrika	'65	A	Kameroen
Chili	'45	G	
	'56	A	
China	'45	A	Kantoor van de Zaakgelastigde ergens in de jaren 50
	'72	A	
Columbia	'45	G	
	'59	A	
Comoren	'77	A	Tanzania
Costa Rica	'45	G	Guatemala
	'51	G	Cuba
	'55	G	
	'62	A	
Cuba	'45	G	
	'64	A	
Cyprus	'63	A	Libanon
	'86	A	Italië
Denemarken	'45	G	
	'56	A	
Djibouti	'80	A	Ethiopië
Dominica	'79	A	Trinidad & Tobago
Dominicaanse Republiek	'45	G	Cuba
	'63	A	
	'64	A	Mexico (TZ te Santo Domingo)
	'68	A	
	'74	A	Venezuela
Duitse Democratische Republiek	'73	A	
Ecuador	'45	G	Columbia
	'56	G	
	'62	A	
Egypte	'45	G	
	'55	A	
El Salvador	'45	G	Guatemala
	'51	G	Cuba
	'54	G	Costa Rica
	'56	G	Guatemala
	'62	A	Guatemala

	'79	A	Mexico
	'84	A	Costa Rica
Equatoriaal Guinee	'71	A	Kameroen
Ethiopië	'48	G	Egypte
	'50	G	
	'62	A	
Fiji '72	A		Nieuwzeeland
Filippijnen	'47	G	
	'62	A	
Finland	'45	G	
	'57	A	
Frankrijk	'45	A	
Gabon	'65	A	Kameroen
Gambia	'66	A	Senegal
Ghana	'60	A	
Grenada	'76	A	Trinidad & Tobago
Griekenland	'45	G	
	'55	A	
Guatemala	'45	G	
	'51	G	Cuba
	'55	G	Costa Rica
	'56	G	
	'62	A	
	'72	A	Mexico (TZ te Guatemala)
	'79	A	Mexico
Guinee	'62	A	Liberia
	'83	A	Ivoorkust
Guinee Bissau	'75	A	Senegal
Guyana	'69	A	Trinidad & Tobago
	'80	A	Suriname
Haïti	'45	G	Cuba
	'55	G	Costa Rica
	'56	G	Cuba
	'71	A	Jamaica
Honduras	'45	G	Guatemala
	'51	G	Cuba
	'55	G	Costa Rica
	'56	G	Guatemala
	'60	A	Guatemala
	'79	A	Mexico
	'84	A	Costa Rica
Hongarije	'47	G	
	'65	A	
Ierland	'45	G	
	'59	A	
IJsland	'49	G	Ierland
	'54	G	Verenigd Koninkrijk
	'56	A	Verenigd Koninkrijk
India	'47	A	
Indonesië	'50	A	

Irak	'45	G	Turkije
	'52	G	
	'62	A	
Iran	'45	G	
	'57	A	
Israël	'50	G	
	'57	A	
Italië	'45	G	
	'54	A	
Ivoorkust	'62	A	
Jamaica	'62	A	Trinidad & Tobago
	'66	A	
Japan	'46	- ³⁸⁴	
	'48	- ³⁸⁵	
	'52	A	
Joegoslavië	'45	G	Griekenland
	'46	G	
	'57	A	
Jordanië	'52	G	Irak
	'62	A	Libanon
	'86	A	Syrië
Kaapverdië	'77	A	Senegal
Kambodja	'60	G	Thailand
	'66	G	Maleisië (dicht '75)
Kameroen	'62	A	Zaire/Kongo
	'65	A	
Katar	'72	A	Irak
	'73	A	Koeweit
Kenya	'64	A	
Kiribati	'82	A	Nieuwzeeland
Koeweit	'64	A	Irak
	'71	A	
Kongo Republiek	'62	A	Zaire/Kongo
Korea	'62	A	Japan
	'69	A	Japan (TZ te Seoel)
	'78	A	
Laos	'60	G	Thailand
	'62	A	Thailand
Lesotho	'68	A	Zuid-Afrika
Libanon	'49	G	Egypte
	'52	G	
	'62	A	
	'86	A	Syrië
Liberia	'54	G	
	'62	A	
	'83	A	Ivoorkust

³⁸⁴ Nederlandse Militaire Missie

³⁸⁵ Nederlandse Missie

Libië	'56	G	Egypte
	'62	G	Tunesië
	'64	G	Egypte
	'65	A	Egypte
	'68	A	Egypte (TZ te Tripoli)
Luxemburg	'79	A	
	'45	G	België
	'50	G	
Madagascar	'54	A	
	'62	A	Ethiopië
	'73	A	Tanzania
Malawi	'65	A	Zambia
Maldiven	'81	A	Sri Lanka
Maleisië	'57	G	
	'62	A	
Mali	'64	A	Senegal
Malta	'65	A	Italië
Marokko	'57	G	
	'62	A	
Mauritanië	'62	A	Senegal
Mauritius	'70	A	Kenya
	'74	A	Tanzania
Mexico	'45	G	
	'54	A	
Mongolië	'72	A	Sovjetunie
Mozambique	'76	A	Zambia
	'77	A	Zambia (TZ te Maputo)
	'82	A	Zimbabwe (TZ te Maputo)
	'82	A	Australië
Nauru	'82	A	India
Nepal	'62	A	Guatemala
Nicaragua	'45	G	Cuba
	'51	G	Costa Rica
	'56	G	Costa Rica
	'60	A	Costa Rica
Nieuwzeeland	'47	G	
	'65	A	
Niger	'62	A	Ivoorkust
Nigeria	'62	A	
Noordjemen	'72	A	Saudië
	'79	A	Saudië (Ambassadekantoor /TZ te Sana'a)
Noorwegen	'83	A	
	'45	G	
	'55	A	
Oman	'72	A	Irak
	'73	A	Koeweit
	'78	A	Iran
	'84	A	Saudië
Oostenrijk	'86	A	
	'46	G	

	'57	A	
Pakistan	'48	G	
	'52	A	
Panama	'45	G	Guatemala
	'51	G	Cuba
	'54	G	Costa Rica
	'65	A	Costa Rica
	'84	A	Colombia
Papua Nieuw Guinea	'76	A	Nieuwzeeland
	'87	A	Australië
Paraguay	'45	G	Argentinië
	'63	A	Argentinië
	'75	A	Uruguay
Peru	'45	G	
	'55	G	Costa Rica
	'56	G	
	'57	A	
Polen	'45	G	
	'60	A	
Portugal	'45	G	
	'57	A	
Roemenië	'45	G	
	'54	G	Hongarije
	'64	G	
	'68	A	
Rwanda	'64	A	Zaire/Kongo
São Tomé en Príncipe	'78	A	Angola
Saudiarabië	'45 tot '52	G	
	'59	G	Irak
	'68	A	
Senegal	'62	A	
Seychellen	'76	A	Ethiopië
Sierra Leone	'62	A	Liberia
	'83	A	Ivoorkust
Singapore	'65	A	
St. Christopher & Nevis	'83	A	Trinidad & Tobago
Sint Lucia	'79	A	Trinidad & Tobago
Sint Vincent en de Grenadinen	'80	A	Trinidad & Tobago
Solomoneilanden	'82	A	Australië
Somalië	'62	A	Sudan
	'87	A	Kenya
Sovjetunie	'45	A	
Spanje	'45	G	
	'54	A	
Sri Lanka	'52	G	India
	'53	G	
	'65	A	
	'72	A	India
	'77	A	India (TZ te Colombo)
	'83	A	

Sudan	'56	G	
	'62	A	
Suriname	'75	A	
Swaziland	'68	A	Zuid-Afrika
Syrië	'52	G	Egypte
	'56	G	Libanon
	'59	A	Egypte - VAR
	'62	A	
Tanzania	'62	A	
Thailand	'47	G	
	'57	A	
Togo	'62	A	Nigeria
	'64	A	Ivoorkust
	'82	A	Ghana
Tonga	'72	A	Nieuwzeeland
Trinidad & Tobago	'62	A	
Tsjaad	'62	A	Kongo
	'65	A	Kameroen
Tsjechoslowakije	'45	G	
	'64	A	
Tunesië	'57	A	Italië
	'62	A	
Turkije	'45	G	
	'55	A	
Tuvalu	'82	A	Nieuwzeeland
Ugunda / Oeganda	'64	A	Kenya
Uruguay	'45	G	Argentinië
	'51	G	
	'59	A	
Vanuatu	'83	A	Australië
Vaticaanstad	'45	G	
	'57	A	
Venezuela	'45	G	
	'54	A	
Verenigd Koninkrijk	'45	A	
Verenigde Arabische Emiraten	'72	A	Irak
	'73	A	Koeweit
	'77	A	Koeweit (TZ te Abu Dhabi)
	'83	A	
Verenigde Staten van Amerika	'45	A	
Vietnam (Noord)	'73	A	China (TZ te Hanoi)
	'80	A	Thailand (TZ te Hanoi)
Vietnam Zuid	'57	G	Filippijnen
	'64	A	Filippijnen (TZ te Saigon)
	'70	A	Thailand (TZ te Saigon) (gesloten '75)
West-Samoa	'76	A	Nieuwzeeland
Zaire	'62	A	
Zambia	'65	A	
Zimbabwe	'80	A	

Zuid-Afrika	'45	G	
	'53	A	
Zuidjemen	'75	A	Egypte
	'84	A	Saudiarabië
	'85	A	Noordjemen
Zweden	'45	G	
	'56	A	
Zwitserland	'45	G	
	'57	A	

Bijlage 2

Overzicht van de Permanente Vertegenwoordigingen en delegaties van het Koninkrijk der Nederlanden, 1945-1990

plaats	van-tot	afkorting	organisatie
Bangkok	'60-'75	PV-ECAFE	Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten
Bangkok	'75	PV-ESCAP	Economische en Sociale Commissie voor Azië en het Stille Oceaan-gebied
Brussel	'58-'65	GNV	Europese Economische Gemeenschap en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie
Brussel	'65	PV-EG	Europese Gemeenschappen
Brussel	'68	PV-NAVO	Noord-Atlantische Raad
Genève	'45	PV-VN	Bureau der Verenigde Naties en bij andere Internationale Organisaties (ILO, ITU, WHO, WIPO, WMO, GATT)
Londen	'47	PV-WEU	Westeuropese Unie
Madrid	'89	PV-WTO	Wereld Toerisme Organisatie
Nairobi	'79	PV-HABITAT	Centrum van de Verenigde Naties voor menselijke nederzettingen
Nairobi	'76	PV-UNEP	milieu-programma van de Verenigde Naties
New York	'46	PV-VN	Verenigde Naties
Parijs	'53-'56	GNV	Noord-Atlantische Raad, de organisatie voor Europese Economische Samenwerking en de interim commissie voor de Europese Defensie Gemeenschap
Parijs	'56-'62	GNV	Noord-Atlantische Raad en de organisatie voor Europese Economische Samenwerking
Parijs	'62	GNV	Noord-Atlantische Raad en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
Parijs	'68	PV-OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
Parijs	'67	PV-UNESCO	organisatie van de Verenigde Naties voor Opvoeding, Wetenschap en Cultuur
Rome	'73	PV-FAO	Voedsel en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
Rome	'73	PV-WFP	Wereld-Voedselprogramma
Stockholm	'85-'86	EOC	Delegatie naar de onderhandelingen inzake Vertrouwenwekkende en Veiligheid-bevorderende maatregelen
Straatsburg	'53	PV-RvE	Raad van Europa
Wenen	'65	PV-IAEA	Internationale Organisatie voor Atoomenergie
Wenen	'82	PV-VN	Bureau van de Verenigde Naties te Wenen
Wenen	'86	CVSE	Delegatie naar de Conferentie voor Veiligheid en samenwerking
Wenen	'77-'90	MBFR	Delegatie naar de onderhandelingen over wederkerige vermindering van strijdkrachten en bewapening en daarmee samenhangende maatregelen in Centraal-Europa
Wenen	'75	PV-UNIDO	Bureau der Verenigde Naties te Wenen en bij de Or-

ganisatie voor Industriële Ontwikkeling

Bijlage 3

Overzicht van (honnoraire) consulaten(-generaal) van het Koninkrijk der Nederlanden, 1945-1990

Land	plaats	status ³⁸⁶	soort ³⁸⁷	van	tot
Afganistan	Kaboel	C	h	'52	'86
Algerije	Algiers	CG	h	'45	'66
	id.	CG	-	'66	-
	Annaba (Bône)	VC	h	'45	'64
	id.	C	h	'64	'74
	Arzow	VC	h	'45	'64
	Oran	VC	h	'45	'64
	id.	C	h	'64	'67
	Philippeville	VC	h	'45	'64
	Angola	Luanda	C	h	'45
	id.	C	-	'77	-
Antigua en Barbuda	St.John's Antigua	C	h	'46	-
Argentinië	Bahia-Blanca	VC	h	'45	-
	Buenos Aires	C	h	'45	'72
	id.	C	-	'72	-
	Comodore Rivadavia	C	h	'45	'70
	Cordoba	VC	h	'45	'50
	id.	C	h	'67	'77
	Rosario de Santa Fé	C	h	'45	-
	Santa Fe	VC	h	'45	'50
	Tres Arroyos	VC	h	'55	-
	Tucuman	VC	h	'45	'70
Australië	Adelaide	C	h	'45	'74
	id.	C	h	'77	-
	Brisbane	C	h	'45	'89
	id.	C	-	'89	-
	Canberra	C	-	'68	-
	Darwin	C	h	'45	'62
	Hobart	C	h	'45	'46
	id.	C	h	'47	-
	Melbourne	C	h	'45	'54
	id.	C	-	'54	'62
	id.	CG	-	'62	'74

³⁸⁶ C = Consulaat
 CA = Consulaire Agent
 CC = Consulaire Correspondent
 CG = Consulaat-Generaal
 Cms = Commissariaat
 IK = Informatiekantoor
 NIB = Netherlands Information Bureau
 VC = Vice-consulaat

³⁸⁷ - = beroepspost
 h = honoraire post

	id.	C	h	'74	'77	
	id.	C	-	'77	'79	
	id.	CG	-	'79	-	
	Newcastle	VC	h	'45	'72	
	Perth	C	h	'45	'54	
	id.	C	-	'54	'73	
	id.	C	h	'73	-	
	Port-Kennedy	VC	h	'45	'59	
	Sydney	CG	-	'45	-	
	id.	NIB	-	'60	'72	
	Townsville	VC	h	'45	'89	
Bahama-eilanden	Nassau	C	h	'45	-	
Bahrein	Manama	CA	h	'77	-	
Bangladesh	Dhaka	C	-	'71	-	v/h Pakistan
Barbados	Bridgetown	C	h	'45	-	
België	Antwerpen	CG	h	'45	'48	
	id.	CG	-	'48	-	
	Brugge	C	h	'45	-	
	Brussel	CG	-	'45	-	
	Charleroi	VC	h	'45	'72	
	id.	C	h	'81	-	
	Gent	C	h	'45	-	
	Hasselt	VC	h	'45	'48	
	Leuven	C	h	'46	'50	
	Luik	C	h	'45	'56	
	id.	C	-	'56	'63	
	id.	CG	-	'63	'86	
	id.	CG	h	'88	-	
	Oostende	VC	h	'45	'50	
Belize	Belize	C	h	'45	-	
Benin (Dahomey)	Cotonou	C	h	'64	-	
Birma (Myanmar)	Rangoon (Yangon)	C	h	'45	'48	
	id.	C	-	'48	'69	
	id.	C	h	'69	'84	
	id.	CG	h	'84	-	
Bolivia	Cochabamba	C	h	'57	-	
	La Paz	C	h	'45	'50	
	id.	C	-	'50	'60	
	id.	C	h	'60	'75	
	id.	CG	h	'75	-	
	Oruro	C	h	'45	'57	
	Santa Cruz de la Sierra	C	h	'88	-	
Bondsrepubliek Dsld.	Aken	C	-	'47	'51	
	id.	C	h	'63	-	
	Baden-Baden	C	h	'47	'52	
	Berlijn	CG	-	'47	-	
	Bonn	C	-	'51	-	
	Bremen	VC	-	'48	'51	
	id.	VC	h	'51	'55	
	id.	C	h	'55	-	

	Dortmund	C	-	'47	(52)
	id.			'53	'64
	id.	C	h	'64	-
	Duisburg	C	-	'55	'60
	id.	C	h	'60	-
	Düsseldorf	C	-	'47	'48
	id.	CG	-	'48	-
	Emden	C	-	'49	'60
	id.	C	h	'60	-
	Essen	C	-	'50	'57
	id.	C	h	'57	'72
	Frankfurt	C	-	'48	'50
	id.	CG	-	'50	-
	Gronau	VC	-	'48	'51
	Hamburg	CG	-	'47	-
	Hannover	C	-	'47	'52
	id.	C	h	'60	-
	Keulen	C	-	'47	'51
	id.	C	h	'54	-
	Kleef	C	-	'47	'72
	id.	C	h	'72	-
	Koblenz	C	h	'47	'50
	Mannheim	VC	h	'50	'74
	Mühlheim	C	-	'47	'50 (Essen)
	München	C	-	'48	'61
	id.	CG	-	'61	-
	Münster	C	h	'57	-
	Oldenburg	C	-	'47	'50
	Osnabrück	C	h	'60	-
	Rendsburg	C	h	'62	-
	Saarbrücken	C	h	'70	-
	Stuttgart	C	h	'48	'82
	id.	CG	h	'82	-
Botswana	Gaborone	C	h	'76	-
Brazilië	Belém	C	h	'45	-
	Belo Horizonte	C	h	'45	-
	Blumenau	C	h	'63	'75
	Brasilia	C	-	'72	-
	Curitiba	C	h	'45	-
	Florianopolis	C	h	'45	'46
	id.	C	h	'75	'83
	Fortaleza	C	h	'45	-
	João Pessoa	C	h	'45	'77
	Manáus	C	h	'45	-
	Pôrto Alegre	C	h	'45	-
	Recife (Pernambuco)	C	h	'45	-
	Rio de Janeiro	C	-	'45	'72
	id.	CG	-	'72	'89
	id.	CG	h	'89	-
	Rio Grande	C	h	'45	'88

	São Luiz de Maranhão	C	h	'45	'46
	Salvador	C	h	'45	-
	Santos	C	h	'45	-
	Sao Paulo	C	h	'45	'52
	id.	CG	-	'52	-
	Vitória	C	h	'45	'88
Brunei	Seria	C	h	'79	-
Bulgarije	Bourgas	VC	h	'45	'47
	Philippopel	C	h	'45	'47
	Sofia	CG	-	??	-
Burkina Faso	Ouagadougou	C	h	'64	'81
	id.	C	-	'81	-
Burundi	Bujumbura (Usumbura)	C	h	'62	-
Canada	Calgary	VC	h	'45	'67
	id.	VC	h	'69	'81
	id.	C	h	'81	-
	Chatham	VC	h	'45	'87
	Edmonton	VC	h	'45	'58
	id.	C	h	'58	'60
	id.	C	-	'60	'77
	id.	C	h	'77	-
	Fort William	VC	h	'45	'69
	Halifax	VC	h	'45	'69
	id.	C	h	'69	-
	Hamilton	VC	h	'47	'50
	id.	VC	h	'58	'84
	Kingston	VC	h	'65	-
	London	VC	h	'50	-
	Montreal	CG	-	'45	'52
	id.	C	-	'52	'59
	id.	CG	-	'59	-
	North Bay	VC	h	'58	'62
	Ottawa	C	-	'50	-
	Quebec	VC	h	'45	'69
	id.	C	h	'69	-
	Regina	VC	h	'45	'69
	id.	C	h	'69	-
	Saint John	VC	h	'45	'69
	id.	C	h	'69	-
	Saskatoon	VC	h	'58	'87
	St.John's	VC	h	'45	'69
	id.	C	h	'69	-
	Sydney	VC	h	'45	'65
	Thunder Bay	VC	h	'69	-
	Toronto	C	h	'45	'50
	id.	C	-	'50	'58
	id.	CG	-	'58	-
	Trenton	VC	h	'58	'65
	Vancouver	C	h	'45	'46
	id.	CG	-	'46	'50

	id.	C	-	'50	'58	
	id.	CG	-	'58	-	
	Victoria	VC	h	'45	'58	
	Winnipeg	C	h	'45	-	
Centrafrika	Bangui	C	h	'71	-	
Chili	Antofagasta	C	h	'45	-	
	Arica	VC	h	'45	'59	
	id.	C	h	'59	'65	
	id.	C	h	'69	'81	
	Concepción	C	h	'59	-	
	Iquique	C	h	'81	-	
	Magelhanes	C	h	'45	'46	
	Puerto Montt	C	h	'61	-	
	Punta Arenas	C	h	'45	-	
	Santiago de Chili	CG	-	'46	-	
	Talcahuano	C	h	'45	'60	
	Temuco	C	h	'61	'74	
	id.	VC	h	'75	'81	
	id.	C	h	'81	-	
	Valdivia	C	h	'45	-	
	Valparaíso	C	h	'45	-	
China	Amoy	C	h	'45	'50	
	Canton	C	h	'45	'51	
	Chefoo	C	h	'45	'50	
	Foochow	C	h	'45	'50	
	Hankow	C	h	'45	'51	
	Harbin	C	h	'45	'50	
	New-Chang	C	h	'45	'50	
	Peking	C	-	'50	-	
	Shanghai	CG	-	'45	'51	
	Swatow	C	h	'45	'50	
	Tientsin	C	h	'45	'51	
Colombia	Barranquilla	C	h	'45	-	
	Bogotá	C	h	'45	'54	
	id.	C	-	'54	-	
	Bucaramanga	VC	h	'55	'61	
	Buenaventura	VC	h	'45	'84	
	Cali	C	h	'45	-	
	Cartagena	VC	h	'45	'46	
	id.	VC	h	'52	'65	
	id.	C	h	'65	-	
	Manizales	VC	h	'48	'67	
	Medellin	C	h	'45	'81	
	id.	CG	h	'81	-	
	Riohacha	VC	h	'45	'74	
	Santa Marta	VC	h	'45	'83	
Costa Rica	Puerto Limón	VC	h	'45	'46	
	id.	VC	h	'85	-	
	Puntarenas	VC	h	'45	'50	
	San José	C	h	'45	'52	

	id.	C	-	'52	-
Cuba	Cienfuegos	VC	h	'45	'71
	Havana	CG	h	'45	'68
	Havana	CG	-	'68	-
	Santiago de Cuba	VC	h	'45	'59
	id.	C	h	'59	'81
Cyprus	Famagusta	VC	h	'48	'59
	id.	C	h	'59	-
	Larnaca	VC	h	'45	'58
	Limassol	C	h	'45	-
DDR	Berlijn	C	-	'73	-
Denemarken	Aalborg	VC	h	'45	'46
	id.	C	h	'46	-
	Aarhus	C	h	'45	-
	Elseneur	VC	h	'45	'46
	Esbjerg	VC	h	'45	'52
	id.	C	h	'52	-
	Fredericia	VC	h	'67	-
	Frederikshaven	C	h	'45	'46
	Kolding	VC	h	'45	'48
	Kopenhagen	CG	-	'45	-
	Korsør	VC	h	'45	'56
	Nakskov	VC	h	'45	'46
	id.	VC	h	'68	-
	Nykøbing (Falster)	VC	h	'50	'68
	Odense	C	h	'45	-
	Rønne	VC	h	'45	-
	Sønderborg	C	h	'45	'75
	Stege	VC	h	'45	'50
	Thisted	VC	h	'45	'47
	Tørshavn	VC	h	'45	'60
	id.	C	h	'60	-
	Tønder	VC	h	'45	'50
	Vejle	VC	h	'45	'67
Djibouti	Djibouti	C	h	'77	-
Dominica	Roseau	C	h	'78	-
Dominicaanse Rep.	Ciudad Trujillo /				
	St. Domingo	CG	h	'45	-
	Macoris (San Pedro de)	VC	h	'45	'80
	Puerto Plata	VC	h	'45	'84
	Sanchez	VC	h	'45	'49
Ecuador	Guayaquil	C	h	'45	-
	Quito	C	h	'45	'48
	id.	C	-	'48	'85
	id.	CG	h	'85	-
Egypte	Alexandrië	C	h	'45	'74
	id.	C	h	'78	-
	Cairo	C	-	'45	-
	Port-Said	C	h	'45	'71
	Suez	VC	h	'45	'57

El Salvador	San Salvador	CG	h	'45	-
Etiopië	Addis Abeba	C	-	'50	-
	Asmara	C	h	'55	'65
Fiji		Suva	C	h	'70 -
Filipijnen	Cebu	VC	h	'48	'51
	id.	C	h	'60	'64
	id.	C	h	'79	-
	Ilo-Ilo	VC	h	'48	'51
	Manilla	CG	-	'46	-
Finland	Hamina	VC	h	'55	-
	Hanko (Hango)	VC	h	'45	'46
	id.	VC	h	'49	'73
	Helsinki	CG	-	'45	-
	Kemi	VC	h	'49	'74
	Kokkola (Gamlakarleby)	VC	h	'45	'73
	Kotka	VC	h	'45	'70
	id.	C	h	'70	-
	Kuopio	VC	h	'51	-
	Loviisa	VC	h	'45	'73
	Mäntyluoto	VC	h	'57	'73
	Mariehamn	VC	h	'47	-
	Oulu (Uleåborg)	VC	h	'45	-
	Pori	VC	h	'45	'57
	id.	VC	h	'73	-
	Porvoo	VC	h	'45	'48
	Rovaniemi	VC	h	'74	-
	Tampere (Tammerfors)	VC	h	'45	'82
	id.	C	h	'82	-
	Turku (Åbo)	VC	h	'45	'81
	id.	C	h	'81	-
	Vaasa (Vasa)	VC	h	'45	-
	Viipuri	VC	h	'45	'46
Frankrijk	Ajaccio	C	h	'51	-
	Bastia	C	h	'45	'51
	Bayonne	C	h	'45	'59
	Bordeaux	C	h	'45	-
	Boulogne	C	h	'45	'69
	Brest	C	h	'45	-
	Caen	VC	h	'45	'48
	Calais	C	h	'45	-
	Calvi	VC	h	'45	'50
	Cannes	VC	h	'45	'67
	Château-d'Oléron	VC	h	'45	'51
	Cherbourg	VC	h	'45	'46
	id.	C	h	'46	'69
	Dieppe	VC	h	'45	'75
	Dijon	C	h	'45	-
	Duinkerken	C	h	'45	-
	Epernay	C	h	'84	-
	Grenoble	C	h	'67	-

	Hendaye	VC	h	'68	'88
	Le Havre	C	h	'45	-
	Lorient	VC	h	'45	-
	Lyon	C	h	'45	-
	St. Malo	C	h	'45	-
	Marseille	CG	h	'45	'88
	id.	C	h	'88	-
	Metz	C	h	'45	'47
	Montauban	C	h	'45	'46
	Nantes	C	h	'45	-
	St. Nazaire	VC	h	'45	'68
	Nice	C	h	'45	-
	Orange	VC	h	'45	'55
	id.	VC	h	'65	'74
	Parijs	CG	-	'45	-
	Pau	VC	h	'45	'60
	id.	C	h	'60	'77
	Perpignan	C	h	'68	-
	Reims	C	h	'45	'84
	Rijssel	C	h	'45	-
	Rochefort	VC	h	'45	'47
	La Rochelle	C	h	'45	-
	Rouaan	VC	h	'45	'75
	id.	C	h	'75	-
	Roubaix	VC	h	'45	'48
	Royan	VC	h	'45	'48
	Sète	VC	h	'45	-
	Straatsburg	C	h	'45	-
	Toulon	C	h	'45	'58
	Toulouse	C	h	'47	-
	Tours	C	h	'45	-
	Valery sur Somme	VC	h	'45	'48
Fransen gebiedsdelen:					
in Afrika	Saint Denis	C	h	'45	-
in Amerika	Cayenne	C	h	'45	-
	Fort-de-France	C	h	'45	-
	Pointe-a-Pitre	C	h	'45	-
in Oceanië	Noumea	C	h	'45	-
Gabon	Libreville	C	h	'61	-
	Port Gentil	C	h	'68	-
Gambia	Banjul (Bathurst)	C	h	'69	-
Ghana	Accra	C	h	'45	'60
	id.	C	-	'60	-
Grenada	St. George's	C	h	'77	-
Griekenland	Argostoli (Cephalonia)	VC	h	'45	'58
	Athene	C	-	'60	-
	Candia / Irakleion	C	h	'45	-
	Kalamata	VC	h	'45	-
	Kavalla	VC	h	'45	-
	Korfoe (Kerkyra)	C	h	'45	-

	Mitilini (Metelin)	VC	h	'45	-
	Naxos	VC	h	'45	'49
	Patras	VC	h	'45	'46
	id.	C	h	'46	-
	Piraeus	C	h	'45	-
	Rhodos	C	h	'49	-
	Samos (Vathy)	VC	h	'45	-
	Santa-Maura (Leukos)	VC	h	'45	'58
	Siros (Syra)	C	h	'45	'50
	id.	C	h	'55	-
	Thessaloniki	C	h	'45	-
	Volos (Volo)	VC	h	'45	-
	Zante	VC	h	'45	'58
	id.	VC	h	'64	'68
Guatemala	Guatemala	C	h	'45	'74
	id.	C	-	'74	'79
	id.	CG	h	'79	-
	Puerto-Barrios	VC	h	'45	'46
	id.	VC	h	'60	'84
Guinee	Conakry	C	h	'45	-
Guinee Bissau	Bissau	C	h	'75	-
Guyana	Georgetown	C	h	'45	'71
	id.	CG	-	'71	'75
	id.	CG	h	'75	-
Haïti	Cayes	VC	h	'45	'68
	Jacmel	VC	h	'45	'73
	Kaap-Haïti	VC	h	'45	'68
	St. Marc	CA	h	'45	'49
	Port au Prince	CG	h	'45	-
Honduras	Amapala	VC	h	'45	'46
	San Pedro Sula	VC	h	'45	'46
	id.	VC	h	'67	-
	Tegucigalpa	C	h	'45	'58
	id.	CG	h	'58	-
Hongarije	Boedapest	CG	h	'45	'47
	id.	CG	-	'47	-
Ierland	Cork	VC	h	'45	'75
	id.	C	h	'75	-
	Dublin	CG	h	'45	'46
	id.	CG	-	'46	-
	Limerick	VC	h	'45	'70
	id.	VC	h	'81	-
	Sligo	VC	h	'45	-
	Waterford	VC	h	'45	-
India	Bombay	C	h	'45	'54
	id.	CG	-	'54	-
	Calcutta	CG	-	'45	'47
	id.	C	h	'47	'60
	id.	CG	h	'60	'73
	id.	C	h	'73	-

	Cochin	C	h	'47	'61	
	id.	C	h	'64	'79	
	New Delhi	C	-	'50	-	
	Madras	C	h	'45	-	
Indonesië	Bandjermasin	Cms.	-	'51	'56	
	Bandung	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	id.	C	h	'73	-	
	Den Pasar	CC	h	'84	'84	
	Jakarta	CG	-	'63	-	
	Kuta	CA	h	'89	-	
	Makassar	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	Medan	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	id.	C	h	'67	-	
	Palembang	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	Semarang	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	Surabaya	Cms.	-	'50	'56	
	id.	C	-	'56	'57	
	id.	C	h	'68	-	
Irak		Bagdad	C	h	'45	'56
	id.	C	-	'56	-	
	Basrah	C	h	'46	'61	
Iran		Ahwaz	C	h	'45	'46
	Khorramshahr	C	h	'60	'71	
	Teheran	C	h	'45	'46	
	id.	C	-	'46	-	
Israël	Eilat	VC	h	'73	'84	
	id.	C	h	'84	-	
	Haifa	C	h	'45	-	
	Jeruzalem	C	h	'45	'48	
	id.	CG	-	'48	'80	
	id.	IK	-	'82	-	
	Tel Aviv	C	h	'45	'81	
	id.	C	-	'81	-	
Italië		Ancona	C	h	'48	'57
	id.	C	h	'69	-	
	Bari	C	h	'48	-	
	Brindisi	VC	h	'48	-	
	Cagliari	C	h	'48	-	
	Catania	C	h	'50	-	
	Florence	C	h	'55	-	
	Gela	VC	h	'69	'78	
	Genua	C	-	'45	'48	
	id.	CG	h	'48	'59	
	id.	CG	-	'59	'64	
	id.	CG	h	'64	-	

	La Spezia	VC	h	'48	-
	Livorno	VC	h	'48	'54
	id.	C	h	'54	-
	Messina	VC	h	'50	'77
	id.	C	h	'77	-
	Milaan	C	-	'45	'48
	id.	CG	-	'48	'74
	id.	CG	h	'74	'89
	id.	CG	-	'89	-
	Napels	C	h	'45	-
	Palermo	C	h	'50	-
	Rome	C	-	'48	'75
	id.	CG	-	'75	-
	San Remo	VC	h	'60	'74
	Sassari	C	h	'67	'76
	Savona	VC	h	'48	-
	Syracuse	VC	h	'50	'79
	id.	C	h	'79	-
	Taranto	VC	h	'68	-
	Triëst	C	h	'50	-
	Turijn	C	h	'48	'86
	Venetië	C	h	'49	-
Ivoorkust	Abidjan	C	h	'45	'62
	id.	C	-	'62	-
Jamaica	Kingston	C	h	'45	'64
	id.	C	-	'64	-
Japan	Dairen	VC	h	'48	'54
	Kobe	CG	-	'48	-
	Nagasaki	VC	h	'48	'50
	id.	C	h	'73	-
	Nagoya	VC	h	'48	'54
	id.	C	h	'73	-
	Sapporo	C	h	'77	-
	Shimonoseki	VC	h	'48	'50
	Tokio	C	h	'48	'54
	id.	C	-	'54	'75
	id.	CG	-	'75	-
	Yokohama	C	h	'48	-
Jemen	Aden	C	h	'45	'72
Joegoslavië	Belgrado	C	-	'48	-
	Dubrovnik	VC	h	'69	-
	Ljubljana	C	h	'68	-
	Rijeka	C	h	'68	-
	Skopje	C	h	'71	-
	Split	VC	h	'45	'50
	id.	C	h	'69	-
	Susak	VC	h	'47	'50
	Zagreb	C	h	'45	'50
	id.	C	h	'71	-
Jordanië	Amman	C	h	'60	'71

	id.	CG	h	'71	-
Kaapverdië	Porto Grande Mindelo	C	h	'76	-
	Praia	C	h	'75	-
Kambodja	Phnom Penh	C	h	'56	'75
Kameroen	Douala	C	h	'45	-
	Yaoundé	C	h	'62	'65
	id.	CG	-	'65	-
Katar	Doha	C	h	'74	'82
Kenya	Mombasa	C	h	'45	-
	Nairobi	CG	-	'49	-
Koeweit	Koeweit	C	h	'68	'71
	id.	C	-	'72	-
Kongo	Brazzaville	C	h	'60	-
	Pointe Noire	VC	h	'67	-
Korea	Seoel	VC	h	'48	'50
	id.	C	h	'61	'69
	id.	C	-	'69	-
	Pusan	C	h	'84	'89
Laos	Vientiane	C	h	'56	-
Lesotho	Maseru	C	h	'78	'79
	id.	C	h	'87	-
Libanon	Beiroet	CG	h	'45	'71
	id.	CG	-	'71	-
	Tripoli	VC	h	'45	'75
	id.	C	h	'75	'87
Liberia	Monrovia	C	h	'45	'54
	id.	CG	-	'54	'83
	id.	CG	h	'83	-
Libië	Tripoli	C	h	'47	'73
	id.	C	-	'73	-
Liechtenstein	Vaduz	C	h	'45	'59
Luxemburg	Luxemburg	CG	h	'45	'87
	id.	C	-	'87	-
Madagaskar	Antananarivo (Tananarive)	C	h	'45	-
	Tamatave	VC	h	'45	'76
Malawi	Limbe (Blantyre)	C	h	'76	-
Maleisië	Koeala Loempoer	C	-	'56	-
	Miri	C	h	'85	-
	Penang	C	h	'45	-
Mali	Bamako	C	h	'64	-
Malta	Valetta	C	h	'45	'64
	id.	CG	h	'64	-
Marokko	Casablanca	C	-	'45	'48
	id.	C	h	'48	'72
	id.	CG	h	'72	-
	Larache	VC	h	'45	'46
	Marrakesch	VC	h	'45	'46
	Mazagan	VC	h	'45	'53
	Meknes	VC	h	'45	'46

	Mogador	VC	h	'45	'51
	Rabat	VC	h	'45	'47
	id. ³⁸⁸			'47	'51
	id.	CG	-	'51	-
	Saffi	VC	h	'45	'49
	Tanger	CG	-	'45	'56
	id.	C	-	'56	'64
	id.	C	h	'81	-
	Tetuan	VC	h	'45	'49
Mauritanië	Nouakchott	C	h	'75	-
	Nouadhibou	C	h	'70	'74
Mauritius	Port Louis	C	h	'45	'72
	id.	CG	h	'72	-
Mexico	Acapulco	VC	h	'68	-
	Coatzacoalcós	C	h	'45	'89
	Guadalajara	C	h	'55	-
	Mazatlán	VC	h	'45	'46
	id.	VC	h	'67	-
	Mérida	VC	h	'45	-
	Mexico	C	h	'46	'60
	id.	C	-	'60	-
	Monterry	C	h	'45	-
	Tampico	C	h	'45	-
	Veracruz	C	h	'45	-
Monaco	Monte Carlo	C	h	'68	-
Mozambique	Beira	C	h	'45	
	Lourenco-Marques	C	h	'45	
	Maputo	C	-		
Namibië	Swakopmund	VC	h	'45	'51
	Windhoek	C	h	'45	
Nepal	Kathmandu	C	h	'81	-
Nicaragua	Managua	C	h	'45	'60
	id.	CG	h	'60	-
Nieuwzeeland	Auckland	C	h	'45	-
	Christchurch	VC	h	'45	'62
	id.	C	h	'62	-
	Dunedin	VC	h	'45	'61
	id.	C	h	'61	'83
	Wellington	CG	-	'45	'48
	id.	C	-	'48	-
Niger	Niamey	C	h	'69	-
Nigeria	Kano	VC	h	'60	'68
	Lagos	C	h	'45	'60
	id.	C	-	'60	-
	Port Harcourt	VC	h	'60	'68
Noorwegen	Bergen	C	h	'45	-
	Bodø	VC	h	'68	-
	Drammen	VC	h	'45	-

388

In Rabat is van 1947 tot 1951 een handelscommissaris voor Noord-Afrika aangesteld.

	Egersund	VC	h	'45	'48
	Frederikstad	VC	h	'45	-
	Halden	VC	h	'45	-
	Hammerfest	VC	h	'45	-
	Haugesund	VC	h	'45	'47
	Kragerö	VC	h	'45	-
	Kristiansand-S	VC	h	'45	-
	Kristiansund-N	VC	h	'45	-
	Larvik	VC	h	'45	-
	Mandal	VC	h	'45	'47
	Moss / Soon	VC	h	'45	'76
	Narvik	VC	h	'45	'82
	Oslo	CG	h	'45	'46
	id.	CG	-	'46	-
	Skien	VC	h	'45	-
	Stavanger	VC	h	'45	'48
	id.	C	h	'48	-
	Tønsberg	VC	h	'45	-
	Tromsø	VC	h	'45	-
	Trondheim	C	h	'45	-
Oman	Muscat	C	h	'71	'86
	id.	C	-	'86	-
Oostenrijk	Bludenz	C	h	'68	-
	Graz	C	h	'47	'50
	id.	C	h	'64	-
	Innsbruck	C	h	'47	-
	Klagenfurt	C	h	'75	-
	Linz	C	h	'77	-
	Salzburg	C	h	'47	'50
	id.	C	h	'55	-
	Wenen	CG	h	'46	'53
	id.	CG	-	'53	-
Pakistan	Chittagong	C	h	'51	'67
	Dhaka (Dacca)	C	h	'67	'71 (B. Desh)
	Islamabad	C	-	'70	-
	Karachi	C	h	'45	'50
	id.	C	-	'50	-
Panama	Colón	C	h	'45	-
	Panama	CG	h	'45	'74
	id.	C	-	'74	'79
	id.	CG	h	'79	-
Papua-Nieuwguinea	Port Moresby	C	h	'75	-
	Konedobu	CA	h	'63	'70
Paraguay	Asunción	C	h	'45	'52
	id.	CG	h	'52	-
Peru		Arequipa	VC	h	'45 '64
	id.	C	h	'64	-
	Chiclayo	VC	h	'58	'89
	Lima	CG	h	'45	'71
	id.	CG	-	'71	-

	Mollendo	VC	h	'45	-
	Paita	VC	h	'45	'69
	Pimentel	VC	h	'45	'46
	Piura	VC	h	'45	'46
	Salaverry	VC	h	'45	'46
Polen	Warschau	C	h	'45	'47
	id.	C	-	'47	-
Portugal	Angra de Heroismo	VC	h	'45	'49
	Faro	VC	h	'45	-
	Figueira da Foz	VC	h	'45	'49
	Funchal	C	h	'45	-
	Horta	VC	h	'45	'74
	Lissabon	CG	h	'45	'47
	id.	CG	-	'47	-
	Ponta Delgada	C	h	'45	-
	Porto	C	h	'45	-
	Setubal	VC	h	'45	'71
	Vianna-do-Castello	VC	h	'45	'49
	Vila Real de				
	Santo António	CA	h	'45	'52
	id.	VC	h	'52	-
Portugees gebiedsdeel					
in Afrika	San Thomé	VC	h	'45	'46
in Azië	Macao	C	h	'45	'67
Roemenië	Boekarest	CG	-	'45	-
	Galati	C	h	'45	'47
	Timisoara	C	h	'45	'47
Rwanda	Kigali	C	h	'69	-
San Marino	San Marino	C	h	'45	'50
São Tomé en Principe	São Tomé	C	h	'78	'88
Saudië	Djedda	C	-	'45	'50
	id.	C	h	'50	'74
	id.	C	-	'74	'86
	id.	CG	-	'86	-
	Riyadh	CG	-	'86	-
Senegal	Dakar	C	h	'45	'60
	id.	CG	-	'60	-
Seychellen	Mahé	C	h	'45	-
Sierra Leone	Freetown	C	h	'45	-
Singapore	Singapore	CG	-	'45	-
Sint Christopher					
en Nevis	Basseterre	C	h	'45	-
Sint Lucia	Port Castries	VC	h	'45	-
Sint Vincent en					
de Grenadinen	Kingstown	C	h		
Somalia	Mogadiscio	C	h	'62	-
Sovjetunie	Moskou	C	-	'68	-
Spanje	Algericas	C	h	'73	-
	Alicante	C	h	'45	-
	Almeria	VC	h	'45	-

	Barcelona	C	h	'45	'50	
	id.	C	-	'50	'53	
	id.	CG	h	'53	'70	
	id.	CG	-	'70	-	
	Benicarlo	VC	h	'45	'46	
	Benidorm	VC	h	'79	'81	
	id.	C	h	'81	-	
	Bilbao	C	h	'45	-	
	Cadiz	C	h	'45	-	
	Cartagena	VC	h	'45	'77	
	Castro Urdiales	VC	h	'45	'47	
	La Coruña	C	h	'45	'83	
	Denia	VC	h	'45	'54	
	El Ferrol	VC	h	'45	'82	
	id.	C	h	'82	-	
	Gandia	VC	h	'62	'83	
	Gerona	VC	h	'65	'82	
	Gijón	VC	h	'45	-	
	Granada	VC	h	'45	'75	
	id.	C	h	'75	'80	
	Huelva	VC	h	'45	'74	
	id.	C	h	'74	-	
	Ibiza	VC	h	'45	-	
	Jerez de la Frontera	VC	h	'60	'83	
	Madrid	CG	-	'45	-	
	Port Mahón	C	h	'45	'49	
	id.	VC	h	'49	-	
	Málaga	C	h	'45	-	
	Palma de Mallorca	VC	h	'45	'49	
	id.	C	h	'49	-	
	San Sebastian	C	h	'45	-	
	Santander	C	h	'45	-	
	Sevilla	C	h	'45	'46	
	id.	C	h	'47	'74	
	id.	C	h	'80	-	
	Tarragona	VC	h	'45	'86	
	id.	C	h	'86	-	
	Valencia	C	h	'45	-	
	Vigo	C	h	'45	-	
	Zumaya	VC	h	'45	'46	
	Spaanse gebiedsdelen in Afrika:					
	Ceuta	C	h	'65	-	
	Las Palmas	C	h	'45	-	
	Santa Cruz de Tenerife	C	h	'45	-	
Sri Lanka	Colombo	C	h	'45	'53	
	id.	C	-	'53	'72	
	id.	CG	h	'72	'89	
	id.	CG	-	'89	-	
Sudan	Khartoem	C	-	'56	-	
	Port Sudan	VC	h	'67	-	

Suriname	Paramaribo	C	-	'76	-
Swaziland	Mbabane	C	h	'83	-
Syrië	Aleppo	C	h	'45	-
	Damascus	C	h	'45	'46
	id.	C	h	'51	'60
	id.	CG	-	'60	-
	Lattakia	C	h	'52	-
Tanzania	Dar es Salaam	VC	h	'45	'61
	id.	C	-	'61	-
Thailand	Bangkok	CG	h	'45	'49
	id.	CG	-	'49	-
Togo	Lomé	C	h	'61	-
Trinidad en Tobago	Port of Spain	C	h	'45	'63
	id.	CG	-	'63	-
Tsjaad	N'Djamena (Fort Lamy)	C	h	'61	-
Tsjecho-Slowakije	Bratislava	C	h	'47	'50
	Brno	C	h	'46	'48
	Praag	CG	-	'48	-
	Bizerta	VC	h	'45	'61
Tunesië	Sfax	VC	h	'45	'84
	id.	C	h	'84	-
	Tunis	C	h	'45	'58
	id.	CG	h	'58	'62
	id.	CG	-	'62	-
Turkije	Ankara	C	-	'71	-
	Canak-Kalesi	VC	h	'45	'46
	Iskenderun (Alexandrette)	VC	h	'45	'86
	id.	C	h	'86	-
	Istanboel	C	h	'45	'49
	id.	CG	-	'49	-
	Izmir	C	h	'45	-
	Trabzon	C	h	'45	'59
Uganda	Kampala	VC	h	'45	'60
	id.	C	h	'60	'71
	id.	CG	h	'71	-
Uruguay	Montevideo	C	h	'45	'52
	id.	C	-	'52	-
Venezuela	Barcelona	C	h	'45	'48
	Barquisimeto	CA	h	'45	'47
	Caracas	C	h	'45	'61
	id.	C	-	'61	'64
	id.	C	h	'64	'70
	id.	C	-	'70	-
	Carupano	VC	h	'45	'55
	Ciudad-Bolivar	VC	h	'45	'51
	id.	C	h	'51	-
	Coro	VC	h	'45	'60
	Cumana	C	h	'45	'61
	El Cardon	C	h	'48	'83
La Guayra	C	h	'45	'61	

	Lagunillas	C	h	'67	'73
	Maracaïbo	C	-	'45	'48
	id.	C	h	'48	-
	Pampatar	VC	h	'45	'60
	Puerto Cabello	C	h	'45	-
	Puerto la Cruz	C	h	'47	-
	Punta Cardón	C	h	'83	-
	Tovar	VC	h	'45	'52
	Tucacas	CA	h	'45	'53
	Valencia	VC	h	'45	'46
	id.	C	h	'67	-
Verenigd Koninkrijk	Aberdeen	VC	h	'45	'75
	id.	C	h	'75	-
	Barrow-in-Furness	VC	h	'45	'72
	Belfast	C	h	'45	-
	Birmingham	C	h	'45	-
	Blyth	VC	h	'45	'74
	Borrowstounness	VC	h	'45	'57
	Boston	VC	h	'48	-
	Bradford	VC	h	'45	'67
	Bristol	VC	h	'45	-
	Burntisland	CA	h	'45	'46
	Cardiff	C	h	'45	-
	Carlisle	VC	h	'45	'77
	Cowes	VC	h	'45	'55
	Dartmouth	VC	h	'45	'55
	Dover	VC	h	'45	-
	Dundee	C	h	'45	-
	Edinburgh	C	h	'45	'46
	id.	CG	h	'46	'61
	id.	C	h	'61	-
	Falmouth	VC	h	'45	-
	Fleetwood	VC	h	'45	'46
	Fowey	VC	h	'45	-
	Glasgow	C	h	'45	-
	Gloucester	VC	h	'45	'73
	Goole	VC	h	'45	-
	Gourouck	VC	h	'45	'46
	Grangemouth	VC	h	'45	'73
	Great Yarmouth	VC	h	'45	-
	Grimsby	VC	h	'45	-
	Hartlepool	VC	h	'45	'71
	Harwich	VC	h	'45	'70
	id.	C	h	'70	-
	Helier, St.	C	h	'45	-
	Hull	C	h	'45	-
	Immingham	VC	h	'89	-
	Inverness	VC	h	'45	'73
	King's Lynn	VC	h	'45	-
	Kirkwall	VC	h	'45	-

Leeds	VC	h	'45	-
Lerwick	VC	h	'45	-
Liverpool	C	h	'45	-
Londen	C	-	'45	'56
id.	CG	-	'56	-
Londonderry	VC	h	'45	'62
Lowestoft	VC	h	'45	-
Manchester	C	h	'45	-
Methil	VC	h	'45	'61
Middlesbrough	VC	h	'45	-
Newcastle upon Tyne	C	h	'45	-
Newport	VC	h	'46	'81
Penzance	VC	h	'45	-
Peter Port, St.	VC	h	'45	'86
Peterborough	VC	h	'45	'60
Plymouth	C	h	'45	'55
id.	VC	h	'55	-
Portsmouth	C	h	'45	'79
Rochester	VC	h	'45	'79
Sampsons, St.	VC	h	'86	-
Sheffield	VC	h	'45	-
Southampton	C	h	'45	-
Stockton-on-Tees	VC	h	'45	'48
Stornoway	VC	h	'45	'60
Sunderland	C	h	'45	'71
Swansea	VC	h	'45	'62
id.	VC	h	'64	'81
Weymouth	VC	h	'45	'61
Whitehaven	VC	h	'45	-
Britse gebiedsdelen in Europa				
in Azië				
Verenigde Arabische Emiraten				
Abu Dhabi	C	-	'77	-
Dubai	C	h	'77	'88
id.	C	-	'88	-
Verenigde Staten van Amerika				
Anchorage	C	h	'78	-
Atlanta	C	h	'76	-
Baltimore	C	h	'45	-
Boston	C	h	'45	-
Buffalo	C	h	'51	-
Charleston	C	h	'45	'51
Chicago	CG	-	'45	-
Christiansted	C	h		
Cleveland	C	h	'45	-
Corpus Christi	VC	h	'45	'50
Denver	VC	h	'45	'67
id.	C	h	'75	-
Detroit	C	h	'45	-

Galveston	VC	h	'46	'51
id.	VC	h	'55	'70
Grand Rapids	C	h	'45	-
Holland	NIB	-	'50	'74
Honoloeloe	C	h	'45	-
Houston	C	h	'45	'60
id.	CG	-	'60	-
Jacksonville	VC	h	'45	'79
id.	C	h	'79	-
Kansas City	C	h	'45	-
Los Angeles	C	h	'45	'61
id.	CG	-	'61	-
St. Louis	C	h	'45	-
Mayaguez P.R.	VC	h	'45	-
Miami	C	h	'45	-
Minneapolis ³⁸⁹	C	h	'45	'51
id.	C	h	'83	-
Mobile	VC	h	'45	'74
New Orleans	C	h	'45	'46
id.	CG	-	'46	'48
id.	CG	h	'48	'53
id.	CG	-	'53	'60
id.	CG	h	'60	'77
id.	C	h	'77	-
Newport News	VC	h	'45	'51
New York	CG	-	'45	-
id.	NIB	-	'45	'75
Norfolk	C	h	'45	'75
id.	C	h	'77	-
Orange City	VC	h	'45	'77
Paterson	VC	h	'45	'77
St. Paul	C	h	'51	'83
Pensacola	VC	h	'45	'46
Philadelphia	C	h	'45	-
Pittsburgh	VC	h	'45	'49
id.	C	h	'49	'89
Ponce P.R.	VC	h	'45	????
Port-Arthur	C	h	'45	'51
Portland	VC	h	'45	'63
id.	C	h	'63	-
Salt Lake City	VC	h	'45	-
San Diego	VC	h	'45	-
San Francisco	CG	-	'45	'89
id.	NIB	-	'50	'74
id.	C	h	'89	-
San Juan P.R.	C	h	'45	????
Savannah	VC	h	'45	'47

³⁸⁹ Dubbelstad met St. Paul aan de Mississippi.

	id.	VC	h	'53	'74
	Seattle	C	h	'45	-
	St. Thomas	C	h	'45	'60
	Tampa	VC	h	'45	'74
	id.	C	h	'79	-
	Washington	VC	-	'45	'55
	id.	C	-	'55	'82
	id.	CG	-	'82	-
Vietnam	Hanoi	C	h	'45	'50
	Saigon	VC	h	'45	'47
	id.	CG	-	'47	'56
	id.	C	h	'56	'58
	id.	C	-	'58	'75
Westsamoa	Apia	C	h	'82	-
IJsland	Akureyri	VC	h	'45	'46
	Reykjavik	CG	h	'45	-
	Westmann-eilanden	VC	h	'45	'46
Zaire	Jadotstad	C	h	'45	'55
	Kinshasa (Leopoldstad)	C	h	'45	'50
	id.	CG	-	'50	-
	Lubumbashi (Elisabethstad)	VC	-	'55	'57
	id.	C	-	'57	'60
	id.	C	h	'60	'76
	Matadi	VC	h	'55	'74
	id.	C	h	'86	-
Zambia	Lusaka	C	-	'65	-
	Ndola	VC	h	'64	'67
Zimbabwe	Bulawayo	C	h	'45	'52
	Harare (Salisbury)	CG	-	'52	-
Zuidafrika	Bloemfontein	C	h	'45	'85
	Durban	C	h	'45	-
	Johannesburg	C	-	'45	'52
	id.	CG	-	'52	'88
	Kaapstad	C	-	'45	'46
	id.	CG	-	'47	-
	Kimberley	VC	h	'47	'62
	Oost-Londen	VC	h	'45	-
	Port Elizabeth	VC	h	'45	'62
	id.	C	h	'62	-
	Potchefstroom	C	h	'45	'46
	Pretoria	C	h	'45	'47
	id.	C	-	'47	-
Zweden	Gävle	VC	h	'45	-
	Göteborg	C	h	'45	'56
	id.	CG	h	'56	-
	Halmstad	VC	h	'45	'69
	id.	VC	h	'73	'88
	Hälsingborg	VC	h	'45	-
	Härnösand	VC	h	'45	'70

	Jönköping	VC	h	'58	-
	Kalmar	VC	h	'45	'69
	id.	VC	h	'73	-
	Karlshamn	VC	h	'45	-
	Karlskrona	VC	h	'45	'87
	Landskrona	VC	h	'45	'87
	Luleå	VC	h	'45	'87
	Lysekil	VC	h	'45	'55
	Malmö	C	h	'45	-
	Norrköping	VC	h	'45	-
	Oxelösund	VC	h	'45	'51
	Skellefteå	VC	h	'49	-
	Söderhamn	VC	h	'45	'84
	Stockholm	CG	h	'45	'48
	id.	CG	-	'48	-
	Sundsvall	VC	h	'45	-
	Uddevalla	VC	h	'45	-
	Umeå	VC	h	'45	-
	Varberg	VC	h	'45	'79
	Visby	VC	h	'45	'56
Zwitserland	Bazel	C	h	'45	-
	Bern	C	h	'45	'58
	id.	C	-	'58	-
	Davos-Platz	C	h	'45	-
	Genève	C	h	'45	'61
	id.	C	-	'61	'65
	id.	CG	-	'65	'77
	id.	CG	h	'77	-
	Lausanne	VC	h	'45	'50
	Lugano	C	h	'45	-
	Luzern	VC	h	'45	'50
	Zürich	C	h	'45	'54
	id.	C	-	'54	'65
	id.	CG	-	'65	'71
	id.	CG	h	'71	-

HOOFDSTUK 8 STAFAFDELINGEN EN ADVISEURS ('S-SECTOR') 1950-

In dit hoofdstuk wordt de taak- en organisatieontwikkeling over de periode 1950-1990 beschreven van de stafafdelingen en adviseurs die rechtstreeks onder de secretaris-generaal ressorteren. Organisatie-ondersteunende afdelingen, zoals die voor personele en financiële aangelegenheden blijven, zoals eerder opgemerkt, buiten het onderzoek. Dientengevolge komen in dit hoofdstuk achtereenvolgens aan de orde: Directie Kabinet en Protocol, Directie Verdragen, Directie Algemene Zaken en de diverse adviseurs.

8.1 Organisatie-ontwikkeling 1950-

Na de reorganisatie van 1950 laat de departementale, 'Haagse' organisatie zich verdelen in directoraten-generaal (uiteindelijk drie) en de zgn. 'S-sector' (rechtstreeks ressorterend onder de secretaris-generaal) met onder andere beleidsadviseurs en ondersteunende eenheden.

De reorganisatie van 1950 had de structuur van de Directie Kabinet en Protocol (DKP) niet aangetast. DKP bestond op dat moment uit het Kabinet (DKP/KA), de afdeling Decoraties (DKP/DE) en de afdeling Verdragen (DKP/VE). Deze laatste afdeling groeide in 1956 uit tot een zelfstandige directie. Bij deze directie werd ook het in 1953 ingestelde Vertaalbureau van DKP ondergebracht. In 1960 werd bij het Kabinet een sectie Registratie Personeel Buitenlandse Vertegenwoordigingen ingesteld, die vanaf einde 1962 verder ging als bureau Administratie Buitenlandse Missies (DKP/BM). Tot slot werd bij DKP in 1989 het bureau Voorrechten en Immunititeiten (DKP/VI) ingesteld.

In 1956 werd een Directie Verdragen (DVE) ingesteld als afsplitsing van DKP. DVE werd in 1959 gesplitst in een bureau Parlementaire Aangelegenheden (DVE/PA) en een bureau Voorbereiding en Bekendmaking Verdragen (DVE/VB). In 1967 werd het bureau Voorbereiding en Bekendmaking van Verdragen gesplitst in een bureau Voorbereiding Verdragen (DVE/VV) en een bureau Bekendmaking Verdragen (DVE/BK). Onder DVE ressorteerde vanaf 1956, zoals gezegd, het Vertaalbureau. Het Vertaalbureau werd in 1959 omgedoopt tot bureau Vertalingen (DVE/VT). In 1968 werd dat als afdeling Vertalingen ondergebracht in de ondersteunende sector onder de Assistent Secretaris-generaal Administratieve Zaken (ASAZ).

Bij de reorganisatie van 1950 was de Directie Algemene Zaken (DAZ) de opvolger van de Directie Juridische en Administratieve Zaken. Onder DAZ kwamen de volgende, deels nieuwe bureaus te ressorteren: bureau Vreemdelingenzaken (DAZ/VZ), bureau Juridische Zaken (DAZ/JZ), bureau Paspoorten (DAZ/PP), bureau Reiswezen (DAZ/RW) en bureau Algemene Zaken (DAZ/AZ). Het laatste bureau werd in 1952 reeds gesplitst in een bureau Sociaal-economische Zaken (DAZ/SZ) en een bureau Nederlanders in het Buitenland (DAZ/NB, 1952-1963). In hetzelfde jaar werd het bureau Paspoorten omgedoopt tot bureau Paspoorten en Politie Zaken (DAZ/PP). Dit werd op zijn beurt in 1984 opgevolgd door het bureau Paspoortaangelegenheden (DAZ/PP) en de Beleidsgroep Reisdocumenten (1986), die hebben bestaan tot aan de overdracht van het paspoortbeleid aan het ministerie van Binnenlandse Zaken (najaar 1990). Van het bureau Vreemdelingenzaken werd in 1984 een bureau Asielzaken (DAZ/BA) afgescheiden. Tevens werd toen een stafeenheid Bijzondere Onderwerpen (DAZ/EB) gecreëerd.

Na de opheffing van het Directoraat-generaal Indonesië (DGIN) werd het bureau Schadeclaims Indonesië bij DAZ ondergebracht. In 1969 ging het over naar de Directie Oosten van DGPZ (DO-A/SI).³⁹⁰

In de loop van de periode 1950-1990 werden met wisselende benamingen ('adviseur', 'assistent', 'ambassadeur') een aanzienlijk aantal adviseursfuncties ingesteld voor kortere of langere tijd. De

³⁹⁰ Voor dit beleidsterrein zal een apart institutioneel onderzoek worden ingesteld door PIVOT.

meesten ressorteren rechtstreeks onder de secretaris-generaal. Een aantal verleent of verleende uit hoofde van zijn functie ondersteuning in de DGPZ-sector. Zie voor deze adviseurs hoofdstuk 4 *Directoraat-Generaal Politieke Zaken*.

In aanvulling op de regionale opzet van het organisatiemodel (1949-1950) werden in de secretaris-generaal-sector ook op een aantal *algemene beleidsterreinen* adviseursfuncties ingesteld. Uit de Directie Verkeer en Grote Rivieren kwam de Verkeersadviseur (VADV) voort. Hoewel aangeduid alsof het één functionaris betreft, groeide VADV snel uit tot een afdeling, bestaande uit de Verkeersadviseur, diens plaatsvervanger en enkele medewerkers. De Raadadviseurs werden opgevolgd door twee Juridisch Adviseurs (JAFR en ALAD). Vanaf 1953 werd de nieuwe Juridisch Adviseur aangeduid met de afkorting JURA. Ook hier was al snel sprake van één Juridisch Adviseur, een plaatsvervanger en medewerkers. Ook werd in 1950 de functie van Financieel-Economisch Adviseur (FEAD) ingesteld. Deze functie werd overigens alleen in de jaren 1954-1957 daadwerkelijk vervuld. Overige adviseursfuncties zijn: Adviseur voor Tractaatsaangelegenheden (TRAD, 1961-1969), Adviseur Beleidsplanning (PLAN, 1972-), Adviseur in Algemene Dienst (ADVA, 1974-1980), Adviseur voor Onderhandelingen met Buurlanden (BUAD, 1987-1990) en Adviseur voor Protocollaire Aangelegenheden (ADKP, 1989-1990).

8.2 Directie Kabinet en Protocol 1950-

Kabinet

DKP/KA behandelt buitenlandse aangelegenheden betreffende het Koninklijk Huis en onderhoudt hiertoe de contacten met het Kabinet der Koningin en de posten in het buitenland. Tot 1988 behandelde DKP/KA ook de briefwisseling tussen Koningin en vreemde vorsten en staatshoofden. Verder is het DKP/KA belast met de voorbereiding van staats- en (niet) officiële bezoeken en van buitengewone diplomatieke zendingen (van Nederland aan het buitenland en v.v.). DKP/KA behandelt voorts zaken ten aanzien van leden van het buitenlandse Corps Diplomatique en het personeel werkzaam bij buitenlandse missies en de internationale organisaties in Nederland. Het gaat hierbij om agrémentverlening (formele toestemming van de ontvangende staat om als diplomaat werkzaam te zijn), diplomatieke voorrechten en immuniteiten, visa en legitimatiebewijzen, beveiligingsmaatregelen³⁹¹, alsmede de voorlichting over deze zaken (deze werkzaamheden werden einde 1962 gedeeltelijk overgedragen aan het nieuwe bureau Administratie buitenlandse missies, zie daar). Behandeling van zaken van de minister (korte tijd: ministers) persoonlijk behoorde tot 1988 tot de taak van DKP/KA. Ministeriële correspondentie van protocollaire en ceremonie aard wordt ook door DKP/KA verzorgd. De ceremoniële aangelegenheden die door DKP/KA verricht worden, bestaan uit de voorbereiding en begeleiding van de organisatie van officiële buitenlandse bezoeken aan Nederland en v.v. Ook vervult het Kabinet een adviserende functie ten aanzien van deze aangelegenheden ten opzichte van andere overheidsinstanties en bedrijfsleven. DKP/KA documenteert buitenlandse protocollaire en ceremonie regelgeving.

³⁹¹ 'Beveiliging ... van het Corps Diplomatique en het personeel werkzaam bij buitenlandse missies en de internationale organisaties in Nederland', wordt sinds 1988 in de Gids vermeld, maar werd in 1970 al als taak omschreven. 'Functiemap DKP, januari 1970'. O & I archief, 4e blok, inv.nr. 0178.

Bureau Decoraties³⁹²

Vanaf 1950 verzorgde DKP/DE voordrachten voor Nederlandse decoraties aan buitenlanders en agreementsaanvragen van buitenlandse decoraties aan Nederlanders. Tevens voorzag het in het secretariaat van de Interdepartementale Decoratiecommissie en de Decoratie Commissie uit de Raad van Ministers. In 1966 werd de taak verruimd tot 'voordrachten en zaken betreffende Nederlandse onderscheidingen aan Nederlanders in het buitenland en vreemdelingen, alsmede buitenlandse onderscheidingen aan Nederlanders; restitutie van versierselen na overlijden of bij bevordering.' In 1969 verdwenen de voordrachten uit de taakomschrijving.³⁹³

Bureau Administratie Buitenlandse Missies

DKP/BM had in 1963 de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot de erkenning en toelating van buitenlandse consulaire vertegenwoordigers overgenomen van DKP/KA en de Sectie registratie personeel buitenlandse vertegenwoordigingen. Het bureau verzorgde tevens de agrémentsverlening van buitenlandse militaire attaché's en de registratie en verlening van visa en legitimatiebewijzen aan personeel van buitenlandse vertegenwoordigingen en internationale organisaties.

Bureau Voorrechten en Immuniteiten

DKP/VI behandelt sinds 1989 alle aangelegenheden inzake privileges en immuniteiten van buitenlandse ambassades en consulaten en bepaalde internationale organisaties hier te lande, inclusief inwonende gezinsleden en huispersoneel. Ook de bescherming van buitenlandse missies en buitenlandse bezoekers wordt door dit bureau geregeld. Tot slot verzorgt het de afgifte en registratie van CD/BN/GN kentekennummers van het CD en CC.³⁹⁴

Afdeling Verdragen

De werkzaamheden van DKP/VE omvatten de *formele* procedure van door Nederland te sluiten verdragen en andere overeenkomsten met vreemde mogendheden. Inhoudelijke bemoeienis betreft de (juridische) controle van de ontwerpteksten en vertalingen. Vanaf 1951 redigeert de afdeling het *Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden*.³⁹⁵ Vanaf 1953 beheert de afdeling het Archief der Nederlandse Verdragen. De afdeling had ook bemoeienis met de departementale Commissie voor de Verdragen. Vanaf 1953 ressorteerde een Vertaalbureau onder de afdeling.³⁹⁶

³⁹² Deze organisatie-eenheid werd in de jaren vijftig achtereenvolgens aangeduid als 'Afdeling Decoraties', 'Decoraties' en 'Bureau Decoraties' *Gids Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1950-1960).

³⁹³ *Organisatie en reorganisatie*, 62. *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1988)

³⁹⁴ *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1989/90).

³⁹⁵ 'De zorg voor de uitgave van het Tractatenblad wordt opgedragen aan de Minister van Buitenlandse Zaken.' KB van 29 december 1950 art. 3 (Stb. no. K 667). Ingetrokken bij Rijkswet van 22 juni 1961, Stb. 207, houdende bekendmaking van internationale overeenkomsten en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, art. 8. de zorg voor het *Tractatenblad bleef evenwel bij de Minister van Buitenlandse Zaken* (art. 4).

³⁹⁶ *Organisatie en reorganisatie*, 62-63. *Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1950-1951*, 313-316. *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1953).

Handelingen:

- nr: 599
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: aanvragen GN/BN-kentekennummers bij de Rijksdienst voor het Wegverkeer
periode: 1950-
- nr: 600
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: aanvragen van geloofsbrieven bij het Kabinet van de Koningin voor Nederlandse delegaties op internationale conferenties
periode: 1945-
- nr: 601
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: aanvragen van overvlieg-, landings- en/of verblijfsvergunningen bij de buitenlandse regeringen m.b.t. privereizen van leden van het Koninklijk Huis in het buitenland door tussenkomst van de vertegenwoordigingen in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 602
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: adviseren ten aanzien van in acht te nemen ceremonieel
periode: 1950-
- nr: 603
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: adviseren van het Kabinet van de Koningin met betrekking tot buitengewone zendingen
periode: 1950-
- nr: 604
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: adviseren van terugroeping naar het land van herkomst of afgeven 'persona non grata'- of 'onaanvaardbaar'-verklaring
periode: 1961-
- nr: 605
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: afdoen van civiele vorderingen tegen leden van het corps diplomatique
periode: 1961-
- nr: 606
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: afdoen van strafzaken begaan door leden van het corps diplomatique
periode: 1961-

- nr: 607
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: afgeven van diplomatieke, consulaire en dienstpaspoorten
periode: 1952-
- nr: 608
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: agrement verlenen bij de benoeming van een nieuw hoofd van zending
periode: 1961-
- nr: 609
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: beantwoorden van vragen over voorrechten en immuniteiten
periode: 1945-
- nr: 610
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen aanvragen audientie vreemdelingen en leden corps diplomatique bij de Koningin
periode: 1950-
- nr: 611
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen agreementsaanvragen voor de verlening van buitenlandse decoraties aan Nederlanders
periode: 1950-
- nr: 612
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen en doorzenden van correspondentie van het Koninklijk Huis met vreemde vorsten en particulieren in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 613
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen van correspondentie met betrekking tot het Koninklijk Huis door tussenkomst van de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland
periode: 1945-
- nr: 614
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen van verzoeken tot goedkeuring inzake het verstrekken van buitenlandse onderscheidingen aan Nederlanders
periode: 1945-

- nr: 615
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen van voordrachten ter behandeling in de Decoratiecommissie voor Nederlandse decoraties aan Nederlanders in het buitenland, aan Nederlanders en buitenlanders in dienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken, aan binnen het Koninkrijk woonachtige staatslozen en aan binnen of buiten het Koninkrijk woonachtige buitenlanders die niet in dienst zijn van Buitenlandse Zaken
periode: 1966-
- nr: 616
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: behandelen van voordrachten voor het verstrekken van Nederlandse decoraties aan buitenlanders
periode: 1945-1966
- nr: 617
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: beheren van originele ondertekende exemplaren van bilaterale verdragen en gewaarmerkte afschriften van multilaterale verdragen in het Archief der Nederlandse Verdragen
periode: 1953-1956
- nr: 618
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: bemiddelen inzake audiëntie van leden van het corps diplomatique bij de Koningin
periode: 1945-
- nr: 619
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: controleren van de voorbereiding en uitvoering van inkomende staatsbezoeken
periode: 1950-
- nr: 620
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: documenteren van buitenlandse protocolaire en ceremoniële regelgeving
periode: 1950-
- nr: 621
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: nazien van de ontwerptekst van verdragen en overeenkomsten en van de goedkeuringswetten met bijbehorende memorie van toelichting van overige departementen van Algemeen Bestuur
periode: 1945-1956
- nr: 622
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: opstellen van de authentieke Nederlandse tekst van een verdrag of van de Nederlandse vertaling
periode: 1950-1956

- nr: 623
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: opstellen van een zgn Rapport, inhoudende advies en raad hoe door de Koningin in bepaalde gevallen ware te handelen
periode: 1950-
- nr: 624
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: opstellen van gespreksnotities ten behoeve van door de Koningin aangeboden diners en recepties aan het corps diplomatiques
periode: 1950-
- nr: 625
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: presenteren van internationale overeenkomsten ter ratificatie aan de Staten-Generaal
periode: 1945-1956
- nr: 626
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: publiceren van wetten en verdragen in het Staatsblad
periode: 1945-1956
- nr: 627
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: redigeren en uitgeven van het Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden
periode: 1950-1956
- nr: 628
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: registreren van deelname aan verdrag, zodra het in werking is getreden, bij de Verenigde Naties
periode: 1945-1956
- nr: 629
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: toetsen aan de hand van door de Ministerraad vastgestelde richtlijnen en aanvullende besluiten van de Ministerraad van decoratievoorstellen die door de ministeries ter beoordeling worden ingediend
periode: 1966-
- nr: 630
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: uitnodigen van bevriende staatshoofden, vorsten, hun vertegenwoordigers en/of buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland voor het bijwonen van festiviteiten en gebeurtenissen in relatie tot het Koninklijk Huis
periode: 1945-

- nr: 631
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verlenen van bemiddeling bij het verkrijgen van woon- en kantooruimte voor buitenlandse missies in Nederland
periode: 1961-
- nr: 632
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verlenen van toestemming voor vestiging van bijkantoren van buitenlandse zendingen
periode: 1961-
- nr: 633
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verlenen van toestemming voor waarneming dagelijkse administratieve gang van zaken van de zending door een lid van het administratieve en technische personeel
periode: 1961-
- nr: 634
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verlenen van visa en legitimatiebewijzen aan medewerkers van buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland
periode: 1950-
- nr: 635
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verstrekken van geloofsbrieven
periode: 1945-
- nr: 636
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: verstrekken van Koninklijke volmachten
periode: 1945-
- nr: 637
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: vragen van machtiging tot erkenning van een nieuw bewind / soevereine staat, alsmede het al dan niet aanknopen van diplomatieke betrekkingen, aan het Kabinet van de Koningin
periode: 1950-
- nr: 638
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: zorgdragen voor bescherming gebouwen buitenlandse missies en buitenlandse gasten
periode: 1961-
- nr: 639
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DKP
handeling: zorgdragen voor restitutie van versierselen bij overlijden of bevordering
periode: 1945-

8.3 Directie Verdragen 1956-

Vanaf 1956 werden de taken van de DKP/VE voortgezet in een directie. De taken zijn in de loop van jaren vastgelegd in (internationale) wet- en regelgeving of zijn indirect terug te voeren op wet- en regelgeving. Algemene bepalingen met betrekking tot het sluiten van verdragen zijn te vinden in de grondwet. Deze is hiertoe in de naoorlogse periode regelmatig gewijzigd.³⁹⁷ In het bijzonder gaat het om de Rijkswet van 22 juni 1961, Stb. 207 houdende regeling inzake de bekendmaking van internationale overeenkomsten en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, in werking getreden met ingang van 1 juli 1969 (besluit van 29 mei 1969, Stb. 253). Voorts kwam in 1954 het voor het Koninkrijk der Nederlanden tot stand. Het bepaalt onder andere de rol van Suriname en de Nederlandse Antillen bij de totstandkoming van verdragen en overeenkomsten.³⁹⁸ Verder bestaan er ambtelijke richtlijnen, welke ook bevestigd zijn door de Ministerraad. De richtlijnen bevatten gedetailleerde instructie ter zake van alle aspecten van de totstandbrenging, goedkeuring, bekendmaking en bekrachtiging van verdragen en van de centrale rol van de Directie Verdragen daarbij.³⁹⁹ Chef DVE fungeerde van 1963 tot 1968 als secretaris van de interdepartementale werkgroep Interpretatie en toepassing voor het Koninkrijk.⁴⁰⁰ DVE (en daarvoor DKP/VE) was ook vertegenwoordigd in de Contactcommissie wetgevingstechniek.

Vertaalbureau/Bureau Vertalingen

Verzorgde de vertaling van (verdrags-)teksten in en uit vreemde talen. Was het contactpunt voor de uitbesteding van vertalingen. Verzorgde vanaf 1962 voor een toenemend aantal departementen en Hoge Colleges van Staat de vertalingen van teksten.

Bureau Parlementaire Aangelegenheden

DVE/PA behandelt de legislatieve aangelegenheden ten aanzien van de Staten-Generaal, Raad van State, Ministerraad, Suriname en de Nederlandse Antillen en andere zaken van parlementaire aard, zoals vastgelegd in de op verdragen betrekking hebbende artikelen van de Grondwet en het voor het Koninkrijk.

DVE/PA verzorgde het secretariaat van de in 1969 ingestelde interdepartementale (ad hoc) Commissie VN-verdragen rechten van de mens onder voorzitterschap van chef DVE.⁴⁰¹

³⁹⁷ KB van 22 juni 1953 (Stb. 295), KB van 11 september 1956 (Stb. 472) en KB van 17 december 1963 (Stb. 536). Het betreft daarbij vnl. de art. 60 e.v.

³⁹⁸ Wet van 28 oktober 1954 (Stb. 503), houdende aanvaarding van een Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

³⁹⁹ 'Hoofdstuk 5 Buitenlandse Zaken', *Rijksbegroting 1992* ('s-Gravenhage 1991) 33. 'Internationaal-rechtelijke aangelegenheden. Richtlijnen betreffende verdragen. Circulaire A/12 Bijlage 1', *Administratieve voorschriften betreffende de posten* Bijlagen (dienstgeheim).

⁴⁰⁰ Van de werkgroep, die mogelijk in 1959 is ingesteld, werd het secretariaat voor 1963 vervuld door de speciaal assistent van de Regeringscommissaris voor Indonesische aangelegenheden (ZS). JURA was gedurende de gehele periode lid van de werkgroep.

⁴⁰¹ Ingesteld door de minister van Buitenlandse Zaken bij brief aan betrokken vakministers van 15 juli 1968. De commissie produceerde o.a. het Ontwerp van Rijkswet en Memorie van toelichting (Kamerstuk 13 932 (R1037) en enkele openbare publicaties over de activiteiten van de commissie.

Bureau Voorbereiding en Bekendmaking Verdagen

DVE/VB had tot taak de formele voorbereiding en bekendmaking van door het Koninkrijk te sluiten en gesloten internationale overeenkomsten. De redactie van het Tractatenblad⁴⁰² en het Archief der Nederlandse Verdragen.

Bureau Voorbereiding Verdragen

DVE/VV houdt zich sinds splitsing van laatstgenoemd bureau bezig met de formele voorbereiding en inwerkingtreding van internationale overeenkomsten.

Bureau Bekendmaking Verdragen

DVE/BK houdt zich als tweede opvolger van Bureau Voorbereiding en Bekendmaking Verdragen bezig met de uitvoering van eerder genoemde Rijkswet. Vanaf 1970 is het bureau tevens belast met depositaire taken voor wat betreft verdragen waarvan het Koninkrijk depotstaat⁴⁰³ is, houdt het de centrale administratie bij van overeenkomsten en verstrekt het inlichtingen over overeenkomsten.

Handelingen:

nr: 640

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE

handeling: aanbieden van een voorstel van wet bij het Kabinet van de Koningin tot goedkeuring van een verdrag met het verzoek dit bij de Raad van State aanhangig te maken

periode: 1956-

nr: 641

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE

handeling: aanbieden van verdragen bij het Kabinet van de Koningin met het oog op stilzwijgende goedkeuring met het verzoek dit bij de Raad van State aanhangig te maken

periode: 1956-

nr: 642

actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE

handeling: aanvragen bij het Kabinet van de Koningin van een Koninklijke geloofsbrief of volmacht voor ondertekening van een verdrag

periode: 1956-

⁴⁰² Vanaf 1961 t.g.v. de Rijkswet van 22 juni 1961, Stb. 207, houdende regeling inzake de bekendmaking van internationale overeenkomsten en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, art. 1 t/m 4.

⁴⁰³ Depotstaat: land waar een (multilateraal) verdrag ondertekend wordt. 'In vele multilaterale verdragen wordt een artikel opgenomen, waarin de taak is omschreven van de Staat, bij welke de originele tekst van het verdrag is gedeponeerd, met name wat betreft het vervaardigen van afschriften, het mededelen aan de Partijen van ondertekeningen, bekrachtigingen, opzeggingen, enz. Berust het verdrag bij een internationale organisatie, dan valt die taak aan een orgaan van die organisatie toe.' A.M. Stuyt, *Formeel tractatenrecht, overzicht aan de hand van de Nederlandse praktijk* ('s-Gravenhage 1966) 47 en 66.

- nr: 643
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: adviseren van andere departementen van Algemeen Bestuur omtrent verdragstechnische aspecten (rubricering, het nivo van sluiting, de status, de inwerkingtreding, de werkingsduur, geschillenbeslechting, voorbehouden en verklaringen, de wijziging, de opzegging en de territoriale gelding van verdragen)
periode: 1956-
- nr: 644
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: beheren van originele ondertekende exemplaren van bilaterale verdragen en gewaarmerkte afschriften van multilaterale verdragen in het Archief der Nederlandse Verdragen
periode: 1956-
- nr: 645
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: benaderen van de regeringen van Suriname (tot 1975) en de Nederlandse Antillen en Aruba met betrekking tot alle verdragen met de vraag of het verdrag mede moet gelden voor deze landen, en zo niet, of het verdrag in kwestie dan wellicht anderszins die landen raakt
periode: 1954-
- nr: 646
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: bewaking van de voortgang in de voorbereiding en afwikkeling van de parlementaire behandeling van verdragen (opstellen tijdschema, onder de aandacht van betrokken bewindspersonen brengen van achterstanden)
periode: 1956-
- nr: 647
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland in kennis stellen van nederlegging van een bekrachtigingsoorkonde bij een multilateraal verdrag van de ondertekenende staten waarvan Nederland depotstaat is
periode: 1956-
- nr: 648
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: indienen van een lijst van in voorbereiding zijnde verdragen bij de Staten-Generaal
periode: 1956-
- nr: 649
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: indienen van voorstellen bij de Staten-Generaal, vergezeld van een toelichtende nota, tot stilzwijgende goedkeuring van een verdrag
periode: 1956-

- nr: 650
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: indienen van wetsvoorstellen bij de Staten-Generaal, voorzien van een memorie van toelichting ter goedkeuring van een verdrag
periode: 1956-
- nr: 651
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: informeren van andere departementen van Algemeen Bestuur over voorbereiding, goedkeuring of voornemen tot opzegging van een verdrag
periode: 1956-
- nr: 652
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: mededelen van overeenkomsten aan de Staten van Suriname (tot 1975) en/of de Nederlandse Antillen en Aruba
periode: 1954-
- nr: 653
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: mededeling doen in het Tractatenblad van uitstel van bekendmaking van een verdrag
periode: 1969-
- nr: 654
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: nazien van de ontwerptekst van verdragen en overeenkomsten en van de goedkeuringswetten met bijbehorende memorie van toelichting van overige departementen van Algemeen Bestuur
periode: 1956-
- nr: 655
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: opmaken van en overleggen aan buitenlandse vertegenwoordigingen in Nederland van proces verbaal van de uitwisseling van bekrachtigingsoorkonde
periode: 1956-
- nr: 656
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: opstellen van de authentieke Nederlandse tekst van een verdrag of van de Nederlandse vertaling
periode: 1956-
- nr: 657
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: presenteren van internationale overeenkomsten ter ratificatie aan de Staten-Generaal
periode: 1956-

- nr: 658
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: publiceren van wetten en verdragen in het Staatsblad
periode: 1956-
- nr: 659
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: redigeren en uitgeven van het Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden
periode: 1956-
- nr: 660
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: registreren van deelname aan verdrag, zodra het in werking is getreden, bij de Verenigde Naties
periode: 1956-
- nr: 661
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: ter kennis van het parlement brengen van vertrouwelijke of geheime verdragen als vertrouwelijk of op voorwaarde van geheimhouding
periode: 1956-
- nr: 662
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: verlenen van volmacht aan diegene die een verdrag ondertekent indien de minister van Buitenlandse Zaken niet zelf ondertekent
periode: 1956-
- nr: 663
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: vertalen van teksten ten behoeve van departementen en Hoge Colleges van Staat
periode: 1962-1968
- nr: 664
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DVE
handeling: verwerken van berichten met verdragsrechtelijke gegevens over een multilateraal verdrag afkomstig van de depositaris
periode: 1970-

8.4 Directie Algemene Zaken 1950-

DAZ is belast met de zaken die betrekking hebben op Nederlanders en vreemdelingen⁴⁰⁴ die in Nederland verblijven of zich naar het buitenland begeven; de zaken betreffende de rechten en plichten en persoonlijke belangen van Nederlanders in het buitenland - waar nodig in overleg met de regionale directies; alle consulaire en aanverwante aangelegenheden Nederlanders en vreemdelingen betreffende en alle zaken betreffende het contentieux.⁴⁰⁵ In 1986 werd de coördinatie van de internationale aspecten van het minderhedenbeleid toegevoegd aan het takenpakket van DAZ, in 1987 gevolgd door coördinatie met betrekking tot terrorisme en drugsbestrijding, in 1988 met betrekking tot de aids-problematiek.

Chef DAZ had van 1953 tot 1967 (als plv. lid) zitting in de Raad voor de Emigratie, een adviescollege ten behoeve van de Minister van Sociale zaken en Volksgezondheid. Hij had vanaf de instelling in 1955 het voorzitterschap van de interdepartementale commissie voor Vluchtelingenzaken (ICV, later: Vluchtelingenbeleid) en was lid van de Permanente vreemdelingen adviescommissie, welke van voor 1950 dateert.⁴⁰⁶ De ICV wordt in 1980 vervangen door de interdepartementale coördinatiecommissie Minderhedenbeleid (ICM), waarin chef DAZ Buitenlandse Zaken vertegenwoordigt en de subcommissie Vluchtelingenbeleid, waarvan hij het voorzitterschap heeft.⁴⁰⁷ Het laatste geldt ook voor de interdepartementale commissie ad hoc voor Hongaarse vluchtelingenzaken (1956). Chef DAZ was lid van de in 1955 ingestelde externe adviescommissie Nationaliteitsaangelegenheden.⁴⁰⁸ Hij was adviseur in de interdepartementale commissie Nederlands-Indonesische Unie en Nieuw-Guinea (1952).⁴⁰⁹ Met DAZ/VZ had chef DAZ zitting in de Bijzondere Benelux Commissie voor het Personenverkeer en de Benelux Commissie voor het vrije verkeer en de vestiging van personen (1961-1963). Chef DAZ heeft vanaf 1970 zitting in de Emigratie-commissie uit de Sociaal Economische Raad.

Vanaf 1959 is sous-chef DAZ tevens adviseur van de Visadienst. Verder had sous-chef DAZ vanaf 1955 als waarnemer zitting in de Belgisch-Nederlands-Luxemburgse (externe) studietoelatingscommissie tot eenmaking van het Recht.

Tussen 1965 en 1970 was aan de directieleiding een staffunctionaris verbonden 'belast met de behandeling van nationalisatievraagstukken.' Deze was als regeringsvertegenwoordiger verbonden aan de Commissies verdeling schadeloosstelling voor Zuidslavië (1963-1969), voor Bulgarije (1966-

⁴⁰⁴ Met uitzondering van: 1. de belangenbehartiging van Nederlands diplomatiek personeel in het buitenland, hetgeen geschiedt door de Directie Buitenlandse Dienst en 2. zaken met betrekking tot hier te lande geaccrediteerde buitenlandse diplomaten, door Directie Kabinet en Protocol.

⁴⁰⁵ Werkzaamheden die betrekking hebben op de algemene belangen van in Indonesië verblijvende en uit Indonesië gepatriëerde Nederlanders (waaronder toepassing garantiwetten, pensioenregelingen, wachtgelden, tegemoetkomingen oorlogsslachtoffers) werden in de jaren vijftig door het Directoraat-Generaal Indonesië (DGIN) uitgevoerd. Zie ook Bureau Schadeclaims Indonesië (DAZ/SI).

⁴⁰⁶ Ingesteld door de Minister van Buitenlandse Zaken 13 april 1955. Het secretariaat berust bij de Directie Internationale Organisaties (DIO).

⁴⁰⁷ ICM is ingesteld door de Minister van Binnenlandse Zaken bij beschikking van CM 80/U698 van 6 oktober 1980 en is ambtelijk voorportaal van de Welzijnsraad. Voorzitterschap en secretariaat besrusten bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

⁴⁰⁸ Ingesteld door de minister van Justitie bij ministeriële beschikking van 26 februari 1955, nr. 131/155, 1ste Afdeling A.

⁴⁰⁹ Commissie onder voorzitterschap van de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken. Ingesteld door de minister-president bij ministeriële beschikking van 11 januari 1952.

1968), voor Polen (1966-1970), voor Tsjechoslowakije (1966-1970) en voor Hongarije (1967-1970). Ook had deze stafmedewerker het secretariaat van de interdepartementale commissie inzake nationalisatievraagstukken.⁴¹⁰

Bureau Algemene Zaken

In DAZ/AZ werden onder andere een aantal taken van de in 1950 opgeheven directie Verkeer en Grote Rivieren ondergebracht. Tot 1952 hield het zich bezig met de volgende onderwerpen: nalatenschappen, belastingen, hulpacties, repatriering, vlootbezoek, scheepvaart, zeelieden, visserij, verkeer en waterstaatkwesties, dienstplichtaangelegenheden, oorlogsschaden, onderstand, overneming van behoeftigen, inlichtingen omtrent personen.

DAZ/AZ verzorgde tussen 1950 en 1962 het secretariaat van de Nederlandse afvaardiging in het Havencomite Straatsburg/Rotterdam/Amsterdam.

Bureau Paspoorten/Bureau Paspoorten en Policiaire Zaken/Bureau Paspoort- taangelegenheden/Beleidsgroep Reisdocumenten

DAZ/PP verzorgde (in 1950) de afgifte van paspoorten aan personen, die niet in het bevolkingsregister van enige nederlandse gemeente zijn ingeschreven, alsmede van dienst-, consulaire en diplomatieke paspoorten en legalisaties. Daar kwam bij in 1952 naar aanleiding van de Paspoortinstructie⁴¹¹ de vaststelling van voorschriften ten aanzien van de afgifte en het gebruik van de paspoorten in nederland en in het buitenland en het toezicht op de uitvoering van die voorschriften.⁴¹²

Verder heeft het bureau bemoeienis met het reizigersverkeer van Nederlanders naar het buitenland. Ook werden in 1952 *policiaire* zaken toegevoegd aan het takenpakket van het bureau. Hieronder zijn te verstaan werkzaamheden met betrekking tot antecedentenonderzoek, signaleringen, opsporing en uitlevering van misdadigers. Deze policiaire taak werd in 1963 gewijzigd in: 'antecedentenonderzoek, gedroste zeelieden, opsporing en uitlevering op verzoek van politie' en in 1972 in: 'gevallen van arrestatie en veroordeling van Nederlanders in het buitenland, opsporing en onderzoeken op verzoek van de politie, uitleveringen uit het buitenland.'

In 1984 werden de policiaire zaken onttrokken aan het bureau en bleef DAZ/PP als taak het formuleren en uitvoeren van het Nederlandse paspoortbeleid, alsmede legalisatie. In 1988 en 1989 kwamen achtereenvolgens een gewijzigde Paspoortinstructie en de nieuwe Paspoortwet tot stand. Ook voorlichting aan reizigers met betrekking tot reisdocumenten werd nu een taak.

In het kader van het zgn. 'paspoortproject', de ontwikkeling en invoering van een nieuw model reisdocument, hebben vanaf 1986 korte tijd een Beleidsgroep Reisdocumenten (BGR) en een Coördinator Paspoortproject (CPP) bestaan. De BGR werd 15 februari 1986 opgericht en had tot taak het project voor te bereiden, te sturen en de uitvoering te begeleiden. Verder nam het hoofd van de BGR deel aan het internationale overleg inzake paspoorttaangelegenheden, met name in de Raad van Europa (CAHID) en de ICAO (Technical Advisory Group on Machine Readable Passports). Het hoofd was toegevoegd aan de directie van KEP B.V. en aldaar belast met het toezicht en de advisering ten aanzien van paspoortaspecten. Tenslotte vertegenwoordigde de BGR de minister van Buitenlandse

⁴¹⁰ Voorzitterschap tussen 1950 en 1967 bij Directie Europa (DEU). Secretariaat tot 1964 bij DEU, vanaf dat jaar bij DAZ.

⁴¹¹ Paspoortinstructie Nederland 1952, vastgesteld bij beschikking van de Minister van Buitenlandse Zaken van 26 mei 1952, DAZ/PP 48810, *Ned. Stcrt.* 1952, 132.

⁴¹² Vanaf 1955 is in Rotterdam een dependance gevestigd van het bureau, dat voorziet in afgifte, verlenging of wijziging van paspoorten t.b.v. Rijnschippers en hun gezinsleden. Vanaf 1979 is te Schiphol een bureau gevestigd, ressorterend onder het Bureau Paspoorten en Policiaire Zaken, voor afgifte, verlenging of wijziging van paspoorten ten behoeve van het vliegend personeel van de KLM.

Zaken in de Voorlopige Raad voor de Persoonsinformatievoorziening.⁴¹³

De verantwoordelijkheid voor het paspoortbeleid en de desbetreffende wet- en regelgeving werd op 1 september 1990 overgedragen aan de minister van Binnenlandse Zaken. Buitenlandse Zaken behield daarbij de taken die het buitenlands beleid betreffen alsmede de taken die voortvloeien uit zijn verantwoordelijkheid voor de buitenlandse dienst en de consulaire dienstverlening in het buitenland. De Paspoortwet trad op 1 januari 1992 in werking.⁴¹⁴

DAZ/PP vertegenwoordigde vanaf 1953 het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de Commissie voor intrekking van bij deviezenfraude ingenomen paspoorten. Eerder had DAZ/JZ zitting in de commissie.

Bureau Reiswezen

DAZ/RW heeft als hoofdtaken de verzorging van reizen naar het buitenland voor ambtenaren van het ministerie van Buitenlandse Zaken en verzorgen van visering van alle diplomatieke, dienst- en gewone paspoorten voor ambtenaren van alle ministeries. In bijzondere gevallen wordt deze dienst ook voor particulieren verricht (waarvoor vanaf 1978 een uitzondering voor toeristen geldt). Tot 1964 vroeg het bureau ook de voor die reizen benodigde deviezen aan. Tussen 1964 en 1978 verleende DAZ/RW bemiddeling aan Nederlanders bij visa-aanvragen voor landen niet in Nederland vertegenwoordigd.

DAZ/RW was tot 1953 vertegenwoordigd in de interdepartementale deviezencommissie ambtenarenreizen.

Bureau Juridische Zaken

Bepaalde taken van DAZ/JZ werden tussen 1950 en 1984 afgestoten en andere juist toegevoegd. Dat geldt voor behandeling van kwesties van extraterritorialiteit en emigratie (taak tot 1952), naturalisatie (tot 1952 en vanaf 1984), inlichtingen omtrent Nederlandse en vreemde wetgeving (tot 1963), beheerszaken, auteursrechten, effectenregistratie, rechtsherstel, gerechtelijke stukken (1952 tot 1982), burgerlijke stand, grensverdragen (1952 tot 1984), belastingwetgeving en -verdragen, conciliatieverdragen (1963 tot 1982) en de afwikkeling van nalatenschappen (1963 tot 1984).

DAZ/JZ heeft sinds 1984 tot taak bij te dragen aan de oplossing van juridische vraagstukken, alsmede het bijdragen aan de totstandkoming van wettelijke maatregelen en verdragen en de uitvoering daarvan, ondermeer op het gebied van internationale rechtshulp in civiele zaken en in strafzaken waaronder uitlevering, alsmede op het gebied van internationaal privaatrecht. Verder draagt het bureau bij aan de voorbereiding van wettelijke maatregelen ten aanzien van consulaire bevoegdheden en houdt het toezicht op de uitvoering van de Consulaire wet, Consulair Besluit en de wet op de Kanselarijrechten. Verder is het bureau betrokken bij de behandeling van nationaliteitskwesties, naturalisatieverzoeken, militaire zaken, scheepvaartangelegenheden, invordering van schulden aan de Staat, problemen in verband met invoerrechten, financiële vorderingen voortvloeiend uit de Tweede Wereldoorlog en bemiddeling bij de uitvoering van de wet Uitkeringen Vervolgingslachtoffers.

DAZ/JZ is sinds 1950 vertegenwoordigd in de Commissie rechtsherstel buitenlandse effecten.

Bureau Sociaal-Economische Zaken

Bij de instelling in 1952 kreeg DAZ/SZ taken toebedeeld op de volgende terreinen: emigratie, sociale zekerheid, arbeid, vestigingsverdragen, onderstanden, alimentatie, overneming van behoeftigen en krankzinnigen, voogdij, nalatenschappen, oorlogsschade. In 1953 werd repatriering daar aan

⁴¹³ *Jaarboek Buitenlandse Zaken 1985-1986* ('s-Gravenhage 1986) 167.

⁴¹⁴ *Paspoortwet. Nederlandse staatswetten, editie Schuurman en Jordens*, bew. door M.L. Haimé (Zwolle 1992), X-XII. Kamerstukken II, 1989/90, 20 393 (R1343) no. 16, 6.

toegevoegd, in 1957 adoptie en curatele. In 1957 kwam oorlogsschade, in 1960 vestigingsverdragen te vervallen. In 1963 werd het takenpakket uitgebreid met kostwinnersvergoedingen en pensioenen, recuperatie en oorlogsgraven. In 1981 werden de taken opnieuw gedefinieerd: bijstand aan in het buitenland in financiële moeilijkheden geraakte Nederlanders en bemiddeling bij repatriëring; recuperatie; (consulaire bijstand aan) Nederlandse gedetineerden in het buitenland; opsporing van vermiste Nederlanders in het buitenland en nagaan van welstand; adresopsporing en bemiddeling bij inning van vorderingen; informatieverstrekking met betrekking tot vestiging in het buitenland, sociale zekerheid en pensioenen; sociale uitkeringen, bijstand, e.d.; oorlogsgraven; evacuatie-aangelegenheden; alimentatie-, voogdij-, adoptie en curatele aangelegenheden; studieschulden. In 1982 kwamen alimentatie-, voogdij-, adoptie en curatele aangelegenheden en studieschulden te vervallen. Toegevoegd werden geneesmiddelenvoorziening aan de posten en bemiddeling bij examens in het buitenland.

Vanaf 1984 heeft DAZ/SZ de volgende taken: bijstand aan in het buitenland in financiële moeilijkheden geraakte Nederlanders; bemoeienis met (de repatriëring van) zieke, gewonde, geestelijk gestoorde en overleden Nederlanders in het buitenland; bijstand aan Nederlandse gedetineerden in het buitenland; adresopsporing en bemiddeling bij inning van vorderingen van particulieren en overheid; informatieverstrekking met betrekking tot vestiging en werkgelegenheid in het buitenland en andere emigratie-aspecten, alsmede voorlichting aan Nederlanders in verband met terugkeer naar Nederland; aangelegenheden betreffende de Algemene Bijstandswet; burger- en oorlogsgraven aangelegenheden; bemiddeling bij examens in het buitenland; Nederlandse gemeenschappen, verenigingen en clubs in het buitenland; evacuatie-aangelegenheden en inlichtingen veiligheidssituatie. In 1988 kwam daarbij nog de coördinatie van het buitenlands beleid ten aanzien van de aids-problematiek.

DAZ/SZ had zitting in de Centrale coördinatie-commissie sociale voorzieningen (1950-1968), de interdepartementale commissie buitenlandse arbeidskrachten (1965-1968). DAZ/SZ heeft zitting in de Permanente Commissie voor zaken van de Burgerlijke Stand en Nationaliteitsaangelegenheden en de Commissie Nederlandse gedetineerden in het Buitenland. Verder is er extern overleg met particuliere hulpverleningsorganisaties en reisorganisaties.⁴¹⁵

Bureau Nederlanders in het buitenland

DAZ/NB hield zich tussen 1952 en 1963 bezig met opsporing en repatriëring van vermisten, recuperatie, oorlogsgraven, defensie-aangelegenheden (waaronder dienstplichtzaken), verkeers-aangelegenheden (waaronder vlootbezoek) en belastingen. In 1957 kwamen nalatenschappen en oorlogsschade daarbij.

Bureau Vreemdelingenzaken

DAZ/VZ is in de jaren vijftig en zestig belast met de toelating en uitwijzing van vreemdelingen, door middel van de verlening van visa, toelating als vluchteling, uitlevering, naturalisatie, verlenging van paspoorten voor vreemdelingen en vluchtelingen in het buitenland. Het bureauhoofd was tot 1958 tevens adviseur van de Visadienst. In 1960 werd de bemoeienis met vestigingsverdragen en statusregelingen aan de taken toegevoegd, in 1969 met verdragen en regelingen inzake het personenverkeer. In 1970 kwamen daarbij de privileges en immuniteiten van internationale organisaties en hun personeel (voor zover niet behorende tot de competentie van DKP). In 1984 werd de behandeling van problemen van Nederlanders met betrekking tot buitenlandse verblijfs- en tewerkstellingsvergunningen aan de taken van DAZ/VZ toegevoegd en in 1988 de buitenlandse aspecten van het minderhedenbeleid.

DAZ/VZ vertegenwoordigt het Ministerie van Buitenlandse Zaken vanaf 1950 in de Facilitaire

⁴¹⁵ *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1984), *Jaarboek Buitenlandse Zaken 1988-1989* ('s-Gravenhage 1989) 159-164. *De BZ-organisatie in kaart*, ongepubliceerd rapport, O & I, Ministerie van Buitenlandse Zaken (1992).

Commissie Burgerluchtvaart⁴¹⁶, de Coördinatiecommissie ICAO-voorschriften en de Commissie tot vergemakkelijking van het internationale luchtverkeer.

Bureau Asielzaken

DAZ/BA levert een bijdrage aan het Nederlandse vluchtelingenbeleid.

DAZ/BA heeft zitting in de Interdepartementale Stuurgroep Immigratie (ISI), voert het secretariaat van de Interdepartementale Commissie Vluchtelingenbeleid (ICV) en vertegenwoordigt Buitenlandse Zaken in de zgn. 'asielzittingen' van de Adviescommissie Vreemdelingenzaken (AVV) en van de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State (ARRS). Het vluchtelingenbeleid wordt in internationaal verband onder aandere uitgedragen in de Intergovernmental Committee for Migration. Bij de uitvoering van het vluchtelingenbeleid had het bureau een stem in de statusbepaling van asielzoekers (tot en met 1991).

Stafeenheid Bijzondere Onderwerpen

DAZ/EB omvat een aantal staffunctionarissen met diverse taken op het terrein van vreemdelingenbeleid. DAZ/EB informeert de vertegenwoordiger van Buitenlandse Zaken in de Interdepartementale Coördinatiecommissie Minderhedenbeleid over de standpunten van de onderscheiden dienstonderdelen; adviseert de leiding van DAZ over ontwikkelingen in het minderhedenbeleid; ontwerpt mede instructies ten aanzien van het minderhedenbeleid; draagt bij aan de behandeling van Kamervragen; pleegt departementaal en interdepartementaal overleg⁴¹⁷

Handelingen:

nr: 665
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: aanvragen van deviezen voor buitenlandse reizen van ambtenaren
periode: 1950-1964

nr: 666
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: aanwijzen van diplomatieke en consulaire posten die belast zijn met de uitoefening van bevoegdheden ingevolge de Paspoortwet
periode: 1991-

nr: 667
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: adviseren inzake het uitleveren van personen aan het buitenland
periode: 1952-

nr: 668
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: adviseren omtrent aangelegenheden betreffende naturalisatieverzoeken

⁴¹⁶ Ingesteld in 1949 door de Rijksluchtvaartdienst (zie PIVOT-rapport 'Grenzen aan het vliegen' *Institutioneel onderzoek op het terrein van de burgerluchtvaart, 1945-1992* (1994).

⁴¹⁷ 'Staffunctionaris DAZ', notitie 23-11-1983, O & I-archief, 4e blok, inv.nr. 0235.

- periode: 1950-
- nr: 669
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: adviseren omtrent buitenlandse verblijfs- en tewerkstellingsvergunningen
periode: 1950-
- nr: 670
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: adviseren over paspoortaanvraag, indien de aanvrager niet heeft voldaan aan een hem opgelegde plicht tot aanmelding, als bedoeld in art. 65 Paspoortinstructie
periode: 1952-1991
- nr: 671
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: adviseren van de Visadienst van de Rijksvreemdelingendienst (Justitie) over het verstrekken van visa aan vreemdelingen
periode: 1945-1958
- nr: 672
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: afgeven, verlengen of wijzigen van paspoorten voor vreemdelingen en van reisdocumenten voor vluchtelingen danwel het afwijzend beschikken op een aanvraag hiertoe
periode: 1952-1991
- nr: 673
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van erfeniskwesties met betrekking tot Nederlanders in het buitenland
periode: 1945-
- nr: 674
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van aangelegenheden betreffende Nederlanders en vreemdelingen verblijvend in Nederland of zich naar of uit Nederland begevende, betreffende verdragen en regelingen inzake personenverkeer
periode: 1950-
- nr: 675
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van aanvragen tot afgifte, verlenging of wijziging van paspoorten indien de aanvrager niet in enig Nederlands persoonsregister is opgenomen
periode: 1952-1991
- nr: 676
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van beroepszaken tegen een afwijzende beschikking van een commissaris der Koningin op een paspoortaanvraag
periode: 1952-1991

- nr: 677
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van individuele belangen van Nederlanders in het buitenland met betrekking tot repatriëring, overlijden etc.
periode: 1950-
- nr: 678
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van financiële vorderingen voortvloeiend uit gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog en het dekolonisatieproces in Indonesië en Nieuw-Guinea
periode: 1950-
- nr: 679
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van policiaire zaken
periode: 1952-1984
- nr: 680
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van uitleveringen van personen aan Nederland
periode: 1952-
- nr: 681
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van verzoeken om inlichtingen omtrent de welstand van in het buitenland verblijvende familieleden van Nederlanders
periode: 1950-
- nr: 682
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van vragen omtrent in het buitenland tijdens de Tweede Wereldoorlog vermiste personen
periode: 1945-
- nr: 683
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: behandelen van zaken betreffende privileges en immuniteiten van leden van internationale organisatie en hun personeel voorzover niet behorend tot de competentie van de Directie Kabinet en Protocol
periode: 1970-
- nr: 684
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bemiddelen bij de uitvoering van de Wet Uitkeringen Vervolgingslachtoffers 1940-1945
periode: 1972-

- nr: 685
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bemiddelen bij problemen in verband met betaling invoerrechten
periode: 1950-
- nr: 686
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bemiddelen bij voorbereiding van buitenlandse culturele evenementen in Nederland
periode: 1945-
- nr: 687
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bemiddelen bij voorbereiding van Nederlandse culturele evenementen in het buitenland
periode: 1945-
- nr: 688
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bemiddelen inzake onderhoudsplicht en betaling alimentatiegelden
periode: 1950-
- nr: 689
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bepalen in bijzondere omstandigheden in overeenstemming met de minister van Binnenlandse Zaken welke met het koninkrijk bevriende mogendheden bevoegdheden ingevolge de Paspoortwet kunnen worden verleend
periode: 1991-
- nr: 690
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bijdragen aan het opstellen van culturele verdragen
periode: 1945-
- nr: 691
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bijdragen aan voorbereiding conventie (Rode Kruis)
periode: 1945-1950
- nr: 692
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bijhouden van een administratie van verstrekte reisdocumenten
periode: 1952-1991
- nr: 693
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: bijhouden van een voorraadadministratie van blanco reisdocumenten
periode: 1952-1991

- nr: 694
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: doorzenden aan een buitenlandse vertegenwoordiging in Nederland van een (wegens verkregen Nederlandschap) door commissarissen der Koningin of burgemeesters ingehouden buitenlands reisdocument
periode: 1952-1991
- nr: 695
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: formuleren en verstrekken van instructies inzake de afgifte, verkrijging en intrekking van buitenlandse paspoorten, van vreemdelingenpaspoorten en andere reisdocumenten door commissarissen van de koningin en burgemeesters van een aantal grote gemeenten
periode: 1813-
- nr: 696
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van algemene of bijzondere aanwijzingen nopens de toepassing van de Paspoortinstructie
periode: 1952-1991
- nr: 697
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van nadere richtlijnen voor de verstrekking in bijzondere gevallen van collectieve paspoorten aan in groepsverband reizende personen
periode: 1952-1991
- nr: 698
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van nadere richtlijnen voor de verstrekking van identiteitskaarten (toeristenkaarten) door commissarissen der Koningin en burgemeesters aan Nederlanders die zich voor korte tijd naar het buitenland begeven en niet voornemens zijn daar werkzaamheden te verrichten
periode: 1952-1991
- nr: 699
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van nadere richtlijnen voor de verstrekking van laissez passer aan personen, die niet voor de verstrekking van een normaal Nederlands paspoort in aanmerking kunnen komen
periode: 1952-1991
- nr: 700
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van richtlijnen voor evacuatie van leden van de Nederlandse gemeenschap in het buitenland
periode: 1950-

- nr: 701
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van richtlijnen voor het beschikbaar stellen van boeken, spelen en cursussen voor gedetineerde Nederlanders in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 702
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: geven van voorschriften bij de richtlijnen bedoeld in artikel 93b omtrent de verstrekking van de formulieren bedoeld sub 10 aan burgemeesters
periode: 1952-1991
- nr: 703
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: goedkeuren van het type schrijfmachine waarmee in het paspoort de volgens het formulier vereiste gegevens dienen te worden ingevuld
periode: 1952-1991
- nr: 704
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: helpen verkrijgen van buitenlandse visa voor Nederlandse particulieren (in bijzondere gevallen)
periode: 1945-
- nr: 705
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: in kennis stellen van familie of kennissen van de arrestatie of overlijden van Nederlanders in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 706
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: in overeenstemming met de minister van Justitie medebeslikken inzake intrekken van de erkenning als vluchteling
periode: 1952-1991
- nr: 707
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: in overeenstemming met de minister van Justitie medebeslikken op verzoeken tot toelating als vluchteling
periode: 1952-1991
- nr: 708
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: in overleg met de minister van Binnenlandse Zaken opstellen van een overzicht van landen waar de toelating van houders van een nationaal paspoort een gereede kans loopt op problemen te stuiten, omdat uit het daartoe te overleggen document blijkt dat zij eerder in een ander land zijn geweest
periode: 1991-

nr: 709
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: in overleg met de minister van Justitie verlenen van vrijstelling van het betalen van geldelijke vergoedingen voor het verlenen van verblijfsvergunningen aan vreemdelingen of aan categorieën van vreemdelingen
periode: 1918-1965

nr: 710
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: indien betrokkene in het buitenland woont zenden van een ingehouden reisdocument aan de tot weigering of vervallenverklaring bevoegde autoriteit dan wel aan betrokkene zelf
periode: 1991-

nr: 711
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: inlichten van posten over te verwachten vooraanstaande bezoekers aan land van vestiging
periode: 1945-

nr: 712
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: invorderen in het buitenland van schulden aan de Staat
periode: 1950-

nr: 713
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: legaliseren van door ambtenaren in het buitenland te gebruiken documenten
periode: 1945-

nr: 714
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: machtigen tot het treffen van maatregelen tot concentratie van de Nederlandse gemeenschap, voorafgaand aan eventuele evacuatie
periode: 1950-

nr: 715
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: machtigen van commissarissen der Koningin om het afgeven, verlengen of wijzigen van nationale paspoorten geheel of ten dele te delegeren aan een of meer burgemeesters in hun provincie
periode: 1952-1991

nr: 716
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: machtigen van de gouverneurs van Suriname (tot 1975) en de Nederlandse Antillen en Aruba om het afgeven, verlengen of wijzigen van nationale paspoorten geheel of ten dele te delegeren aan onder hen ressorterende autoriteiten
periode: 1952-1991

- nr: 717
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: machtigen van hoofden van de diplomatieke posten en gouverneurs van Suriname (tot 1975) en de Nederlandse Antillen en Aruba tot het verlengen en wijzigen van paspoorten
periode: 1952-1991
- nr: 718
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: machtigen van hoofden van diplomatieke posten om het afgeven, verlengen of wijzigen van nationale paspoorten geheel of ten dele te delegeren aan een of meer consulaire ambtenaren die onder hun post ressorteren
periode: 1952-1991
- nr: 719
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: ontwikkelen en vaststellen van de modellen van reisdocumenten
periode: 1952-1991
- nr: 720
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: op schriftelijk verzoek verstrekken van blanco exemplaren reisdocumenten bedoeld in artikel 4 onder 1,2,3,8,9 en 10 (voor zover het model P 15 betreft) aan de commissarissen der Koningin
periode: 1952-1991
- nr: 721
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: op schriftelijk verzoek verstrekken van blanco nationale paspoorten aan burgemeesters
periode: 1952-1991
- nr: 722
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: opsporen van adressen van Nederlanders in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 723
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: per kwartaal verstrekken aan de minister van Binnenlandse Zaken van een verantwoording van het totale voorraadverloop van blanco reisdocumenten
periode: 1991-
- nr: 724
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: plaatsen van een vermelding in een nationaal paspoort waardoor dit het tijdelijk karakter van een dienstpaspoot verkrijgt
periode: 1952-
- nr: 725

- actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: stellen van voorwaarden voor de toekenning van rijksvoorschotten aan gearresteerde landgenoten in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 726
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: toekennen van de bevoegdheid tot afgifte van identiteitskaarten (toeristenkaarten) volgens nader door de Minister te geven richtlijnen, aan de door hem daartoe aange-
wezen brigadecommandanten van de Koninklijke Marechaussee
periode: 1952-1991
- nr: 727
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: toezicht houden op de toepassing van voorschriften met betrekking tot reisdocu-
menten
periode: 1813-
- nr: 728
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: toezicht houden op en adviseren aan de directie van KEP BV ten aanzien van pas-
poortaspecten
periode: 1986-
- nr: 729
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: toezien op de uitvoering van de Consulaire Wet en het Consulair Besluit
periode: 1950-
- nr: 730
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: toezien op de uitvoering van de Wet op de Kanselarijrechten
periode: 1950-
- nr: 731
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: treffen van maatregelen ter beveiliging van onder de met de uitvoering van de wet
belaste autoriteiten berustende reisdocumenten, formulieren en materialen
periode: 1952-1991
- nr: 732
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: vaststellen van de vluchtelingenstatus in samenspraak met de minister van Justitie
periode: 1976-1991
- nr: 733
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: vaststellen van een model voor de verantwoording die commissarissen van de Konin-
gin aan het einde van elke maand dienen te zenden aan de minister van Buitenlandse
Zaken van de in hun provincie in de afgelopen maand afgegeven en verlengde pas-

- poorten
periode: 1952-1991
- nr: 734
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: vaststellen van voorschriften ter verzekering van een goede uitvoering van het Vreemdelingenreglement
periode: 1918-1965
- nr: 735
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verifiëren van vorderingen en verzorgen van uitkeringen tot schadeloosstelling van Nederlandse belangen welke door nationalisaties en dergelijke zijn getroffen t.g.v. de Nederlands-Bulgaarse overeenkomst van 7 juli 1961, de Nederlands-Hongaarse overeenkomst van 2 juli 1965, de Nederlands-Poolse overeenkomst van 20 december 1963, de Nederlands-Tsjechoslowaakse overeenkomst van 11 juni 1964 en de Nederlands-Zuidslavische overeenkomst van 22 juli 1958
periode: 1958-1970
- nr: 736
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verkrijgen van onderdak voor officiële buitenlandse bezoekers
periode: 1945-
- nr: 737
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van bemiddeling ten behoeve van Nederlanders bij visa-aanvragen voor landen niet in Nederland vertegenwoordigd
periode: 1950-
- nr: 738
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van machtiging ter afwijzing van een paspoortaanvraag wegens andere gewichtige redenen van algemeen belang dan de in artikel 68-81 Paspoortinstructie genoemde
periode: 1952-1991
- nr: 739
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van machtiging tot afwijking van de paspoortinstructie
periode: 1952-1991
- nr: 740
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van machtiging voor het doen van betalingen en verlenen van voorschotten aan Nederlanders in het buitenland verblijvende
periode: 1950-

- nr: 741
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van machtiging voor het uitreiken van een nationaal paspoort aan een persoon die, zonder het Nederlanderschap te bezitten, als Nederlander behandeld dient te worden
periode: 1952-1991
- nr: 742
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van machtiging voor het uitreiken van een paspoorten voor vreemdelingen, c.q. reisdocumenten voor vluchtelingen buiten de gevallen genoemd in de artikelen 52 tot en met 54 Paspoortinstructie
periode: 1952-1991
- nr: 743
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verlenen van rijksvoorschotten aan gearresteerde landgenoten in het buitenland
periode: 1950-
- nr: 744
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verrichten van antecedentenonderzoek in het buitenland
periode: 1952-1984
- nr: 745
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verstrekken van een laissez passer aan vreemdelingen bedoeld in art. 15 lid 2 van de Paspoortwet
periode: 1991-
- nr: 746
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verstrekken van een nationaal paspoort aan Nederlanders die al dan niet als ingezetene van de basisadministratie van een gemeente zijn ingeschreven, terstond Nederland moeten verlaten en niet tijdig een reisdocument van de burgemeester kunnen verkrijgen
periode: 1991-
- nr: 747
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verstrekken van inlichtingen aan overheidsinstanties over vreemdelingen hier te lande
periode: 1945-
- nr: 748
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verstrekken van paspoorten aan niet in Nederland woonachtige landgenoten
periode: 1813-

- nr: 749
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verstrekken, uitreiken, wijzigen, inhouden of aan het verkeer onttrekken van diplomatieke en dienstpaspooten
periode: 1813-
- nr: 750
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: vertegenwoordigen van het ministerie in de zg. 'asielzittingen' van de Adviescommissie Vreemdelingenzaken en de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State (ARRS)
periode: 1965-
- nr: 751
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: informeren van de Staatssecretaris van Justitie omtrent de mensenrechtensituatie in het land van herkomst van asielzoekers door middel van ambtsberichten
periode: 1978-
- nr: 752
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: verzorgen van reizen naar het buitenland van ambtenaren van het ministerie van Buitenlandse Zaken
periode: 1950-
- nr: 753
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: viseren van alle gewone, diplomatieke en dienstpaspooten voor ambtenaren van alle ministeries
periode: 1950-
- nr: 754
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: viseren van paspoorten van particulieren in bijzondere gevallen
periode: 1950-1978
- nr: 755
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: viseren van paspoorten van particulieren in bijzondere gevallen, uitgezonderd toeristen
periode: 1978-
- nr: 756
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: voeren van een zodanige administratie dat daaruit te allen tijde kan blijken: a. aan wie en wanneer een bepaald paspoort werd verstrekt en voor welke duur, dan wel of een paspoort werd verschreven of als onbruikbaar moest worden beschouwd; b. of aan een bepaald persoon een paspoort werd verstrekt, dan wel of het paspoort van een bepaald persoon werd verlengd en zo ja, welk paspoort
periode: 1952-1991

nr: 757
actor: minister van Buitenlandse Zaken / DAZ
handeling: voorbereiden en medeopstellen van de Consulaire Wet en het Consulair Besluit
periode: 1945-

8.5 Adviseurs 1950-

Verkeersadviseur (VADV)

De taak van VADV is sinds 1950 onveranderd: de behandeling van alle luchtvaartangelegenheden voor het departement en het adviseren van de departementsleiding over scheepvaart en andere verkeersaangelegenheden in de ruimste zin van het woord. Bij de reorganisatie van 1950 zijn de uitvoerende taken van de Directie Verkeer en Grote Rivieren overgedragen aan DAZ. VADV verricht de volgende werkzaamheden: het bestuderen van ontwikkelingen op het terrein van internationaal vervoer; bijdragen aan de voorbereiding van wetgeving op verkeersgebied; het adviseren van en overleggen met departementsleiding, directies, andere ministeries (in het bijzonder Verkeer en Waterstaat (DGSM, DGV, HDTP), vervoersorganisaties (w.o. Stichting Nederlandse Internationale Wegvervoerorganisatie (NIWO), Kamers van Koophandel en het bedrijfsleven (w.o. KLM); het instrueren van posten en permanente vertegenwoordigingen; behandeling van zaken betreffende de ICAO, ECAC, CEMT, IMCO en CRC en vertegenwoordiging van Buitenlandse Zaken in afvaardigingen naar deze organisaties; secretariaat van de Nederlandse afvaardiging naar de Centrale Rijnvaartcommissie (CRC, Straatsburg); deelname aan de departementale crisisstaf; het voeren van overleg met de Antilliaanse autoriteiten en directie van de ALM; behandeling in overleg met het Ministerie van Defensie van overvlieg- of landingsvergunningen buitenlandse militaire vliegtuigen; verzorging aanvragen Nederlandse militaire vliegtuigen; verzorging diplomatieke toestemming bezoeken Nederlandse Marineschepen aan buitenlandse havens; overleg met Ministerie van Defensie over toekomstige vlootbezoeken; overleg met Ministerie van Financiën over belastingaangelegenheden; vertegenwoordiging van Nederland in bilaterale onderhandelingen over vervoerskwesties; bijdragen aan werkdossiers bewindslieden.

VADV was voorzitter van de Nederlandse delegatie van de Nederlands-Belgische studie-commissie voor het Scheldevraagstuk (1956-1961)⁴¹⁸, van de Nederlands-Belgische onderhandelingscommissie voor de kwestie van het Kanaal Gent-Terneuzen (1959-1960)⁴¹⁹ en voorzitter van Nederlandse afvaardigingen in diverse commissies uit de (Benelux) Raad voor de Economische Unie.⁴²⁰

VADV en diens plaatsvevanger waren vertegenwoordigd in de raad van toezicht van het NIWO (1955-1957), de Commissie vervoer gevaarlijke stoffen (vanaf 1961), het Havencomité Straatsburg/Rotterdam/Amsterdam (1950-1962).

VADV vertegenwoordigt Buitenlandse Zaken in de volgende interdepartementale commissies: Interdepartementale Commissie voor Burgerluchtvaartangelegenheden (voorzitterschap en secretariaat)⁴²¹, Interdepartementale Commissie Burgerluchtvaart in Oorlogstijd (vanaf 1965), Interdepartementale Veiligheidscommissie Burgerluchtvaart, Interdepartementale Commissie betreffende herziening van het Luchtvaartverdrag van Chicago, Commissie Warschaupact Handelscheepvaart, Werkgroep zeepiraterij, Commissie begeleiding vlootbezoeken (voorzitterschap), de Verkeerscom-

⁴¹⁸ Ingesteld n.a.v. de op 14 juli 1951 te Goes gehouden Ministersconferentie. Voorzitterschap 1951-1956 bij JAFR, echter: eerste bijeenkomst 5 maart 1956. Secretariaat Nederlandse delegatie bij DEU/BE.

⁴¹⁹ De onderhandelingen resulteerden in het verdrag van 20 juni 1960 (Trb. 1960, 105). Secretariaat: DEU/WE.

⁴²⁰ De Raad kent een uitgebreide commissiestructuur met commissies en sub-commissies waarin weg- en watervervoerskwesties besproken worden tussen de Beneluxpartners. Zie ook Tractatenblad 1953, 55.

⁴²¹ Ingesteld bij verslag eerste vergadering 29 oktober 1945 op initiatief van chef Directie Verkeer en Grote Rivieren.

missie Schumanplan (1953-1957), Verkeerscommissie Benelux (en subcommissies, 1950-1960), de Rijkscommissie voor Luchtfotografie (1955-1960).

Tot 1981 vertegenwoordigt VADV het Ministerie van Buitenlandse Zaken in de Centrale commissie voor de statistiek (CCS).⁴²²

Handelingen:

nr: 758

actor: minister van Buitenlandse Zaken / VADV

handeling: behandelen in overleg met het ministerie van Defensie van verzoeken voor overvliegen/of landingsvergunningen voor buitenlandse militaire vliegtuigen

periode: 1950-

nr: 759

actor: minister van Buitenlandse Zaken / VADV

handeling: bemiddelen voor bedrijven bij acuut optredende problemen op vervoersgebied in het buitenland

periode: 1950-

nr: 760

actor: minister van Buitenlandse Zaken / VADV

handeling: overleg plegen met de Antilliaanse minister van Verkeer, de directeur van het Departement van Luchtvaart en de directie van de Antilliaanse Luchtvaartmaatschappij

periode: 1950-

nr: 761

actor: minister van Buitenlandse Zaken / VADV

handeling: verzoeken van toestemming aan buitenlandse regeringen voor bezoeken aan buitenlandse havens van schepen van de Koninklijke Marine

periode: 1950-

Juridisch Adviseur (JA FR/JURA)

Het is de taak van JURA⁴²³ de departementsleiding en directies bij te staan bij de beantwoording van vraagstukken van volkenrechtelijke aard en te voorzien van andere juridische adviezen. Het doel hierbij is de eenheid der volkenrechtelijke opvattingen van het ministerie te verzekeren. JURA is verantwoordelijk voor de eenheid van de uitleg van het internationale en Europese recht, alsmede voor advies over de inhoud bij de totstandbrenging daarvan. JURA bevordert de ontwikkeling en codificatie van de internationale rechtsorde en de procedures voor vreedzame geschillenbeslechting. JURA adviseert andere departementen over de inhoud en uitleg van de op het Koninkrijk berustende internationale rechten en verplichtingen.

⁴²² Vanaf 1981 wordt deze taak door chef DES overgenomen. Ingesteld bij KB van 9 januari 1899 (Stb. 1899, 43). De commissie, waarvan voorzitterschap en secretariaat bij Economische Zaken berusten, verstrekt bindende adviezen aan het Centraal Bureau voor de Statistiek.

⁴²³ De afkorting JA FR werd tot 1953 gebezigd ter aanduiding van Juridisch Adviseur prof. mr. dr. J.P.A. Francois. Sindsdien wordt de afkorting JURA gebruikt.

JAFR had het voorzitterschap van de interdepartementale commissie inzake rechtsverkeer Oostenrijk (1950) en vertegenwoordigde het ministerie in de Grondwetscommissie (1950-1953), de commissie voor de vertaling van de Rode Kruis verdragen van 12 augustus 1949 (1950). JAFR had zitting in de Nederlandse delegatie van de (trilaterale) Commissie tot voorbereiding van een verdrag voor een economische unie tussen Nederland, België en Luxemburg (1949). JAFR en JURA vertegenwoordigen Buitenlandse Zaken in de (externe) Staatscommissie tot voorbereiding van de te nemen maatregelen ter bevordering der codificatie van het internationaal privaatrecht (1897).

De plv. Juridisch Adviseur verzorgde in 1954 het secretariaat van de Commissie wenselijkheid nadere wijziging der vigerende grondwettelijke bepalingen betreffende het bestuur der buitenlandse betrekkingen ('Commissie Kranenburg').⁴²⁴

De assistent van de Juridisch Adviseur had in 1953 het voorzitterschap van de juridische sub-commissie van de Commissie voor aangelegenheden van Indonesië (CAVI)⁴²⁵, het secretariaat van de Commissie nopens de samenwerking tussen Regering en Staten-Generaal inzake het buitenlands beleid (de zgn. 'Commissie Eysinga', 1950-1951). Hij vertegenwoordigde het ministerie in de interdepartementale commissie ter behartiging van Nederlandse nationalisatie en oorlogsschadeclaims (1950) en de commissie ter voorbereiding van een ontwerp-verdrag inzake rechtspositie van strijdkrachten der Westelijke Unie in oorlogstijd (1953).

JURA treedt op namens het Koninkrijk in procedures voor internationale gerechtelijke instanties, zoals het Internationaal Gerechtshof, de Europese Commissie, het Hof van Justitie voor de pen en het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. JURA verzorgt het secretariaat van de (externe) Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (1954-) en heeft het voorzitterschap en secretariaat van de (interdepartementale) Commissie voor Uniforme Interpretatie van het EEG-verdrag⁴²⁶.

JURA vervulde het voorzitterschap van de Nederlandse delegatie naar de conferentie van de Verenigde Naties over het diplomatieke verkeer (Wenen 1961, resulterend in het Verdrag van Wenen inzake het diplomatiek verkeer), was lid van de Nederlandse delegatie naar de (Benelux) Raad voor de Handelsaccorden (1953-1955) en vervulde korte tijd de functie van Rijnvaartcommissaris (1962-1966, zie ook VADV).

Handelingen:

nr: 762

actor: minister van Buitenlandse Zaken / JURA

handeling: adviseren over de inhoud en uitleg van de op het Koninkrijk berustende internationale rechten en verplichtingen

periode: 1950-

⁴²⁴ Externe commissie, ingesteld bij ministeriële beschikking van 1 september 1954, DKP 100622. De voorzitter was lid van de Raad van State, voorts hadden leden van de Staten-Generaal, hoogleraren en enkele hoge ambtenaren zitting in de commissie.

⁴²⁵ De CAVI verzorgde de ambtelijke voorbereiding van de Raad voor Aangelegenheden van Indonesië (RAVI), 1950-1953 en 1957-1958. *Organisatie en reorganisatie*, 130. Van der Togt, 44.

⁴²⁶ Ingesteld bij brief van DGES 24 oktober 1960. De commissie heeft tot taak een uniforme Nederlandse interpretatie van daarvoor inaanmerking komende belangrijke verdragsartikelen voor te bereiden. Naast een aantal vast vertegenwoordigde departementen, kunnen departementen naar gelang het te behandelen onderwerp worden uitgenodigd.

nr: 763
actor: minister van Buitenlandse Zaken / JURA
handeling: vertegenwoordigen van het Koninkrijk in procedures voor internationale gerechtelijke instanties
periode: 1950-

Financieel-Economisch Adviseur (FEAD)

FEAD was in 1950 pro memorie in de nieuwe organisatie opgenomen. De functie zou niet ingevuld worden zolang van de diensten van regeringscommissaris Hirschfeld (zie hfdst. 6 DGEM en voorgangers) gebruik kon worden gemaakt. Met ingang van 15 juli 1954 werd E.H. van der Beugel Directeur-Generaal voor Economische en Militaire Aangelegenheden tot FEAD benoemd. Toen deze in 1957 staatssecretaris van Buitenlandse Zaken werd, bleef de functie vacant. Het was de taak van FEAD adviezen uit te brengen de departementleiding (twee ministers en een secretaris-generaal) en de directies van het departement over vragen van financieel-economische aard.⁴²⁷

Adviseur voor Tractaatsaangelegenheden (TRAD)

De functie heeft bestaan tussen 1961 en 1968. In deze periode vertegenwoordigde TRAD het ministerie in de interdepartementale Contactcommissie voor wetgevingstechniek. In de functie werd aangesteld prof. dr. A.M. Stuyt, het voormalig hoofd DVE.

Adviseur Beleidsplanning (PLAN)

De functie werd per 1 september 1972 ingesteld. Met de titel raadadviseur werd prof. drs. H. Ch. Posthumus Meyes, voormalig sous-chef DIE, de eerste Adviseur Beleidsplanning. Hij kreeg een aantal assistenten toegevoegd. Taak van PLAN is de minister gevraagd en ongevraagd te adviseren over het Nederlandse multilaterale en bilaterale buitenlandse beleid in algemene zin op de langere termijn. Hiertoe verricht PLAN onderzoek en studies en heeft hij recht op informatie, het zelfstandig onderhouden van interne en externe contacten, het bijwonen van beleidsvergaderingen.⁴²⁸

Adviseur in Algemene Dienst (ADVA)

Tussen 1974 en 1980 stond deze adviseur ter beschikking van de bewindslieden van het departement voor het geven van adviezen over belangrijke principiële beleidsvraagstukken op het gehele terrein van de taak van het departement. Ook kon ADVA belast worden met bijzondere opdrachten. Aangesteld in deze functie werd J. Meijer, voormalig directeur-generaal Internationale Samenwerking (DGIS).

Adviseur voor Onderhandelingen met Buurlanden (BUAD)

Adviseert de departementsleiding over Nederlands-Belgische kwesties (Schelde, Benelux, etc.). Maakt deel uit van onderhandelingsdelegaties.

⁴²⁷ *Organisatie en reorganisatie*, 206-207. Beschikking van 15 juli 1954, ASAZ no. 88417.

⁴²⁸ Archief O & I, blok 4, inv.nr. 0011. *Jaarboek van het Departement van Buitenlandse Zaken 1972-1973* ('s-Gravenhage 1973), 165-167.

Adviseur voor Protocolaire Aangelegenheden (ADKP)

Adviseert de departementsleiding en de Directie Kabinet en Protocol (DKP) over zaken die het in acht te nemen protocol in officiële buitenlandse contacten aangaan.

Handelingen:

nr: 764
actor: minister van Buitenlandse Zaken
handeling: verlenen van Koninklijke geloofsbrief, Koninklijke volmacht of Ministeriële volmacht ten name van één of meer personen, tot ondertekening van een overeenkomst
periode: 1950-1956

nr: 765
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Adviseurs
handeling: verstrekken van beleidsadviezen met betrekking tot het Nederlandse buitenlands beleid
periode: 1950-

nr: 766
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Raadadviseur
handeling: adviseren ten aanzien van de juridische aspecten van de Indonesische kwestie
periode: 1947-

nr: 767
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Raadadviseur
handeling: op hoofdlijnen toetsen van beleidsbeslissingen
periode: 1945-

nr: 768
actor: minister van Buitenlandse Zaken / Raadadviseur
handeling: voorbereiden van interim-regelingen voor Suriname (tot 1975) en de Nederlandse Antillen en Aruba
periode: 1947-

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AA	AFDELING ALGEMENE EN ADMINISTRATIEVE ZAKEN DOI
AB	BUREAU ARBEIDSVVERHOUDINGEN EN BELEIDSPROJECTEN HDBZ
ABL	AFDELING BEVEILIGING
ACC	ADMINISTRATIVE COORDINATING COMMITTEE
ACCV	ADVIESCOMMISSIE CATEGORIE IV
ACD	ACCOUNTANTSDIENST
ACM	SECRETARIS ADVIESCOMMISSIE MENSENRECHTEN
ACO	AFDELING COMPTABILITEIT EN FINANCIËLE ZAKEN
AD	AFDELING ALGEMENE DIENST AVB
ADKP	ADVISEUR VOOR PROTOCOLLAIRE AANGELEGENHEDEN
ADOS	BIJZONDER ADVISEUR VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
ADSU	ADVIESCOMMISSIE SURINAME
ADVA	ADVISEUR IN ALGEMENE DIENST
AE	BUREAU ALGEMENE INTEGRATIE EN EGKS DIE
AE	BUREAU ALGEMENE INTEGRATIE DIE
AF	BUREAU AFO/AF
AF	BUREAU AFRIKA DAM
AFO	HOOFDAFDELING FINANCIËLE ZAKEN EN AANSCHAFFINGEN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
AG	BUREAU ALGEMENE ZAKEN AJV
AG	BUREAU ALGEMENE ZAKEN ANV
AG	BUREAU ALGEMENE ZAKEN JVP
AHPZ	ADVISEUR-HONORAIR POLITIEKE ZAKEN
AI	BUREAU ADMINISTRATIEVE ORGANISATIE EN INTERNE CONTROLE FEZ
AI	ASSISTENT VOOR JURIDISCHE EN OVERGANGSZAKEN DGIN
AI	BUREAU ZUID-AZIE DFO
AI	BUREAU ALGEMEEN BEHEER EN INFORMATIEVOORZIENING
AJV	AFDELING JONGEREN VRIJWILLIGERS
AL	BUREAU ALGEMENE ZAKEN ACO
AM	BUREAU ALGEMENE ZAKEN DTH/BE
AM	BUREAU ALGEMENE ZAKEN DTH
AM	AFDELING ALGEMENE ZAKEN ITH
AM	BUREAU MILIEUZAKEN DES
AMAD	AMBASSADEUR IN ALGEMENE DIENST
AN	BUREAU ANALYSE EN RESULTATENONDERZOEK AJV
AN	ALGEMENE NAVO- EN WEU-ZAKEN DNW
AN	BUREAU VOORLICHTING EN BEWUSTWORDING IN NEDERLAND DPO
ANV	AFDELING NEDERLANDSE VRIJWILLIGERS
AO	BUREAU ATOOMAANGELEGENHEDEN OESO DES/ES
AO	BUREAU ATOOMAANGELEGENHEDEN OEEES DVO
AO	BUREAU ALGEMENE ONDERSTEUNING INTERNE MARKT DIE
AOD	HOOFDAFDELING ONDERZOEK EN DOCUMENTATIE
AOR	AFDELING ORGANISATIE EN EFFICIENCY
AP	AFDELING AZIË EN PACIFIC DOA
AP	ASSISTENT DIRECTEUR-GENERAAL POLITIEKE ZAKEN
APA	AFDELING POST- EN ARCHIEFZAKEN
APD	HOOFDAFDELING PERSONEEL DEPARTEMENT
API	AFDELING PERSONEEL DEPARTEMENT EN INWENDIGE DIENST
APO	HOOFDAFDELING PERSONELE ZAKEN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING APO
AR	BUREAU AFRIKA DFO

AR	ARCHIEF APA
ARI	AFDELING REHABILITATIE INDISCHE OORLOGSSLACHTOFFERS
AS	BUREAU AANSCHAFFINGEN AVB/GH
AS	SECRETARIE ARI
AS	EENHEID AANSCHAFFINGEN FDI
ASAZ	ASSISTENT-SECRETARIS-GENERAAL ADMINISTRATIEVE ZAKEN
AT	BUREAU AFO/AT
AT	BUREAU ATOOMZAKEN TMA
AV	BUREAU ALGEMENE VOORLICHTING DVB
AVB	AFDELING VERBINDINGEN
AVR	ALGEMENE VERDEDIGINGSRAAD
AVT	HOOFDAFDELING VERTALINGEN
AX	BUREAU ARBEIDSVOORWAARDEN EN RECHTSPOSITIE APO
AZ	BUREAU ALGEMENE ZAKEN DBI
AZ	BUREAU ADMINISTRATIEVE ZAKEN CBI
AZ	BUREAU AFO/AZ
AZ	BUREAU ALGEMENE ZAKEN DES/ES
BA	BUREAU ASIELZAKEN DAZ
BA	BUREAU BIJZONDERE AANGELEGENHEDEN AOD
BB	EENHEID BEHEERSAANGELEGENHEDEN DDI
BB	BUREAU BEGROTINGSZAKEN EN BOEKHOUDING ACO
BC	BUREAU BEGROTINGSSCOÖRDINATIE FEZ/FB
BC	BUREAU BIJZONDERE COMMISSIES DES/ES
BD	BUREAU BUDGETTAIRE EN ADMINISTRATIEVE AANGELEGENHEDEN DIO
BE	AFDELING BEHEERS- EN ADMINISTRATIEVE ZAKEN DTH
BE	BUREAU BENELUX DEU
BEB	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL BUITENLANDSE ECONOMISCHE BETREKKINGEN (EZ)
BENELUX	BELGISCH-NEDERLANDS-LUXEMBURGSE DOUANE-OVEREENKOMST
BF	BUREAU BEGROTINGSZAKEN EN INFORMATIEVERWERKING DTH
BF	AFDELING BUDGETTAIRE EN FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN CTR
BF	AFDELING BUDGETTAIRE EN FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN AFO
BG	EENHEID BEHEER GEBOUWEN EN GEBOUWTECHNISCHE INSTALLATIES FDI
BG	BUREAU BEHEER GEBOUWEN EN INVENTARIS AVB/GH
BGR	BELEIDSGROEP REISDOCUMENTEN
BH	BUREAU BEDRIJFSBEMIDDELING EN HANDELSBEVORDERING CBI
BH	BUREAU BEDRIJFSBEMIDDELING EN HANDELSBEVORDERING
BI	BUREAU BIBLIOTHEEK AOD/DO
BI	BIBLIOTHEEK EN INFORMATIEDESK DDI
BL	AFDELING BEDRIJFSLEVEN EN ONTWIKKELING DPO
BL	BUREAU BELEIDSZAKEN DTH
BL	BUREAU BELEIDSZAKEN DTH
BL	VOORLICHTINGSDIENST BUITENLAND DVL
BM	BUREAU BEGROTING EN MATERIALEN DTH
BM	BUREAU ADMINISTRATIE BUITENLANDSE MISSIES DKP
BO	BUREAU BEGROTING DTH
BO	BUREAU BEGELEIDING APO
BOS	BEWINDSLIEDENOVERLEG SURINAME
BOW	BRAZIL OP WEG
BP	BINNENPOST APA
BR	BUREAU BERICHTENVERKEER AVB/VG
BS	PLV. DGIS VOOR BILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
BS	AFDELING BILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DFO
BS	PLV. DIRECTEUR-GENERAAL INTERNATIONALE SAMENWERKING, BILATERALE

	ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
BSD	BASISSELECTIEDOCUMENT
BT	BUREAU TOEZICHT BEGROTINGSUITVOERING FEZ/FB
BT	BUREAU BILATERALE ZAKEN DFO
BUAD	ADVISEUR VOOR ONDERHANDELINGEN MET BUURLANDEN
BV	BUREAU BANKEN EN VOEDSELHULP DFO
BV	BUREAU BANKEN, INVESTERINGEN, VOEDSEL- EN HUMANITAIRE HULP DFO
BV	BUREAU BEVEILIGING EN BEDRIJFSZELFBESCHERMING API
BW	EENHEID BEWAKINGSPERSONEEL FDI
BW	BUREAU BZB EN BEWAKINGSPERSONEEL ABL
BY	BUREAU BIJZONDERE PROGRAMMA'S DPO
BY	BUREAU BIJZONDERE PROGRAMMA'S DPO
BZ	VOORLICHTINGSDIENST BUITENLANDSE ZAKEN DVL
BZ	BUREAU BEVEILIGINGSZAKEN ABL
BZ	EENHEID BEDRIJFSZELFBESCHERMING FDI
CA	BUREAU CENTRAAL AFRIKA DAM
CA	BUREAU CARAÏBISCHE ZONE DWH
CAVI	COMMISSIE VOOR AANGELEGENHEDEN VAN INDONESIË
CB	AFDELING COORDINATIE EN BUDGETTAIRE ZAKEN DIO
CB	AFDELING COÖRDINATIE EN BUDGETTAIRE ZAKEN DIO
CBE	COÖRDINATOR BELEID EN EVALUATIE
CBI	CENTRUM TOT BEVORDERING VAN DE IMPORT UIT ONTWIKKELINGSLANDEN
CC	BUREAU CONSORTIA EN CONSULTATIEVE GROEPEN DFO
CCMS	COMMITTEE ON THE CHALLENGES OF MODERN SOCIETY
CCP	COÖRDINATOR PASPOORTPROJECT
CCVNGO	COÖRDINATIECOMMISSIE VOOR DE VERENIGDE NATIES EN DE GESPECIALISEERDE ORGANISATIES
CD	CORPS DIPLOMATIQUE
CD	AFDELING SPECIALE PROGRAMMA'S ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DMP
CD	SPECIALE PROGRAMMA'S ONTWIKKELINGSSAMENWERKING CAT. III
CD-A	BUREAU MACRO-ECONOMISCHE NOODSITUATIES DMP
CD-A	MACRO-ECONOMISCHE NOODSITUATIES SUBCAT. III-A
CD-B	NOODHULP EN HUMANITAIRE NOODSITUATIES SUBCAT. III-B
CD-B	BUREAU NOODHULP EN HUMANITAIRE NOODKWESTIES DMP
CD-C	BUREAU SOCIAAL-ECONOMISCHE NOODSITUATIES VAN GROEPEN DMP
CD-C	SOCIAAL-ECONOMISCHE NOODSITUATIES VAN GROEPEN SUBCAT. III-C
CD-D	BUREAU ENERGIEHULP DMP
CDB	CENTRALE DIENST BEVEILIGING
CE	SECTIE UITVOERING COMPENSATIE-ACCOORD EGYPT EGYPT DAM/MO
CE	CENTRAAL BUREAU ARI
CEBEMO	CENTRALE BEMIDDELING MEDEFINANCIERING ONTWIKKELINGSPROGRAMMA'S (KATHOLIEKE ORGANISATIE VOOR MEDEFINANCIERINGSPROJECTEN)
CEIA	COÖRDINATIECOMMISSIE VOOR EUROPESE INTEGRATIE- EN AS- SOCIATIEPROBLEMEN
CERN	CONSEIL EUROPEËN POUR LA RECHERCHE NUCLEAIRE
CFA	COMMITTEE ON FOOD AID POLICIES AND PROGRAMMES (WVP)
CG	BUREAU COÖRDINATIE EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES DIO/EZ
CG	BUREAU COORDINATIE EN GESPECIALISEERDE ORGANISATIES DIO
CGIAR	CONSULTATIVE GROUP FOR INTERNATIONAL AGRICULTURAL RESEARCH
CICB	COÖRDINATIECOMMISSIE INTERNATIONALE CULTURELE BETREKKINGEN
CIE ITH	COMMISSIE VOOR INTERNATIONALE TECHNISCHE HULP
CIE ITH SUB1	SUBCOMMISSIE VOOR FELLOWSHIPAANGELEGENHEDEN
CIE ITH SUB2	SUBCOMMISSIE ASSISTENT-DESKUNDIGEN PROGRAMMA
CIE ITH SUB3	SUBCOMMISSIE PROJECTENPROGRAMMA

CILSS	COMITÉ INTER-ETATS POUR LA LUTTE CONTRE LA SÉCHERESSE DU SAHEL
CIM	COÖRDINATIECOMMISSIE VOOR INTERNATIONALE MILIEUAANGELEGENHEDEN
CK	CODEKAMER AVB
CL	CENTRALE DIENSTEN SNV
CL	BUREAU CENTRALE DIENSTEN ANV
CL	BUREAU CENTRALE DIENSTEN SNV
CM	BUREAU COÖRDINATIE MENSENRECHTEN DGIS
CN	BUREAU CENTRAAL- EN NOORD-AFRIKA DAM
CO	BUREAU CRYPTOBEHEER AVB/VG
CO	BUREAU CODEDIENST AVB
COCOM	COORDINATIE COMMISSIE INZAKE HULPVERLENING AAN MINDER-ONTWIKKELDE LANDEN
COCOM SUB1	SUBCOMMISSIE VOOR TECHNISCHE HULP
COCOM SUB2	SUBCOMMISSIE VOOR FINANCIËEL-ECONOMISCHE ONTWIKKE- LINGSHULP
COCOM SUB3	SUBCOMMISSIE VOOR INTERNATIONALE ORGANISATIES
COCOPO	COMITÉ DE COORDINATION POLITIQUE (BENELUX)
COCOS	COÖRDINATIE COMMISSIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
COREPER	COMITÉ VAN PERMANENTE VERTEGENWOORDIGINGEN TE BRUSSEL
COV	CENTRUM ONTWIKKELING DER VOLKEREN
CP	BUREAU COORDINATIE PARTICULIERE ACTIVITEITEN DTH
CP	AFDELING COORDINATIE PARTICULIERE PROGRAMMA'S DPO
CR	BUREAU CONTROLE EN ONDERZOEK DTH
CS	BUREAU CULTURELE SAMENWERKING DCV
CT	BUREAU AFO/CT
CTR	CONTROLLER HDBZ
CTR	DIRECTIE CONTROLLING, FINANCIËLE ZAKEN EN MATERIAALVOORZIENING ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
CUI	COMMISSIE UNIFORME INTERPRETATIE EEG-VERDRAG
CVIN	COMITÉ VERENIGDE INLICHTINGENDIENSTEN NEDERLAND
CVSE	CONFERENTIE OVER VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA
CZ	BUREAU CENTRAAL- EN ZUIDELIJK-AFRIKA DAM
CZ	BUREAU ALGEMENE EN COMPTABELE AANGELEGENHEDEN CBI
DA	BUREAU DOCUMENTATIE EN ADMINISTRATIEVE ZAKEN DIO
DAC	DEVELOPMENT ASSISTANCE COMMITTEE OESO
DAF	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AFRIKA
DAF	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AFRIKA EN MIDDEN-OOSTEN
DAL	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AZIE
DAL	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING AZIE EN ALGEMENE FINANCIËLE AANGELEGENHEDEN
DAM	DIRECTIE AFRIKA EN MIDDEN-OOSTEN
DAV	DIRECTIE ATLANTISCHE SAMENWERKING EN VEILIGHEIDSZAKEN
DAZ	DIRECTIE ALGEMENE ZAKEN
DBD	DIRECTIE BUITENLANDSE DIENST
DBI	DIRECTIE BELEIDSZAKEN INDONESIË
DCV	DIRECTIE CULTURELE SAMENWERKING EN VOORLICHTING BUITENLAND
DDI	DIENST DOCUMENTAIRE INFORMATIEVOORZIENING
DDR	DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK
DE	AFDELING DECORATIES DKP
DEA	DIRECTIE ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN
DES	DIRECTIE ECONOMISCHE SAMENWERKING
DEU	DIRECTIE EUROPA
DEZ	DIRECTIE ECONOMISCHE ZAKEN
DFO	DIRECTIE FINANCIËEL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGSHULP

DFO	DIRECTIE FINANCIËL-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
DG	BUREAU DGES-ARCHIEF APA
DGB	DIENST GEBOUWEN BUITENLAND
DGEM	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL VOOR ECONOMISCHE EN MILITAIRE AANGELEGENHEDEN
DGES	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL EUROPESE SAMENWERKING
DGIN	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL INDONESI
DGIS	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL INTERNATIONALE SAMENWERKING
DGPZ	DIRECTEUR-GENERAAL/DIRECTORAAT-GENERAAL POLITIEKE ZAKEN
DI	BUREAU DYNAMISCH ARCHIEF APA
DIE	DIRECTIE INTEGRATIE EUROPA
DIO	DIRECTIE INTERNATIONALE ORGANISATIES
DIRVO	DIRECTIE VERRE OOSTEN
DK	BUREAU DIENSTKLEDING AVB/GH
DKP	DIRECTIE KABINET EN PROTOCOL
DLA	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING LATIJNS-AMERIKA
DMA	DIRECTIE MILITAIRE AANGELEGENHEDEN
DMP	DIRECTIE MULTILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN SPECIALE PROGRAMMA'S
DMP	DIRECTIE MULTILATERALE FINANCIËLE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN SPECIALE PROGRAMMA'S
DN	BUREAU DNW-ARCHIEF APA
DNW	DIRECTIE NAVO- EN WEU-ZAKEN
DO	BUREAU DOCUMENTATIE AOD
DOA	DIRECTIE OOSTEN
DOA	DIRECTIE AZIË EN OCEANIË
DOG	DIENST OVER GRENZEN
DOI	DIRECTIE OVERGANGSZAKEN INDONESIË
DOS	DIRECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING SURINAME
DPC	DEFENSE PRODUCTION COMMITTEE (NAVO)
DPO	DIRECTIE PARTICULIERE ACTIVITEITEN EN ONDERWIJS
DPO	DIRECTIE PARTICULIERE ACTIVITEITEN, ONDERWIJS- EN ONDERZOEK PROGRAMMA'S
DPV	DIRECTIE POLITIEKE VN-ZAKEN
DPZ	DIRECTIE POLITIEKE ZAKEN
DRW	DIRECTIE RAAD VAN EUROPA EN WETENSCHAPPELIJKE SAMENWERKING
DS	BUREAU DOCUMENTATIE EN STATISTIEK DTH
DST	DIRECTIE COORDINATIE SECTORPROGRAMMA'S EN TECHNISCHE ADVISERING
DTH	DIRECTIE INTERNATIONALE TECHNISCHE HULP
DU	BUREAU DUITSLAND DEU
DU	BUREAU DUIT AVT
DV	EENHEID DIENSTVERVOER FDI
DVB	DIRECTIE VOORLICHTING BUITENLAND
DVE	DIRECTIE VERDRAGEN
DVL	DIRECTIE VOORLICHTING
DVO	DIRECTIE VRIJHANDELSZONE
DWH	DIRECTIE WESTELIJK HALFROND
EA	BUREAU ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN DES
EA	BUREAU ECONOMISCHE EN STATISTISCHE AANGELEGENHEDEN DES/ES
EB	STAFEEENHEID BIJZONDERE ONDERWERPEN DAZ
EC	EUROPESE COMMISSIE
EC	BUREAU EXAMENS EN COMMISSIES DBD

ECA	ECONOMIC COOPERATION ADMINISTRATION
ECAFE	ECONOMIC COMMISSION ASIA AND THE FAR EAST (VN)
ECE	ECONOMISCHE COMMISSIE VOOR EUROPA (VN)
ECLA	ECONOMISCHE COMMISSIE VOOR LATIJNS-AMERIKA (VN)
ECOSOC	ECONOMISCHE EN SOCIALE RAAD VAN DE VERENIGDE NATIES (VN)
EDG	EUROPESE DEFENSIE GEMEENSCHAP
EE	BUREAU EEG DIE
EEG	EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP
EF	BUREAU ECONOMISCHE EN FINANCIËLE ZAKEN DBI
EF	EENHEID FINANCIËLE EN ADMINISTRATIEVE AABGELEGENHEDEN DDI
EG	BUREAU EEG-AANGELEGENHEDEN DAL
EG	BUREAU EEG-AANGELEGENHEDEN DMP
EG	PEN
EGKS	EUROPESE GEMEENSCHAP VOOR KOLEN EN STAAL
EH	BUREAU ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN EN MILITAIRE HULPVERLENING DNW/PH
EHP	EUROPESE HERSTEL PROGRAMMA
EIB	EUROPESE INVESTERINGSBANK
EM	BUREAU EXPERTS EN MISSIES DTH
EM	EERSTE MEDEWERKER
EM	AFDELING EXPERTS EN MISSIES ITH
EMHP	REGERINGSCOMMISSARIAAT VOOR HET ECONOMISCHE EN MILITAIRE HULPPROGRAMMA
EN	BUREAU ENGELS AVT
ENEA	EUROPEAN NUCLEAR ENERGY AGENCY
EP	ASSISTENT DGPZ T.B.V. EPS-VOORZITTERSCHAP
EP	AFDELING ECONOMISCHE EN HANDELSPOLITIEKE ZAKEN DIO
EPG	EUROPESE POLITIEKE GEMEENSCHAP
EPS	EUROPESE POLITIEKE SAMENWERKING
ER	BUREAU ECONOMISCHE ZAKEN EN REGIONALE COMMISSIES DIO
ES	BUREAU ECONOMISCH EN STATISTISCH ONDERZOEK DEA
ES	AFDELING ECONOMISCHE SAMENWERKING
ES	BUREAU ECONOMISCHE EN STATISTISCHE AANGELEGENHEDEN DVO
ESA	EUROPEAN SPACE AGENCY
ESCAP	ECONOMIC AND SOCIAL COMMISSION FOR ASIA AND THE PACIFIC
ET	BUREAU ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN EN TECHNOLOGISCHE SAMENWERKING
EU	EUROPESE UNIE
EURDNAID	CONSORTIUM VOOR EUROPESE NGO-VOEDSELHULP
EVA	EUROPESE VRIJHANDELS ASSOCIATIE
EVD	ECONOMISCHE VOORLICHTINGSDIENST (EZ)
EZ	ECONOMISCHE ZAKEN (MINISTERIE VAN)
EZ	AFDELING ECONOMISCHE EN SOCIALE ZAKEN DIO
FA	BUREAU FINANCIËLE ADMINISTRATIE DTH
FAC	FOOD AID CONVENTION
FAO	FOOD AND AGRICULTURAL ORGANIZATION VN
FB	AFDELING FINANCIËEL ECONOMISCH BELEID EN BEGROTINGSZAKEN FEZ
FDI	FACILITAIRE DIENST INTERNE ZAKEN
FDT	FACILITAIRE DIENST TELECOMMUNICATIE
FE	BUREAU FINANCIËEL-ECONOMISCHE ADVISERING FEZ
FE	BUREAU FELLOWSHIPS DTH
FE	AFDELING FELLOWSHIPS ITH
FE	AFDELING FELLOWSHIPS DTH
FEAD	FINANCIËEL-ECONOMISCH ADVISEUR

FEZ	CENTRALE DIRECTIE FINANCIËEL-ECONOMISCHE ZAKEN
FH	BUREAU FINANCIËLE EN HANDELSPOLITIEKE VRAAGSTUKKEN DEA
FH	AFDELING FINANCIËLE HULPVERLENINGSPROGRAMMA'S DFO
FI	BUREAU FINANCIËLE INFORMATISERING FEZ
FL	BUREAU THESAURIE FEZ/FZ
FM	BUREAU FORMATIEZAKEN HDBZ
FM	FINANCIËEL-MILITAIRE AANGELEGENHEDEN DNW
FMO	FINANCIËRINGSMAATSCHAPPIJ VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN
FN	BUREAU FRANS AVT
FO	AFDELING FINANCIËLE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DFO
FO	BUREAU FORMATIEZAKEN APD
FP	FERTILIZER PROGRAMME FAO
FP	BUREAU FINANCIËLE RECHTSPOSITIE HDBZ
FSAS	FOOD SECURITY ASSISTANCE SCHEME FAO
FU	BUREAU REGISTRATIE VAN BETALINGSVERZOEKEN DTH
FZ	AFDELING FINANCIËEL BEHEER FEZ
FZ	ONDERAFDELING FINANCIËLE ZAKEN DTH
GB	BUREAU GEBOUWEN BUITENLAND DBD
GD	AFDELING GOEDEREN EN DIENSTEN CTR
GD	AFDELING GOEDEREN EN DIENSTEN AFO
GH	AFDELING GEBOUWEN EN HUISHOUDELIJKE DIENST AVB
GM	BUREAU GEDRUKT MATERIAAL DVB/AV
GNV	GECOMBINEERDE NEDERLANDSE VERTEGENWOORDIGING
GOM	GEMEENSCHAPPELIJK OVERLEG MEDEFINANCIËRINGSORGANISATIES
GS	BUREAU GEHEIME STUKKEN APA
GT	BUREAU GARANTIEWET ACO
GV	BUREAU GOEDERENVOORZIENING AFO
GW	GRONDWET
GW	AFDELING GARANTIEWETZAKEN DOI
HB	BUREAU HANDELSBEVORDERING EN BEDRIJFSBEMIDDELING CBI
HB	BUREAU HANDELS- EN BETALINGSVERKEER DES
HD	EENHEID HUISHOUDELIJKE DIENST FDI
HDBZ	HOOFDDIRECTEUR/HOOFDDIRECTIE DIENST BUITENLANDSE ZAKEN
HG	BUREAU HANDELSPOLITIEKE ZAKEN EN GRONDSTOFFEN DIO
HIVOS	HUMANISTISCH INSTITUUT VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
HJ	BUREAU HUMANITAIRE EN JURIDISCHE AANGELEGENHEDEN DIO
HLTF	HIGH-LEVEL TASK FORCE (NAVO)
IAC	INTERNATIONAAL AGRARISCH CENTRUM
IAEA	INTERNATIONAAL ATOOM ENERGIE AGENTSCHAP
IB	BUREAU BANKEN EN INVESTERINGEN DAL
IB	BUREAU BANKEN EN INVESTERINGEN DMP
IB	BUREAU BANKEN EN INVESTERINGEN DFO
IB	BUREAU INVESTERINGSBEVORDERING DFO
IB	BUREAU INVESTERINGSBEVORDERING EN INDONESIEHULP DFO
IBD	INSPECTIE BUITENLANDSE DIENST
IBO	INTERNATIONALE BOUWORDE
IBRD	INTERNATIONAL BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (VN)
ICAO	INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (VN)
ICCO	INTERKERKELIJKE COÖRDINATIE COMMISSIE ONTWIKKELINGSPROJEKTEN
ICM	INTERDEPARTEMENTALE COÖRDINATIECOMMISSIE MINDERHEDENBELEID
ICMH	INTERDEPARTEMENTALE COÖRDINATIECOMMISSIE VOOR DE MILIEUHYGIËNE
ICV	INTERDEPARTEMENTALE COMMISSIE VOOR VLUCHTELINGZAKEN/ VLUCHTELINGENBELEID
ID	COORDINATIE-EENHEID VOOR HET SECTORPROGRAMMA INDUSTRIËLE

	ONTWIKKELING DST
ID	BUREAU INWENDIGE DIENST API
ID-A	BUREAU INVESTERINGEN DST
ID-B	BUREAU GEMENGDE KREDIETEN DST
ID-B	BUREAU LAAG-CONCESSIONELE LENINGEN DST
ID-C	BUREAU TECHNISCHE BIJSTAND EN ALGEMENE ONDERSTEUNING DST
IDA	INTERNATIONAL DEVELOPMENT ASSOCIATION
IDS	INSTITUTE FOR DEVELOPMENT STUDIES (SUSSEX)
IE	BUREAU INTEGRATIE EUROPA DWS
IEFR	INTERNATIONAL EMERGENCY FOOD RESERVE
IFAD	INTERNATIONAL FUND FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT
IFPRI	INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE
IGGI	INTERGOUVERNEMENTELE GROEP VOOR INDONESIË
IGOS	INSPECTEUR-GENERAAL ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
IK	BUREAU INTERNATIONALE PROJEKTEN EN KENNISOVERDRACHT CBI
ILO	INTERNATIONAL LABOUR ORGANISATION VN
IM	BUREAU INFORMATISERING CTR
IMCO	INTERNATIONAL MARITIME CONSULTATIVE ORGANIZATION (VN)
IMF	INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (VN)
IMS	INTERNATIONAL MILITARY STAFF (NAVO)
IN	INFORMATIECENTRUM O&I
IN	AFDELING INDONESIË DOA
IO	BUREAU INTERNATIONAAL ONDERWIJS DPO
IO	BUREAU INTERNATIONAAL ONDERWIJS EN UNIVERSITAIRE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DPO
IO	BUREAU INTERNATIONAAL ONDERWIJS EN UNIVERSITAIRE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DTH
IOV	INSPECTIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING TE VELDE
IP	BUREAU INTERNE VOORLICHTING EN NIEUWSVOORZIENING POSTEN DVL/BZ
IPPF	INTERNATIONAL PROGRAM FOR PARENTHOOD AND FAMILY PLANNING FEDERATION
IRC	INTERNATIONAL REFERENCE CENTRE (DRINKWATER)
IRHP	INTERDEPARTEMENTALE RAAD VOOR DE HANDELSPOLITIEK
IRO	INTERNATIONALE VLUCHTELINGEN ORGANISATIE (VN)
IS	INTERNATIONAL STAFF (NAVO)
IS	BUREAU ISPECTIE BEGROTINGSZAKEN FEZ/FB
ISB	INSPECTIE POSTEN BUITENLAND
ISCDD	INTERNATIONAL SCHEME FOR THE COORDINATION DAIRY DEVELOPMENT FAO
ISI	INTERDEPARTEMENTALE STUURGROEP IMMIGRATIE
ISNAR	INTERNATIONAL SERVICE FOR NATIONAL AGRICULTURAL RESEARCH
ISOV	INTERDEPARTEMENTALE STUURGROEP ONDERWIJSSAMENWERKING VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN
ITH	BUREAU VOOR INTERNATIONALE TECHNISCHE HULP
ITO	INTERNATIONAL TRADE ORGANIZATION
ITU	INTERNATIONAL TELECOMMUNICATIONS UNION (VN)
IV	BUREAU INVORDERINGEN ACO
IWWON	INTERDEPARTEMENTALE WERKGROEP WERVING EN OPVANG INTERNATIONALE ORGANISATIES IN NEDERLAND
JAZ	DIRECTIE JURIDISCHE EN ADMINISTRATIEVE ZAKEN
JO	BUREAU PERSONELE INZET T.B.V. PARTICULIERE PROGRAMMA'S DPO
JR	BUREAU JURIDISCHE ZAKEN DTH
JR	BUREAU JURIDISCHE ZAKEN DGIS
JS	BUREAU JAPANSE SMARTEGELDEN ACO
JS	AFDELING JURIDISCHE EN SOCIALE ZAKEN DIO

JS	BUREAU SOCIALE EN JURIDISCHE ZAKEN DIO
JURA	JURIDISCH ADVISEUR
JV	BUREAU JURIDISCHE EN VLUCHTELINGENZAKEN DIO
JVP	JONGEREN VRIJWILLIGERS PROGRAMMA
JZ	BUREAU JURIDISCHE ZAKEN DAZ
KA	KABINET DKP
KABNA	KABINET DER NEDERLANDSE ANTILLEN EN ARUBA
KAP	PROGRAMMA VOOR KLEINE AMBASSADE PROJECTEN
KB	KONINKLIJK BESLUIT
KB	BUREAU KAPITAALVERKEER EN BANKEN DFO
KD	BUREAU KOERIERSDIENST AVB
KIT	KONINKLIJK INSTITUUT VOOR DE TROPEN
KT	AFDELING KOERIERS- EN TRANSPORTDIENST AVB
L+V (AHO)	L&V: DIRECTIE AGRARISCHE HULP AAN ONTWIKKELINGSLANDEN
LA	BUREAU AFRIKA EN LATIJNS-AMERIKA DFO
LA	BUREAU ZUID-AMERIKA DWH
LA	BUREAU LATIJNS-AMERIKA DFO
LA	BUREAU LATIJNS-AMERIKA DLA
LB	BUREAU BIBLIOTHEEK EN LANDENINFORMATIE DGIS
LK	BUREAU LATIJNS-AMERIKA AJV
LO	BUREAU INTERNATIONALE LIAISON EN OVERHEIDSINFORMATIE CBI
LP	BUREAU ALGEMENE PROGRAMMA'S DFO
LRW	LANDBOUW RESEARCH WERKGROEP
LS	SECRETARIS VAN DE SECRETARIS-GENERAAL EN DE PLAATSVERVANGEND SECRETARIS-GENERAAL
LT	BUREAU LITERATUURDOCUMENTATIE AOD/DO
LTDP	LONG TERM DEFENCE PROGRAMME (NAVO)
LZ	LATIJNS-AMERIKA EN AZIË SNV
LZ	BUREAU LATIJNS-AMERIKA EN AZIE ANV
LZ	BUREAU LATIJNS-AMERIKA EN AZIE SNV
M	MINISTER
MA	BUREAU MIDDEN-AMERIKA EN CARAIBISCH GEBIED DLA
MAAG	MILITARY ASSISTANCE AND ADVISORY GROUP (NAVO)
MB	EENHEID MACROSELECTIE, BEWERKING EN OVERDRACHT DDI
MBFR	CONFERENTIE OVER WEDERZIJDSE EN EVENWICHTIGE VERMINDERING VAN STRIJDKRACHTEN
MC	AFDELING MILITEIRE EN CIVIELE VERDEDIGINGSAANGELEGENHEDEN DNW
MCA	MILIEU- EN CRISISADVISEUR
ME	BUREAU MIDDEN-EUROPA DEU
MEMISA	MEDISCHE MISSIE AKTIE;
MF	BUREAU MIDDEN- EN OOST-AFRIKA DAF
MFO	MEDEFINANCIERINGSORGANISATIE
MH	BUREAU MILITAIRE HULPVERLENING DMA
MHPT	MILL HILL PROMOTION TEAM
MICIV	MINISTERIËLE COMMISSIE VOOR DE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN
MICONA	MINISTERIËLE COMMISSIE NOORDZEE AANGELEGENHEDEN
MIN/CANITAS	STICHTING MUSEUM IN NOOD
MINNA	MINISTER VOOR NEDERLANDS-ANTILLIAANSE EN ARUBAANSE ZAKEN
MINUOR	MINISTERIE VAN UNIEZAKEN EN OVERZEESE RIJKSDELEN
ML	SPEERPUNTPROGRAMMA MILIEU DST
MM	MEDICUS MUNDI
MO	BUREAU MIDDEN-OOSTEN DAM
MP	BUREAU MEDEFINANCIERINGSPROGRAMMA'S DPO
MP	BUREAU MEDEFINANCIERING PROJECTEN PARTICULIERE ORGANISATIES DTH

MR	MINISTERRAAD
MS	BUREAU MILITAIRE SAMENWERKING DAV
MSA	MUTUAL SECURITY AGENCY
MU	AFDELING MULTILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DMP
MU	AFDELING MULTILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DFO
MU	AFDELING MULTILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DAL
MV	BUREAU MATERIAALVOORZIENING DTH
MW	BUREAU MAATSCHAPPELIJK WERK HDBZ
MX	BUREAU AFO/MX
MZ	BUREAU MULTILATERALE ZAKEN DMP
MZ	BUREAU MULTILATERALE ZAKEN DFO
MZ	BUREAU MULTILATERALE ZAKEN DAL
MZ	BUREAU MACRO-ECONOMISCHE HULP, CO-FINANCIERING WERELDBANK EN DAC-ZAKEN DMP
NA	BUREAU NOORD-AMERIKA DWH
NAR	NATIONALE RAAD VAN ADVIES INZAKE HULPVERLENING AAN MINDER-ONTWIKKELDE LANDEN
NAR	NATIONALE ADVIESRAAD VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
NAVO	NOORD ATLANTISCHE VERDRAGSORGANISATIE
NB	BUREAU NEDERLANDERS IN HET BUITENLAND DAZ
NC	BUREAU NOORD- EN MIDDEN-AMERIKA EN CARAIBISCH GEBIED DWH
NCM	NEDERLANDSE CREDIETVERZEKERINGS MAATSCHAPPIJ
NCO	NATIONALE COMMISSIE VOORLICHTING EN BEWUSTWORDING ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
ND	BUREAU NOORD-AFRIKA DAM
NE	BUREAU NAVO EN EUROPESE DEFENSIE-AANGELEGENHEDEN DWS
NF	BUREAU NOORD- EN OOST-AFRIKA DAF
NGO	NON-GOUVERNEMENTELE ORGANISATIE
NIO	NEDERLANDSE INVESTERINGSBANK VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN
NJG	NEDERLANDSE JEUGD GEMEENSCHAP;
NL	BUREAU NEDERLANDS AVT
NMR	NEDERLANDSE MISSIE RAAD;
NN	BUREAU NIET-NUCLEAIRE WAPENBEHEERSING EN ONTWAPENING DIO
NN	BUREAU NIET-NUCLEAIRE WAPENBEHEERSING EN ONTWAPENING DPV/OV
NON-ODA	NON-OFFICIAL DEVELOPMENT AID
NOVIB	NEDERLANDSE ORGANISATIE VOOR INTERNATIONALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
NP	BUREAU NIJL EN RODE ZEE DAF
NPG	NUCLEAR PLANNING GROUP (NAVO)
NUC	NATIONALE UNESCO COMMISSIE
NUFFIC	NETHERLANDS UNIVERSITIES FOUNDATION FOR INTERNATIONAL COOPERATION;
NV	BUREAU NOOD- EN VOEDSELHULP DFO
NV	AFDELING NIEUWSVOORZIENING DVB
NW	BUREAU NUCLEAIRE WAPENBEHEERSING EN ONTWAPENING DIO
NW	BUREAU NUCLEAIRE WAPENBEHEERSING EN ONTWAPENING DPV/OV
NW	BUREAU NAVO- EN WEU-ZAKEN DMA
O&I	CENTRALE DIRECTIE ORGANISATIE EN INFORMATIEVOORZIENING
OA	BUREAU OOST-AFRIKA (AJV)
OA	BUREAU OOST-AZIE DFO
OA	BUREAU OOST-AZIE DAL
OA	BUREAU INDONESIE EN OOST-AZIE DAL
OB	BUREAU OESO EN BENELUX DES
OD	BUREAU OUDERDOMSVOORZIENING EN DELEGATIES ARI

ODA	OFFICIAL DEVELOPMENT AID
OE	BUREAU OOST-EUROPA DEU
OEES	ORGANISATIE VOOR EUROPESE ECONOMISCHE SAMENWERKING
OESO	ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING
OG	BUREAU ONDERHOUD GEBOUWEN EN INVENTARIS AVB/GH
OKW	ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN (MINISTERIE VAN)
OL	COÖRDINATOR OPLEIDINGEN AJV
OL	BUREAU OPLEIDINGEN IN NEDERLAND DTH
OL	BUREAU OPLEIDINGEN IN NEDERLAND DPO
ON	BUREAU ONDERZOEK AOD
OO	AFDELING INTERNATIONAAL ONDERWIJS EN ONDERZOEK DPO
OO	AFDELING INTERNATIONAAL ONDERWIJS EN ONDERZOEK DTH
OP	BUREAU OOST-AZIË EN PACIFIC DOA
OR	BUREAU ORGANISATIE EN EFFICIENCY
OS	VOORLICHTINGSDIENST ONTWIKKELINGSSAMENWERKING DVL
OS	AFDELING OEES-AANGELEGENHEDEN DVO
OSACI	OECUMENISCH STUDIE- EN ACTIECENTRUM VOOR INVESTERINGEN
OSRO FAO	OFFICE FOR SPECIAL RELIEF OPERATIONS
OT	BUREAU ONDERZOEK EN AANGEPASTE TECHNOLOGIE DPO
OT	BUREAU ONDERZOEK EN AANGEPASTE TECHNOLOGIE DTH
OV	BUREAU ONTWAPENING EN INTERNATIONALE VREDESVRAAGSTUKKEN DIO
OV	AFDELING ONTWAPENING EN INTERNATIONALE VREDESVRAAGSTUKKEN DIO
OV	BUREAU ONTWAPENING EN VREDESVRAAGSTUKKEN DIO/PI
OVOVO	OVERLEGORGAAN ONDERWIJSSAMENWERKING VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN
OX	BUREAU OPLEIDING EN VORMING APO
OXFAM	VK-NGO, VERGELIJKBAAR MET NOVIB
OZ	AFDELING OPERATIONELE ZAKEN DTH
OZ	BUREAU OOST- EN ZUIDELIJK AFRIKA ANV
OZ	BUREAU OOST- EN ZUIDELIJK AFRIKA SNV
OZ	OOST- EN ZUIDELIJK AFRIKA SNV
PA	BUREAU PARLEMENTAIRE AANGELEGENHEDEN DVE
PA	PERSENEELSADVISEURS HDBZ
PB	BUREAU PROJECTBEGELEIDING AJV
PB	BUREAU PROCESBEHEER FEZ/FZ
PC	BUREAU PRODUCTIE EN CIVIELE VERDEDIGINGSVOORBEREIDING DNW/MC
PD	EENHEID PERSARTKELEN DOCUMENTATIE DDI
PD	AFDELING PERSONELE ZAKEN EN OPLEIDINGEN DTH
PD	BUREAU PERSONEEL DEPARTEMENT API
PE	BUREAU PERSONELE ZAKEN ANV
PE	BUREAU PERSONELE ZAKEN (AJV)
PE	BUREAU PERSONEELSVOORZIENING APO
PE	BUREAU PERSONELE ZAKEN DBD
PFL	ACTION PROGRAMME FOR THE PREVENTION OF FOOD LOSSES
PG	BUREAU PERSONEELSBEOORDELING APD
PG	STAFEEENHEID DAL
PG	BUREAU PRODUCTIE- EN GOEDERENVRAAGSTUKKEN DMA
PG	BUREAU PROGRAMMA GEMENGDE KREDIETEN DMP
PH	AFDELING POLITIEKE AANGELEGENHEDEN EN MILITAIRE HULPVERLENING DNW
PH	FOTOCOPIEERDIENST APA
PI	BUREAU PERSONEELS- EN SALARISADMINISTRATIE HDBZ
PI	AFDELING POLITIEKE EN INTERNATIONALE VEILIGHEIDSZAKEN DIO
PIVOT	PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

PJ	BUREAU PROJECTEN JVP
PK	EENHEID POST EN KOERIERSZAKEN FDI
PK	ONDERAFDELING PERSONELE ZAKEN DTH
PK	BUREAU PERSONEELSAANGELEGENHEDEN DTH
PL	BUREAU PLANNING EN RESULTATEN ONDERZOEK AJV
PL	BUREAU POLITIEKE ZAKEN DBI
PL	BUREAU PLANNING EN RESULTATENONDERZOEK ANV
PL	COORDINATIE-EENHEID VOOR HET SECTORPROGRAMMA PLAT- TELANDSONTWIKKELING DST
PL-A	BUREAU VOEDSELPRODUKTIE, VOEDSELVEILIGHEID EN VOEDSELHULP DST
PL-B	BUREAU INFRASTRUCTUUR PLATTELANDSONTWIKKELING DST
PL-C	BUREAU ENERGIE EN ECOLOGIE DST
PLAN	ADVISEUR BELEIDSPANNING
PLV.DGES	PLAATSERVANGEND DIRECTEUR-GENERAAL EUROPESE SAMENWERKING
PLV.DGIS	PLAATSERVANGEND DIRECTEUR-GENERAAL INTERNATIONMALE SAMENWERKING
PLVS	PLAATSERVANGEND SECRETARIS-GENERAAL
PN	BUREAU POLITIEKE NAVO- EN WEU-AANGELEGENHEDEN DNW/PH
PN	BUREAU POLITIEKE AANGELEGENHEEN DAV
POAD	ADVISEUR VOOR POLITIEKE ZAKEN
PP	PASPOORTENBUREAU JAZ
PP	BUREAU PASPOORTEN EN POLICIAIRE ZAKEN DAZ
PR	BUREAU PROJECTZAKEN ANV
PR	BUREAU PROJECTZAKEN AJV
PR	BUREAU PRODUCTIVITEIT EN BIJZONDERE OEEES-COMMISSIES DVO
PR	AFDELING PROJECTEN ITH
PR	ONDERAFDELING PROJECTEN (AJV)
PR	BUREAU PROJECTEN DTH
PS	PARTICULIER SECRETARIS VAN DE MINISTER
PUM	PROGRAMMA UITZENDING MANAGERS
PV	PERMANENTE VERTEGENWOORDIGING
PV	AFDELING PERSZAKEN EN NIEUWSVOORZIENING DVB
PVEG	PERMANENTE VERTEGENWOORDIGING BIJ DE EG TE BRUSSEL
PX	BUREAU PERSONEELADMINISTRATIE APO
PZ	BUREAU POLITIEKE ZAKEN DIO
PZA	ADVISEUR VOOR POLITIEKE ZAKEN
R	MINISTER VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
RAWOO	RAAD VAN ADVIES VOOR HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK I.H.K. VAN DE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
RC	BUREAU RECRUTERING AJV
RC	BUREAU RECRUTERING ANV
RD	EENHEID PEPRODUCTIE DOCUMENTEN FDI
RD	BUREAU REPRODUKTIEDIENST AVB/AD
RE	BUREAU RAAD VAN EUROPA DWS
REA	RAAD VOOR ECONOMISCHE AANGELEGENHEDEN
REZ	RAAD VAN EUROPESE ZAKEN
RIO	RAPPORT INSTITUTIONEEL ONDERZOEK
RM	COÖRDINATIE MILITAIRE AANGELEGENHEDEN DAV
RO	BUREAU REHABILITATIE INDISCHE OORLOGSSLACHTOFFERS ACO
RO	BUREAU WERVING, SELECTIE EN OPLEIDING HDBZ
ROS	RAAD VOOR DE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
RP	BUREAU RECHTSPOSITIE EN PERSONEELSBEHEER APD
RP	COÖRDINATIE POLITIEKE AANGELEGENHEDEN DAV
RRM	RAAD VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUHYGIËNE

RS	PARTICULIER SECRETARIS VAN DE MINISTER VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
RT	BUREAU REHABILITATIE-UITKERINGEN EN TEGEMOETKOMINGEN WEDERINRICHTING ARI
RV	BUREAU REGLEMENTEN EN VOORSCHRIFTEN DBD
RV	BUREAU REIZEN EN VERPLAATSINGEN FEZ/FZ
RVA	RAAD VAN ADVIES VAN HET CBI
RVO	REGLEMENT VAN ORDE
RW	BUREAU REISWEZEN DAZ
RWTI	RAAD VOOR WETENSCHAPS-, TECHNOLOGIE- EN INFORMATIEBELEID
S	SECRETARIS-GENERAAL
SA	BUREAU BELEIDSVOORBEREIDING TEVENS SECRETARIAAT ADVIESRAAD DGIS
SA	SPECIAAL ASSISTENT VAN DE SECRETARIS-GENERAAL
SAC	STANDING ARMAMENTS COMMITTEE (NAVO)
SB	BUREAU VAN DE CONTROLLER CTR
SB	STAFEEENHEID DAF
SB	STAFBUREAU DGIS
SB	SOUVEREIN BESLUIT
SC	SECTERARIS VAN DGIS EN VAN DE PLV. DGIS
SC	BUREAU SOCIALE ZAKEN EN CONGRESSEN DIO
SCEPC	CIVIELE VERDEDIGINGSCOMMISSIE
SCN	SUBCOMMITTEE ON NUTRITION ACC
SE	BUREAU SECRETARIE EN EXPEDITIE APA
SEAD	SPECIAAL ADVISEUR
SH	BUREAU SURINAME DWH
SI	BUREAU SCHADECLAIMS INDONESIË DAZ
SIS	SECTORINVESTERINGSSTUDIES EN -BEMIDDELING
SIVOS	STICHTING INSTITUUT VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING;
SL	BUREAU SURINAME EN ZUIDELIJK LATIJNS-AMERIKA DWH
SL	BUREAU SELECTIE AJV
SM	BUREAU SOCIALE- EN MILIEUZAKEN DIO
SMA	SECTORMANAGEMENT
SNV	STICHTING NEDERLANDSE VRIJWILLIGERS
SNV	STAF SNV/ORGANISATIE VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING EN BEWUSTWORDING
SO	SPEERPUNTPROGRAMMA ONDERZOEK DST
SO	BUREAU STUDIE IN DE REGIO DPO
SO	BUREAU STUDIE IN DE REGIO DTH
SOH	STICHTING OECUMENISCHE HULP AAN KERKEN EN VLUCHTELINGEN
SON	STAF ONTWIKKELINGSSTRATEGIE
SOW	STICHTING ONDERZOEK WERELDVOEDSELVOORZIENING
SP	IINTERNATIONAL SUPPORT PROGRAMMA FOR WARM WATER MANAGEMENT FAO
SP	BUREAU SUPPLETIE PENSIOENEN ARI
ST	BUREAU SEMI-STATISCHE EN STATISCHE ARCHIEVEN APA
STB.	STAATSBLAD
STCRT.	NEDERLANDSE STAATSCOURANT
STIP	STIMULERING INDUSTRIËLE PROJECTEN
SU	BUREAU SURINAME DLA
SV	BUREAU SALARISSSEN EN VERGOEDINGEN ACO
SZ	BUREAU SOCIAAL-ECONOMISCHE ZAKEN DAZ
T	STAATSSECRETARIS
TA	EENHEID TECHNISCHE ADVISERING DST
TA	BUREAU TECHNISCHE ADVISERING DST

TD	BUREAU TERMINOLOGIE EN DOCUMENTATIE AVT
TE	TELEXDIENST AVB
TK	TYPEKAMER APA
TMA	ADVISEUR VOOR ATOOMZAKEN
TO	BUREAU VAN DE TARIEVEN EN OFFERTE-BEOORDELING AFO
TOOL	STICHTING TECHNISCHE ONTWIKKELING ONTWIKKELINGSLANDEN;
TP	BUREAU TECHNISCHE BIJSTAND EN PRODUCTIVITEIT DEA
TR	BUREAU TRACTEMENTEN ACO
TR	BUREAU TRANSPORT AVB/KT
TRAD	ADVISEUR VOOR TRACTAATSAANGELEGENHEDEN
TS	PERSOONLIJK ASSISTENT VAN DE STAATSSECRETARIS
TV	BUREAU TOELAGEN EN VERGOEDINGEN DBD
TZ	BUREAU TECHNISCHE ZAKEN EN VERGOEDINGEN
UA	BUREAU UITVOERING AZIE DTH
UA	BUREAU UITVOERING ZUID- EN OOST-AZIE EN PACIFIC DTH
UC	BUREAU UNCTAD-ZAKEN DIO
UH	ONDERAFDELING UITVOERING TECHNISCHE HULPVERLENING DTH
UH	AFDELING UITVOERING TECHNISCHE HULPVERLENING DTH
UL	BUREAU UITVOERING LATIJNS-AMERIKA EN CARAIBISCHE ZONE DTH
UL	BUREAU UITVOERING LATIJNS-AMERIKA DTH
UN	BUREAU HULPVERLENING IN VN-VERBAND DMP
UNDP	UN DEVELOPMENT PROGRAMME
UNESCO	UNITED NATIONS EDUCATIONAL, SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION (VN)
UNFPA	UN FUND FOR POPULATION ACTIVITIES
UNICEF	UN INTERNATIONAL CHILDREN'S FUND
UNIDO	UN INDUSTRIAL DEVELOPMENT ORGANISATION
UNIFEM	UN DEVELOPMENT FUND FOR WOMEN
UNRRA	UNITED NATIONS RELIEF AND REHABILITATION ADMINISTRATION (VN)
UP	BUREAU UITZENDING DESKUNDIGEN EN PERSONEELSBEHEER DTH
UPU	UNIVERSAL POSTAL UNION (VN)
UR	SPEERPUNTPROGRAMMA STEDELIJKE ARMOEDE DST
UR	BUREAU UITVOERING AFRIKA DTH
UR	BUREAU UITVOERING MIDDEN EN ZUIDELIJK AFRIKA DTH
UV	AFDELING UITVOERING DTH
UW	BUREAU UITVOERING WEST-AZIE EN NOORDELIJK AFRIKA DTH
VA	BUREAU VOORBEREIDING AZIE DTH
VA	BUREAU VOORBEREIDING ZUID- EN OOST-AZIE EN PACIFIC DTH
VADV	VERKEERSADVISEUR
VB	BUREAU VOORBEREIDING EN BEKENDMAKING VAN VERDRAGEN DVE
VB	VOORLICHTINGSDIENST BUITENLAND DCV
VD	BUREAU VOORBEREIDING VRIJWILLIGERS ANV
VD	BUREAU VOORBEREIDING SNV
VD	VOORBEREIDING SNV
VDO	VOORLICHTINGSDIENST ONTWIKKELINGSHULP
VE	AFDELING VERDRAGEN DKP
VF	BUREAU VERIFICATIE ACO
VF	BUREAU VERIFICATIE DAV
VG	AFDELING VERBINDINGEN AVB
VH	ONDERAFDELING VOORBEREIDING TECHNISCHE HULPVERLENING DTH
VH	AFDELING VOORBEREIDING TECHNISCHE HULPVERLENING DTH
VI	BUREAU VORMING DTH
VI	BUREAU VOORRECHTEN EN IMMUNITEITEN DKP
VIB	VOEDSELVOORZIENINGS IN- EN VERKOOPBUREAU

VL	BUREAU VOORLICHTING SNV
VL	BUREAU VOEDSELPRODUKTIE EN VOEDSELPROGRAMMA'S DAL
VL	BUREAU VOEDSELPROGRAMMA CATEGORIE IV DMP
VL	BUREAU VOORBEREIDING LATIJNS-AMERIKA EN CARAIBISCHE ZONE DTH
VL	BUREAU VOORLICHTING SNV
VL	BUREAU VOORBEREIDING LATIJNS-AMERIKA DTH
VM	BUREAU VORMING SNV
VM	BUREAU ALGEMENE VOORLICHTING EN MANIFESTATIES DVB/AV
VM	BUREAU VORMING SNV
VN	AFDELING VERIGDE NATIES DPZ
VN	VERENIGDE NATIES
VN	BUREAU VOORLICHTING EN VORMING ANV
VN	BUREAU VOORLICHTING EN VORMING ANV
VN	BUREAU VOORLICHTING EN VORMING SNV
VO	BUREAU VORMING EN OPLEIDING HDBZ
VO	AFDELING VOORLICHTING EN PUBLICATIES DVB
VOBO	STUURGROEP VROUWEN EN ONTWIKKELING IN DE BILATERALE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
VPO	CATEGORIE V: VOEDSELHULPPROGRAMMA VIA PARTICULIERE ORGANISATIES
VR	BUREAU VRIJHANDELSZONE DVO
VR	BUREAU VOORBEREIDING AFRIKA DTH
VR	BUREAU VOORBEREIDING MIDDEN EN ZUIDELIJK AFRIKA DTH
VR	SPEERPUNTENPROGRAMMA VROUWEN EN ONTWIKKELING DST
VT	BUREAU VERTALINGEN DVE
VV	BUREAU VOORBEREIDING VERDRAGEN DVE
VV	BUREAU VOORLICHTING EN VOORBEREIDING UITZENDING DESKUNDIGEN DTH
VW	BUREAU VRIJWILLIGERSZAKEN JVP
VW	ONDERAFDELING VRIJWILLIGERSZAKEN (AJV)
VW	BUREAU VOORBEREIDING WEST-AZIE EN NOORDELIJK AFRIKA DTH
VZ	BUREAU VREEMDELINGENZAKEN DAZ
WA	BUREAU WEST-AFRIKA SNV
WA	BUREAU WEST-AFRIKA ANV
WA	BUREAU WEST-AFRIKA SNV
WB	BUREAU WAPENBEHEERSING DAV
WBNC	WERKGROEP BEOORDELING NIEUWE COMMISSIEVOORSTELLEN
WE	BUREAU WEST-EUROPA DEU
WEU	WEST-EUROPESE UNIE
WF	BUREAU WEST-AFRIKA DAF
WFP	WORLD FOOD PROGRAMME
WHI	WET HERVERZEKERING INVESTERINGEN
WHO	WORLD HEALTH ORGANIZATION VN
WIA	WERKGROEP INTERNATIONALE AMBTENAREN
WIA	COÖRDINATOR VERVULLING INTERNATIONALE FUNCTIES
WIH	WET HERVERZEKERING INVESTERINGEN
WITHALL	WERKGROEP INZAKE TECHNISCHE HULP AAN LAAGONTWIKKELDE LANDEN
WJ	BUREAU WETGEVING EN JURIDISCHE ZAKEN DOI
WMO	WORLD METEOROLOGICAL ORGANIZATION
WN	BUREAU WETENSCHAPPELIJKE, TECHNOLOGISCHE EN NUCLEAIRE SAMENWERKING DRW
WO	BUREAU WOORDVOERING DVL/BZ
WO	ONDERAFDELING WERVING EN OPLEIDING DTH
WOB	BUREAU WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR
WR	WELZIJNSRAAD
WR	BUREAU WERVING DTH

WRR	WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR HET REGERINGSBELEID
WS	BUREAU WETENSCHAPPELIJKE SAMENWERKING DRW
WTO	WERELD TOERISME ORGANISATIE
WV	BUREAU WERVING EN SELECTIE ANV
WV	BUREAU WERVING EN SELECTIE SNV
WV	WERVING EN SELECTIE SNV
WVC	WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN CULTUUR (MINISTERIE VAN)
WVP(WFP)	WERELD VOEDSELPROGRAMMA
WVR	WERELD VOEDSEL RAAD
WW	WERELD WELZIJN
WZ	BUREAU WEST- EN ZUID-WEST AZIE DAL
XB	BUREAU KWALITEITS- EN GEGEVENSBEHEER FEZ/FZ
YMCA	YOUNG MEN'S CHRISTIAN ASSOCIATION
YWCA	YOUNG WOMEN'S CHRISTIAN ASSOCIATION
Z	REGERINGSCOMMISSARIS VOOR INDONESISCHE AANGELEGENHEDEN
ZA	BUREAU ZUID-AZIË DOA
ZA	BUREAU ZUID-AMERIKA DLA
ZD	BUREAU ZUIDELIJK AFRIKA DAM
ZE	BUREAU ZELFSTANDIGEN ARI
ZF	BUREAU ZUIDELIJK AFRIKA DAF
ZI	BUREAU ZUID-AZIË EN INDONESIË DOA
ZI	BUREAU AZIE (AJV)
ZL	BUREAU ZUIDELIJK LATIJNS-AMERIKA DWH
ZO	BUREAU ZUID-OOST AZIE DAL
ZO	BUREAU ZUID-OOST AZIË DAL
ZS	SPECIAAL ASSISTENT VAN DE REGERINGSCOMMISSARIS VOOR INDONESISCHE AANGELEGENHEDEN
ZZ	BUREAU ZUID-AZIË DAL

LITERATUUR EN BRONNEN

Literatuur

Algehele grondwetsherziening. Eerste lezing. deel Vb Wetgeving en bestuur - buitenlandse betrekkingen. Naar een nieuwe grondwet. Documentatiereeks, deel 26. Staatsuitgeverij ('s-Gravenhage 1983)

Algemene aanwijzingen voor de Rijksdienst (AAR), nr. 1, *Algemene aanwijzingen voor de Rijksdienst inzake externe adviesorganen en inzake interdepartementale commissies* ('s-Gravenhage 1987)

Algemene aanwijzingen voor de Rijksdienst (AAR), nr. 5, *Algemene aanwijzingen inzake aangelegenheden van de ministerraad en onderraden* ('s-Gravenhage 1983)

Algemene Geschiedenis der Nederlanden, Nieuwste tijd, dl 15 (Bussum 1982)

Algra, N.E. en H.C.J.G. Janssen, *Rechtsingang. Een oriëntatie in het recht* (Groningen 1989¹²)

Anderweg, R.B. (red.), *Ministers en ministerraad* ('s-Gravenhage 1990)

Bal, Leendert Jan, Stageverslag Directie Integratie Europa Ministerie van Buitenlandse Zaken 2 januari 1991 t/m 3 mei 1991, Vakgroep Geschiedenis RijksUniversiteit Utrecht

Beknopte Almanak van het Departement van Buitenlandsche waarin opgenomen de volledige lijst der Nederlandsche diplomatieke en consulaire ambtenaren. Bijgewerkt tot 1 april 1943

Beknopte Almanak van het Departement van Buitenlandsche Zaken waarin opgenomen de volledige lijst der Nederlandsche diplomatieke en consulaire ambtenaren. Bijgewerkt tot 1 april 1944

Beugel, E.H. van der, 'Vaststellen en uitvoeren van buitenlandse politie. Verhouding Buitenlandse Zaken-Vakministeries', *Internationale Spectator XXIV* (1970) 67-75

Bot, B.R. e.a. (red.), *Lijn in de buitenlandse politiek van Nederland*, Clingendael-reeks deel 5 ('s-Gravenhage 1984)

Breunese J.N. en L.J. Roborgh, *Ministeries van algemeen bestuur* (Leiden 1989)

BZ-maandblad ('s-Gravenhage 1974-)

Centrale Archiefselectiedienst, afdeling Onderzoek, Samenstelling F. Blom, *Het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen van het Ministerie van Economische Zaken. Rapport van het onderzoek naar organisatie, taken en personeel 1945-1969* (Winschoten 1989)

Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst, *Elk kent de laan die derwaart gaat*, rapport nr. 3, Ministerie van Binnenlandse Zaken ('s-Gravenhage 1980)

Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst, *Zou Thorbecke nu tevreden zijn?* ('s-Gravenhage 1979)

Commissie Interdepartementale Taakverdeling en Coördinatie, *Bestuursorganisatie bij de kabinetsformatie 1971* ('s-Gravenhage 1971)

Cremer, Rudolf, *De Nederlandse minister-president en het buitenlands beleid, 1974-1985.* Doctoraal scriptie Internationale Betrekkingen (Rijksuniversiteit Leiden 1986)

Denig, E., *Imago van Nederland, Voorlichting en presentatie in het buitenland*, Coutinho (Muidersberg 1991)

The Europa World Yearbook, vol I (London 1992)

Europees recht en decentrale overheden, samengesteld door SGBO ('s-Gravenhage 1991)

De Europese Gemeenschap 1992 en daarna (Brussel/Luxemburg 1991)

François, J.P.A., *Handboek van het volkenrecht*, dl. II (Zwolle 1933)

Hellema, D., *Buitenlandse politiek van Nederland* (Utrecht 1995)

Hoebink, P., *Geven is nemen: de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Tanzania en Sri Lanka* (Nijmegen 1988)

Internationale Samenwerking ('s-Gravenhage 1968-)

Jaarboek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken ('s-Gravenhage 1951-)

Hakvoort, J.L.M. en J.M. de Heer (red.), *Wetenschap over departementen; theoretische confrontaties*, ('s-Gravenhage 1989)

Hovy, L., *Coördinatie op hoog niveau. Institutioneel onderzoek naar de ministeriële coördinatieorganen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990* (Den Haag 1992).

Kastelein J., *Management in de Rijksdienst; een vergelijkende studie; verkenning in 30 eenheden van de centrale overheid*, Universiteit van Amsterdam (Instituut voor Bestuurskunde), (Amsterdam 1977)

Kersten, A.E., *Buitenlandse Zaken in ballingschap. Groei en verandering van een ministerie 1940-1945. Institutionele aspecten van het buitenlands beleid in een stroomversnelling* (Alphen aan den Rijn 1981)

Kersten, A.E., Nederland en de buitenlandse politiek na 1945, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden dl. 15* (Haarlem 1982) 382-400.

A.E. Kersten, In de ban van de bondgenoot; in: Barnouw, D., M. de Keizer en G. van der Stroom (eds.), *1940-1945: Onverwerkt Verleden?* (Amsterdam 1985) 99-126

Kersten, A.E., De Europese integratie in vogelvlucht, in; *Economisch Statistische Berichten 77* (3891) 1992

Klabbers, J., Nederland en de EPS, in; *Nieuw Europa 14* (2) 1988

Leuven, J., 'DIE: werkproces en documenten' (Ministerie van Buitenlandse Zaken 1992)

Lijn in de buitenlandse politiek van Nederland (brochure)

Meer, F.M. van der en L.J. Roborgh, *De interne en externe werking van de departementen van*

algemeen bestuur, Serie Miniaturen, nr. 26 (vakgroep Bestuurskunde) (Leiden 1986)

Melkert, A. (ed.), *De volgende minister: ontwikkelingssamenwerking binnen het kabinet: 1965 tot ?* (Den Haag 1986)

Mey, L. van der, K. Colijn e.a. (eds.), *De Nederlandse wapenexport. Beleid en Praktijk. Indonesië, Iran, Taiwan* (Den Haag 1984)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Gids van het Ministerie van Buitenlandse Zaken* ('s-Gravenhage 1950-)

Moquette, F.G., *Van BEP tot BEB. De aanpassing van de bestuurlijke structuren aan de ontwikkelingen van de buitenlandse economische betrekkingen in Nederland sinds 1795* (Leiden 1993)

NAVO-Voorlichtingsdienst, *De Noord-Atlantische VerdragsOrganisatie, Feiten en cijfers* (Brussel 1991)

Overzicht coördinerende taken van bewindspersonen. Beschrijvend overzicht van coördinerende taken die ministers en staatssecretarissen per 1 augustus 1980 vervulden ('s-Gravenhage 1981)

Parlement en kiezer ('s-Gravenhage 1918-)

Paspoortwet Nederlandse Staatswetten editie Schuurman en Jordens, bew. door M.L. Haimé (Zwolle 1992)

PIVOT-rapporten, (Den Haag 1991-)

Poppen, L., *Hoe Den Haag 'Den Haag' werd; de ontwikkeling van de departementen en hun plaats van vestiging 1798-1985; een literatuurrapport* (Winschoten 1986)

Pot, C.W. van der, *Handboek van het Nederlands staatsrecht*. Bewerkt door L. Prakke, met medew. van J.L. de Reede en G.J.M. van Wissen (Zwolle 1989¹²)

Rapport van de Commissie Interdepartementale Taakverdeling en Coördinatie, *Bestuursorganisatie bij de kabinetsformatie 1971, Staatsuitgeverij* ('s-Gravenhage 1971)

Rapport van de Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *De organisatie van het openbaar bestuur* ('s-Gravenhage 1975)

Rapport van de Ministeriële Commissie Interdepartementale Taakverdeling en Coördinatie, Tweede Kamer, 1977, 14.649, nrs. 1-2, (Mitaco)

Rehwinkel, J.P., *De minister-president. Eerste onder gelijken of gelijke onder eersten?* Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink, 1991.

Rozemond, S., *Regeringsleider in Europa: de rol van de minister-president* (Den Haag 1992)

Ru, C. de, *Inrichting en werking van onze staatkundige samenleving*, 2 delen, Leiden/Antwerpen 1980.

Schaepman, C.J.M., 'De overeenkomsten van Chicago en de naoorlogse Nederlandse luchtvaart-politiek' in: *Jaarboek van het ministerie van Buitenlandse Zaken 1950/1951* ('s-Gravenhage 1951) 156-178.

Sondaal, H.H.M., *De Nederlandse verdragspraktijk* (Den Haag 1986).

Staatsalmanak (1946-)

Stegeren, T. van, 'The Dutch treat', in: *Reporter* 5 (1991), nr. 31, p. 6-10.

Stikker, D.U., *Memoires. Herinneringen uit de de lange jaren waarin ik betrokken was bij de voortdurende wereldcrisis* (Rotterdam, 's-Gravenhage 1966)

Stuyt, mr. A.M., *Formeel tractatenrecht, overzicht aan de hand van de Nederlandse praktijk* ('s-Gravenhage 1966)

Togt, A.M. van der, *Het Ministerie van Buitenlandse Zaken in een veranderende wereld. Organisatorische aspecten van de vorming van het buitenlands beleid 1945-1974* (doctoraalscriptie; Nijmegen 1984)

Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden ('s-Gravenhage 1951-)

Verlagen van de Nederlandse regering aangaande de werking van het Europese Herstelprogramma ('s-Gravenhage 1948-1952)

Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *De organisatie van het openbaar bestuur*, ('s-Gravenhage 1975)

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Overzicht externe adviesorganen van de centrale overheid, Rapporten aan de regering 11* ('s-Gravenhage 1976)

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Externe adviesorganen van de centrale overheid, Rapporten aan de regering 12* ('s-Gravenhage 1977)

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Overzicht interne adviesorganen van de centrale overheid, Rapporten aan de Regering 14* ('s-Gravenhage 1977)

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Cultuur zonder grenzen, Rapporten aan de Regering 31* ('s-Gravenhage 1976)

Wiebes, Cees en Bert Zeeman, *Indonesische dagboeknotities van dr. H.N. Boon, 1946-1949* (Houten 1986)

Wijngaarden C.N. van, *De organisatie en de beleidsstructuur van de Nederlandse Rijksoverheidsorganisatie*, in: R. Depré e.a. (red.), *Handboek beleidsvoering voor de overheid* (Alphen aan de Rijn 1976)

Wijngaarden C.N. van, *De organisatie en de beleidsstructuur van de Nederlandse Rijksoverheidsorganisatie*, in: R. Depré e.a. (red.), *Handboek beleidsvoering voor de overheid* (Alphen aan de Rijn 1976)

Zwan, A.C. van der, *Voorlichting bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken 1920-1995* (Ministerie van Buitenlandse Zaken 1995)

Bronnen

Wet- en regelgeving:

Grondwetten:

25 februari 1938 Stb. 300

22 januari 1947 Stb. H 28

21 september 1948 Stb. I 425

22 juni 1953 Stb. 295

11 september 1956 Stb. 472

17 december 1963 Stb. 536

17 april 1972 Stb. 193

Landverhuizingswet 1936, Stb. 804

Emigratiewet 1952, Stb. 279

Paspoortinstructie Nederland 1952

Reglement van Orde voor de Raad van Ministers 1945 (gewijzigd in 1956 en 1979)

Archieven van het Departement van Buitenlandse Zaken 1945-1994

Archieven van de Nederlandse Vertegenwoordigingen in het buitenland 1945-1994

Reorganisatie Rijksdienst, Tweede Kamer, 1984-1985, 17.353, nr. 23-24; 1985-1986, 17.353, nr. 27; 1986-1987, 17.353, nr. 28.